

ALBERTO VOJTĚCH FRIČ

Hadí ostrov

KAPITOLA PRVNÍ

HLAD V ZEMI POHOSTINSTVÍ

Jeli jsme hlubokou strží, kterou deště vydlabaly ve skálách. Místy holý kámen, že po něm klouzala bosá kopyta mého koně a mezků mých průvodců – přijížděli jsme z travnatých rovin a naše zvířata nebyla okovaná. Byl to i pro nás bolestný pocit jen pomyslel, jak se jim kameny zadírají do citlivého masa nad odřenými kopyty, ale tam, kde kámen nebyl, šlo se jim ještě hůře. Tam byla silnice zbahnělá, místy ztvrdlá a místy zase rozmoklá, takže předchozí zvířata v ní vyšlapala příčné příkopy právě na délku kroku, příkopy naplněné lepkavým bahnem, a proto každý krok byl dvojnásob pracný. Snad větší námahu dalo vytáhnout nohu z bahna než udělat krok vpřed.

Ale přesto byla na tom naše zvířata lépe než my. Mohla si od rána a ještě před půlhodinkou ukousnout cestou nějakou travinu nebo alespoň větévku bambusu. Zato lidem kručelo v břiše. Už dva dny jsme nedostali nikde nic k jídlu. Vinu na tom jsem měl já, protože jsem se cestou vydal z drobných a nepostaral jsem se v poslední osadě o proměnění peněz. Moje nejmenší bankovka byla sto milreisů, nepočítaje jeden roztrhaný milreis, zapomenutý v cípu kapsy. Sto milreisů není žádné jmění – tehdy to bylo sotva čtyři libry ve zlatě – ale kde by vzal vnitrozemní caboclo drobné za tak vysokou bankovku, když nejlepší slepice stála jeden a půl, nejvýše dva milreisy, a to ještě pro nás cizince. Domácímu by se styděli počítat čtvrtinu té ceny.

Hned z jitra jsme přijeli k domku osamělého cabocla – tak se říká chalupníkům na pokraji v pralesích divočiny. Měl několik pěkných slepic a já byl v pokušení zaplatit mu za ně třeba i celou stovku, jen abychom se trochu najedli, ale narazil jsem na odpor svého průvodce.

Už se ani nepamatuji, jak se jmenovali onen stařík a jeho synek, které mi přidělila Liga palriólica para defensa dos Selvícolas – Národní liga na ochranu indiánů. Byl to dobrý stařík a provázel mě vytrvale v dobrých i zlých dobách, projevoval odvalu, jakou jsem od něho nečekal, a dbal hlavně o to, abych mnoho neutratil. Měl vrozený smysl pro spořivost.

„Vydrželi jsme den bez jídla,“ pravil, „a vydržíme ještě do večera. Na pobřeží jsou už vesnice a tam dostaneme za stovku zásoby na celou cestu až do Florianopolisu.“

„Jen aby!“ Měl jsem jakési tušení, že i tam budou potíže, a proto jsem s caboclem vyjednával tajně, za zády svého průvodce, aby mi prodal několik slepic třeba za tu nerozměnitelnou bankovku. Ale chlapík byl nedůvěřivý. Jen se zostra zeptal: „Nejste vy náhodou fiscales? Zavřel svou chatu na petlici s provázkem, přehodil si „foici“, zahnutou sekýru na dlouhé tyči, přes rameno, a aniž se o nás staral, odešel pracovat na vzdálené pole.“

Jak snadné bylo zatáhnout za provázek a vstoupit do domku, kde jistě měl nějaké zásoby! Jak snadno bylo zakroutit krk kohoutu nebo několika slepicím, najíst se, nechat mu na stole peníze anebo odejít i bez placení, ale něco takového by bylo nepochopitelným zločinem v očích člověka žijícího na pokraji divočiny. Ani sebehladovější pocestný by se nedopustil takového činu. To jen lidé v městech mohou přijít na takové myšlenky. Na nás caboclo viděl, že jsme prošli divočinou, a měl důvěru, že budeme také respektovat její zvyky. K své hanbě musím doznat, že mi ta myšlenka bleskla hlavou, i když bylo zřejmé, že caboclo považuje naše bankovky za falešné. Mnoho falešných peněz kolovalo tehdy v Brazílii. Jaké by bylo překvapení, kdyby s ní přišel do městečka a zjistil, že je pravá, a nakoupil za ni zásob na celý rok. Ale pravděpodobnější bylo, že by ji zahodil a vzpomínal na nás jako na darebáky, kteří ho okradli – jeho, chudého cabocla.

Pozoroval jsem, že táž myšlenka vznikla v hlavách nás všech, ale sotva ji synek mého průvodce vyslovil, s velkým rozhořčením jsme ji oba zavrhlí. Tím větší bylo naše rozhořčení, že jsme se styděli, že na to myslíme také sami.

„Ale já mám hlad,“ namítal mladík, „a tady Doutor říká, že Indiáni musejí krást, když jsme jim zmenšili loviště tak, že trpí hladem.“

„Ty máš hlad pořád, i když jsi po obědě!“ okřikl ho otec. „To není hlad, na který bys umřel! Za dva dny postu ještě nikdo hlady neumřel.“

„Nasedat, ať se raději dostaneme dříve k těm egyptským hrncům!“

A tak jsme zajeli do skalnaté strže, která nás měla k nim zavést. Ale žaludky nám kručely, i když jsme utáhli opasky na poslední díрку.

Čvach, čvach, čvach... mlaskala pravidelně kopyta našich zvířat v bahně a při každém

kroku jsme se houpali zprava doleva jako kyvadlo hodin. Konečně zase kousek pevné půdy, ale zato také příkrý svah, na němž kopyta klouzala a místy se zvířata musela přikrčit na zadek, aby se nesvezla po neschůdném místě jako po skluzavce.

„Béésla! Vai direilo – potvoro, jedeš rovně!“ dolehlo k nám zdáli.

„Někdo jede proti nám. Počkáme, snad nám prodá nebo daruje něco ze svých zásob,“ řekl jsem.

„I kdybych mu je měl vzít násilím, musím se najíst!“ prohlášoval chlapec, a tentokrát ho za to nestihl přísný pohled jeho tatínka. Ani já jsem mu to nezazlíval. Už důkladná chuť k jídlu, i když ne opravdový hlad, umí pořádně zviklat morálku, a mnoho nechybělo, aby se i u nás našla ochota proměnit se v bandity, přepadávající pocestné.

Místo, kam jsme přijeli, bylo výhodné. Cesta procházela úzkou soutěskou mezi vysokými skálami. Příchozí museli kolem nás projet. Nemohli se nikudy vyhnout. Všude holý hladký kámen, a proto ani naši mezci nemohli dráždit náš hlad tím, že by si pochutnávali na travičce. Zůstali jsme v sedlech. Hluk se blížil, a čím více se blížil, tím bylo zřejmější, že proti nám jede mnoho lidí.

Konečně ze záhybu cesty vyběhl mezek a za ním druhý, oba obtíženi čerstvě naloženými lososy. Slunce v jejich šupinách dělalo zlatá prasátka a my jsme byli tak upoutáni pohledem na maso, že jsme nechali mezky proběhnout kolem sebe.

„Hej, muži, prodejte nám rybu!“

„Řekněte si těm, co jedou za mnou! Ti mají víc. Já spěchám,“ a už utíkal se svými mezky a pobízel je k rychlejšímu klusu.

Micky jsme se podívali na sebe. Rozuměli jsme. Seskupili jsme se blíž k sobě doprostřed cesty. Druhý nám už neproklouzne!

Ale ten, který proklouzl, způsobil poplach. Nekřičel nic jiného, než jak se křičí na mezky, ale ti, co šli za ním, mu přece jen asi museli rozumět. Přinejmenším jistě alespoň pochopili, že by nepotřeboval pohánět mezky tak hlasitě. Vždyť se zvířata vracela k domovu a tu běží bez pobízení, často rychleji, než si přeje jejich pěší průvodce.

Lidé pod námi se zastavili. Asi se radili. A pak najednou vyrazila soutěskou rychle hnaná skupina naložených soumarů takovým náporem, že nás odstrčila z cesty, přehnala se kolem nás a za ní proběhlo několik lidí bez pozdravu. Jen jeden opozdilec šel za nimi pomalu a vedl za uzdu naloženého mezka.

Sliny se nám sbíhaly při pohledu na krásné, lesklé ryby. Myslím, že bychom se do nich s chutí zakousli, tak jak byly syrové. Šel jsem mu vstříc. Pozdravil jsem, ale nedostal jsem odpověď. Musel jsem tedy rozhovor začít sám.

„Prodejte mi jednu rybu!“ a nabízel jsem mu poslední drobnou potrhanou bankovku.

„Neprodám, ani za sto milreisů vám neprodám!“

„Dobrá, dám celých sto,“ zamával jsem mu před očima velkou bankovkou.

Zarazil se, ale pak se jen usmál a zavrtěl hlavou.

„Teď vám tím spíš neprodám!“

„Tak mi alespoň kus darujte!“

„Nevím, proč bych měl zrovna vám něco darovat!“

„Protože máme hlad.“

„Však to vydržíte ku břehu! Namále tam ani čtvrt míle. Lososi táhnou a trhají rybářům síť. Tam dostanete dost a bez placení. My je také dostali zadarmo.“

Za řeči kráčel klidně kolem nás, jednou rukou vedl mezka, ale druhou ruku měl za pasem na perletí vykládané pistoli předovce. Byl asi jediný z nich, který byl ozbrojen, a jeho bouchačka mu dodávala odvahy. Prošel kolem nás a jen v záhybu cesty se ohlédl a ulehčil si:

„ Prokletí fiskálové!“

Bylo o čem přemýšlet.

Něco lakového se mi v Brazílii ještě nestalo. Není pohostinnějšího člověka, než je chudý brazilský caboclo. Nenechá projít pocestného, aby se s ním nerozdělil o to málo, co má, aby mu nenabídl sebemenší „virado“, trochu zásob na cestu.

Virado je vůbec nejen národní zvyk, ale národní povinnost. Denním jídlem jsou fazole s rýží a s mandiokovou moukou. To je jako u nás chleba a přidává se k lomu vše, co právě je. Každý pocestný má na sedle dlouhý plátěný pytlík, na koncích sešitý, ale uprostřed proříznutý, přehozený přes zadek koně a přivázaný na sedlo. Stačí, přijedeme-li ke kterémukoli obydlí a požádáme o trochu vody, ovšem po formalitách předepsaných vnitrozemní etiketou. Nejprve musíme z dálky zatleskat do dlaní a zastavit na takovém místě, kde si nás z domu mohou dobře prohlédnout. Pak popojedeme trochu blíž, znovu zatleskáme a musíme zavolat „Dá licenca – Dovolíte?“ a počkáme, ozve-li se buď „Entra!“ nebo „Apeia!“ – „Vstup!“ nebo „Sestup s koně!“

V obou případech smíme nyní otevřít těžký dřevěný portao ohrady a vjet dovnitř. Jsme-li vyzváni k sestoupení s koně, znamená to, že nejsme příliš vítáni, ale že se nám vyhoví, i když majitel je nějak zaměstnán. Znělo-li vyzvání „Vstup!“, pak je radno zůstat v sedle, i kdyby byl člověk sebevíc unaven. Je-li domácí pán dostatečně zásoben, přijde nás přivítat s několika sklenkami domácí „cachacy“, silné kořalky z třtiny, které nám podá na koně. Nemá-li kořalku, musíme mít několik minut trpělivost, než se uvaří čerstvá káva. Dlouho to netrvá, protože v každém brazilském domě na venkově stále syčí na ohni v konvici voda. Pak nám na koně podá vařící, přeslazenou kávu, a teprve když jsme ji vypili, nás

vyzve, abychom sestoupili a vstoupili do domu. Všechny formality nutno prodělat, i když se jen potřebuješ napít, nebo se jen chceš zeptat na cestu.

Pak začne hovor o všem možném a trvá často dlouho, než se dostanete k vysvětlení toho, proč jste vlastně zastavili. Ale ani pak není možno se rychle poroučet. Hostitel vás stále zdržuje. Často použije i uskoku, aby vás zdržel. O blízkém městečku, kam máte namířeno, vám nalže, že byste tam za světla nedojeli, že je špatná cesta, a radí vám, abyste raději přenocovali a počkali do rána. Ráno najde zase jinou výmluvu. Buď vás zláká na lov, nebo se chce pochlubit svou plantáží. To nebývá ovšem vždy bez zjištěných úmyslů; při dobrém lovu zbude pro něho nějaká ta srna, kterou by těžko ulovil svou nespolehlivou předovkou, z plantáže mu hladový pocestný pomůže přinést hrozen banánů, který by sám neunesl. Ale hlavním důvodem pohostinství je dlouhá chvíle a nedostatek novinek a zpráv z širého světa. Bohatá brazilská příroda tak štědře živí své děti, že tam o jídlo není nouze, ale novinky tam přijdou málokdy. Usedlík rád zdrží hosta i několik dnů, a zdržel by ho i několik týdnů i měsíců, dokud se nevypovídá. Proto, má-li člověk naspěch, vyhýbá se ve velkém kruhu každému lidskému obydlí, aby se vyhnul tak naléhavě prokazované pohostinnosti.

Musí-li zastavit, je nucen podrobit se formalitám, neboť by mohl být uvítán olovem, kdyby vrazil do ohrady bez dovolení a bez pozdravu. Caboclové mají také své zkušenosti s jistým druhem lidí.

Když však sestoupíme a přijmeme pohostinství, odepne hostitel bez řeči pytlík ze sedla. Je-li v něm ještě nějaká zásoba, vysype ji svým slepicím. Když odjíždíme, najdeme na sedle pytlík plný čerstvého virada. Čím chudší hostitel, tím bývá virado lepší. Na velkostatku dostaneme jen fazole s rýží a mandiokou, ale chudák nám do toho namíchá ještě vajíčka, dobře vykostěné ryby, vařenou slepici a kdovíjakou ještě pochoutku. Často mě zdrželi hodně dlouho jen proto, aby sehnali – třeba i od vzdáleného souseda – co chybělo na zlepšení virada.

Tak jsem znal pověstnou pohostinnost brazilského lidu. Na mnohých velkostatcích dávno upustili od těchto zvyků – vědí, jakou cenu má čas pro ně i pro pocestného, ale my jsme jeli chudým krajem, a proto jsme považovali za zbytečné brát s sebou zásoby. Neměl jsem obavu, že bych zneužíval pohostinství. Dovedl jsem vždy být hostiteli užitečným; vždy byla v brašně na sedle nebo v mém opasku nějaká ve vnitrozemí vzácná maličkost, kterou jsem mu mohl nechat jako upomínku, i kdyby to byl jen balíček jehel nebo cívka nití. Je tolik věcí potřebných ve vnitrozemí, odkud jsme se vraceli do města, kde jsou bezcenné. Obyčejně jsem celou svou výstroj rozdal při návratu. Vždyť jsme byli jen několik dnů cesty od města a na krátkou dobu bylo možno všelicos postrádat.

Tak jsem znal brazilské vnitrozemí, ať už na pobřeží moře nebo hluboko v Mato Grossú. Na všechny ty lidičky, s nimiž jsem popil horkou kávu, jsem rád vzpomínal, a jsem jist, že oni také rádi vzpomínali na mne. Ale tady jsem se náhle octl v prostředí mně docela neznámém, zřejmě nepřátelském. „Stydím se za své krajany,“ začal stařík hovor. „Není proč. Jistě mají k tomu své důvody. Bez příčiny se zděděné zvyky nezmění.“

„Ale hlad máme přec, ať už k tomu mají důvody nebo ne,“ poznamenal chlapec.

„Však se dočkáš! Říkali, že čtvrt míle...“

„Na to nespolehejte! Ujeli jsme už více než půl a budeme rádi, dostaneme-li se mezi lidi před polednem. To byla jen výmluva, aby se nás zbavili. Podle kapradin, které tu rostou, myslím, že až sem nedosahuje slaný vzduch a že nás dělí ještě několik hřebenů a údolí od mořského břehu. A nemyslím, že nás ve vsi přijmou lépe. Tahle epidemie nepohostinnosti bude rozšířena ve velkém okruhu. Doufejme jen, že najdeme kus skalnatého pobřeží a že se najíme syrových ústřic. Je-li tam písčaná praia, pak nevím, čím zasytíme hlad, než se dostaneme do lepšího kraje.“

„Ale vždyť říkal, že lososi táhnou a že rybáři nevědí, co s nimi.“

„Ani tomu se mi nechce příliš věřit. Než tam dojedeme, budou ryby jistě dobře uklizeny. Jen si, chlapče, na ně nedělej příliš velké laskominy a raději pozoruj, zda bychom cestou něco nesestřelili! Jako z udělání je tady krajina neživá. Ani ptáčka tu není vidět, ani jedna palma s jedlou dřevinou zde neroste. Jen potraviny pro mezky je tu dost.“

Pak jsme jeli mlčky. Cesta místy malý kousek stoupala, aby pak hodně dlouho klesala. Zvířata byla unavena obtížnou cestou a také už vyhladověla. Nejraději by se byla zastavila u každé mladé bambusové větévky a bylo třeba stále držet napjatou uzdu. Konečně jsme vjeli do hustého pobřežního pralesa. Sklon cesty se zmenšoval, přecházel skoro v rovinu a tím se také zmenšovala naše naděje na ústřice. Jistě narazíme na rozsáhlý písčité břeh.

Na takové nedozírné pláži je radost se koupat, dát se oplachovat vlnami příboje, který se daleko rozlévá, aby se zase vracel pomaloučku zpět. Co každá vlna vynese všelijakých chaluh, roztodivných krabů, krásných mušliček, mořských ježků a hvězdic – ale jak je protivná tomu, kdo touží po něčem, co je k jídlu. Na lovení ryb udicí není ani pomyšlení. Moře je sice plné ryb, ale až tam daleko, několik set metrů od břehu. Ostřice jsou tam jistě také, ale až na nějakém vzdáleném skalnatém ostrůvku. Všude plno jídla, výborného jídla, ale není to na dosah člověka, který nemá kánoe a síť. Takový byl písčité břeh – daleko, kam až bylo možno dohlédnout, když jsme vyjeli z lesního tunelu.

Ani našim zvířatům se to nijak nechtělo líbit. Ani travička Široko daleko, ani kapička pitné vody. Jen tam na jihu, snad ve vzdálenosti míle – brazilská míle, légua, měří 8 km – nebo snad ještě dále, bylo vidět kouř. Tam asi byla vesnice Ilha das Cobras. A k našemu hladu a

žízni se připojil ještě sluneční žár a měkký písek, do kterého se hluboko bořily nohy našich zvířat.

KAPITOLA DRUHÁ VESNICE ŽRALOKŮ

Když jsme vyjeli z pralesního tunelu na pustý mořský břeh, zabořila se kopyta našich zvířat, na skálách do krve sedřená, hluboko do sypkého písku. Zvířata se zastavila. Jak můj kůň, tak i oba mezci byli rodem z náhorních planin, porostlých hebkou měkkou trávou. Provedli jsme je naboso, neokované, po tvrdých a ostrých skálách, při hubené pastvě, kde místo tučné chlupaté trávy se museli spokojit bambusem a lesní ostřicí. Zpočátku jim chutnala tato změna, ale poslední dny jsme museli mezky v noci přivazovat, aby se nevrátili zpět bez nás.

A teď horký, sypký písek. Ale myslím, že písek nebyl příčinou, proč zastavili. Bylo to asi moře, které viděli poprvé. Zastavilo je Neznámo. A my jsme je nepopohnali. Jen několik měsíců jsme neviděli moře, a přece jsme nepospíchali dál, i když jsme měli hlad. Ve vzpomínkách se mi znovu vybavoval dojem, jaký na mne udělalo moře, když jsem je poprvé uviděl. Bylo tomu už tak dávno. Snad právě tak, jako nyní můj kůň pode mnou, jsem tehdy pohodil hlavou, roztáhl široce chřípí, vdechoval slaný vzduch a stál nepohnutě se zrakem upřeným na nekonečnou vodu. Příboj přílivu posílal jednu vlnu za druhou, jedna se valila zpět a jiná ji už znovu hnala kupředu. A člověk si pomalu uvědomuje, že se to tak opakuje stále – věčně – a pojednou začne chápat pojem věčnosti.

Pobídl jsem koně přímo k pokraji vln. Šlo se mu těžce, nohy se mu bořily hluboko do písku, ale každým krokem se stával písek méně sypkým a schůdnějším a kůň si už pohodlně vykračoval. Jaká úleva pro jeho rozbolavělá kopyta! Ale když jsem ho vedl přímo do vln, zdálo se, že nerad poslouchá pokynů uzdy. Zde narážel na Neznámo – a neznámo ve všech tvorech budí pocit strachu. Ale šel přece. Hezkých pár měsíců chodil pod mým sedlem a to stačilo, aby pochopil, že vždy prosadím svou vůli.

Když první vlna slané vody opláchla jeho bolavá kopyta, vzepjal se přesto, že byl znaven. Když dopadl na všechny čtyři, ohlédl se a zadíval se na mne tak vyčítavě, jako by chtěl říci: Co to zase děláš za bláznovství? Pak svěsil hlavu a šel rezignovaně kupředu.

Kůň může mluvit a vyjednávat s člověkem jen svými velkýma očima. Když člověk nerozumí té řeči, nebo jí nechce rozumět, musí dát dobrý pozor, aby kůň vyrostlý ve volné přírodě s ním nezačal vyjednávat svými zuby a kopyty.

Co němé výčitky bylo v tom pohledu! Jak rád bych byl s jistotou zvěděl, co si myslí můj kůň o mně, co si koně vůbec myslí o jezdcích, o uzdě, o biči a o ostruhách. Škoda pro nás, pro lidi, že nerozumíme jejich řeči! Snad bychom se v mnohém poučili a jinak bychom jednali mezi sebou navzájem. Kůň, máme-li ho dosti dlouho a dovedeme-li s ním správně zacházet, naší řeči rozumí. My se můžeme jen dohadovat. Myslím si, že názor koně o jezdcích nebude asi příliš odlišný od názoru, jaký má volný Indián o bělochu. Za ta dlouhá léta, jež jsem prožil mezi volnými lidmi divočiny, se mi několikrát podařilo získat důvěru některých Indiánů a mnoho jsme o tom hovořili za měsíčních nocí u ohníčku, když od úst k ústům kolovalo maté 2 a dýmka.

„Vy běloši jste většinou blázni. Alespoň zpočátku se nám všem zdá, že jste blázni všichni. Některý více, jiný méně. Ale máte moc, máte zbraně, vnikli jste do naší země a nám nezbyvá než poslechnout. Ale smějeme se vám. Doidinho – blázni, todiede – potrhli ztřeštěnci! Chcete od nás práce, které se nám zdají zcela nesmyslné. Přijdete k nám a nutíte nás kácet les a vysekat širokou cestu. K čemu? Vždyť úzká cestička docela dobře stačí. Ale pak se nám přece jen po cestě chodí pohodlněji. Ale co to dalo práce! Pak chcete, abychom poráželi stromy – stromy, které rostly déle než lidé – stromy zdravé, v kterých není včelí hnízdo. Nač to? Blázni! A pak máme větve štípat na polínka. Jako by suché a poloztrouchnivělé větve nestačily na oheň. Potom přivezete vozy a my musíme dříví nakládat a vozit k řece. Vždyť i tam je dříví dost! Pracujeme, protože pracovat musíme, ale pracujeme bez chuti. Slibujete, že až přijede parník... Blázni! Proč by parník něco dával za dřevo, kterého je všude dost? Ale parník přijede, my naložíme dříví a vy dostanete z parníku dobré potraviny, dobré pití, šaty, moskytí sítě a všecko možné, takže můžete žít lépe a pohodlněji než my. Něco nám z toho, co jste dostali, dáte, mnoho sice ne, ale přece jen tolik, abychom pracovali dál, i když ne s chutí.

„Snad přece nejsou ti běloši takoví blázni,“ začne říkat některý z nás. „Jsou nemotorové v lese i na lovu, neumějí číst stopy, neumějí najít med, musí se na nás stále něčeho dožebravat, ale umějí něco, co neumíme my. A proto nás šidí a dají málo za těžkou práci. Přestaneme pracovat. Nač také? Řeka nám dává ryby, les a prerie zvěř – nač tedy těžce pracovat jen proto, abychom žili jinak než naši předkové? Tomu nechtějí běloši rozumět. Prý musíme pracovat! Zahánějí nás od řek, které byly odpradáva naše. Blázni! 1 vojáky si na nás přivedou! Kolik z nich už své bláznovství zaplatilo životem!“

Tak mi nejednou vyprávěl Otonte. Tak asi nějak smýšlí také kůň o jezdcích. Vede ho krajinou, kde je tolik dobré trávy, ale jezdec spěchá a nedovolí koni ani ukousnout. Žene ho po písčité poušti, kde není ani kapka vody. Naloží sice na sedlo tolik zbytečného nákladu, ale nakonec přijdeme navečer k dobré pastvě a k dobré vodě, kde je možno si

odpočinout. A když ne, vyndá ze sedla dobrou kukuřici, rozdělí se s koněm o vodu a nakonec přece jen vždy vše dobře dopadne. Žene ho na neschůdnou stezku ve skálách, nebo přes vratký můstek z několika kmenů nad hučící vodou. Vždyť musí spadnout a rozbít se o skály, nebo se utopit ve vodě. Ale nespádnou, můstek vydrží náklad, přejedou zdrávi. Tak zkušenost přibývá ke zkušenosti, zvětšuje se důvěra koně v moudrost člověka. Snad tedy přece není jezdec takový blázen, jak se zdá. Snad je blázen, ale ví jiné věci, než zná kůň, podniká bláznovství, ale pak se ukáže, že mají účel, nežádá nemožné a hledí si prospěchu obou. Pomalu si začne kůň vážit svého jezdce, přestane věřit v jeho bláznovství, začne ho mít rád, pracuje s chutí a hlavně nabude přesvědčení, že jeho cíl je dobrý, jako je dobrý on sám. Jen na koně, který zkušeností přišel k takovému názoru, se může jezdec spolehnout. Jen takový vypne poslední síly a přivede ho k cíli, i kdyby měl padnout. Ale běda jezdcovi, který spoléhá jen na uzdu, bič a ostruhy. Ten dovede koně zdánlivě pokořit, dovede z něho vytlouci ohromné výkony, ale přijde doba, kdy sám ochabne, kdy je nemocen nebo raněn, a pak mu kůň splatí všechna příkoří, pak ho nejen shodí, ale pokope, pokouše a hraje si s ním jako kočka s myší. Byl by to také špatný kůň, kdyby jednal jinak.

Když první vlna slané vody zmáčela bolavá kopyta mého koně, podíval se na mne vyčítavě. Zase v jeho hlavě vznikla pochybnost o rozumu jeho pána, který ho vede do Neznáma do dravé a slané vody, která tak pálí do bolavého masa – kolikátá už pochybnost od těch dob, co mne nosil na hřbetě? Ale pak kůň pokýval hlavou, pohodil hřívou a vykračoval si, jako by z něho všechna únava spadla. Zase nová zkušenost se přidala ke zkušenostem dřívějším, rozehnala pochybnosti a zvětšila naše přátelství.

Ne – můj jezdec není blázen!

První vlna pálila v bolavých nohou, ale už další chladila a zahnila bolest. Zde ve vodě už nebyl sypký písek – vlny jej udusaly a uhladily, takže se po něm krásně a pohodlně šlo;

Po několika krocích se dala zvířata sama do klusu. Cítila blízkost lidských obydlí, blízkost odpočinku a vydatného jídla. Kde jsou lidská obydlí, tam bývá kukuřice, ba i nějaký suchar.

Stejně naděje měli jsme také my. Alespoň nějaký ten suchar, nějakou konzervu, když už ne čerstvé ryby! Ale čluny byly vytaženy už na břeh a po rybářích a jejich sítích nikde ani stopy. Nebylo také divu. Bylo už jistě poledne nebo snad i po poledni. Nad komíny nebylo vidět ani obláček kouře. K obědu jsme přišli pozdě, na pozvání nebylo možno už spoléhat. Ale snad aspoň proměním tu proklatou stovku a budu moci koupit nějaké kuře, než bude čas k vydatnější večeři. Nebo alespoň nějaký banán. Přímo proti vesnici, snad ani ne kilometr daleko, se z moře zdvíhal kuželovitý ostrov a zelenal se hustým porostem

banánů. Dokonce se nám zdálo, že i na tu vzdálenost vidíme zlaté, přezrálé hrozny plodů mezi širokými listy. I když všichni obyvatelé vesnice nyní jistě spí siestu, dá se snad některý z nich vyburcovat, když ne ničím jiným, tedy aspoň zvědavostí.

O takových nadějích jsme hovořili celou cestu, zatímco jsme se blížili k vesnici. Ale naděje vyprchávaly stále víc a stejnou měrou se hlásily naše žaludky, oznamující, že už by bylo načase něco pojmít. A zároveň začaly pobolívat i naše hřbety, toužící po odpočinku.

Vesnice se zdála být jako po vymření. Jen několik psů se po nás líně ohlédlo. Nestáli jsme jim ani za štěknutí. Jen jediná slepice vyskočila na plot, aby se na nás podívala, ale hned zase seskočila a schovala se do křoví.

Dlouhá řada domů se táhla rovnoběžně s mořským břehem. Projeli jsme podél nich a zvolna jsme se zas vraceli. Všechny dveře byly zavřené, nikde ani človíčka. Konečně v jednom domku vrzla zadní vrátka. Za domkem vyhlédla hlava, pak se objevil celý člověk a dal se do veselého smíchu. Byli jsme sice unaveni, měli jsme psí hlad a nemenší vztek, ale přesto jsme se dali všichni tři také do smíchu. Tak divně se vyjímal postavička jediného bdícího člověka ve spící vesnici. Rozbitý slaměný klobouk bez dýnka měl posunutý dozadu, šaty městské, ale potřhané, a na bosých nohou nové lakýrky. V těch byly vyříznuty velké čtvercové otvory a z těch vykukovala zanícená kuří oka. Jistě chápal, proč se smějeme jemu, ale my jsme nechápali, proč se směje nám. Věděli jsme, že nevysvětlí-li nám to brzy, přejde nás určitě smích. Pomalu se k nám blížil, prohlížel si nás, pak sňal klobouk, podíval se na nás jeho děravým dýnkem a vysekl nám hlubokou poklonu.

„Dobrou siestu a dobré zažití, cavalheiros! Nemusíte mi říkat, kdo jste, pánové, a také se mě neptejte, kdo jsem já! Chcete-li mi nějak říkat, jmenujte mne senhor Pándega – pan Legrace! Můžete

mi věřit, že žádnou legraci nepokazím, a proto vás přicházím uvítat v tomto pohostinném slavném městě a jako velkou milost si od vás vyprošuji, abych vás směl provázet po celou dobu vašeho pobytu.“

Zřejmě se nám vysmíval, i když mluvil s ohromnou vážností a ve spisovné řeči, která se naprosto nehodila mezi venkovský lid. Z očí mu při veškeré té jeho vážnosti hledělo šibalství. Ve městě mezi studenty by jistě byl náčelníkem šprýmařů, vtipálků, a znamenitě by se k nim hodil.

Odpověděl jsem mu se stejně strojenou vážností:

„Ctěný pane Legrace! Rád vám uděluju žádanou milost a nadto vás přijímám za průvodce a cicerona v této zakleté vesnici, v které, jak se zdá nám bude Vaše Veselost velice užitečná. Jistě nás asi považujete za někoho jiného, než jsme, ale myslím, že se nemýlím, tvrdím-li, že jste zběhlý student, zakletý do tohoto místa, že neoplýváte bohatstvím, a

proto, jakož i z jiných důvodů, se tu dokonale nudíte. Ukrátí vám tedy služba u nás dlouhou chvíli a jsem si jist, že neodmítnete dát nám dobré rady v náhradu za nejlepší pití, jaké zde bude možno dostat. Nuže – kde bychom se tu mohli najíst?“

Překvapeně naslouchal a jeho chování se za mé řeči změnilo. Odpovídal již s větší vážností:

„Vy umíte opravdu dobře hádat, ale já jsem se ve vás, jak se zdá, přece jen zmýlil. Vy nejste fiscales? Nu, už jsem se tedy zmýlil a to mi kazí všecku radost. Těšil jsem se, jak vás odtud bodří vesničané poženou kusy dřev z nedostatku kamení. Bylo by to trochu změny v té zdejší nudě a taková zábava by alespoň zahrnala nepříjemné kručení žaludku. Za pořádným jídlem a pitím se zde pídím stejně marně jako vy. U mne je to však pro nedostatek prostředků, kdežto vám to zavinili fiškálové, výběřčíci, kteří tu před několika dny hrozně řádili. Když máme už podobný osud, musím k vám být upřímný. Měli jsme tu něco jako hostinec – ovšem relativně k významu vesnice. Nebyl to hostinec v pravém slova smyslu, ale když

sem náhodou někdo zapadl, dostal tu i dobré jídlo. Obstarával to výborný kuchař, který býval kuchařem na velkých zámořských lodích.“

„Nedělejte nám laskominy celými jídelními lístky! Zemřel snad už ten dobrý člověk?“

„Nezemřel a těší se výbornému zdraví, ale nevaří teď pro nikoho jiného než pro sebe a pro dva psy. Dokonce má i starý kulečník a neměl by nic proti tomu, kdyby u něho našinec, i když je bez peněz, zabil trochu času. Ale biliár je teď zavřen a nesmí se na něm hrát. Inu, byli jsme poctěni návštěvou daňových fiškálů. Pochopíte, že ten dobrý muž musel na dobré obědy kupovat přípravy a že jídlo nemohl rozdávat zadarmo. Spokojil se s malým výdělečkem, vařil spíše jen ze sportu, a stačilo mu, že se při svých hostech sám občas najedl dobře upraveného jídla. Ale páni fiškálové, když se u něho dobře najedli, zjistili, že nemá hostinskou licenci, že z ní neplatí daně, a předepsali mu pokutu, tak velkou pokutu, že na ni nestačí celý jeho majetek. Opatřil jim – ještě než věděl, kdo jsou – něco k pití. Sám si na to vypůjčil – a oni se ptali, nemá-li něco ostřejšího. Tu jim nabídl nakládanou papriku, ale neměl na láhvi daňovou známku a neměl ani povolení k čepování lihovin. A proto zase pokuta a opět nová pokuta. Potom se vypravili do vsi. Všude něco vyžebřali, tu krabičku sirek, tam sušenou rybu na cestu; každý jim rád něco dal, ale oni nechtěli nic zadarmo, všude zaplatili nějaký nikláček a pak šli zpět a předpisovali všem pokuty pro nedovolené obchodování. Jsme pobřežní lid – co máme, kupujeme od pašeráků, a každý měl nějakou tu nezdaněnou věcičku ke své potřebě. Jakmile ji však prodal – hned tu byla pokuta. Celou vesnici zabavili, všechny sítě a všechny čluny, které

právě nebyly na moři. Jen ve dvou domech nepochodili: u mé macechy a u Ramose Portugufsa. To jsou takoví lakomci, že jim ani vodu nepodali, ač prosili, jak uměli nejlépe. Proto tady nedostanete teď od nikoho nic.“

Začal jsem chápat.

„Jak je odtud daleko do nejbližší vesnice?“

„S odpočínutými koňmi tam můžete dojet za den.“

„Vidíte, že naše koně nejsou odpočatí. Snad byste pro nás mohl někde vypůjčit kánoi. Zajedeme na ostrov a natrháme si tam banány.“

„Na to jsem pomýšlel už dávno a často, když mi má lakomá macecha oddělí málo ztuchlých fazolí. Ale na ostrov nikdo nemůže. Jaký jen druh jedovatých hadů žije v Brazílii, každý tam najdete. Asi před měsícem se tam jeden člověk vypravil. Nevrátil se, a ani Ramos se neodvážil zajet si pro jeho člun. Raději jej nechal rozbít příbojem – a ten chudák člověk byl Ramosovi dlužen! Říkám vám, že se tam neodváží ani Ramos Porlugués, a to je člověk, který obědvá v zásuvce stolu! Chápete?“

„Nechápu. Je to jistě nepohodlné uklízet pak drobty.“

„Je vidět, že jste cizinec. Píamos nenechá ani drobty, vyzobe všechno do posledního. Ale tolik asi víte, že v naší zemi, když někdo přijde na návštěvu v době jídla, nepotřebuje čekat na pozvání, nýbrž přisedne ke stolu a jí s majitelem domu. To se Ramosovi nezamlouvalo. Dal si proto udělat u stolu hlubokou zásuvku a v té obědvá. Když mezi jídlem někdo zatleská přede dveřmi na dlaně, zašoupne zásuvku a je po jídle. Nemusí nikoho hostit.“

„Velmi důmyslné zařízení. Ale my se teď potřebujeme najíst...“

„Počkejte. Na druhé straně ostrova jsou strmá skaliska a na těch jsou ústřice. Při jistě opatrnosti bychom nějaké mohli natrhat. Nebojíte se žraloků? Je jich tam dost. A zajímáte-li se o kuriozity, pak tam na druhé straně najdete velikou jeskyni. Je však zavalena velikým balvanem a na tom je nějaký indiánský nápis. Jeden z obrazců představuje dvojity kříž a zdejší lidé myslí, že je to znamení, ukazující, kde jezuité zanechali své poklady, když je císař Pedro narychlo vypověděl ze země. Je to ovšem nesmysl! Jen na vyrytí těch obrazů by bylo třeba mnoho měsíců práce, inu, lidé tomu věří. A teď si představte: ostrov patří Ramosovi a ten se domnívá, že je tam zahrabán poklad ze zlata, slonoviny a drahých kamenů; Ramos tam má plantáže banánů, které přezrávají a žerou je tukani a papoušci, a on nemůže nikoho najít, kdo by mu tam pro ně došel a kdo by mu pomohl vykopat poklad. Slibuje hory doly, ale každý se bojí hadů.“

„Zajímavé. Můžeme se tam podívat my, co říkáte?“

„Vy se nebojíte ani hadů, ani tubarláoů-žraloků, senhore? Nu, pokusit bychom se o to

mohli. Ale člun by nám mohl půjčit jen jeden chudý rybář a tomu by bylo nutno zaplatit. Já už neviděl hezkých pár měsíců ani měďák.“

„Tak byste mi snad mohl říci, kdo by mi proměnil tohle.“

„Cože? Vy máte celou slovkou? To jste po Ramosovi a po mé maceše nejbohatší člověk v dalekém okolí. Snad Ramos by vám proměnil, ale jen proto, aby se zbavil potrhaných a příliš ušpiněných peněz. Jen bude-li věřit, že je bankovka pravá! Nemáte jinou, která by nebyla tak nová? Nu, s tou už to půjde jistě!“

„A na ostrov byste se mnou tedy šel?“

„Řekl jsem vám, že nezkazím žádnou legraci, a tak pojedu s vámi. Ale na ostrov nevstoupím! Už běžím pro vesla. Víte, ten chudý rybář, který má nezabavený člun, jsem totiž já sám. Je to jediné, co mám, a neuškodí mi trochu si přivydělat. Chápete?“

„Chápu. Tak jen už běžte pro vesla!“

Byl s vesly zpět ještě dříve, než jsme povolili sedla a přivázali zvířata ke křivému stromku u plotu. Chtěl jsem jet sám, ale stařík si usmyslel, že je odpovědný za mou bezpečnost a že pojede s sebou. U zvířat zůstal hoch, kterému jsem slíbil, že se brzy vrátíme a přineseme mu vše, co ulovíme. Celý se složil u kořene stromu, aby zmenšil bolesti hladových vnitřností.

Pan Legrace složil dva páry dlouhých vesel vedle nejlepšího člunu a čekal, až mu pomůžeme lodku obrátit a sešoupnul na vodu. Příliv zatím sloupl hezky vysoko, takže nám to nedalo mnoho práce. Pak si zul své lakýrky a pečlivě je přivázal pod přídi. Staříka jsme posadili ke kormidlu a my dva jsme se chopili vesel. Měli jsme proud přílivu proti sobě.

„Je nevhodná doba k cestě na ostrov. Teď máme proti sobě i příliv, a až se budeme vracet, budeme mít odliv. Ještě štěstí, že nás náklad nebude veliký.“

Na ostrov bylo dále, než se na prvý pohled zdálo. Za stejnot měrného vrzání vesel jsem se se senhorem Pándegou spřátelil. Nezdržel jsem se, abych se nevyptal, jak je možné, že má lak krásný člun a přitom naříká na svou chudobu. Člun a síť u moře neznamenaají sice ještě bohatství, ale obstojné živobytí přece.

„To máte pravdu, ale to neplatí pro mne a pro mou smůlu. Jako dítě jsem byl víc na moři než na souši – však jsem zdejší rodák – ale teď mi už změkly ruce. Uvidíte, až se vrátíme, že budu mít ruce samý puchýř. A nebýt toho krásného počasí, nebyl bych s vámi jel. Říkají rybáři, že duch mé matky mi vzal odvalu a lásku k moři. Vždycky se o mne bála, už jako capaila mě honila od břehu, a když jsem povyroستl, nechtěla mne pustit s rybáři, ačkoli to byla moje největší radost. Snad proto, že jsem to měl zakázáno. Ale když zemřela, přestalo mě to těšit, ani nevím proč. To už jsem byl na studiích ve Florianópolisu a ani

jsem nepozoroval, že jsem přestal chodit do přístavu. Od těch dob, co mi macecha a moře vzaly otce, už se vody bojím. Zbyl mi jen ten člun jako dědictví a jako příčina mé bídy. Člun je tak dobrý, že ho nikdo zdejší nemůže zaplatit – jinak bych jej byl už dávno prodal a vrátil se do města.“

„Když vás tady drží jen ten člun, tedy jej někomu darujte; nebo jej nechte rozbít v příboji! Zdá se mi, že se pro zdejší život vůbec nehodíte.“

„I na to jsem pomýšlel, ale až když už bylo pozdě. My Brazilci jsme takový lehkomyšlný lid. Říká se o nás, že když je otec negramotný rybář, pošle syna na studie a z toho se stane advokát, vnuk už se pak stane statkářem a pravnuke je nakonec zase rybářem, protože mu nezbude nic jiného než zase jen ty ruce, kterými by si z proutí upletl vrš a chytal do ní raky; z toho, co vydělá, si koupí síť, pak později člun, aby se mohl oženit a uživit rodinu, a když ji má, pošle zase synka na studie do města. Je prý to takový věčný koloběh, a proto se u nás; pravých Brazilců, nikdy nenahromadí veliké bohatství. Vždycky dovede některá generace veselým životem rozházet to, co dřívější poctivě nebo nepoctivě nashromáždily.“

„To se dobře poslouchá, jen vypravujte dál!“

„Inu, tohle povídání nějak zaslechl můj tatínek. Kde na to nabral peníze, aby mě poslal do města, to mi vždycky zůstalo záhadou. Snad se tehdy rybaření lépe vyplácelo, nebo snad fiškálové dělný lid tolik nesužovali. Nestaral jsem se o to. Žil jsem vesele a studie mě těšily. Pak zemřela matka a peníze nějaký čas nepřicházely, ale protloukal jsem se přesto přece. Všude mne měli rádi, a nebylo dne, abych se u nějakého kamaráda nenajedl. Pak zas přišly peníze, více než jindy, a s nimi zpráva, že se otec oženil podruhé. Nešlo mi to na rozum. Vždyť se měli s maminkou rádi! Jak na ni mohl zapomenout tak brzy po její smrti? A když jsem se vrátil, vyprávěli mi, že se oženil s ošklivou, ale bohatou vdovou jen proto, abych mohl být advokátem nebo poslancem. Obětoval se pro dobro příštích dvou generací. Chudák! To byly také poslední peníze, které mi poslal. Dostal je při svatbě, ale po ní už mu má macecha odpočítávala rýži a fazole do hrnce, sama přebírala úlovek a ani pořádnou rybu mu nepřála; co bylo lepší, usušila a prodala a jeho živila jen odpadky. Ani přátele mu nenechala, rozeštvála ho s celou vesnicí, a tak musel na moře sám. Byl zesláblý a štvála ho do takového nečasu, že ho jednou v bouřce tarafová síť strhla do moře. To mi vzalo i jeho. Peníze už pak nepřišly vůbec. Pomáhal jsem si, jak to šlo, jen abych se udržel. Nejvíc mi pomáhaly karty. Ale kde se hraje, tam se také pije, musí se mezi veselou společností bohatých synků – mezi takové chlapce, z nichž se asi zase stanou rybáři – někdy jsem také prohrál a byly z toho různice. Můj život se nechtěl líbit učitelům. Prý svádím bohaté synky k pitkám. Krátce a dobře: vyhodili mě ze školy. Právě v té době

přišel od mé macechy vzkaz, že je načase, abych převzal dědictví po otci. Na cestu mi peníze neposlala, a proto jsem se vypravil domů pěšky. Dovedete si představit, jaká to byla cesta? Bez groše v kapse a v městských šatech, už dost sešlých, ale přesto jsem stále ještě budil zdání městského člověka. I o nocleh jsem se styděl požádat, když jsem nemohl dáti hostiteli sebemenší dárek. Přenocoval jsem v křoví, jedl jsem ústřice, když jsem přišel na skalnatý břeh, a u dveří jsem zatleskal, jen abych poprosil o trochu vody. Čekal jsem vždy až na dobu po jídle, abych nemohl využít pohostinství. Jen to, co jsem měl na sobě, byl celý můj majetek, a i to chátralo den ze dne. Jen tyhle střevíce jsem si uchoval, protože jsem šel bos a nesl je na zádech.“

Přestal chvíli veslovat, nahnul se k přídi, položil si střevíce na klín a smutně si je prohlížel. Byly jako nové, ale já bych si je nebyl v těch dobách obul ani v divočině. To, co vypravuji, se událo v dobách, kdy u nás byl cech poctivých ševců a každý si dával šít boty na míru podle své nohy. Jinak však bylo už tehdy v Brazílii. Tam bylo řemeslníků málo a nemohli soutěžit s tovární dováženou obuví. Ale ani v té nebyl velký výběr. Koupilo se, co bylo, třeba i o nějaké číslo větší nebo menší. Každá tovární obuv je vyrobena – nevím proč – tak, aby dokonale mrzačila nohy a dělala velkovýrobu kuřích ok. Však i my, Evropané, tím trpíme od těch dob, co u nás vymírají poctiví ševci. Poznali jsme prokletí tovární výroby a také nám se stala obuv mučícím nástrojem, která nám kazí náladu a činí nás neschopnými jak práce, tak i myšlení. Ale Brazilec, i když je sebevětší parádník, nedá se jen tak mučit. Docela klidně si do nové lakýrky vyřízne pravidelné čtverhranné díry, tak pravidelné, aby bylo zřejmé, že poškození je úmyslné, a otvorem nechá potom prokukovat sněhově bílou ponožku. Náš nešťastný přítel už dávno ponožky neměl a nosil jen velké mozoly na místech, kde měl kuří oka.

„Myslíte, že bych mohl takhle přijít do města a sehnat tam živobytí? Mám jen ty střevíce. Ostatní bylo už tehdy cestou tak sedřené, že bych se byl styděl vrátit se v tom domů. Celé mé dědictví byl jen člun a vesla, a to jen proto, že sousedé maceše nedovolili je prodat. Když se o to pokoušela, přihlásil se rybář, který říkal, že člun zachránil, a požadoval za svou práci více, než měl člun ceny. Jen proto pro mne tehdy poslala. A teď mě krmí jen tak, abych neumřel hlady, a já s ní vedu boj, abych pomstil otce, a čekám na nějaký zázrak, který mi odtud pomůže.“

„Možná, kamaráde, že se nějaký zázrak stane. Už chvíli o tom přemýšlím. Bylo by zlé, kdybychom nic nevymysleli, ale teď musíme přemýšlet o tom, čeho se najíme, než budeme za chvíli tak zesláblí, že nedoveslujeme zpět.“

Blížili jsme se pomalu k ostrovu. Příliv dostupoval vrcholu a proud už nebyl tak silný. Ostrov byl větší a vyšší, než se ze břehu zdálo. Mezi bujnou tropickou vegetací prosvítaly

veliké balvany, pokryté spleť líán jako pavučinou. Už jistě několik let nevkroutil nikdo na ostrov a rostlinstvo se zase ujalo nad ním vlády. Ale přesto mezi hustým porostem prohledaly lesklé široké listy zdivočelých banánů a nad křoviska se zvedaly štíhlé kmeny džapají s prstnatými listy na dlouhých stoncích, pohybujících se za sebemenšího větěrku. Na jejich kmenech byly zavěšeny veliké melounovité plody, zelené, zralé i přezrálé a rozklované ptáky. Nemohli jsme najít místo, kde by bylo možno přistat. Pobřežní les byl za přílivu pokryt vodou.

„Je prý tady někde holý kámen, po kterém je možno vylézt, a tam, kde končí, byla prý stezka k dřívějším plantážím. Nebude už asi schůdná, jistě již zarostla.“

„Však mám s sebou mačetu, abych ji vyčistil.“

„Tak tedy do toho!“

„Já také pomohu,“ přihlásil se stařík, „i když mám jen krátký lovecký nůž.“

„Jen zůstaňte oba ve člunu!“ řekl jsem. „Se svými vysokými botami se nemusím hadů bát, jsou-li tady opravdu. Příliš však té povídačce nevěřím!“

„Ujišťuji vás, že tu hadi jsou. Myslíte, že by Ramos nechal takovou úrodu nesklizenu? Nebo že by mu sem nešli v noci rybáři? Vždyť už léta zde lidé neokusili ovoce, a na to má člověk pořádný hlad, když jí pořád samé ryby. Jsem jist, že Ramos a snad celá vesnice se dívá, co tady kutíme.“

Podíval jsem se zpět k pevnině a opravdu se mi zdálo, že vidím na břehu lidi a nějaký větší hlouček kolem našich koní. Snad přece jen někdo nabídne našemu chlapci něco k jídlu.

„Co myslíte, že by zde ti hadi jedli? Přece se nebudou živit tím, že by požíral jeden druhého!“

„Podívejte se!“ ukázal Pándega na větev, visící nad vodou. Visel na ní krásně zelený líánový had a kýval se líně ve vzduchu. Domorodci se ho bojí víc než chřestýše, ačkoli je stejně neškodný jako naše užovka. Ale byl to tak pořádný kus, že jsem tak velkého hada toho druhu ještě neviděl. Zavesloval jsem jedním veslem a zahnul člun pod větev. Pro jistotu jsem zachytil hada přímo pod hlavičkou. Pándega na mne zděšeně hleděl, ale já jsem už zatím seděl opět ve člunu a otvíral nožem hadovi hubu, abych se přesvědčil, není-li to nějaká mně neznámá odrůda s jedovatými zuby. Byl to však zcela neškodný had.

„Ten se tu snadno uživí. Žere jen žáby a podobnou havěť.“

„Jen počkejte! Uvidíme tu brzy jiné, kteří se nebojí kousnout i křesťany.“

„Pak mě asi nekousne, protože na křesťana nevypadám,“ zažertoval jsem a zavesloval člunem k šikmému balvanu, který sliboval možnost výstupu. Přirazili jsme těsně ke skále a já jsem se na ni vyškrábal. Byla bodně šikmá, ale přesto bylo možno po ní vystupovat. Ale tam, kde končila, byla stěna rostlinné spleti. Už jsem se chtěl do ní pustit mačetou,

když se blízko mé nohy ozvalo dobře známé zachřestění. Mohla to být zcela dobře cikáda, ale mohl to být právě tak dobře chřestýš. Pro všechny případy musil jsem být opatrným. Svlékl jsem si proto kabát a ovázal si rukávy kolem pasu, takže mě chránil jako suknice proti možnosti, že by nějaký větší had na mne skočil. Pak teprve jsem se dal do prosekávání picady směrem k vysoké džapaji, která se mi nezdála být daleko. Přesvědčil jsem se, že hadi, a to jedovatí hadi, na ostrově opravdu byli a že jich bylo hodně, i když dodnes nechápu, z čeho tam byli živi. Ale chovali se poměrně dosti slušně: odplazili se mezi kameny dřív, než jsem si k nim prosekal cestu, takže jsem z nich většinou zahlédl jen konce ocasů. Ale u několika jsem přece jen zahlédl chřestačky.

Byla to těžká práce, než jsem se prosekal ke kmeni džapaje. Pokoušel jsem se zatřást kmenem, ale spadlo jen několik od ptáků dokonale vyklovaných slupek. Sliny se mi sbíhaly v ústech, ale plody byly příliš vysoko a nikde nablízku nebyl dosti dlouhý klacek. Bylo to sice barbarství, co jsem udělal, když jsem několika rozmachy mačety podřal celý kmen, ale – hlad je hlad. Kmeny džapaje jsou duté a jejich dřevo měkké, takže je lze snadno přeseknout. Byl jsem ovšem na cizí plantáži a už pečlivé česání ovoce byla krádež, ale okolnosti a hlavně hlad donutí člověka k všelijakým nepěkným činům. Kmen i s velkými plody se zřítíl do křoví, zralé plody se rozpleskly a já jsem jimi hned nasytil nejhorší hlad. Několik polozralých plodů jsem nabral do kabátu a stejně opatrně jsem se vrátil ke člunu. Ta radost! Jen nám ji kalilo to, že chlapec bude muset ještě nějakou hodinu počkat, než se k němu vrátíme.

Pozval jsem staříka, aby za mnou vylezl až na vrchol hladkého balvanu. Tam se nemusel bát hadů a mně uspořil část cesty. Tím se urychlilo sebrání většího množství plodů dalších džapaji, které jsem podsekl. Ba i přezralé plody jsem mu mohl přinést. Teprve pak jsem začal vysekávat další cestu k zarostlé banánové plantáži. Dalo to velikou práci, než jsem přivlekl postupně tři velké hrozny banánů. Byly skoro tak velké jako já sám, a musel jsem si na každý z nich pořídit sáně z větví křovin. Ještě těžší však byla otázka, jak je spustit po holém kameni. Naštěstí bylo všude dosti lián, a nakonec to šlo přece.

Po ovoci jsme dostali ještě větší chuť na něco masitého.

„Když už jsme zde, objedme ostrov a podívejme se na zapadlý poklad,“ navrhoval Pándega.

Nechtělo se nám, protože jsme vzpomínali na hladového chlapce, ale když Pándega připomněl, že tam „roste“ hodně ústřic, dali jsme se bez odporu přemluvit. Však si už hoch nějak pomůže! Inu, kdo se nasytí, snadno zapomíná na hladového.

Na druhé straně ostrova rostlo jen sporé křoví, ale mou pozornost upoutalo něco jiného. Na celém břehu, ještě zaplaveném přílivem, vyčnívaly z vody veliké kopce ústřicových

lastur.

„To jsou sambaqui,“ vysvětloval Pándega.

Tušil jsem to. Už velikost některých lastur dokazovala, že jde o druhy dnes už vymřelé, právě jako před mnoha tisíci lety vymřeli obyvatelé, kteří je nahromadili. Tedy snad přece zde budou nějaké poklady! Ne ovšem takové, o jakých snil lakomý Portugalec, ale takové, o nichž sní každý etnograf. Už dávno jsem měl chuť pustit se do vykopávek v ústřicových kopcích, ale vždy mi chyběl buď čas, nebo peníze. Teď jsem měl času dost a peněz tolik, že my tři jsme zde mohli žít několik týdnů, kdybychom se uskrovnili a doplňovali potravu tím, co by nám poskytl ostrov. Přesto se mi tento podnik zdál příliš veliký na moje prostředky.

Ani jsem si nevšiml, že jsem spustil vesla a nechal je plout po vodě a že Pándega vesluje sám.

„Tady je ta ucpaná jeskyně,“ vyrušil mě veslař z myšlenek.

Viděl jsem obrovský balvan, veliký jako dvouposchodový dům. Dříve asi vyčníval vodorovně nad vchodem do jeskyně a pak se zlomil a ucpal vchod. Na jeho hladkém povrchu byly v reliéfu vytesané obrazce. Povstaly asi tím, jak si na kamenu dřívější obyvatelé brousili kamenné sekyry. Zpočátku jsem byl na rozpacích, nejsou-li to náhodné přirozené útvary skály, jak byly zvětralé, ale pak jsem uznal, že nemohly být jen pouhou hříčkou přírody, protože téměř tytéž obrazce jsem dříve našel tisíce kilometrů na severovýchod na hranicích Mato Grossa a Bolívie. Nejvýznamnější obrazec představoval veliký dvouramenný kříž. Jak by mohl věřit zdejší zbožný lid, že něco takového vytesali pohanští pralidé, snad ještě pololidé, mnohem, mnohem dříve, než byl stvořen svět, jak oni věřili? Nevěřili také, že by jejich předkové byli měli tolik vytrvalosti k provedení tak velikého díla. K čemu také by to byli dělali? A tak utkvělo podezření jen na jezuitech. Ale ti měli jen lhůtu 24 hodin k tomu, aby opustili zemi. Co však člověk neudělá, aby si poznamenal místo, kde zakopal poklady?

Poklady! Téměř každému člověku straší v hlavě touha zmocnit se výsledků práce někoho jiného. Nedivil jsem se proto Portugalci Piamosovi, člověku, který jedl v zásuvce stolu, jen aby nemusel nabídnout sousto pocestnému nebo sousedovi. Jaké ten měl asi hrozné sny o skrytých pokladech!

Ale i mne začínala ta myšlenka lákat. Propočítával jsem, kolik bych asi potřeboval dynamitu, abych prorazil alespoň úzký vchod ze strany do jeskyně. Na rozbití balvanu nebylo ani pomyšlení, nehledě k tomu, že bych se nikdy neodhodlal zničit památný nápis. Kolik zajímavého mohl nám říci vnitřek jeskyně o životě praobyvatelů? Vždyť se tam mohli dokonce schovat před nepohodou, právě když se vchod zavřel, a snad tam mohly

být nalezeny jejich celé, neporušené kostry, náradí, kamenné nástroje. Snil jsem téměř tak jako Portugalec Ramos. Na tak velký podnik nestačily však mé prostředky. Ale snad přece jen bych mohl najmout několik dělníků a prohrabat některý z těch mušlových kopců. Ostrov ovšem patří Ramosovi a ten by jistě měl námitky a podezřívá by nás, že mu chceme vybrat jeho poklad. A pak ti hadi! Nenašel bych zde lidi na práci, leda bych je přivezl odjinud.

„Z ústřic nebude nic,“ řekl jsem. „Je příliš vysoký příliv a ústřice jsou hluboko pod vodou. Museli bychom čekat několik hodin. Potápět se pro ně také nemůžeme. Podívejte se na ty trojhranné ploutve! Že jsme s sebou nevzali háky a udice!

Slušný člověk sice žraloka nejí, přenechává ho černochoům, ale to činí jen len, kdo neví, co je dobrého. Pojedeme zpět...

Však se sem ještě vrátíme,“ poznamenal jsem po chvíli a zase jsem zapadl do svých myšlenek. Má vesla nevykonala příliš práce. Zvedal jsem je jen mechanicky a myslel přitom na něco docela jiného.

Jak divně přitažlivou moc mají pro každého člověka tajemné zakopané poklady! Neunikl jsem jim, ani když šlo jen o poklady vědecké. Jak asi teprve ovládnou člověka propadlého mamonu! Stále se mi vracel nápad, který mi probleskl hlavou, když jsem vlekl druhý hrozen banánů a rozhodl se, že se vrátím ještě pro třetí. Bojoval jsem sám se sebou, abych tu myšlenku zahnal. Ani jsem si neuvědomil, že myslím nahlas, když jsem vykřikl:

„Vždyť by to byl docela sprostý podvod!“

„Nevím, pane, co myslíte, že by byl podvod,“ vmísil se do mého hlasitého myšlení Pándega, „ale mám-li mluvit upřímně, musím vám říci, že jsem se ve vás zklamal. Když mne už nouze donutí, abych šel krást, pak ukradnu jen tolik, kolik potřebuji. Nač jste se tedy dřel s těmi ohromnými třemi hrozny? Vždyť by jeden shnil, než bychom jej mohli všichni čtyři sníst, za předpokladu ovšem, že byste mě také pozvali.“

„To máte pravdu. Ale nemyslíte, že si vaši sousedé také rádi pochutnají na banánu? Pro ty jsem vzal ten druhý.“

„A třetí?“

„Pro Portugalce Ramose. Je to jeho plantáž, a i když se bude cítit okradeným o to, co nedovedl zužitkovat, přece jen bude méně láteřit, když bude mít na naší krádeži podíl. Nemyslíte?“

„To by mě nikdy nenapadlo, přinést tomu lichváři také dáreček!“

„Myslím, že oba budeme potřebovat i jeho lakomost. Bude to opravdu podvod, ale podvedu jej, a dokonce docela podle zákona. Koneckonců mu to ani neuškodí.“

„A jak chcete donést ten hrozen až k jeho domku?“

„Mohl bych jej sice naložit na mezka, ale doneseme jej tam my dva. Položíme si na rameno veslo a na to banány přivážeme. Ano, my dva: vy a já. Pokusím se udělat zázrak, na který tady už dlouho marně čekáte.“

„Však bych si ho také zasloužil!“ Pándega ukázal dlaně plné puchýřů, sedřených veslem. „Ruce zvyklé jen na míchání karet nedovedou vládnout těžkým veslem.“

Ta slova patřila mně. Proud odlivu se dral silně proti nám a já jsem se dosud jen tvářil, jako bych vesloval. Teď jsem zabořil rychle a řádně vesla do vody, abych nahradil, co jsem promeškal. Když jsme se blížili ke břehu, stálo tam několik rybářů po pás ve vodě a čekali, až jim hodíme provaz.

„Co tě to napadlo, Pándego, pustit se na moře? Chceš, aby tě zahubilo, jako zahubilo tvého otce?“ Tak vítali mladíka. Všichni měli čtveráka rádi, měli o něho starost, a každý se chopil člunu, aby nám jej pomohl vytáhnout na břeh. Pándega byl chudý a otrhaný, ale byl to přece jen „jejich student“. Vynesli ho z člunu, zhrozili se jeho rukou a teprve pak začali prohlížet, co jsme při nesli.

„Odneste někdo jeden hrozen chlapci ke koním a druhý, ten větší, si mezi sebou rozdělte za to, že jste nám pomáhali! A vy, Pándego, pojdte se mnou k Ramosovi! Je už čas, aby nás pozval na večeři.“

Nedůvěřivě se všichni dívali na naše přípravy a na to, jak jsme největší hrozen přivazovali na veslo a pokoušeli se jej nést. Na saních z roští byla doprava banánů pro jednoho mnohem snadnější než nesení pro dva, ale když se Pándega rozesmál svým starým šelmovským způsobem a řekl: „Však víte, že já žádnou Švandu nepokazím – proto se přece jmenuji Pándega,“ chopili se nejsilnější z nich vesla a nesli je před námi. Jistě už byli přesvědčeni, že nejsme fiškálové, a jsme-li snad jimi přece, že máme asi namířeno na starého lichváře.

Nebyl to špatný nápad, dodat mu jeho vlastní banány, ukradené mu zaplatit a pak ho pokutovat pro nepovolený prodej. Konečně by se někomu povedlo ho napálit.

Z komína nad Ramosovým domkem se kouřilo.

„Starý Ramos dnes zase vaří. On totiž vaří fazole a rýži vždycky na několik dnů najednou, aby uspořil dříví. Pak to zahněte natvrdo mandiokovou moukou a jí to lak dlouho, dokud to nezplesniví. Ale v den, kdy vaří, jí skutečně dobře.“

Vzal jsem si našeho čtveráka stranou a řekl jsem mu cestou k domku:

„Doufám, kamaráde, že dovedete hezky jadrně nadávat.“

„To dovedu, a hlavně kdybych měl nadávat tomu starému lichváři.“

„Ne, právě naopak! K tomu musíte být velice slušný – nadávat musíte mně a musíte dokonce sehrát malou scénu. Můžete se pokusit i uhodit mne a budete na mně vymáhat

neúprosně zaplacení nájmu za člun – řekněme dvacet milreisů – a neslevíte nic, naprosto nic! Potom přijmete takové peníze, jaké vám dám, a bez řečí. Starý mi jistě vyplatí drobné v hodně potrhaných bankovkách.“

„To jistě! Přijímá potrhané peníze vždycky s nějakou srážkou a bude vám je chtít proměnit za plnou cenu.“

V Americe si lidé necení peníze tak jako v Evropě. Peněženka je tam věcí skoro neznámou. Peníze se nosí zmuchlané buď v kapse, nebo v pase, kde se pošpiní i potrhají. Málokdo si dá práci s tím, aby bankovky slepil, a mnohdy není ani čím. Zvláště v Brazílii byly v oběhu peníze, na kterých bylo mnohdy těžko poznat jejich hodnotu. Někdy mívají lidé složené kousky bankovky vloženy mezi dva papírky natřené mýdlem, a i k takovým penězům je větší důvěra než k novým. Za mých dob kolovalo mezi lidmi mnoho falešných peněz a celé rodiny se živily tím, že je špinily a zamazávaly. Dokud bylo na bankovce znatelné číslo a série, vyměňovala je banka, i když chyběly celé kusy. Obchodníci však od venkovanů vynucovali srážky za poškození.

To bylo částí plánu, kterým jsem doufal přimět Ramose, aby mi pomohl provést na ostrově vykopávky ve velkém měřítku.

Došli jsme k domku. Nezatleskl jsem na dlaně, jak je v kraji zvykem, nýbrž zaklepal jsem na dveře rukojetí své mačety. Tak klepe buď voják, nebo nezkušený cizinec, který nezná zdejší zvyky. Kupodivu se dveře hned odevřely a hubený stařík nás všechny zval dál. Na tvářích mých průvodců bylo vidět údiv. Zaslechl jsem, jak si šeptají: „Ten se nějak vyšňoril! Ani si nepamatuji, jak dlouho jsem ho neviděl tak pěkně oblečeného.“

Vstoupil jsem sám a zavřel ostatním před nosem. Stařík býval jistě za svého mládí veliký a silný muž, ale teď byl samá vráska. Na prvý pohled bylo vidět, že je zvyklý chodit shrbeně, i když se teď přede mnou snažil stát vzpřímeně. Zabodl do mne pichlavá očka, ale nenabídl mi židli. Usadil jsem se proto sám bez vyzvání pohodlně do houpací židle z tlačeného dřeva, která nechybí v žádném brazilském domě. Ve mně vzbuzovaly takové židle vždycky příjemný dojem, poněvadž to byly krajanky. Všechny ty milióny židlí, které vrzají v tolika domech po celé Brazílii, pocházejí z Československa a jsou vyrobeny z beskydských buků.

„Posaďte se, senhore Ramosi! Přijel jsem, abych vám nabídl obchod. Mám určité zprávy o vašem ostrově a chtěl bych jej od vás koupit. Nebudu vám ho hanět, protože vy víte stejně jako já, že kdo haní, rád by měl. Jmenujte rozumnou cenu a uzavřeme koupi hned! Mám rád rychlé jednání.“

Snad jsem šel na něho příliš rychle a přepočítal jsem se v jeho lakotě. Ostrov nebyl k ničemu, nikdo se naň neodvážil vystoupit, a kdyby ho byl chtěl Ramos opravdu prodat,

byl bych z toho měl jen ostudu. Bylo třeba poskytnout mu více času na rozmyšlenou, aby jeho lakota mohla lépe pracovat proti jeho zdravému rozumu.

Přitáhl jsem k sobě sousední židli tak hlučně, abych dal Pándegoví znamení, že jeho výstup muže začít. Student vrazil bez zaklepání do světnice, a ač na něm bylo znát, že je rozzloben tak, že se neovládá, obrátil se nejprve s omluvou k majiteli domu.

„Promiňte, senhore, že vás ruším jen lak bez formalit, ale vy jste spravedlivý člověk a jistě pochopíte, že jsem rozčilen! Nic vám nezatajím! Tenhle podvodník si najal můj člun, má vesla a mou práci. Slíbil mi dvacet milreisů a říkal, že se chce jen projet kolem ostrova, ale pak na ostrově vystoupil, nakradl vám tam banány a džapaje a nakonec okukoval dlouho ta znamení na skálách. To se mi zdá být všechno moc podezřelé! A teď mi nechce zaplatit, že prý nemá drobné, a schoval se zde u vás. Nezaplatí-li mi hned...!“

Hrál svou úlohu dosti dobře a slušně improvizoval, jako by byl prohlédl celý můj plán, ale přece jen se mi to všechno zdálo ne dost přirozené a trochu přehnané. Bylo třeba dodat tomu více reality. Proto když napřáhl ruku, jako by mě chtěl uhodit, dostal upřímnou, dobře mířenou a ne jen napodobenou ránu, která ho odhodila až ke zdi, takže sotva popadal dechu jak bolestí, tak překvapením. Ale působilo to hezky přirozeně.

Sotva vydechl, spustil takový výběr šťavnatých nadávek, že mnohé byly i pro mne, který jsem žil už mezi všelijakou sebrankou, nové a neznámé. Tvářil jsem se, jako bych si ho nevšímal, a obrátil jsem se na Ramose:

„Má docela pravdu, i když by nemusel být zrovna tak neurvalý. Mohl byste mi proměnit peníze, abych tomu chlapovi zaplatil? Stovka je nejmenší peníz, který mám u sebe, a za tu ta jeho práce nestojí.“

Lichvář odcupital do vedlejší místnosti a vrátil se s drobnými penězi, zabalenými v balicím papíře. Jistě v něm byla dobře odpočítaná stovka. Ačkoli jsem čekal, že peníze budou v špatném stavu, byly ještě horší, než jsem si mohl vůbec představit, ale na okrajích nahoře a dole byly bankovky ještě poměrně dost čisté a celé. Zatímco lichvář pečlivě zkoumal moji stovku, vybral jsem zprostřed balíčku ty nejhorší, odpočítal jsem dvacet milreisů a vyplatil je studentovi.

Ramos provedl sice pokus zasáhnout a usmlouval něco v můj prospěch, ale zarazil jsem ho ostře: „Mým zvykem je zaplatit přesně, co jsem ujednal, a splnit do puntíku každou úmluvu, ale když ji druhá strana nesplní, nemá naději na další obchody!“ A obrátiv se k lichváři, dodal jsem: „Když už byl ten člověk takový mluvka a zkazil mi překvapení, musím vám říci, že mi bylo líto přezrálého ovoce na ostrově, které nikdo nezužítkuje, a myslel jsem, že vám bude příjemné, když nějaké banány přivezu také pro vás. Tady přede dveřmi jsme složili jeden hrozen, a džapaje budou ještě v člunu. Ovšemže jsem natrhal nějaké i

pro sebe.“

„Nemyslete si, že za to, co jste natrhal pro sebe, přijmu nějaké peníze,“ vpadl mi do řeči staroch. Opravdu mu tedy strašili v hlavě fiškalové a začal mě podezřívát, že na něho chystám nějakou past.

„Ani mi nenapadne vám za to něco nabízet,“ pospíšil jsem si ho uklidnil. „Mám na mysli zcela jiné obchody a na ty jsem si vzal jen závdavek. Ale to nemusí poslouchat každý všetečka...“

Pándega mi kamarádsky poklepal na rameno: „Ty vaše obchody mě vůbec nezajímají, jen když jsem dostal zapláceno. Senhor Ramos je už teď varován a nedá se od vás napálit..“

Změřil jsem si ho od hlavy až k patě.

„Hledte, ať už jste venku!“

Ramos ho však zarazil otázkou, kterou nedokončil: „Ale jak jste mohli na ostrově trhat banány, když jsou tam cesty zarostlé a je tam tolik...“

„Myslíte hady?“ odpověděl Pándega. „Inu, hady se to tam jen hemží, jsou na každém kroku. Otáčeli se mu kolem nohou a skákali na něho ze všech stran, ale senhor má snad nějaké za říkávání nebo amulet, že ho ani jeden neuštkl. Ale teď už jdu!“

Když jsme osaměli, zeptal se mě zvědavě Piamos:

„Mále opravdu nějaké kouzlo proti hadům, senhore?“

„Nesmysl! Hadi tam jsou, to je pravda, ale není to tak zlé a člověk se jich nesmí bát.“

Stařík pokýval hlavou a viděl jsem, že vše je na dobré cestě. Mluvil jsem tak k němu, protože jsem věděl, že každý skrblík je náchylný věřit pověře a že ještě více jim věří každý hledač pokladů.

„Nechci vás nijak nutit k příliš kvapnému rozhodnutí,“ pokračoval jsem. „O tom všem si však promluvíme až po večeři; budete mít dost času si to rozmyslet. Ale teď byste mi mohl poradit, kde bych se zde mohl se svými lidmi dobře navečeřet a kde se na nějaký čas ubytovat.“

A tu se stal první zázrak, který jsem hodlal uskutečnit.

„Mám volný dům, senhore, nikdo jej neobývá, a než se navečeříte, dám jej upravit. Večeřet budete u mne a považujte se-hm-považujte se i se svými lidmi – za mé hosty!“ vyhrkl senhor Ramos.

Nic nemohlo vzbudit ve vesnici větší údiv, než když jsem vyšel ke koním a ohlásil svým průvodcům, že je pro nás připravena večeře u Ramose. Přitáhli jsme popruhy sedel a krokem jsme zajeli k jeho domku.

Večeře byla dokonalá. K rýži a fazolím nechyběla vařená slepice, vajíčka natvrdo, několik

konzerv se zavařeným ovocem a sardinkami, a mísa nejjemnější mandiokové mouky – krátce hostina, jaká bývá na venkově zřídka. Jedna z džapaji, kterou jsem přivezl, byla oloupaná, rozkrájena a posypána cukrem, a ke konci jídla náš hostitel odskočil, aby slil čerstvou kávu. Před každým talířem ležela hrst cigaret, zabalených v kukuřičném listu, a uprostřed stolu jich byla nakupena další zásoba.

Chutnalo nám všem po tak dlouhém postu a zdálo se, že naše hltavost nepokazila chuť ani našemu hostiteli. Dělal mu asi dobře, když zase po dlouhé době jedl na stole, nikoli v zásuvce, a snad také přišel na kloub tajemství, že lépe chutná, máme-li u stolu hosty.

Při jídle se mnoho nemluvalo – naše čelisti byly příliš zaměstnány – a o ostrově se nemluvalo vůbec. Nemělo se o něm mluvit ani po jídle: sotva jsme si zapálili cigarety, překvapil nás hostitel pozváním, že nás zavede do „našeho“ domu, abychom si udělali pohodlí.

„Jen si dobře odpočiňte! Až se probudíte, přinese vám chlapec čerstvou vodu a dá mi znamení, abych pro vás připravil kávu. Boa noite! Dobrou noc!“

V domku byly dva pokoje, oddělené chodbou, a na každém jejím konci byly dveře. Jedny v průčelí vedly ku břehu a druhé do opuštěné zahrádky. I v přítmí bylo znát, že ji už divočina také pomalu zachvacuje. Liány se přiblížily až k domku a začaly se zachycovat jeho stěn. Zadní východ zajímal zvláště našeho „guriho“. Sotva jsme odsedlali a zanesli sedla do předsíně, pustil se chlapec svou mačetou do křovisek v zahrádce.

„Musím to trochu vyčistit – mohli by tam být hadi,“ prohlašoval.

„Měl by ses raději postarat o koně!“ napomenul ho otec. „Před domem je písek a tam hadi nepolezou, a za domkem nemáš v noci co dělat!“

„Koně už kdosi odvedl na pastvu. Starý Ramos ho poslal. Ale což kdybychom museli narychlo vyběhnout zadními dveřmi? Člověk nikdy neví...“

„Jen ho nechte!“ chlácholil jsem staříka. „Když jste byl v jeho letech, měl jste jistě také všelijaké podivné nápady; možná že jste se také někdy bál hadů nebo pavouků, když jste měl jít potmě a bos křovím. Co se v mládí člověk naučí...“

„To nemůže k stáří potřebovat,“ odsekl mi. „Raději si upravíme postel a podíváme se, není-li v ní nějaká menší havěť, která by nás nenechala spát. V takových dlouho neobývaných domech bývá plno písečných blech. Zdá se, že tady za dveřmi je světlo.“

Opravdu: pod prahem prosvěcoval úzký proužek. Okenice musely být dobře ucpané, neboť jsme zvenčí nic neviděli, a tak dobře přiléhající dveře jsem ještě na vesnici neviděl. Inu, domek lichvářův si potrpí na soukromí a nedotknutelnost a dovede se bránit zvědavým pohledům.

Pokoj byl prostorný a skoro prázdný. Byla v něm jen postel, malý stolek a jedna židle. Na

stolku stála rozsvícená petrolejová lampa, která hořela naplno.

„Takový přepych?“ vrtěl stařík povážlivě hlavou. „Že by snad ty řeči o Ramosově lakomství byly jen pomluvou?“

„Jsou případy, že se i lakomec stane marnotratníkem. Mám takové tušení, že podobný zázrak prožijeme a že si zde jak my, tak i naše zvířata nějaký týden odpočineme.“

Prohlídka domku nás uspokojila. V druhé místnosti jsme našli sice jen dvě lojové svíčky domácí výroby, ale i to je v brazilském vnitrozemí přepych, zato podlaha tu byla ještě vlhká, jak byla pečlivě vymetena kravincem a potom spláchnuta vodou. Taková procedura zaručuje klidný spánek a hlavně zdravé nohy. Stařík to řekl správně: v takových dlouho neobývaných domech bývá nejen veliké množství obyčejných blech, ale i blech písečných. A písečná blecha by mohla být školním příkladem mateřské obětavosti: zavrtá se člověku pod nehty nebo do záhybů prstů pod kůži – dokonce jsem ji jednou měl i na lokli. Je tak maličká a zakousává se tak šetrně, že ji ani necítíte; teprve po několika dnech vás při chůzi cosi tlačí, tlačí a tlačí stále víc, až k své velké nelibosti zjistíte pod kůží černou skvrnu, velkou jako hrách. To ta maličká bleška, sotva okem viditelná, narostla – vlastně narostla v ní její vajíčka, která ji stále více a více roztahují, až z celé maminky zbude jen průhledná blanka, která konečně pukne a bídně zahyne, aby dala život několika stům potomků. Nezbývá než naříznout kůži, celou blechu s děťátky opatrně vyoperovat a ránu dobře vydezinfikovat, aby do ní nepřišla nečistota, nebo snad dokonce nákaza.

Ale dezinfekční prostředky nebývají vždy po ruce a napadená místa se špatně obvazují, nehledě ani na to, že jich po takovém noclehu v opuštěném domě bývá zavrtáno několik pod každým nehtem, několik tuctů v každé noze a že postupně nabobtnávají, takže se snadno stane, že napadený člověk nemůže několik dnů, ba i týdnů vůbec chodit. Není řídký ani případ, že zemře na otravu krve. Člověku zvyklému na pokraj divočiny písečné blechy tolik nevadí, jsou jen bolestivé a nepříjemné. Odkoukal totiž jiným zkušeným lidem, že nejlepší a zaručeně sterilní dezinfekční prostředek je – popel z cigarety. Rozřízne jen kůži, vyndá bicho-pé, jak se písečným blechám říká v Brazílii, nebo pique, jak se jim říká v španělsky mluvící tropické Americe, a zbylý otvor vyplní jemným popelem z právě vykouřené cigarety silného tabáku, zabaleného do listu z kukuřičného klasu. Nacpe-li do rány popel ještě horký, je to tím lepší. Pálí to sice a chvíli štípe, ale za hodinu už na to zapomeneš a po týdnu se vyloupne popel ze zhojené rány sám.

A teď o kravském trusu. Je to jediný prostředek, který zahání všechny druhy blech z neobývaného domu. Není to sice prostředek příliš estetický, ale zato účinný, a člověk z pokraje divočiny není na takové maličkosti choulostivý. Bylo zřejmo, že se náš hostitel o nás všemožně postaral a že dbal jak o naše pohodlí, tak o naše zdraví.

Ani jsme nepozorovali, že zatímco jsme prohlíželi své nové obydlí, náš guri zmizel. Vlastně se dosud nevrátil. Stařík ho volal, ale nedostal odpověď.

„Inu, v jeho letech... však se dost vyspal, když hlídal koně“

„Snad nám přinese zprávy, jak se na nás dívají obyvatelé vesnice. Bude jim asi mnohé proti srsti a ledacos jim bude nepochopitelné.“

Nespal jsem dlouho – alespoň se mi tak zdálo, protože jsem po tolika měsících zase poprvé spal v posteli a únavou jsem usnul „natvrdo“ – když jsem se probudil tím, že jsem nemohl dobře dýchat. Měl jsem cosi na ústech. Probral jsem se rychle ze spánku a hned jsem poznal, že mi na ústech leží čísi ruka.

„Nekřičte, senhore, to jsem já, váš guri! Nechci, aby se vzbudil tatínek a aby něco věděli lidé, kteří poslouchají venku. Poslal mne Pándega, abyste zašel pokud možno tiše vzadu do křoví. Pošeptal mi, abych vás nezapomněl ujistit, že připravuje velikou švandu. Jinak mluvil hodně nahlas, jako by to měl někdo slyšet, a pak zase šeptal, že vy také jistě žádnou švandu nezkazíte.“

Jen aby mi svou švandou nepokazil kousek, který chystám já! pomyslel jsem si, když jsem se oblékal.

„Obujte si hned za dveřmi boty!“ radil mi guri. „Mohli by tam být přece jen hadi. Vysekal jsem úzkou pěšinku.“

Poslechl jsem jeho rady. Vyšel jsem tiše, neslyšně jsem zavřel dveře, a usednuv na schůdek přede dveřmi, obul jsem si své vysoké boty. Hvězdy svítily tak jasně, že bylo skoro šero. Když jsem vyšel z pokoje a oči si přivykly na tmou, mohl jsem dobře vidět, že na pokraji křoví na mne někdo čeká. Byl to Pándega, ale i v té tmě jsem viděl, že byl docela jiný, než jsem ho poznal ve dne. Byl oblečen v pěkných šatech – alespoň nikde na něm neprosvítaly trhliny. Také na hlavě neměl svůj městský slamáček bez dýnka, nýbrž tmavý plstěný klobouk.

S prstem na ústech se ke mně přiblížil a šeptal mi tajemně:

„Nezkazíte mi tu švandu?“

„Uvidíme!“

„Nedivte se tomu, co budu říkat! Poslouchá nás někdo,“ zašeptal a dodal nahlas: „Pojďte se mnou do křoví, aby nás nikdo neslyšel!“

Musel jsem se hodně sehnout. Cestička vysekaná lesem nebyla dělána pro lidi mé délky a klikatila se, jak se vyhýbala padlým kmenům nebo jiným překážkám, které asi už dávno zmizely. Konečně jsme došli k velkému kameni vedle hustého křoví, a tam jsme se usadili. V křoví byl asi ten někdo, kdo nás měl, sám nepozorován, vyslechnout. Ale už prvá Pánclegova slova mi stačila, abych pochopil, kdo ten někdo je.

„Mám vám vyřídit od své maminky,“ (řekl tak něžně o své maceše to slůvko „maminka“, že jsem hned pochopil, že by mnohem raději řekl: „Ta zatracená baba“), „abyste nebydlel u Ramose a přijal raději její pohostinství. Má také pěkný domek, dala jej vyčistit a vymýt kravincem, jsou v něm postele a houpací židle a také jídlo by vám sama vařila...“

Nedal jsem mu dokončit vychvalování nabízeného pohostinství. Jak rád bych mu byl odpověděl, že nám asi také jako jemu bude odpočítávat fazole a rýži, ale nechtěl jsem kazit plán, dokud jsem teprve jen tušil, co má vlastně za lubem.

„To všechno mám u Ramose také, až na ty houpací židle, a jistě by mi je také zapůjčil, kdybych o ně stál,“ řekl jsem odmítavě. „Myslím ostatně, že nebudu mít právě mnoho času se na nich houpat. Čeká nás velká práce. Ale mluvmě raději o něčem jiném! Jak i potmě vidím, oblékl jste se velmi pěkně. Jste vy opravdu divný člověk! Ve dne chodíte jako hadroš lidem na posměch, děláte ostudu své matce, a pak se v noci nástrojíte jako na svatbu!“

„To jsou sváteční šaty po otci, senhore. Maminka mi je pečlivě schovala s jinými věcmi, které jsem zdědil, abych to zbytečně neutahal. Teď, když viděla, s jak slovnými lidmi se stýkám, mi to všechno teprve vydala. Jsem rád, že se vám mohu ukázat jako člověk. Ale přece jen byste si měl rozmyslet, zda byste nepřijal pohostinství mé drahé matky! Víte, ten Ramos je špína, počítá fazole do hrnce a vaří na týden napřed. Čerstvé jídlo jste dostal jen proto, že měl právě navařeno.“

„To nebylo jídlo, přítelíčku, to byla hostina! Ostatně, i kdyby se Ramosovo hoštění časem pokazilo, myslím, že si budeme vařit sami. Chtěl jsem vás požádat, abyste promluvil s tím slavným lodním kuchařem, zda by nechtěl vstoupit do mých služeb. Zůstanu zde asi déle a bude nutno vařit pro mnoho lidí. Zatím se od Ramose neodstěhuji, protože s ním hodlám uzavřít obchod, výhodný pro obě strany.“

Z křoviska se ozvalo zasyčení – mělo to být asi znamení a já je neměl slyšet. Neslyšel jsem je tedy.

Pándega se hned začal vyptávat, jaký obchod to bude. „Jistě bude výhodnější pro Ramose než pro vás, senhore. Nechtěl byste ten obchod uzavřít raději s mou matkou?“

Oba jsme stěží zadržovali smích a zachovávali vážnost v hlase.

„To by dobře nešlo. Víte, je to tajemství, a spoléhám, že je nikomu neřeknete. Nabídl jsem Ramosovi, že od něho koupím Hadí ostrov. Myslí, že je to pro něho výhodné. Ostrov pro něho nemá ceny, nemůže tam sklízet ani banány, ani se po něm nemůže procházet. Jaký by z něho mohl mít užitek? Jistě tedy rád vezme hotové peníze.“

„A k jakému užitku by vám byl?“

„Mně, já se hadů nebojím – to jste viděl – a dovedu od nich ostrov vyčistit. Myslím, že by

tam bylo pěkné bydlení a práce pro nějaký tucet lidí. Zajímám se o ten nápis a o ty kopce mušlí. Dal bych to celé vyčistit a podíval bych se, není-li tam takových nápisů víc...”

„Už vím! Chcete najít zakopaný poklad!“

„Ticho, kamaráde! O takových věcech byste ani zde v lese, kde jsme sami, neměl mluvit nahlas! Snad si domyslíte, že jsem sem jen tak nadarmo nepřišel! Mám určité zprávy, které jsou o tom nápisu v starých análech...” a zde jsem snížil hlas, že mi i Pándega, kterému jsem šeptal všechno těsně do ucha, těžce rozuměl. „Nesmějte se! Opravdu jsem o těch petroglyfech četl v análech Museu Nacional v Rio de Janeiru a jsou tam dokonce zobrazené,” pokračoval jsem hlasitěji. „Ale tehdy ještě nebyly obrazce tak zvětralé a ostrov se jmenoval jinak, než se na něm rozmohli hadi.”

„To máte pravdu. Ještě nedávno se vesnice jmenovala Aldeia dos Iubaróes, Vesnice žraloků.”

„Správně, a tak se také jmenovala celá zátoka a ostrov byl bezejmenný. Ale přece jsem ho našel! To ovšem ani Ramos, ani nikdo jiný neví. Proto myslím, že mi ostrov prodá, když dobře zaplatím. Jsou tam jistě ještě jiné nápisy, ale budou asi zarostlé lesem. Však já si je najdu, protože jsem četl jejich podrobný popis. Ale teď už dost o tom! Nevíte, kde bych zde nablízku sehnal nějaké kozy?”

„Hezké stádečko koz měl před několika lety Ramos, ale prodával hostinskému víc kůzlat, než se stačilo rodit. Tehdy ještě častěji přijeli do naší vesnice lidé a popřáli si trochu dobře upraveného masa. Nakonec tu zbylo jen několik starých smradlavých kozlů a ti se potulují v lese. Jsou jen na obtíž a Ramos má s nimi mrzutosti, když některému sousedu rozbijí plot a sežerou zeleninu na zahrádce. Když mu za ně nabídnete po milreisů, velmi rád vám je prodá. Ale k jídlu nejsou! Páchnou na dálku.”

„Čím víc páchnou, tím líp. Dají se snadno chytit?”

„Když jim nasypete trochu soli, vlezou za vámi až do postele a nepostačíte je odhánět. Na sůl jsou jako diví, ale mořské soli se bojí.”

„Chcete-li si něco vydělat, kupte je od něho po milreisů! Nedojde-li k obchodu, zaplatím vám, co za ně dáte!”

„Co z toho budu mít?”

„Uvidíte. Nic neztratíte a budete na ně moci chytat žraloky. Budu-li je potřebovat sám, dám vám za ně po třech milreisech. Kolik jich vlastně je?”

„Bylo jich pět, ale jednoho jsem už delší čas neviděl. Snad někde leží, nebo už pošel.”

„Kupte jich všech pět! I kdyby se některý nemohl už ani hýbat, snad se i kůže z něho k něčemu hodí. Vyřídte tedy své matce, že jí pěkně děkuji za pozvání a nějak mne omluvte!”

„Víte, když ona by se byla tak ráda účastnila obchodu s vámi! Vždyť tady nemá do čeho vložit peníze, a já mám také na tom zájem, aby se její kapitál trochu zvětšil. Jsem její jediný příbuzný a ona mne má tak ráda! Komu jinému by všechno odkázala, když by, nedej bůh...“

„Nu, do rána snad něco vymyslíme. Možná že udělám s Ramosem jiné ujednání, nebudeli chtít ostrov prodat. Ale proč by neprodal? A kdyby přece nechtěl, pak bych mohl přijmout vaši matku za společnici. Dobrou noc!“

KAPITOLA TŘETÍ

SMLOUVA O POKLADECH

Mnoho jsem se už nevyspal, když mě budil malý černoušek s umývadlem, čistým ručníkem a džberem studené pramenité vody. Bylo příjemné spláchnout nejen prach, ale i krystaly soli, které nám zanesl do pórů slaný mořský vzduch. Teprve k ránu se mi podařilo odbednit okenice, ale při mytí jsem je nechal přivřené. Právě chtěl černoušek odběhnout, aby uvědomil patrona, že je čas slít kávu, když jsem zahlédl na břehu stařenu, svižně cupitající směrem k Ramosovu domu. Byla dlouhá a hubená jako tyčka z plotu, ale oblečena byla v tmavé hedvábné šaty s černým slaměným kloboukem, který vypadal jako pestrá zahrada, tak byl pokryt umělými květinami. Takové šaty snad mohly budit obdiv před sto lety, ale dnes a v tomto prostředí byly ještě směšnější než přítel Pándega ve svém dřevěném městském slamáčku. Jako by si v té rybářské vesnici daly dostaveníčko nejsměšnější postavičky fantastického karnevalu.

Nemohl to být ovšem nikdo jiný než Pándegova macecha. Naslouchala včera našemu hovoru v křoví, a když sešlo z její nabídky, snažila se alespoň zúčastnit se hlavního obchodu – myslil jsem si. Ještě včas jsem černouška zadržel a poručil mu, aby vyřídil svému patronu, že nepřijdu dříve než za půl hodiny. Kluk odběhl jako vítr.

Poslal jsem ho pryč právě včas. Sotva zmizel, vkradl se dovnitř zadním vchodem Pándega, vystrojený jako na pohřeb.

„Věříte opravdu těm povídkám o tom jezuitském pokladu? A chcete vsadit ten kus skály v moři koupit?“

„Ani mi nenapadne!“ zasmál jsem se. „Však se už vaše macecha postará, aby Ramos ostrov neprodal. Teď běžte pěkně za ní a varujte Ramosa, aby si dal pozor a nedal se nějak napálit! O pokladu však ani slovo! To už mu řekne vaše macecha. Ale jen ať udělá krásnou písemnou smlouvu, pěkně jasnou a podepsanou svědky! Čím více ho budete varovat, tím spíše vás ustanoví svým zástupcem a dozorcem nad pracemi. Sám na ostrov

nepůjde, bude se nanejvýš dívat z člunu. Před ním i před vaší macechou nás chrání hadi. Uvidíte, že jsou také k něčemu dobří...”

„Mně se také na ten ostrov příliš nechce. Viděl jsem, že vás jen taktak neuštkli.“

„Nemějte starost, nějak si už s hady poradíme. Jen žádejte hodně vysoký plat za tak odpovědnou a nebezpečnou službu, a když pak hodně slevíte, on bude spokojen a vy si vyděláte na cestu do města a na trochu vhodnější oděv pro veselého mládence! Hledte to vše vyjednat dříve, než přijdu!“

Za světla vypadal domek ještě útulněji než v noci. Oba moji průvodci přijali s radostí zprávu, že dopadne-li vše dobře, odpočineme si zde nějaký ten týden. Chlapec se těšil na výpravu s rybáři a stařík se spokojil s vyhlídkou na odpočinek a na ústřicové hody, až se dostaneme na ostrov při odlivu.

Rozložili jsme své věci tak, že bylo každému zřejmé, že se chystáme na dlouhý pobyt. Zmačkané šaty jsme vyvěsili na plot, aby vyvětraly, a neměli jsme obav, že by je někdo ukradl. Na takovou věc by v těch krajích nikdo ani nepomyslel. Místo bot jsme si obuli plátěné střevíce, a místo těžkých manšestrových šatů lehké plátěné. Z našeho zevnějšku bylo teď každému zřejmo, že se tu cítíme jako doma a mezi svými. Ani tvrdý límeček jsem si nevzal – byl z vaku příliš pomačkaný – abych vědomě přestoupil etiketu, vyžadovanou při tak vážné příležitosti, jako je ujednání smlouvy. Jen ten, komu na věci záleží, nebo kdo je si se svou věcí zcela jist, může tak jednat. A promine se mu to jen proto, že jako poutník nemůže mít vše potřebné s sebou.

I guri se chtěl vyfintit, protože věděl, že ze všech dveří budou po nás pokukovat, ale pro tentokrát jsem mu to zakázal. „Však budeš mít ještě příležitost, hošíčku, ukázat se před zdejšími kráskami!“

Půlhodina dávno minula a minula i druhá, ale já jsem stále čekal, až se v Ramosově domku dohodnou, pak že pro mne jistě vzkáží. Černoušek přiběhl udýchán, že je už podruhé připravena horká voda na čerstvou kávu. Brazilci jsou totiž tak rozumní, že by ohřívanou kávu nepili.

Zato pít kávu třeba i v nejchudším brazilském domku je opravdový požitek. Jen já, zvyklý tak z jiných krajů, jsem dával přednost maté, ale i mně byla tato změna milá.

Hned jakmile jsem vstoupil, spustil jsem zhurta:

„Tak co, senhore Ramosi, prodáte mi ten svůj Hadí ostrov?“

Tvářil jsem se přitom, jako bych vůbec nepozoroval, že je přítomen Pándega a jeho macecha.

„O obchodech budeme mluvit až později, senhore! Dovolte, zde sinhá Maria.“

„Ach! To je jistě matka toho mladého větroplacha, který nás včera provázel kolem“

ostrova a který má tak měkké ručičky, že mu vesla za tu chvíli sedřela puchýře. Však také celou cestu nemluvil o ničem jiném než o své matce.“

Pándega slyše to trnul strachem, ale hned se uklidnil, když jsem dodal: „Kdo by byl řekl, že má tak roztomilou matinku?“

Při kávě se hovořilo o tom, jak se sinhá Maria starala o synovo dědictví, přestože byla jen nevlastní matkou – nu, a macechy mají vždycky špatnou pověst, každý je pomlouvá a tak podobně. Starý Ramos byl jako u vidění. Že by Pándega svou macechu skutečně hájil? Že by byla opravdu takovou dobráčkou?

Eh – když se v posledních dnech děly samé takové divné věci! Dříve by se byl vysmál každému, kdo by tvrdil, že on, Ramos, bude vystrojovat hostiny lidem, které v životě neviděl, že jim zdarma propůjčí dům, že jej sám dá pečlivě vyčistit a upravit, nebo že jeho, všemi nenáviděného lichváře, navštíví neméně nenáviděná sinhá Maria, že ho bude varovat, aby neutrpěl velikou škodu, že mu dá dobré rady, a dokonce že ten její větroplach bude jevit tolik zájmu, aby ho snad nenapálili. Tak nějak rychle vyjel z kolejí navyklého života, a dokonce se mu to zdálo být hezké. Jindy, když s někým mluvil, zavíral okenice a za bílého dne zapaloval lojovou svíčku – bylo mu sice líto toho vydání, ale nikdo nemohl nic z jeho jednání vyslechnout, neboť byl všude obklopen špehy – a teď beseduje s veselými lidmi při otevřených oknech, vánek od moře přináší čerstvý, vlhký vzduch – dosud nikdo od něho nechtěl peníze a teď mu je ten dlouhý cizinec dokonce chce vnutit za bezcennou skálu. Ale sinhá Maria mu pověděla, co vyslechla, a Pándega to potvrdil. Cizinec vypátral tajemství starých análů a ví o pokladu.

Ramos už nemohl napětím vydržet. Nezapálil sice svíčku jako obvykle, ale rozsvítil petrolejovou lampu. Už léta se v ní nesvítilo, knot byl okoralý a prskal, a při slunečním světle nebylo světlo lampy

ani vidět – ale co dělat? Pod okny se potloukaly obyvatelé vesnice, jako kdyby neměli nic jiného na práci. Litoval teď, že si nepořídil skleněná okna. Zatímco ostatní hovořili, zavěsil na okna alespoň příkrývky a pečlivě zabejnil okenice. Seděli jsme pak za bílého dne jako spiklenci v tmavém sklepe.

„Přemýšlel jsem celou noc o vaší nabídce, ale teď ráno jsem se rozhodl, že ostrov neprodám,“ pravil Ramos uvážlivě. „Je to dědictví po mých předcích – a mám tu skálu rád.“

„Tak? Nu, pak bylo skoro zbytečné rozsvěcet tu čadivou lampu a zavírat okenice,“ usmál jsem se nepatrně.

Starý lichvář si pozdě uvědomil, že chybil, ale já jsem mluvil dál:

„Neprodáte-li, nemohu nic dělat. Pojedu tedy dál, ještě než začne pálit slunce, abych se

do večera dostal do nejbližší vesnice. Jednomu se však divím; tomu, že nejste zvědav ani na cenu, jakou jsem vám chtěl nabídnout? Co byste řekl, kdybych vám dal conto de reis, tisíc milreisů?“

Zavrtěl hlavou.

Pokračoval jsem: „Není to poslední nabídka, což kdybych nabídl dvě conta? Ani pak ne? Nu, a co kdybych dal tři?“

Byl na vahách, byl zřejmě rozčilen, ale pak ze sebe prudce vyrazil:

„Ani za deset tisíc ostrov neprodám! Nezpronevěřím se odkazu svých předků!“

„Drahý senhore, tu se ovšem s vaší milou společností musím rozloučit, ačkoli je mi to velice líto. Vaše ušlechtilé rozhodnutí nutno však ctít. Zbývá jen ještě, abyste řekl, co jsem dlužen za včerejší hostinu a za půjčení domu – zaplatím a pospíšíme si s odjezdem. Snad se sem ještě někdy podívám a budu alespoň vědět, že zde mám přátele.“

Byla to opravdu krásná podívaná na to, jak stará Maria kopala pod stolem Ramose do nohou. Senhor se vyjeveně díval před sebe a v jeho mysli se odehrával těžký boj. Co mu asi probíhalo v té chvíli mozkiem?

Ten dlouhý cizinec mu nabízel dvě a dokonce tři conta. Je si tedy jist, že je na ostrově poklad, a ví o něm víc než jiní. A nakonec se zcela klidně smíří s odmítnutím a ještě řekne, že se sem snad někdy vrátí. Může se vrátit po moři, může přistat třeba v noci na mořské straně, může se tam třeba utábořit a kopat a nikdo o tom nebude nic vědět, nikdo ho neuvidí. A až poklad najde a vyzvedne, pak ještě přijde navštívit své „přátele“. Po velkém duševním boji ze sebe Ramos vyrazil: „Jste přece mým hostem, senhore, nemusíte tolik pospíchat. Vaše zvířata jsou ještě unavena a na mé pastvině je jim dobře.“

Prohlédl jsem staříka. Chytil se každé naděje, jak si mne zajistit a něco na mně vyzvědět. Bylo třeba mu hodit další udici.

„Ctím vaše rozhodnutí, senhore Ramosi. Nechcete prodat ostrov z úcty k svým předkům, což je chvalitebné. Co byste tomu řekl, kdybych chtěl od vás ostrov najmout? Řekněme na měsíc nebo třeba jen na dva tři týdny? Rozumí se, že bych za to tolik nenabídl, jako kdybyste mi ostrov prodal. Musel bych se ještě jednou na ostrov podívat, ale snad bych dal i celé conto jako nájemné. Zato bych si na ostrově mohl dělat, co bych chtěl, a celá úroda ovoce by patřila mně. Co byste řekl takovému návrhu?“

Conto de reis bylo v tomto kraji velmi mnoho peněz a reprezentovalo asi vůbec všechno, co jsem měl v opasku i v bance. Tolik peněz za nájem bezcenného ostrova, na který se nikdo neodvážil po celá léta! To všechno za přezrávající a zdivočelé banány a za několik týdnů volného pobytu! Od cizinců možno sice očekávat všelijaké bláznivé nápady, ale tohle přesahovalo chápavost milého Ramose.

Hra pod stolem začala znovu. Stará lichvářka kopala svého souseda stále bolestivěji, ale Ramos to hrdinně snášel. Jen chvilkami zasykl.

„A co byste si na ostrově počal, senhore?“

„Po tom by nikomu, ani vám, nic nebylo. Také bych nikomu, kromě mnou najatých lidí, nedovolil na ostrov přístup. Možná že bych poslal do města pro trochu dynamitu, třeba k tomu, abych vyhodil několik hadích hnízd do povětří, ale ani po tom by nikomu nic nebylo. Budte ujištěn, že bych váš ostrov pryč neodvezl! Nejvýš nějaké to kamení a podobné maličkosti, ale to by sotva naplnilo jeden nebo dva náklady člunu. Banány a ovoce bychom ovšem snědli na místě.“

„Ne, ne, ani pronajmout bych vám ten ostrov nemohl, když nevím, co byste tam dělal!“

„Hm. Nu, nemohu tedy než ještě jednou litovat, že ztrácím tak dobrou společnost. Jižněji odtud je prý několik zcela podobných ostrovů a snad si ledy odpočinu tam. Tím spíš však musím spěchat. Děkuji vám, senhore, za vaše skvělé pohostinství a budu rád na vás vzpomínat.“

Obrátil jsem se k svým průvodcům:

„Jděte napřed, přátelé, přiveďte zvířata, zabalte vše do vaků a hleďte, abychom za hodinu byli v sedle! Zastavte se zde pro mne! Pobeseduji ještě trochu s milými přáteli.“

Oba moji průvodci i stařík vstali bez odmluvy a zamířili ke dveřím.

„Rozloučíme se a poděkujeme, až pojedeme okolo,“ poklonili se a odešli.

„Teď, když jsme ukončili obchodní jednání, mohli bychom snad zase otevřít okna. Začíná tu být dusno.“

Sinhá Maria se vtom velice rychle změnila. Škraboška dobromyslné stařenky zmizela a baba vyjela prudce jako harpyje na svého konkurenta:

„Jste blázen, senhore Ramosi, jestliže připustíte...“

„Počkejte chvíli!“ zabreptal Ramos. „Snad bychom ještě mohli nechat okenice zavřené. Víte přece, že na ostrově je poklad otců jezuitů a že je tam dvojitý kříž jako znamení, kde je zahrabán.“

„Slyšel jsem o tom povídat. Ale proč tedy poklad nevykopete, když je tak dobře označen?“

„Kdyby nebylo těch hadů! Nikdo se tam neodváží pracovat a já jsem na takovou práci příliš starý. Dokonce jsem koupil už tři dynamitové patrony, ale tady s tím nikdo neumí zacházet. I podlouníci se báli mi je přivést a zaplatil jsem za ně hříšné peníze. Doutnáky a rozbušky mám také, ale nejsou mi nic platné, když jimi neumím rozbít ten veliký kámen, který zavírá vchod do jeskyně.“

„Tři náboje by na to byly málo. Myslím, že by nestačily ani na rozbití stěny ze strany. Ale

což – zkusit by se to mohlo. Nejsou vám beztak k užitku a žijete v nebezpečí, že jednoho krásného dne vyletíte do povětří i s domem a uspoříte tak výlohy za pohřeb.“

„Však jsem to věděl, že chcete vyzvednout poklad! Přiznejte se alespoň teď, když už z obchodu sešlo!“

„Kdybych vám řekl, že těm povídačkám o pokladech nevěřím a že ten kříž není práce jezuitů, ale Indiánů, kteří zde před staletími bydleli a brousili si tam sekyry, nebudete mi stejně věřit. Slyšeli jste to už jistě mnohokrát od rozumnějších a chytřejších lidí, než jsem já. Ještě méně byste mi asi věřili, že to, co tam hledám, jsou kosti, zuby a vseli jaké kameny...“

Teď se zase na mne Pándega překvapeně zadíval a myslel si asi, jak to, že tak krásně vypracovaný plán, který již téměř viděl uskutečněný, chci nyní sám opustit. Všechny jeho naděje a sny, že se zase bude moci vrátit do města a žít životem, po jakém toužil, se hroutily. Město, kde jsou knihy, kde je možnost vzdělání, život ve společnosti a styk se vzdělanými lidmi – to vše se mu najednou rozplývalo a mizelo v mlhách.

Jinak to však chápal Ramos.

„Pěkně jste si to vymyslel! Zuby a kosti! Slyšel jsem, že tam jsou poklady ze slonoviny, z marfimu, a co je marfim? Polozub, polokost. A kamení? Ano, drahé kamení, rubíny, safíry a diamanty! Ostatně i zlato možno nazvat kamením. Mám pro vás proto jiný návrh: Podnikněte na ostrově vykopávky a pokuste se vniknout do jeskyně! Já dám ostrov, vy dejte práci, a rozdělíme se o to, co najdete!“

„A když nenajdu nic z toho, po čem toužíte?“

„Pak se rozdělíme o to nic. Však já už se o to postarám, abych věděl o všem, co tam vyhrabete! Mám věrného člověka a ten bude stále u vás. Co tomu říkáte?“

Sinhá Marii se tohle řešení nechtělo nijak líbit. Zdálo se jí, že bude vyřazena z podílnictví na obchodě. Mne však tato stará dáma začínala bavit, a spíše z žertu než pro něco jiného, jsem jí chtěl pomoci k účastenství. Myslel jsem si, že si také zaslouží trochu trestu za svou lakotnost.

„Co říkám? Že hledání pokladů je velice nevděčná práce. Snad jeden z tisíce, nebo snad jeden z deseti tisíců hledačů pokladů měl někdy úspěch. Já sice rád hraji vysokou hru a podnikám rizika, ale výhra musí stát za to a musím ji mít pro sebe. Když se mám s někým dělit, musí být rozděleno také riziko. Jsem jediný, který se nebojí hadů a který od nich dovede ostrov vyčistit. I když se nic nenajde, budete vy mít ostrov, z kterého budete moci sklízet úrodu, a já nebudu mít nic. A beze mne nebudete mít ani to. Já dám svou práci, své vědomosti a zkušenosti – vy dáte jen právo pracovat na ostrově, který je pro vás bezcenný. Kdybyste mi ostrov prodal, tu bych jej vyčistil, udělal obyvatelným pro sebe a

měl z něho užitek, i kdybych nenašel nic z toho, co jsem hledal. A snad bych mohl hledat někdy později, třeba po letech, a mít víc štěstí než teď. V tom případě bych najal snad deset, snad dvacet lidí, platil bych jim slušnou mzdu, aby lépe pracovali, dál bych jim dobře vařil, aby měli sílu k práci, a snad bych i poslal do města pro více dynamitu. Ale kdybych přijal váš návrh, vyšel bych možná naprázdno jak nyní, tak v budoucnosti. To se mi nehodí. Kdybychom se měli dělit, kdo bude platit a živit dělníky? Já sám přece ne! Buď platím všechno já, a pak je můj celý výsledek, nebo se dělíme, a pak musí podnik financovat podílník. To jsou mé podmínky a myslím, že jsou spravedlivé.“

„Senhore, senhore“

„Počkejte! A to si ještě mám dát líbit, že ke mně nemáte důvěru a že nějaký větroplach má na mne dávat pozor, abych vás neošidil? Chápu vás ovšem. Neznáte mě, a na ostrov jít nechcete, ale příjemné to zrovna není mít nad sebou dozorce a ještě k tomu takového, který byl na mne první den tak hrubý, to vám říkám upřímně!“

„Však nikdo neříkal, že tím dozorcem budu já,“ vskočil mi do řeči Pándega, „a nikde také není psáno, že bych se o takovou službu zajímal, že bych chtěl bydlet na Hadím ostrově.“ Přitom se mladík opatrně, ale trochu příliš okatě zadíval na mou ruku, která mu předešlého dne dala tu docela upřímnou ránu. „Eh – být tam s takovým čarodějem, který se nebojí ani hadů! Kdo ví, jaká má kouzla a dovede-li jimi chránit před hady také mne! Pod deset milreisů denně bych takovou odpovědnou a nebezpečnou práci vůbec nepřijal! Což kdyby se našel veliký poklad? Hroudy zlata dovedou pokazit i nejlepšího člověka! Mohlo by se najít tolik zlata, že by to stálo i za nějaký ten život!“

„Jen klid, mladíku! Zatím ještě nevíme, budeme-li vůbec na ostrově něco hledat, protože jsme se nedohodli, kdo bude platit dělníky. Každý by musel dostávat plat nejméně dva milreisy denně a stravu, jakou mají negři na stavbách železnice, to je litr fazolí, litr rýže a čtvrt kila sádla a za to šest, nejvýš osm hodin práce. Co si dělníci mimo práci naloví v moři, bude jejich.“

Sinhá Maria vzala opět na sebe vzezření hodné a dobré stařenky.

„Snad bych plat dělníků a potraviny mohla vzít na sebe já a mít za to také podíl. Já bych jim sama vařila, a já umím vařit dobře!“

„To by se nehodilo pro takovou paní, jako jste vy!“ řekl jsem. „Je prý zde jakýsi starý lodní kuchař a ten by měl za vaření týž plat jako dělníci. Vaše práce se nemůže cenit na dva milreisy a také by se pro vás nehodilo žít mezi všelijakým dělným lidem. Ovšem, peníze bych vyplácel každý den já a sám bych také přebíral zásoby. Víte, lidé mnohem lépe pracují, vědí-li, že se o ně někdo stará.“

Zdálo se, že je vše na dobré cestě, ale teď se zase Ramosovi nechtělo líbit další dělení.

Snad by si byl všechno rozmyslel, kdyby mne venku nebyl zvěřil můj kůň a nezařehal. To mu připomnělo, že jsem to s odjezdem myslel vážně a že bych se nedal zlákat ani nabízeným bezplatným pohostinstvím. Ramos jistě znovu pomyslel na možnost, že bych mohl přijet tajně zpátky a vybrat mu jeho poklady, aniž tomu mohl zabránit.

„Senhore, víte co?“ řekl váhavě. „Poručte svým lidem, ať se vrátí, odsedlají a pošlou koně na pastvu! Vždyť my se spolu dohodneme a já se zase dohodnu se sinhá Marií.“

„A proč bychom se nemohli dohodnout všichni tři najednou a všechno to sepsat a dát svědky potvrdit, aby to bylo pěkně podle zákona?“

„To bych musel sepsat já,“ řekl Pándega, dávaje tím najevo, že bude hájit zájmy svého klienta, aby snad nebyl smlouvou nějak zaskočen.

„Nemám nic proti tomu. Moji lidé však mohou počkat v sedlech. Nevím, dohodneme-li se, jaký podíl komu připadne.“

„Najde-li se zlato,“ řekl Pándega a velice se přemáhal, aby se nedal nahlas do smíchu

„Pak zlato dostaneme my, jako podílníci,“ prohlásila Maria už v množném čísle. „My se už dohodneme, jak se podělíme.“

„Kdo dostane kosti a zuby?“ pokračoval Pándega.

„To zase dostanu já,“ prohlásil jsem, abych je neodradil malým zájmem.

„Ovšem, mimo slonovinu!“ reklamoval Ramos, a Maria dodala:

„Ta také připadne nám.“

„Tak to pěkně sepišme!“

Začalo sepisování smlouvy. Přihlížel jsem už v životě sestavování všelijakých smluv, ale tak směšná nebyla žádná, ačkoli jsme se všichni čtyři tvářili nadmíru vážně. Mně a Pándegovi dala velikou práci. Bylo přesně stanoveno, že smím najmout deset až dvanáct dělníků, že mi pro ně bude denně vyplaceno po dvou milreisech a vydáno mnou požadované množství potravin, třebaže Ramos namítal, že s takovou zásobou vydrží týden. Vyvrátil jsem jeho skromnost poukazem na včerejší hostinu, ač jsem dobře věděl, že z jeho na týden navařených zásob už sotva co zbylo.

Už bylo vše sepsáno, když si Pándega vzpomněl: „A komu bude patřit kamení?“

Věru, na to nejdůležitější bych byl sám zapomněl, ale teď jsem musel svést pravý boj. Moji společníci mysleli ovšem na drahé kamení, a bylo proto třeba přesně stanovit, co vlastně připadne mně. Oba podílníci chtěli všechno kamení broušené a mně chtěli přenechat surové. Ale za broušené a opracované by bylo možno považovat i kamenné sekery a podobné předměty, a já jsem doufal v nalezení takových předmětů. Přenechal jsem jim tedy všechny kameny surové, ale vymínil si za to poloopracované, které nebudou mít tvar krystalů. Ramos si vzpomněl, že i krystalické drahokamy se nacházejí v

přírodě, a proto rozhodnuto, že mně připadnou jen kameny neprůhledné, zatímco všechny věci z jakéhokoli kamene, které měly formu sošek, ať lidských nebo zvířecích, opět s výjimkou, že to nebudou sošky svatých, měly připadnout mým společníkům. Mezi lidmi se totiž vykládalo, že jezuité zakopali v jeskyni sochu Madony v životní velikosti z ryzího zlata – a zlato je koneckonců také nerost.

Konečně byla smlouva sepsána a podepsána.

Oddechl jsem si, když jsem šel otevřít okenice a vpustit dovnitř čistý vzduch. Styděl jsem se za to, jak jsem oba lichváře podvedl. Také oni si oddechli, ale uspokojením a jistotou, že se jim podařilo podvést mne – cizince, který si o sobě myslí, kdoví jak je chytrý.

Teprve pak jsem řekl svým průvodcům, aby se znovu usadili v domku a zvířata pustili na pastvu. Poslechli bez odmluvy, ale domácí lidé jistě nemohli pochopit, jak je jim možno poslouchat tak bláznivého člověka, který každou chvíli dává jiné rozkazy.

KAPITOLA ČTVRTÁ

DYNAMIT

„Teď se půjdeme vykoupat do moře. Jsem už uvnitř i zvenčí docela prouzený. Vykouřili jsme vám hromady cigaret a vaše lampa načoudila víc než my všichni dohromady. Měl byste ji dát do pořádku a častěji jí užívat.“

„Paciência, pane! Mějte ještě trochu trpělivosti – jen chvíličku! Musím vám něco odevzdat. Ne, prosím, to už nemůže čekat. Jistě mi to neodepřete.“

Při těch slovech odemykal Ramos těžký zámek na malých dvířkách, kterých jsem si dosud vůbec nevšiml, jak byla pečlivě zamaskována ve zdi. Pak se postavil tak, abychom neviděli, co dělá, a otvíral jakési tajné závory. Za dvířky byla temná díra, v níž zmizel s hořící lampou v ruce, ale hned se zase vrátil, postavil lampu na stůl a zhasl ji.

Chvilku stál zamyšlen, jako by se nemohl rozhodnout, pak pohodil hlavou, pokrčil rameny, jako by se v duchu s někým hádal, a vrátil se znovu do otvoru. Nechal dvířka pootevřená a bylo slyšet, jak vytahuje šrouby. Co tam tak tajemně kutil? Bylo zřejmé, že tam byla jeho pokladna, nejposvátnější místo celého jeho domu, místo, kam dosud nedovolil nikomu ani nahlédnout. Takové opatření v zemi, kde nikdo nekrade, kde nikdo nezavírá jinak než petlicí na provázku, mohlo jen přilákat lupiče, příšedší odjinud. Ale ani lupiči by to nemuseli být. Jistě by i fiškálové jevíli o tento úkryt velký zájem, kdyby nebylo přísného zákona o posvátnosti rodinného krbu, který nedovolí nikomu, ba ani policii, vniknout do soukromého obydlí. Ale ani v Brazílii nejsou řídké případy překročení úřední

moci, hlavně na pokraji divočiny, kde je těžko se dovolat zákonů. Jistě by tam našli mnoho kontrabandu.

Okenice při otvírání bolestivě zaskřípěla. Kolik let nebyla už otevřena!

„Pojďte se mnou, pane!“ prosil mě Ramos. Jaká čest pro mne, že mne zve do své pokladnice! Byl jsem zvědav, co ho k tomu přimělo. V komoře jsem neviděl nic, než že jedno prkno z podlahy bylo vytrženo a v otvoru byl malý balíček.

„To si, prosím, vezměte a odnese do svého domu! To je můj první příspěvek k našemu společenství. Ale opatrně, prosím!“

Mohl jsem si hned domyslet, co to je. Byl to dynamit. Vzal jsem balíček a krabičku rozbušek, několik nepříliš dlouhých kusů doutníků, a s balíčkem pod paží jsme vyšli z komory.

„Teď mne laskavě omluvte!“ pokračoval Ramos. „Mám ještě jednání se sinhá Marií. Jen to, prosím vás, rychle odtud odnese!“

„Proč s tím tak najednou spěcháte? Když to tu leželo několik roků, mohlo to také počkat do zítřka.“

„Rozmyslel jsem si to, pane. Vždyť já vlastně nemám vůbec důvod k tomu, abych spořil na pohřebních výdajích. Nemám dědiců, a kdybych zemřel, pak vše, co mám, zhltnou úřady a v nejlepším případě příbuzní, které ani neznám, neboť žijí v zemi, kterou můj otec viděl jen jako malý chlapec. Jen to, prosím vás, hned odnese!“

„Co v tom je?“ ptala se zvědavě Maria.

„Nic tak strašného – jen tři dynamitové nálože. Kdyby to vybuchlo, měli bychom všichni o pohřeb postaráno. Nic by z nás nezbylo a rozplynuli bychom se ve vzduchu.“

Stařena hystericky vykřikla a skoro v mdlobách se přitiskla k Ramosovi, jako by u něho hledala ochranu.

Škoda že tu skupinu neviděl malíř nebo ještě raději sochař! Jaké by to bylo sousoší, krásné svou ohyzdností – sousoší Hrůzy. Oba hubení, ba až vychrtlí lakotou, chvějící se hubené prsty a široce rozevřené lakotné oči s pichlavým pohledem. Až jsem se otřásl, když jsem se podíval na babicí, jak se tiskne na Ramose. Ale jemu, jak se zdálo, to bylo příjemné. Přitiskl ji něžně na prsa. Dost možná, že to byla první a jediná žena, kterou kdy objal. Jak divně si příroda zahrává s osudy lidí! Inu – ropušáku se líbí i ropucha.

Nemohl jsem odolat, abych je trochu nepošádlil. Pohazoval jsem balíčkem v ruce a nic jsem nedbal na jejich ustrašené pohledy.

„Není třeba mít tolik strachu. Dokud jsou rozbušky a doutníky v kapse, je dynamit neškodný. Kdybych jej zapálil, hořel by jako svíčka a snad ještě trochu rychleji. Ale teď, panstvo – mějte také vy trochu trpělivosti – rád bych se vás zeptal na něco vážného. Tady

sinhá Marii docela chápu. Má pro koho spořit, má studovaného syna, i když jen nevlastního, ale má ho ráda, jinak by pro něho tak pečlivě neschovávala jeho dědictví. Chápu, že je spořivá, aby mu zajistila dobrou budoucnost. Jsem jist, že už má napsanou závěť v jeho prospěch. Ale vy, senhore Ramosi, pro koho vy spoříte a stěží měďák k měďáku? Přemýšlejte trochu a pohovořte si o tom! Rád bych slyšel, kdybyste mi to pak řekli.“

S těmi slovy jsem odcházel.

„Počkejte na mne!“ křičel za mnou Pándega. „Také já musím s vámi něco dojednat.“

„Jen pojdte se mnou a nepřekážete tady!“

Trvalo však ještě dosti dlouho, než vyšel.

„Neměli bychom se zatím příliš stýkat,“ řekl jsem mu tiše.

„Ne, pane!“ křičel hodně nahlas. „Mne se teď nezavazíte – budu se vás držet jako klíště – carrapato!“

„Víte, co se dělá s klíšťaty? Takové klíště se opatrně vytrhne a hodí do ohně pro jistotu, aby dál už nikoho neobtěžovalo.“

„To je špatné přirovnání, pane! Budu se vás držet jako stín na každém kroku, poněvadž jsem k tomu ustanoven s platem měli milreisů denně, z čehož polovic platí Ramos a polovic má matka. A stínu se přece nedovedete zbavit, ani jej nehodilo do ohně.“

„Ale potmě se ho přece jen zbavím. Teď mi však řekněte jak je to s nákupem kozlů! Koupil jste je?“

„S tím je to zlé, pane, a – mea culpa – nemohl jsem tomu zabránit, abych nepokazil celý plán. Nemohl jsem své drahé matce,“ teď už to říkal ironicky, protože jsme byli z doslechu, „odepřít a ta je koupila od Ramose sama po půl milreisů a nechce vám je prodat levněji než po pěti. Zříkám se výdělečku, který jste mi nabídl, takže nesete škodu jen deseti milreisů.“

Vyplatil jsem mu 25 milreisů, dokonce v bankovkách, které byly co nejméně potrhane.

Ať má babice radost, pomyslel jsem si, poněvadž jsem měl obavu, že bude chudinka naším podvodem nejvíc postižena. Přál jsem jí proto ten malý výděleček. Ulehčí to mému svědomí, když také přispějí na celý ten podnik alespoň malou částkou.

„Teď se ale postarejte,“ řekl jsem, „aby někdo kozly schytl a svázal! Musí být připraveni, abychom je mohli vylodit na ostrově za nejnižšího odlivu, kdy budou odkryty nejširší břehy.“

„K čemu je tam vlastně potřebujete? Jaký to druh kouzelnictví?“

„Neměl bych vám to říkat a byl byste alespoň překvapen, až se pokus podaří. Ale bude třeba to ohlásit všem obyvatelům, aby se připravili. Kozlové budou prvními obyvateli

ostrova.“

„Proč to? Říkám vám znovu, že k jídlu nejsou. Chcete-li kozlím masem krmit své dělníky, budu raději jezdit na jídlo k své maceše.“

„Jen počkejte! Projedil jsem hezký kus světa a přišel jsem na místa, kde bylo hodně hadů. Uprostřed jedné takové krajiny, do které se každý bál vkročit, bydlel jeden starý samotář s kozlem. Škádliil jsem ho tak dlouho pověstmi o jeho kouzlech, o nichž jsem slyšel, že mi nakonec prozradil své tajemství. Hadi prý nesnášejí puch starého kozla, a proto člověk je mezi nimi v bezpečí, dokud má nablízku kozla. Zato prý ho hadi doposud dobře chránili před všetečky, jako jsem já, kteří ho jen obtěžují v jeho poustevničení. Zdržel jsem se u toho kozlího dědka několik dnů a naučil jsem se od něho mnohé moudrosti. Takoví poustevníci, kteří hovoří jen s přírodou, se umějí na život dívat z docela jiného hlediska než ostatní smrtelníci, a dovedou vám ukázat krásy přírody, kolem kterých jste chodil celý život jako slepý. Teď se mi naskýtá příležitost vyzkoušet, zda to je s těmi kozly skutečnost nebo jen pověra.“

Pándega se začal smát. Byl to smíšek a veselost ho neopouštěla, ani když mu kručelo v břiše. Což teprve teď, když získal dědictví a měl na nějaký týden zajištěn slušný příjem i budoucnost. Smál se tak, že rozesmál i mne, ačkoli jsem stále ještě nevěděl, čemu se směje.

„Víte, že by ten vtip stál za to, i kdyby bylo z celého podniku sešlo? Umíte si představit, co by moje macecha dělala s pěti starými kozly? Na Ramose se nikdo příliš neodvážil, ale z ní by byli lidé stáhli třeba kůži. »Na ubohou vdovu si každý troufá!« – tak by byla lamentovala, ale platila by přece a pořád. Byl by to krásný důchod pro celou vesnici a ještě by byla všem pro smích. Nikdo by ty její kozly nezabil, stali by se posvátnými zvířaty, a sama by je také nezabila, když za ně zaplatila hotově po půl milreisů. Sám jsem to viděl na vlastní oči. Ramos se ani neptal, k čemu je chce, a jistě se v duchu těšil na to, co z toho vznikne. Už jen to by bylo stálo za to, aby vás sem dobrý duch zavedl a abyste doslal nápad podniknout výlet na Hadí ostrov.“

„Tak krutě bych ji byl přece jen netrestal,“ zasmál jsem se, „kdyby se byl podvod nepovedl. Mně osobně vaše matka nic neudělala a nemám proč mstít křivdy spáchané na vás. To je vaše starost. Nejvýše bych byl na nějaký ten den zneužil jejího pohostinství, a za to bych jí dokázal, že život lépe chutná a je krásnější, máme-li u stolu hosty. Takové poučení stojí už za trochu rýže a fazolí. Ale nakonec bych jí byl kozly odkoupil a provedl svůj pokus. Vždyť se tak hned nenaskytne vhodná příležitost k tak praktické zkoušce. Vám, Pándego, za vaše škodolibé myšlenky uložím pokání. Vydaří-li se pokus a kozlové to v hadím hnízdě přežijí, pak za pokutu opatříte několik koz a pustíte je na ostrov, aby tam

kozlům nebylo smutno. To mi musíte slíbit! Ruku na to!"

Doma nás čekalo několik lidí, zvědavých na to, zda je pravda, že budu najímat lidi na práci na Hadím ostrově a že tam budeme hledat poklady. Nic tedy nebyly platný zavřené dveře a zabeďněná okna. Někde přece jen zůstala nějaká docela nepatrná skulinka, kterou se do našeho spikleneckého jednání vplížila lidská zvědavost a kudy se dostalo ven naše pečlivě střežené tajemství.

Bodří rybáři byli na rozpacích, mají-li se celému tomu bláznovství smát, nebo mají-li znovu věřit starým pověrám. Kratičká doba stačila, aby se ze zapomenutí opět vylíhly staré pověsti o skřítcích a dracích, chránících poklady, a rybáři vzpomínali, že když se za nocí vraceli z rybolovu, vídali na ostrově světélka. Jeden chytrák mi dokonce chtěl lacino prodat tajemství, kde se mu světýlko ukázalo, ovšem ukázat to chtěl jen ze člunu, neboť na ostrov nevkročí ani nohou.

Byla to hezká beseda ve stínu verandy. Neměli jsme nic na práci, čekali jsme, až nás dá Ramos zavolat k obědu. Nevěděli jsme, udělá-li to vůbec, protože to nebylo v podmínkách smlouvy, ale měli jsme dostatek banánů a rybáři přinesli košík ústřic. Dokonce i několik citrónů přinesl kdosi z lesa.

Větrík si pohrával suchým pískem a nesl nám od moře chládek. „Zasí-pereré,“ řekl jeden starý rybář a ukazoval k místu, kde si větrík zatančil do kolečka a zdvihl ve víru nálevku písku. Všichni ztichli a zadívali se tím směrem.

„Zasí-pereré!!“ opakovali ostatní.

„Proč tomu čtveračivému větríku, který si hraje s pískem, říkáte starým indiánským jménem?“ ptal jsem se, abych přivedl hovor do proudu.

Zasí, pokud jsem věděl, znamená měsíc v staré língua geral, kterou se dorozumívaly zdejší indiánské kmeny ještě v dobách, než přišli první Portugalci. Co však má větrík co dělat s měsícem? Domorodé pověry přičítají měsíci mnohé vlivy nejen na počasí a rostliny, nýbrž i na lidi, vlivy, které věda ještě donedávna popírala. Těžko věda přijímala do svých dogmat pozorování zkušených rybářů, že měsíc „dělá“ příliv a odliv moře; tím méně tedy uznávala zkušenosti sedláků a zahradníků, že příliv a odliv je vyvoláván měsícem také ve šťávách rostlin, ba i v krvi zvířat. Najdu zde nějakou pověru, která mne snad upozorní na jiné výslednice měsíční přitažlivosti, nebo to bude všechno jen hezká báchorka?

„Zasí-pereré není vítr,“ rozpovídal se jeden rybář. „Je to prostý duch, syn měsíce. Věští vám dobrý výsledek podniku, senhore. Když je v dobré náladě, postaví se na jednu nohu, zatočí se jako čamburína a zvíří prach na silnici nebo písek na suchém břehu. Ale když je ve špatné náladě, když se rozzlobí, tu se zvedne moře i s rybami, ba i s čluny i s jejich

posádkami až vysoko do nebe a nic se pak už z toho všeho nevrátí na zem.“

Zajímavý rozhovor byl přerušen černouškem, který nás zval k obědu. Ukončil jsem proto besedu:

„Dnešní noc budu potřebovat čtyři čluny. Kdo si chcete něco vydělat, přihlaste se po obědě! Chci přistat u ostrova v době, kdy bude nejnižší odliv, a nasbíráme si tam ústřice. Teprve zítra budu najímat na práci.“

Oběd, obohacený ústřicemi a několika druhy čerstvých ryb, byl právě tak dobrý jako předešlého dne. My jsme však už nebyli tak hladoví jako včera. Hladový člověk, byť sebezkušenější, nemá nikdy rozum. Také my jsme se přejedli množstvím banánů, když jsme na ně tak nečekaně padli po dlouhé době postu. Proto jsme jedli velice málo. Zato Ramos byl v dobré náladě a jedl s takovou chutí, že jsme mu mohli závidět.

Rozhodl se snad, že nebude spořit pro neznámé příbuzné v neznámé zemi? Půjde-li to tak dál, vyhynou všechny slepice ve vesnici, a don Ramos – začal si totiž říkat don – ztratí vrásky, ztloustne a bude se lesknout jako měsíček v úplňku.

Když jsme přišli domů přespat siestu, čekalo nás překvapení. Pod verandou stály tři houpací židle z točeného dřeva. Byly jako nové, jistě nebyly nikdy příliš používány. Sinhá Maria je šetřila tak, že ani sobě nedopřála pohodlí. Kdyby tak byla věděla, jak jich za naší nepřítomnosti využily děti chudých rybářů, které, jak nás zahlédly, s pískotem utíkaly...

KAPITOLA PÁTÁ

INOCÊNCIO

Sotva jsme se usadili v houpacích židlích a zapálili do kukuřičného listu zabalené cigarros caipira, přiblížil se k nám obrovský černoš. Ramena měl široká, a na jeho pažích poskakovaly svaly jako nádory. Postavil se uctivě před nás, sňal zkroušeně široký klobouk, nahnul hlavu stranou a začal, jako když školák předříkává naučenou skládanku:

„Ilustrísimos Senhores – slovušní pánové – jsem

Inocêncio da Silva Prado

sábado dispensado

domingo proveitado

matador por um testík

enlerro por um cruzado

estou a seus ordems Vces.“

Ve volném překladu jeho zbásněné jméno a příjmení znělo: „Jsem Inocéncio da Silva Prado, v sobotu nedělám, neděli využívám k práci, zabívám za niklák, ale za pohřbení žádám čtyři měďáky a jsem k službám Vaším Milostem — —“ Tu se dal do veselého smíchu a pokračoval: „Kmotr Pándega mi říkal, že hledáte dobré pracovníky a že všichni, co tu jste, jste stejní pándegové jako on a já, že rozumíte žertu a dovedete ocenit dobrou pracovní sílu právě tak jako veselého člověka. Mé jméno, kterým jsem se představil – a to ještě zdaleka není celé – je vám zárukou a za ostatní ručí Pándega a můj druhý kmotr, od něhož jsem si kvůli rýmu vypůjčil začátek jména, opravdový Silva da Prado, tamhle právě přichází!“

Prohlédl jsem si chlapíka a neříkal jsem nic.

„Jsem jist, že mne přijmete do svých služeb,“ mlel obr dále svou, „a proto mi můžete říkat krátce Inocéncio.“

Černoch se dal do smíchu, jak se umí smát jen černoch, a já jsem mu odpověděl v témže stylu:

„Takové Neviňátko, Inocéncia, můžeme docela dobře potřebovat. Zabíjet budeš sice nejvýše hady, spíše vyhrabávat musíš než zahrabávat, a dva mile denně a stravu dostaneš, jaká se na takového blondýna patří. Dojednáno, zítra můžeš nastoupit i se svým člunem. A teď – co umí ten tvůj kmotr?“

Nový příchozí byl jako soudek sádla, kulatý a mastný, že mu bylo sotva znát v tuku zarostlá maličká očka. Vlastně jsem se nemusel ani plát, protože celý jeho zevnějšek hlasitě křičel, jaké je jeho povolání.

„Byl jsem lodním kuchařem a považuji se za vašeho tělesného kuchaře,“ hlásal. „Zkoušku jsem už složil. Jak vám chutnal dnešní oběd? Ten jsem vařil já!“

„Dobrá. Plat pro kuchaře jsou dva mile, ale další dva dostane ještě ode mne. a za to se postará, aby všem chutnalo a aby nikdo nenaříkal, že se nenajedl.“

„Já bych vařil třeba zadarmo,“ dušoval se kuchař, „jen když vůbec mohu vařit. Je to má vášeň. Hledte, senhore, od těch dob, co mi zavřeli hostinec, vůčihledě hubnu. Raději jsem lidi hostil zadarmo, než abych vařil jen pro sebe a seděl u stolu sám.“

Tak pokračovalo najímání dělníků. Všichni, kteří ke mně přišli, byli vlastně už najati Pándegou a znali podmínky. Kromě dvou prvních mi všichni dali otázku: „Jak to bude s hady?“ A každému jsem musel odpovídat: „Budu hledět se jich nějak zbavit. Upravím si ležení na holém kameni. Kdo se bojí, může spát v člunu. Okolí vypálíme a ve dne musí dávat každý pozor.“

Byla ještě tma, když člun vyplul na moře, abychom vyhledali a připravili místo k přislání

ostatních pěti člunů. Na každém měl být svázaný kozel. Na našem člunu kozel nebyl, protože jsme vezli kuchyňské nádoby a zásoby, a kuchař nechtěl, aby načichly kozlinou.

Škoda že nedovedu popsat noc na klidném moři tropických šířek. Kdo neprožil, nepochopí, jak trapný pocit bezmocnosti se člověka zmocňuje, vidí-li a vnímá-li krásu a nemá přitom schopnosti vyjádřit ji slovy. Dojmy se nabíjejí do mozku jako do leydenské láhve, hlava je na prasknutí a nemůžete si ulehčit tím, že byste to někomu druhému řekli nebo v knize napsali. Závidím těm, kteří to dovedou; rád čtu jejich líčení, ale dosud žádné mne plně neuspokojilo, nikdo nedovedl napsat to, co jsem viděl a cítil. Většinu lidí moře rozveselí, mne vždy rozesmutnilo, roztesknilo.

Zatímco jsem pozoroval světélkování, co jsem sledoval ve tmě pohyb rybiček, které za sebou zanechávaly pruhy světla probuzených měkkýšů, zatímco každá kapka vody, která spadla z vytaženého vesla, rozzářila vodu pestrými barvami světlušek, ani trojhranná ploutev jindy obávaného žraloka nepůsobila na mne dojmem hrůzy. Necítil jsem, že by mi po páteři probíhala hejna mravenců, když jsem ji spatřil; snad proto, že za sebou nechávala světelný chvost tak jasný, že se v něm ztrácely zeleně světélkující oči vodního tygra.

Pándega líčil cestou kuchaři se všemi podrobnostmi celé naše vyjednávání a sepisování smlouvy. Chvilkami mě výbuchy smíchu vyrušovaly z mého zasnění, ale většinou jsem jim naslouchal jen jako ve snu. Snad jsem si ani neuvědomoval, že jsem se s nimi také zasmál.

Když jsem se na to nyní díval ze všech stran, napadlo mi, že to vlastně ani nebylo příliš velké umění napálit Ramose. Spoléhal se jen na svou chytrost, byl hloupý a myslel, že je hrozně chytrý. Tak se v něm vyvinula mazanost, ale jen ve směru shromažďování peněz, a když pak už peníze měl, už moudrost nepotřeboval. Byl to Portugalec jak z otcovy, tak z matčiny strany, a ačkoli se už narodil zde, považoval se vždycky za Portugalce. Býval to prý veliký silák. O jeho mládí se vypravovaly všelijaké historky, zejména ta o jeho oslu, kterou dal k lepšímu kuchaři.

„Kostnatý je sice dosud, ale sílu bych v něm nehledal,“ mínil Pándega.

„Teď už ne, ale dříve ano!“ tvrdil kuchař. „Ještě než jsem se já vydal na moře, byl největším silákem v okolí. To hladem a ze samého spoření tak sešel, že vypadá jako kostra. Chtěl jsem však vyprávět o jeho síle. Měl prý osla, velice jankovitého osla, a s tím bylo vždycky plno práce, když měl jít přes vodu. Báł se vody, a ať ho Ramos mlátil jak mlátil, osel ne a ne jít. Proto jezdil vždycky sám, že se mu lidé tak smáli. Jednou však musel přece jen jet s ostatními. Nevím, zda znáš cestu odtud na sever. Vede těsně podél skály a za přílivu se voda převaluje kousek přes cestu. Všichni se těšili, jak to místo Ramos

přejede. Sami přejeli napřed, zastavili se a čekali, co se bude dít.

Nu, Ramos slezl s osla, chvíli ho tahal za uzdu a chvíli ho postrkoval před sebou, ale osel se vzepřel nohama a nehnul se. Nedělal si nic z ran a stál, jenom stál. Když už byl Ramos celý ochraptělý a když se mu všichni hrozně smáli, povídá prý oslovi: »Em inteligéncia me podês ganhar, mas em forca a náo – v inteligenci to nade mnou vyhraješ, ale v síle ne!« – a chytil osla, hodil si ho na ramena a přenesl ho přes vodu.“

„Nepomlouvejte, kamarádi, nepřítomného! Není to hezké, a to tím spíše ne, že to, co povídáte, není pravda,“ okřikl jsem je.

„Jen se zeptejte kohokoli z vesnice! Každý to ví, a žije ještě dosti lidí, kteří byli při tom. Jak můžete tvrdit, že by to nebylo pravda a podezřívát mne ze lži, když jste tu cizinec,“ bránil se kuchař.

„A přece to není pravda, protože mi tutéž historku od slova k slovu vyprávěli daleko odtud v Argentině o jednom Baskovi. Tam se na Basky svádějí všechny hlouposti, jako tady na Portugalce. Já jsem sice ještě chytrého Portugalce nepotkal, ale nezapomínejte, že váš imperador Pedro I. byl také Portugalec a že Portugalci mají řadu dobrých básníků!“

„Možná, ale Ramos nebyl chytrý nikdy. Snad bude tedy pravdivá ta druhá historka, která se o něm vypráví. V dobách, kdy ho popadla lakota, začal spořit nejen na svém jídle, ale i na krmení mezka. Měl tehdy vozík a dovážel zboží do města. Mezek hubl rychleji než on, protože ho neudržovala na světě lakota. Čím více mezek hubl, tím víc mu Ramos nakládal, až mezek nemohl vyjet tam, kde cesta stoupala do kopce. Ramos také stále více slábl, takže vozík stěží vyjel i tehdy, když se sám zapřáhl vedle tahouna. Ramos si myslel, že je nemocen jak on, tak i jeho mezek. Jednou jel tudy veterinář – to je takový člověk, který léčí dobytčata – a Ramos si ho k sobě povolal. Dal se nejdřív prohlédnout sám a pak dal prohlédnout mezka. Doktor věděl hned, na čem je, že oba mají vysoko do žlabu, a když Ramos na něm chtěl lék proti nemoci, poradil mu, aby, až přijede ke kopci, vstrčil mezku pod ocas papriku, takovou štiplavou papriku, a že mezek vyjede...“

„Počkejte! Dopovím vám sám, jak to dopadlo. Slyšel jsem v Mato Grossů o jednom lakomém Arménovi. Přijeli ke kopci a mezek nemohl nákladem ani hnout. Armén mu vstrčil pod ocas papriku a mezek se dal do běhu, vyjel na kopec a ujížděl dál. Armén běžel za ním, ale nemohl mu stačit, tím méně mezka dohonit. A tu si řekl: Co je dobré pro mezka, bude dobré i pro mne, a vzal druhou papriku...“

„Ale Ramos svého mezka tehdy prý opravdu dohonil. Alespoň je pak našli oba uhnané u cesty vedle rozbitého vozíku a rozházeného nákladu.“

„Nemáte s sebou náhodou také papriku? Možná že jí bude třeba, nechopíte-li se vesel dřívě, než nás odliv zažene na ostrov.“

Při odlivu byl ostrov mnohem rozsáhlejší. Kopce ústřicových skořápek vyčnívaly vysoko z moře, před zavalenou jeskyní byl široký pruh písčitého břehu a na něm rozházeny veliké balvany, pokryté ústřicemi; dále do moře se táhla řada menších ostrůvků, oddělených jen mělkou vodou; tu rychleji, tu pomaleji se mezi nimi proválo valy vlny odlivu, který se měl brzy proměnit v příliv. Nepamatoval jsem se, že bych ty ostrůvky byl za první prohlídky viděl. Snad jen jejich nepatrné vrcholky vyčnívaly tehdy nad příliv, takže jsem je ani nepozoroval. Teď za noci však dělaly dojem velikých ostrovů.

Všude bylo vhodné místo k přistání. Také se už blížil prvý z našich člunů s živým nákladem. Vítr vanul od pevniny a čich nám jeho příjezd ohlásil dříve, než jsme zaslechli nárazy vesel. Východní obzor na moři se začal rozsvěcovat. Nebylo ani daleko od východu slunce. Člun přirazil zároveň s naším a všichni jsme vyskákali do mokrého písku.

Chudák kozel! Přestože moře bylo docela klidné a že čluny se ani nezhoupaly, trpěl kozel mořskou nemocí. Ležel nehybně na dně člunu a nohy měl svázané zcela zbytečně. Nepohnul se ani tehdy, když jsme mu rozvázali pouta.

Zvracel tak, jako by zvracel člověk na rozbouřeném moři – tak jako zvrací na moři stále žijící albatros, když je únavou donucen zapadnout na loď. Dokud je na rovné palubě, nedovede vzlétnout a houpání lodi působí na jeho žaludek docela jinak, než když se houpá na sebevyšších vlnách oceánu. Na vlnách při největší bouřce je veselý a vznese se z jejich vrcholků do vzduchu, kdykoli se mu zlíbí, ale na palubě už při trochu silnějším větru je zcela bezmocný a trpí mořskou nemocí stejně jako lidský nováček.

Znal jsem lidi, kteří dostali mořskou nemoc už v přístavu, hned jak vstoupili na palubu, a neopustila je po celou cestu. Jakmile však ucítili pevnou půdu pod nohama, nemoc z nich spadla jako zázrakem. Stejně se vedlo našemu kozlovi. Když jsme ho vynesli z člunu, vyskočil na všechny čtyři, a než jsme se nadáli, udělal několik skoků a zmizel v křoví capoeiry.

Když se v Brazílii zakládá plantáž, vykáčí se prales, nechá se trochu proschnout a zapálí se. Je to nejrychlejší mýcení lesů, jediné možné mýcení ve vnitrozemí, i když se tak zničí mnoho vzácného dříví, které má mnohem větší cenu než plodiny, jež na jeho místě narostou za několik desetiletí. Jsou to vzácná dřeva a velmi dobře je platí na evropských trzích, jenže není dobře možno je tam z vnitrozemí dopravit. Tam, kde je jich dostatek, není pro ně odbyt. Až jednou bude odbyt, až budou všude zavedeny železnice, nebude už zase dříví. Pralesy se zatím promění v plantáže.

Ale i když je prales vypálen, je třeba s ním dál bojovat. Vždy se chce znovu vrátit na místa, z nichž byl vypuzen; po desetiletí je třeba stále a stále vysekávat bujnou vegetaci, aby nezadusila užitkové plodiny.

Jak je tropická vegetace bujná, tak tvrdý je s ní boj. Stačí jedno období dešťů, někde, zvláště poblíž moře, kde je stále vlhký vzduch, stačí jen několik měsíců, a plantáž, která zůstala bez dozoru, se promění v neprostupnou houštinu. Ale je tu docela jiná vegetace, docela jiné rostlinné druhy a rody, které v těch místech nikdy předtím nerostly. Odkud se vzaly, nikdo neví. Čekala snad jejich semena po celá desetiletí hluboko v zemi, než k nim klenbou pralesa prorazí sluneční paprsky, které je probudí z dlouhého spánku? Říká se, že jejich semena přináší vítr. Ale odkud? Vždyť daleko široko takové druhy nerostou. Kdož ví, zda někdo někdy rozluští tu záhadu! Takové nové neprostupné vegetaci na bývalých opuštěných plantážích se říká capoeira. Zatímco listí pralesní vegetace je tvrdé a kožovité, bývá listí capoeiry šťavnaté, a je proto pravou pochoutkou pro býložravce.

„Toho kozla dříve nevidíme, dokud nevypálíme capoeiru na celém ostrově,“ soudil jeden rybář, ale sotva to dořekl, už jsme kozla uslyšeli. Nebyl to kozlí mekot, byl to řev, jaký nikdo z nás dosud nikdy neslyšel. A přece to mohl být jen náš kozel! Bylo to vyzvání k boji, nebo výkřik strachu?

„Druhého kozla přivážeme na provaz,“ radil Pándega, „jinak nebudeme moci pozorovat, jak se k němu budou hadi chovat.“

„Já to raději budu pozorovat z člunu a veškerou ostatní radost přenechám vám. Tak se zdá, že se to na pokraji křoví nějak podezřele hýbe,“ řekl kuchař a stěhoval rychle do člunu zpět pánvice, které už měl vyloženy na písku. „Pomozte mi někdo podat ten pytel s fazolemi, nebo tu zůstane a odnese jej příliv!“

Možná že jsem udělal chybu, když jsem rozkázal, aby čluny přijížděly s kozly jeden po druhém. Druhou chybou se mi zdálo, že jsem nevolil příhodnější dobu, za plného světla. Když přijel další člun, příliv už začal stoupat a písčina před skálou se zužovala.

Několik hadů se objevilo na pokraji křovin. V přítmí nebylo možno dobře poznat, jaký druh hadů to je; a já jsem byl obut jen v plátěných stěvících. Podnikáme-li nový pokus s neznámým výsledkem, je opatrnost vždycky na místě. Z křoví se stále ozýval bojovný ryk a voda rychle stoupala.

Pustili jsme proto další dva kozly bez provazu, čtvrtého jsme už jen vhodili do vody, aby se dostal na skálu sám. Ten poslední byl však nejstarší a byl už tak lhostejný, že nejevil ani známku života. Jediný Inocencio se dal přemluvit, aby mi pomohl kozla donést až k pokraji křovisk. Neprobudí-li se včas, spláchne ho příliv. Více jsme pro něho nemohli udělat.

Nebylo kdy k pozorování krás východu slunce. Zářilo už naplno a mohl jsem dobře vidět, že se hadi odvažovali z křovisk ven, až docela blízko k příboji. Nejevili útočnou náladu, spíše byl mezi nimi patrný zmatek, ale přesto mi ani nenapadlo zjišťovat, zda to jsou hadi

jedovatí nebo neškodné užovky. Raději jsem zahájil rychlý ústup do člunu. Ostatní čluny už byly v slušné vzdálenosti, i ten, v kterém jsem přijel s Pándegou a kuchařem. Musel jsem vzít zavděk malým člunem Inocenciovým. Chybělo málo, že jsme jej nepřevrhli při rychlém nalodování. Rychle jsme zabořili do vody oba páry vesel, ale ostatní čluny se už také hnaly plnou rychlostí na otevřené moře.

„Tak bláznivě přece nebudeme utíkat,“ řekl mi Inocencio. „Taková podívaná není každý den a chci o tom jednou vyprávět, jak jsme naučili hady plavat v moři.“

„Pojedme se tedy podívat na pobřežní stranu ostrova. Tam budeme mít lepší přehled.“ Z různých míst ostrova se ozýval ryk našich kozlů. Snad se mi to jen zdálo, ale připadal mi ten jejich křik nějak veselý, jako by je boj bavil. Několik neškodných liánových hadů plavalo v moři a snažili se zachránit se na našem člunu. Vylovil jsem jich několik a pustil do člunu: přivezeme je na ukázkou Ramosovi.

„Tady všichni věří, že jsou moc jedovatí, ale vy to budete, patrone, lépe znát,“ vykládal mi Inocencio. „Když se jich nebojíte vy, tu se jich nebojím také. Slíbil jsem, že žádnou švandu nezkazím, ale tady to začíná být už skoro nepěkné. Podívejte se, tamhle plave něco černého a silného – to nebude mít v zubech jistě limonádu!“

Nebyl bych věřil, že se jedovatí těžcí hadi pustí do moře, ale když jsem se lépe rozhlédl, spatřil jsem druhého a oba směřovali k pevnině. Začínalo to být opravdu nepěkné. K pevnině bylo sice daleko, ale příliv stoupal a proud byl příznivý. Vypálil jsem tři rány, smluvené znamení nebezpečí. Platilo jak našim člunům, tak lidem ve vsi. A hned jsme se oba chopili vesel a největší rychlostí jsme jeli ke břehu. Také ostatní čluny obrátily a uspořádaly závody, kdo dorazí dřív.

Obyvatelům se to asi líbilo a jistě žádný nezůstal doma. Nevěděli sice, co se děje, ale pobíhali po břehu a pro každý případ obraceli čluny a spouštěli je k vodě. Jakmile jsem se dostal na doslech, křičel jsem, aby čluny zase vytáhli z dosahu přílivu a každý aby popadl kdejaký klacek. Sám jsem vyskočil do vody a volal na své průvodce, aby pomohli Inocenciovi vytáhnout člun, a běžel jsem k n, abych nasekal zásobu prutů. Vypadalo to hůř, než tomu bylo ve skutečnosti. Příliv přinášel stále více hadů všech možných druhů a velikostí. Ale doplvali vysílení a bylo snadné je dobíjet. Nakonec jsme tu práci přenechali jen dětem pod vedením Ramose a staré Marie. Bývalí konkurenti a nepřátelé teď rukou společnou a nerozdílnou tloukli do polomrtvých hadů s toutéž energií jako do utopených plazů, které vyhodil na břeh příliv. Dostali najednou zájem o dobro vesnice, nebo je snad sblížil společný zájem o ostrov? Zdálo se mi, že tu jde o něco více.

Naše dělníky jsem rozestavil po břehu, daleko nad i pod vesnicí jako strážce pro případ, že by některý had přece jen doplaval živý ku břehu. Kluci a veškerá drobotina v tom našli

velikou zábavu. Zatím jsem se s Inocénciem chystal na průzkum ostrova, jakmile příliv dostoupí nejvyššího bodu.

KAPITOLA ŠESTÁ

LEHKOMYSLNOST NENÍ ODVAHA

Najednou se všichni obyvatelé vesnice hlásili jako dobrovolníci k průzkumu ostrova, kolem kterého dříve objížděli ve velikém kruhu a kam by se před několika hodinami nikdo neodvážil ani vkročit.

Jak snadno lidé zapomínají na utrpená příkoří, na bolesti i na vraždy svých přátel! Vždyť několik lidí z vesnice se odvážilo na ostrov buď ze zvědavosti, nebo proto, že je tam posílal Ramos, aby pracovali na jeho plantážích. Zpočátku bylo hadů málo a hrozilo malé nebezpečí, ale později znamenala cesta na Ramosův ostrov jistou smrt, a to ne jen obyčejnou smrt, ale dlouhé umírání v bolestech a mukách. Ale přesto se vždy znovu našel někdo, koho dovedl Ramos k cestě na ostrov donutit, neboť to dovedl svými machinacemi zařídit tak, že mu byli všichni dlužni a že byli všichni skoro zotročeni. Všichni nenáviděli Ramose, nenáviděli ostrov a báli se hadů.

Jak se vlastně hadi na ostrov dostali? To nikdo nevěděl. Nasadil je tam někdo, aby se pomstil Ramosovi? Nasadil je tam snad Ramos sám v naději, že mu budou hlídat banány a že odradí zloděje? Ať to byl však kdokoli, jistě nečekal, že se hadi rozmnoží tak, že se nakonec sami ujmou vlády nad ostrovem. Teď však, když vesničané viděli hady přemožené, když stačilo několik kozlů na to, co bylo nad lidské síly, když malé dítě mohlo beztravně a bez nebezpečí prutem utlouci vyčerpané a poloutopené nejjedovatější a nejnebezpečnější plazy – tu pojednou zmizela hrůza, kterou z nich dříve měli, zapomněli na muka a na smrt svých přátel a nejbližších příbuzných, zapomněli, že je slibovali vyhubit do posledního, zapomněli na všechnu pomstu, kterou hadům slibovali a která se v nich po léta nahromadila – to vše zmizelo a nyní jich skoro litovali. Vždyť jsou mezi nimi také některé druhy docela neškodné, nejedovaté a ty jistě nikoho nezabily. Jistě však před několika hodinami byl by v nich i nejnevinější slepýš vzbudil tutéž hrůzu jako nebezpečný chřestýš, a jedovatí hadi už tím, že zvětšovali svým množstvím počet jedovatých, pomáhali znemožnit každý pokus o vyčištění ostrova.

Pouze tím, že jsem přísně poručil našim dělníkům, aby udržovali hlídky na pobřeží, a těm, kteří nebyli v našich službách, jsem slíbil odměnu za každého ubitého hada, za jedovatého stejně jako za neškodného – jsem dosáhl, že se některému pozdějšímu

utečenci stěží podařilo obživit na pobřeží. Možná že jsem tím zachránil několik lidských životů.

Pándega i kuchař Silva chtěli s sebou na ostrov, ale nedovolil jsem to.

„Vezmu s sebou jen Inocência. Vy všichni jste camarada (v Brazílii se říká každému za plat pracujícímu dělníku camarada – snad je to přežitek z otrokářských dob, aby byl vyjádřen rozdíl mezi volným dělníkem a koupeným otrokem), ale Inocêncio dokázal, že je víc, totiž přítel. Když jste všichni utekli před hady do člunů, on jediný zůstal na místě a pomohl mi tam, kde bylo nebezpečí.“

„Není divu při jeho síle.“

„Proti hadímu uštknutí není síla nic platná.“

„On je negr a ví, že by ho nebylo škoda.“

Bylo to ovšem jen vtipkování, kterým chtěli zakrýt stud, a náš černocho to také chápal a rozesmál se, ale pro mne to byla příležitost k získání oddaného přítele.

„Poslyšte, Pándego, je sice pravda, že má černé tělo, ale přátelství mu vybělilo duši.“ Za těch slov jsme odrazili člun a nestaral jsem se zatím o to, jaký dojem má slova udělala. Však mi o tom budou moji průvodci vyprávět. Inocêncio zabral tak, že div nezlámal vesla. Veřejná pochvala ho zmátla. Nevěděl, má-li se hlasitě smát, nebo se dát do zpěvu anebo se raději rozplakat jako malé dítě.

Slýchal jsem už od dětství, že slůvko „ty“ má dvojí význam, a že se proto samo vnucuje lidské vůli tam, kde je na místě. Může znamenat ponížení a opovržení právě tak jako úctu a nezměrnou lásku. Tyká se psu, otroku, zloději a darebákovi na znamení ponížení. Ale právě tak, jak mi říkal můj dobrý táta, tykáme synu, otci, králi a bohu.

Inocêncio mě přesvědčil o pravdě tohoto starého pořekadla; Se slzami v směřících se očích a s oddaným pohledem, jakého jsou schopni jen černoši a děti, se mě zeptal:

„Co bych mohl pro tebe, patrone, udělat? Poruč mi a všechno vykonám!“

Jistě by mu nikdy nebylo napadlo, aby mi tykal, leda snad v opilosti. Staletí ponížení jeho otrockých předků dědičně kolovalo v jeho krvi. I pro své sousedy – třebaže byl mezi nimi svou silou, obratností a odvahou nejschopnější a svou veselostí a vrozenou dobrotou nejpříjemnější soused, byl přece jen negrem. Všichni mu tykali, on sám netykal nikomu. Mně, Evropanu, by se nebyl odvážil tykat ani studovaný Pándega, tím méně bohatý Ramos. Ale Inocêncio mi pojednou tykat musel; asi nevědomky mi tykal nahlas tak, jak mi od toho okamžiku tykal v myšlenkách. V takovém okamžiku jsou lidé schopni na rozkaz provést zločiny i hrdinství. Škoda že jsem neměl příležitost k tomu, abych mu přidělil nějaký velký, důležitý úkol. Byl by jistě provedl nadlidský výkon. Proto také celé situaci a

náladě odpovídalo, že jsem mu něco musel poručit.

„Dobře, Inocéncio, slib mi, že už nikdy v životě nevypiješ za den víc než jednu malou skleničku kořalky!“ řekl jsem maně. „Ani tehdy ne, když přijedou pašeráci a budou kupovat sušené ryby a budou ti nabízet zadarmo, kolik vypiješ!“

„Vyptal ses na mne? Pomluvili mě? Ale je to pravda! Pracuji víc než čtyři jiní, nalovím nejlepší ryby, nejlépe je vysuším, a přece jsem chudý a mám nejmenší člun, protože mne vždycky opijí a pak ošidí. Je to má jediná radost, ale slibuji ti, že víc než sklenku už nikdy nebudu pít.“

Chvilku vesloval tiše a byl zamyšlen. Pojednou zdvihl vesla z vody a podíval se na mne upřeně. „Slib, který ode mne chceš, je jen pro mé dobro. Chci něco pro tebe vykonat, něco, co by ti bylo k užitku.“

„Však se už něco najde a pak tě o to požádám. Zatím mi stačí, cos mi slíbil.“

U hladkého kamene, na kterém jsme poprvé přistali, když jsme šli krást banány, byla voda tentokrát mnohem nižší. Když jsem zakormidloval k šikmé skále, chtěl Inocéncio vyskočit první, aby mi pomohl nahoru, ale zastavil jsem ho.

„Zůstaň v člunu a pomoz mě jen vysadit na kámen! Půjdu se podívat sám, jak to na ostrově vypadá.“

„Nech mě jít napřed! Slyšel jsi, jak říkali, že negra by nebylo škoda. Projdu celým ostrovem napříč i po délce, a když se mi nic nestane, pak teprv můžeš jít ty.“

„Facilitar náo é coragem! – Lehkomyšlnost není odvaha, milý Inocéncio! Já mám vysoké boty a široké bombachas, podhrnuté kalhoty, a mimoto znám zvyky hadů. Potřebuji tvou pomoc, abych se v těch botách vyškrábal na kámen. Tobě bosému by to bylo hračkou, ale do bosých nohou a holých lýtek by se hadi mohli zakousnout jedna radost a nebylo by to k žádnému užitku. Jen bys nám dal práci s pohřbem. Raději počkej ve člunu, aby nám jej voda neodnesla!“

Inocéncio uposlechl, ale nerad, a stále si potichu opakoval: „Facilitar náo é coragem.“ Měl příležitost o něčem přemýšlet. Také to zdědil po svých afrických předcích: přijímat život tak, jak přicházel, bez starostí, bez přemýšlení, a překonávat překážky jen svou vlastní silou a vytrvalostí. Najednou narazil na nutnost myšlení. Jistě že pro něho bylo namáhavější hodinu o něčem přemýšlet, než celý den veslovat proti příboji a větru. Každá nezvyklá práce je namáhavá, teprve cvikem se stává snadnou, přestane být prací a stane se nejen zábavou, ale potřebou.

Je kupodivu, jak málo potkáme v životě lidí, kteří si takovou zábavou, jako je myšlení, dovedli zpříjemnit život. Hlavně městští lidé, jimž by uvažování mělo být povoláním, zapadnou do řemeslného myšlení ve vyjetých kolejích a jejich duševní život není příliš

odlišný od myšlenek koně s očními klapkami a jistě mnohem nudnější než dosavadní život Inocenciův. To není dědičné zatížení po dávných prapředcích; šablonovitý život z nich udělal duševní kastráty, i když si vyseděli přední místo mezi vědeckou hierarchií.

Jsou lidé v městech, kteří nemyslí na nic jiného, než jak by vykořistili co nejvíce práci jiných, jaký by vynášeli uskok, jak koho přiskřípnout, jen aby zvětšili tu svou chrobáckou kuličku, kterou valí a nevědí kam a k jakému účelu; ti se zle horší a dovolávají se zákonů, když někdo proti nim v obraně použije také nějakého triku, vidí v tom těžké příkoří, když se jim nepovede obejít úmluvy, jejíž přesné dodržení vyžadují od jiných, ale jistě jsou neskonalé šťastní, když se jim podaří urvat hezký kus duševní cizí práce a přilepit jej na svou kuličku. Tak se malá kdysi kulička cizí duševní práce mění ve velikou kouli, stále větší a větší, že přerůstá jejich síly, ale ti chrobáčkové ji stále zvětšují a jsou přitom šťastni. Přesto mi však jsou milejší než učenci, kteří se stali slavnými tím, že celý život opisovali a chlubili se cizími myšlenkami – ani si nedali práci, aby přezkoušeli, zda jsou pravdivé – jen aby byla jejich papírová koule kradených myšlenek hodně veliká.

Inocencio zůstal v člunu a potil se teď těžkou mozkovou prací. Jako každý černochoch prováděl vše, co začal, poctivě a důkladně. Od těch dob jsem už nezaslechl nikdy jeho divoký smích. Zvážněl, stal se mlčenlivým a zamyšleným. Často jsme ho pak zaslechli, jak si bručel: „Facilitar...“

Listí větévek, které jsem přesekal za prvního výletu, abych vyčistil cestu k plantáži, bylo už dosti vyschlé a hořelo jako sláma. Plamen přede mnou rychle běžel tunelem v podrostu jako v šikmo stoupajícím komíně. Nebylo třeba opatrnosti. Oheň čistil vše přede mnou. Teprve na plantáži, kde oheň uhasl v ostřici, kterou jsem pomačkal, když jsem táhl hrozny banánů, musel jsem si všimnout pozorněji okolí. Ale ať jsem poslouchal sebebedlivěji, nezaslechl jsem žádné syčení ani zvuk hadí chřestačky, který mě poprvé tak pronikavě varoval.

Pozorování starého samotáře bylo tedy pravdivé. Hadi nesnášejí kozlí pach a raději se vystěhují. Co se asi stalo s našimi kozly?

Hadi se asi nevzdali bez boje a jejich zbraně jsou smrtelné. Po několika krocích jsem měl dostat odpověď. Mezi vysokou trávou prosvítaly bílé a černé chlupy jednoho z našich kozlů. Jeho tělo bylo nehybné, nadmuté. Čas byl příliš krátký, aby byl cítit rozklad, ačkoli v tropických krajích postupuje velice rychle. Avšak srst kozlova nedělala na mne dojem srsti mrtvého zvířete. Byla příliš naježená a chvilkami se mi zezdalo, že se chlupy dokonce pohybují, ačkoli bylo úplné bezvětří. Byl by snad ještě živ? Vzpomínal jsem, že od příchodu na ostrov jsme nezaslechli ani zamečení, ani bojovný ryk, který se tak rozléhal, když jsme ostrov opouštěli. Dá nám asi hodně práce vyhledat zdechlina a zanést je do

vody, aby nám hnitím nezamořily vzduch. Ale také marně jsem pátral po stínech supů, kteří by nám nejrychleji ukázali místa, kde zdechlina leží, i kdyby byly sebelépe ukryty v houštích. Supy jsem nikde neviděl, a prosekával jsem si proto cestu dál.

Už jsem nebyl vzdálen ani celý krok, a zvíře se stále nehýbalo. Rozhrnul jsem poslední houštinu. V povstale mezeře jsem viděl směšnou kozlí hlavu s povytaženým kozlím pyskem. Pár modrých obdélníkových očí se na mne dívalo docela vesele a spokojeně. Tomu plachému, stále honěnému a pronásledovanému zvířeti ani nenapadlo, aby vyskočilo a uteklo do houštiny; Byl to obrázek štěstí a blahobytu. Kozel mi nemohl utéci – ne snad proto, že by byl v posledním tažení, uštknut jedovatým hadem; vedle něho ležel povalený banánový kmen a na něm zbytek stonku přezrálého hroznu banánu. Celý hrozen byl v kozlu. Pocit sytosti a spokojenosti zahnal jeho plachost. Nebyl si vědom žádné viny, protože neproboural žádný plot, a neviděl proto důvod, proč by ho člověk vyháněl z tak dobrého místa, kam ho sám zavezl, z místa, které si vybojoval. Je sice velice pochybné, že by byl kozel takto filosofoval, ale byl by měl pravdu, kdyby to byl udělal. Ostatně nemohl ani vyskočit, ani utéci, protože byl přežrán banány. Kdo si jednou koupil celý hrozen banánů a byl na to sám, aby je snědl dříve, než přezrají, ten pochopí.

Mně se to stalo, když jsem jako hoch poprvé vstoupil na brazilskou půdu. Na lodi jsme dostávali po jídle jen jeden banán denně, ale mysleli jsme, že bychom jich snědli na tucty, i když to byly polozralé plody, nakoupené na ostrově Madeiře. Jel jsem tehdy na malém a pomalém parníčku, a na tom se spořilo i s jídlem. Přeprava byla laciná, a proto asi bylo třeba šetřit. Stevard nás utěšoval, že až dojedeme do Bahie, bude banánů víc než masa, jsou tam prý laciné. A byly. Tak laciné, že jsem si jich koupil celý hrozen a hodně zralých. K mému podivu byly levnější než nezralé. Lodní personál se usmíval, když na lodní můstek za mnou krácel černý nosič s hroznem banánů. Pověsil jsem si hrozen ve své kabině, ale už druhý den byla kabina plná mušek. Banány zrály, měkly a černaly. Byl jsem však tehdy ještě příliš Evropanem, abych byl hrozen vhodil do moře. Vždyť jsem zaň zaplatil celé dva milreisy! Myslel jsem, že banány musím spotřebovat. Přestal jsem chodit ke stolu v čase společného jídla, hostil jsem svého spolubydličího, jedli jsme jen a jen banány. A výsledek? Po další tři roky jsem se zdaleka vyhýbal tržištím a ovocnářským krámům, protože už pouhá vůně banánů ve mně budila cosi podobného, jako je mořská nemoc. A tímž způsobem, jakým jsem se banány přejedl, naučil jsem se je zase jíst.

Bylo to o několik roků později, když jsme hnali stádo dobytka, tropu, na hranicích Bolívie a Malo Grossa. Neměli jsme už daleko do města. Spotřebovali jsme poslední zásoby masa a nestálo za to zastavit tropu, porazit krávu a zdržet se nejméně den sušením masa, nehledě k tomu, že to znamenalo peněžní ztrátu. Blízko města měl už vůl mnohem větší

cenu než daleko ve vnitrozemí, odkud jsme dobytek hnali. Tam bychom nebyli tak počítali. K ceně dobytka byla už připočtena cena naší cesty a naší námahy. Teď už to snad nějak vydržíme, mysleli jsme si. Mimoto jsme se utěšovali, že za několik hodin přijedeme k domku kolonisty, který byl proslulý jakostí uzenin, které sám vyráběl. Přejídalo se nám jíst věčně jen poloupečené sušené hovězí a těšili jsme se na dobře upravené jídlo. Vpadli jsme ke kolonistovi jako kobylinky. „Hej, starý, ven se svými zázraky! Dobře ti zaplatíme!“

Ale kolonista se k tomu neměl. Zůstal sedět na prahu svého domku a klidně pokuřoval ze své propálené dřevěnky, vyspravované hlinou.

„Přijeli jste ve špatnou dobu, hoši. Nic nemám, všechno jsem vyprodal. Máte hlad? Nemohu vám nic dát. Ale podívejte se, tady po cestě do lesa – není to ani celých pět set kroků – tam mám banány. Dojděte si tam a natrhejte si!“

Hoši byli hned ochotni, ale já jsem zakročil.

„Nemohu vám pustit takové kobylinky na plantáž! Vždyť by vám ji zpustošili a jak bychom to pak zúčtovali?“

„I jen je nechte! Ale když myslíte, tak ať sem nějaký len hrozen přinesou a pak to už nějak spočítáme.“

Vždy dva a dva se chopili bidla a běželi do lesa. Jen já s jedním honákem jsme zůstali u tropy a můj kamarád druhým připomínal, aby na něho nezapomněli. Plantáž byla vzdálena víc než pět set kroků, protože trvalo půl hodiny, než přišla první dvojice s ohromným hroznem. Připomínalo mi to obrázek z dětské biblické dějepavy, znázorňující nosiče obrovských hroznů ze Zaslíbené země. Pak přišli i ostatní a složili hrozny, ale stařík na tom trval, aby je pověsili na verandu, že se to bude lépe počítat. Honákům koukaly banány z kapes – nakradli je z jiných hroznů a jistě jich hodně snědli cestou, ale kolonista se tvářil, jako by si toho vůbec nevšímal. Když nás vystřídali a byli jsme sami, řekl mi:

„Nejezte mnoho těch banánů, kamaráde. Mám pro vás schované uzenice. Na těch si pochutnáte.“

„Nemohu přece jíst něco, co nedostali moji soudruzi!“

„Na všechny se dostane, jen chvílku počkejte!“ zabručel a šibalsky na mne pomrkával.

Mnoho jsem tedy nejedl, už proto, že se mi banány protivily. Ale při hladu, který jsem měl, jsem přece jen nějaký snědl a přišel jsem jim zase na chuť.

Konečně se všichni nasýtli a už jen čekali na kávu, aby nasedali k další jízdě, když kolonista zmizel ve sklípku a přinesl dvě mísy jaternic, jelítek a tlačenek. Všem se sbíhaly sliny v ústech, ale byli tak najedeni, že ani dobře nevěděli, jak se dostanou do sedla. Přece jen se však nakonec našlo ještě v žaludcích trochu místa.

„Proč jsi nám říkal, že nemáš uzeniny?“

„Byli byste mi to všechno snědli...“

„Však bychom to také dobře zaplatili!“

„To zaplatíte teď také, ale hltavá huba nedovede nikdy ocenit jakost jídla. Vždyť jste jedli banana de terra, kterými já krmím prasata, zrovna tak hltavě jako nejjemnější banana enana, které patří na stůl teprve po dobrém jídle.“

Přišlo účtování. Počítal uzenice skutečně hodně lacino, ale za banány nechtěl nic.

„Banány jste si, hoši, vydělali tím, že jste mi jich nanosili zásobu na týden jak pro mne, tak pro má prasata. Já jsem starý a musím každý hrozen rozřezat na několik dílů a nosit jej na několikrát. Věděl jsem, že máte hladové oči, že přinesete ty nejtěžší hrozny a ty největší banány. Inu, využil jsem vašeho hladu.“

Opravdu, ač nás bylo patnáct hodně hladových lidí, snědli jsme všichni dohromady banány z jednoho hroznu a z druhého jen několik poschodíček. Tak „mazaní“ bývali tehdy kolonisté, ztracení daleko na pokraji divočiny.

Jak se tehdy styděli moji hoši za kradené banány, které jim čouhaly z kapes, když neměli příležitost je někam nepozorovaně odhodit. Mnohý z nich vyprázdnil obsah svého opasku a zastrčil trochu peněz do nějakého kouta, aby je hostitel našel, až budeme už hodně daleko, a poznal, že návštěvníci mu byli vděční za jeho dobrotu a za to, že nevykořistil náš hlad, aby počítal přemrštěné ceny. Jak jiný je svět na pokraji divočiny, jak jiní jsou tam lidé, kterým je třeba se odměňovat jen tajně za jejich pohostinství.

Myslel jsem, že jen člověk se dovede jídlem přecpat, ale naši kozli to dovedli právě tak jako lidé. Našel jsem čtyři, a všechny v stejném stavu nehybné spokojenosti. Pátý kozel zmizel. Asi ho strhl příboj a sežrali žraloci.

KAPITOLA SEDMÁ

VOLBA STAROSTY

Vylezl jsem si na holý kámen, odkud jsem měl výhled na vesnici. Nejen naši camaradas, ale všichni lidé z vesnice byli na břehu, a to ne jednotlivě, nýbrž v hloučcích. Dávali pozor na hady, jak jsem přikázal, ale přitom o něčem rokovali.

„Však mají o čem rokovat,“ myslel jsem si. „Do jejich dosud klidného života přišlo tolik nového, že to rozčeřilo celou jeho hladinu.“

Nemohl jsem tušit, že za mé nepřítomnosti ještě něco přibylo. V průplavu jsem viděl Pándegův člun, na kterém jeho majitel pracně vesloval směrem k ostrovu. Chudák se

neodvážil přibrat si bez mého dovolení pomocníka-veslaře. Dal jsem mu tedy výstřely smluvené znamení, že všichni mají nastoupit práci. Sotva rány dozněly, hned se lidé rozběhli k člunům, spustili je na vodu a do tří člunů se nalodilo deset mužů. Ale nevypluli hned. Pozoroval jsem, jak někteří běželi k svým domkům a jiní k Ramosovu domu, aby přinesli nářadí. K tomu jsem zapomněl dát rozkaz, ale oni mysleli za mne. Pozorovali asi kouř mého ohně a viděli, že jsem se dostal až do středu plantáží. Na nebezpečí ze strany hadů už nikdo nemyslel.

Když jsem se vrátil k našemu člunu, přijížděl Pándega. Přistoupil jsem do jeho člunu, protože na mladíkovi bylo znát, že je unaven, a objeli jsme ostrov k „jeskyni dvojitého kříže“, abychom vyhledali místo pro tábořiště. Cestou mi Pándega vyprávěl, že ze sousední vesnice přijel posel na plachetnici se zprávou, že se fiškálové vrátili a že tam zase řadí. Protože z obyvatelů nemohli vymáčet předepsané pokuty, usadili se tam jako doma, dávají si sloužit a v pravém smyslu slova vesnici vyjídají.

„V nejbližších dnech se chystají udělat totéž u nás,“ končil Pándega svou zprávou, „ale já nemám chuť si to dát líbit. Výběřcíci jednají zřejmě nezákonně a využívají nevědomosti našinců. Hodlám to zařídit tak, aby dostali pořádný výprask.“

„To by nebylo moudré. Mají přece za sebou zákon, třebaže ho zneužívají. Jim by se vždycky věřilo, a i kdyby poslala vláda nějakého komisaře věc vyšetřit, pak vrána vráně oči nevyklove. Je více než podobno pravdě, že by s nimi vyšetřující táhl za jeden provaz.“

„Ale nemůžeme se přece nechat tak terorizovat! Alespoň dokud já zde budu, určitě se to nestane.“

„Víte co? Přenechte to mně! Jsem cizinec, a až zde ukončím svou práci, pojedu do města, kde si promluví s guvernérem. Zatím je potrestáme, ale docela podle zákona. Kdopak je tady ve vesnici starostou?“

„Vlastně nikdo. Už alespoň dvacet let zde nebyly volby. Pokud se pamatuji, byl starostou Miguel, rybář; to byl tehdy jediný člověk, který zde uměl číst a psát. Ale nepotřeboval to. My jsme zde žili klidně a nepotřebovali jsme nikoho, aby nás pořádal. Byl-li nějaký spor, nikdo se do toho nemíchal a soupeři se časem zase smířili. Nepotřebovali jsme ani soudce, ani rychtáře. Když byly provinciální nebo celostátní volby, přijeli sem dva úředníci, sebrali plné moci, každý na ně udělal tři křížky a bylo dobře. Ještě posledně Miguel potvrdil, že byly volby správně provedeny. To býval také jediný jeho úřední výkon. Ale teď už je příliš starý, tak starý, že ztrácí zrak a třese se mu ruka.“

„Nelpí Miguel na svém úřadě? Bylo by možné ho přemluvit, aby se ho vzdal?“

„Jistě. Bojí se, že ho zase přijdou obtěžovat.“

„Pak postačí jen promluvit s Ramosem a s Marií, aby nedělali potíže. Až vyčistíme místo

pro tábořiště, uděláme první volební schůzi.“

„Moje jméno ručí za to, že nezkazíme žádnou švandu,“ zasmál se Pándega, „a tohle švanda bude!“

Ale nebyla. Chtěl jsem rybářům vysvětlit, jak je třeba vše zařídit, ale odpověděli mi, abych zařídil sám, co za dobré uznám.

Rozdělil jsem jim tedy práci. Polovina čistila les kolem jeskyně a nad ní a druhá polovina měla vyčistit plantáž. Při polední přestávce jsme se sešli všichni nad jeskyní, kde zatím už kuchař připravil své ohniště a čekal nás s připraveným obědem. Již dlouho rybáři nejedli tak dobře připravené jídlo; snad dosud nikdy neměli takový oběd.

Mnoho smíchu přinesli s sebou ti, kteří čistili plantáž.

„Myslím, že budeme muset kozly odnést, až budeme pálit uschlé křoviny. Nechtějí se ani hnout, uhořeli by snad, chudáci.“

„Jsem zvědav, zda se kozli přejedli tolik banánů, že je už nechají na pokoji,“ začal rozumovat Inocencio. „Musíme je na ostrově nechat, poněvadž jsou našimi ochránci, ale budou-li žrát banány dál, museli bychom udělat kolem plantáže ohradu. Ramos by jinak chtěl kozly odvézt.“

„Ale jeden pokus musíme přece jen udělat!“ poznamenal Pándega. „Dobře že jsi nám to připomenul. Slyšte, když se eristáo přejí banánů tak, že nesnese ani jejich vůni, a když se přežere i to boží hovado, chtěl bych vědět, jak se zachová lakomec. Lakomec je docela zvláštní druh lidí a jedná jinak než ostatní. Udělejme si tu švandu a zavezme Ramosovi celý barák přezrálými banány! Prodat je nebude mít komu, rozdat je nebude chtít, a banány mu budou přezrávat jedna radost. A na mou macechu bychom také neměli zapomenout s nějakým tím hroznem!“

„Byl by to zajímavý pokus,“ odpověděl jsem, „ale vy, Píurdego, nemůžete rozdávat z cizího. Proto ať dnes nikdo neodnese ani jeden banán domů! Všechny banány donesete Ramosovi a nezapomeňte mu říkat »don Ramos«! To si vezmou na starost ti, kteří čistí plantáž. Ostatní postaví kuchaři pevnou střechu nad kuchyní a pak pojedou na rybolov. Všecko, co uloví v době, za kterou jsou placeni, dodají kuchaři, Ramosovi a Marii. Jistě i pro sebe nachytají dost. Před západem slunce se všichni u Ramose sejdem.“

Rozešli jsme se. Já s Pándegou a Inocenciem jsme jeli na Pándegově velkém člunu na pevninu.

„Uvidíte, Pándego,“ řekl jsem mu cestou, „že volby nebudou žádná švanda! Je to spíše k pláči, jak se lidé málo starají o svá práva a jak rádi se zbaví každé odpovědnosti. Věřu, jsou rádi, když někdo jiný myslí a jedná za ně. Jediný, kdo z toho bude mít prospěch, budete vy. Tady máte příležitost zaučit se na svou budoucí kariéru.“

„Cože? Kdo, myslíte, aby byl zvolen za starostu? Snad já? Hoho, ani nápad! Nehodlám se tu zahrabat, i když to teď začíná být zábavné. Až odjedete, neměl bych už z toho radost a nemohl bych si s nikým o směšnosti tohoto úřadu ani popovídat. Ostatně jako úředník bych nemohl napráskat fiškálům!“

„Starostenství je čestný, neplacený úřad a ten může zastávat jen člověk, který se dovede uživit. Proto se pro vás nehodí. Vy naopak potřebujete placený úřad, který by vás uživil. Bude-li souhlasit don Ramos, myslím, že nejvhodnějším kandidátem bude Inocéncio,“ prohlásil jsem.

„Já?“ užasl Inocéncio. „Senhore, jsem přece černochoch a neumím psát!“

„Budeš mít sekretáře, tady Pándegu!“

„Hahaha! A co když se pan starosta opije?“

„Inocéncio se neopije. Vidíš, že se neopiješ?“

„Slíbil jsem.“ Inocéncio neřekl nic víc, ale to, co řekl, vyslovil takovým tónem, že se Pándega na něho zadíval s otevřenými ústy.

„To se ale dějí zázraky! Ještě bych však rád věděl, co by tomu řekl Ramos. A nebude mít do volby co mluvit také moje macecha? Eh co! Co určité, má zajištěnu většinu a oni musí poslouchat.“

„Je vidět, hochu, že jste v politice docela nezkušený a že jste si v městě málo všímal, jak se politika dělá. Rád věřím, že jste dělal ve volbách korteše, možná že jste si snad přečetl i program své strany, ale to jste už neviděl, že se mnohá strana svým programem neřídí? Tady si zahrajeme na politiku v malém a hned v ní dostanete první lekcí. Nuže: jak don Ramos, tak i vaše macecha do toho mají nejvíce co mluvit, protože oni jsou a budou největšími a snad jedinými poplatníky, od kterých budete dostávat svůj plat. Jejich opozice by sice proti většině nic neznamenala, ale peníze z nich dostanete jen tehdy, budou-li platit dobrovolně.“

„Pak bude ten můj plat asi jen ideální. Já vám něco povím – z těch nedostanete dobrovolně ani měďák! Z Ramose byste snad něco ještě vymačkal, kdybyste ho navrhl za starostu, ovšem jen tehdy, kdyby mu to něco vynášelo. Ale že by dal něco mně? Kdepak!“

„Myslím, že don Ramos – a navykněte si mu říkat po španělském způsobu don, když mu to dělá radost! – raději přijme místo smírčího soudce, což je také čestný úřad, a doufám, že se mi podaří přemluvit vaši macechu, aby vás jako sekretáře navrhla sama.“

„Jak si to představujete? Aby mě navrhla a ještě mně měla platit, byť i jen nejmenší částku? To by bylo docela proti její přirozenosti!“

„Lidé se časem mění a vy nedovedete ty změny pozorovat. Dejte člověku myšlenku, začne o ní hloubat, a ta myšlenka ho zavede na docela jinou životní kolej. Podívejte se. Jak se změnil Inocencio! Slyšel jste, že by se byl v poslední době zasmál? A přece se řehtal po celý život! Ted' přemýšlí!“

„A jaké jsou vaše myšlenky, pane budoucí starosto, smím-li se ptát?“

„Facilitar náo é coragem,“ odpověděl mu vážně černochoch, ale zamlčel, co mu asi nejvíce leželo v hlavě: že má sice černé tělo, ale duše že mu zbělela pravým přátelstvím, a pak to, že mi smí tykat. Pozoroval jsem, jaké maličkosti mohou předělat lidi, když si postaví modlu, které se mohou klanět.

„A jakou to myšlenku jste podstrčil donu Ramosovi a doně Marii, že jste si tak jist. že je úplně předělala?“

„Tuším, že jste byl při tom. Přemýšlejte trochu!“

„Kdybych si hlavu rozlámal, nerozumím tomu o nic víc než smyslu Inocenciova pořekadla.“

„Nevšiml jste si, jaký dostali strach o život, když jsem pohazoval v ruce balíčkem s dynamitem? Jak se doña Maria přitulila k donu Ramosovi a jak ji Ramos kryl před nebezpečím svým tělem? Byl byste kdy věřil v možnost něčeho takového, že by se Maria dala pod ochranu kohokoli, a zejména svého soupeře, nebo že by Ramos byl chtěl někoho v nebezpečí chránit? A vidíte, stalo se to. A já jsem využil jejich nálady a připomněl jsem jim, že nemají pro koho spořit. To byla jedna z mých hříček. Vám se zdálo být směšným, když jsem jim připomněl, že může spořit jen pro vás, ale ona to vzala vážně. Právě tak jsem jí mohl nasugerovat, aby celé své jmění odkázala nějaké společnosti darebáků, kterým se pod rouškou dobročinné činnosti dobře daří, nebo aby postavila ve vesnici kostel. Z jejich pohledů jsem viděl, jak jsou překvapeni a že o tom začali přemýšlet. Zatím nechám vše uzrát a budu pozorovat, jak se to vyvine. Vy si děláte z lidí bláznů a nemáte z toho užitek, kdežto já se bavím na účet jiných a přitom je pozoruji a sbírám zkušenosti. Myslím, že přitom náhodou prospějí vám, vy šibale! Hledte se tedy také něčemu přiučit!“

Inocencio zatím pilně vesloval a zdálo se, že nás ani neposlouchá. Až když jsme se blížili ku břehu, zeptal se mě: „Mne také tak pozoruješ?“

V jeho slovech byla výčitka, že v něm snad nevidím přítele, nýbrž jen předmět pozorování. Dobře jsem vycítil a snažil jsem se, abych na sobě nedal znát, jak mě ten černochoch pokořil. Myslím, že se mi to v jeho očích nepodařilo.

„Také tě tak pozoruji a budu pozorovat. Pándega mi o tobě jistě bude psát, i když budu v jiných krajích.“

Černoch si jen smutně vzdychl, složil vesla do člunu a vyskočil do vody, aby člun vytáhl na břeh.

Dům doni Marie byl blíže, a zamířili jsme proto k němu. Ale dům byl uzavřen a nikdo neodpověděl na naše tleskání. Děti pobíhající na břehu nám řekly, že stařena šla k Ramosovi, avšak i tam bylo zavřeno a ticho. Odešli prý do lesa sbírat citróny. Šli jsme tedy k nám „domů“. Inocencio rozdělal oheň a postavil konvici s maté. Buď odkoukal mé zvyky, nebo vytušil, že se mi stýská po tykvici horkého čaje. Chvilku jsem hovořil s Pándegou a pak jsem ho poslal vyšetřit, zda nebude starý Miguel dělat těžkosti. Kdyby se zdráhal vzdát se starostenství, zhatil by nám všechny plány. Museli bychom čekat, až nastane den nových voleb.

Voda se stále ještě nevařila. Zašel jsem si za domek do zanedbané bývalé zahrádky. Na pokraji houštiny seděl černoušek, který nás volá val na kávu. Když jsem se k němu blížil, chystal se vykřiknout.

„Proč chceš křičet?“ podivil jsem se.

..Musím křičet! Mám rozkázáno křičet, kdyby sem někdo šel.“

„Ale ty nebudeš křičet!“ ozval se za mnou Inocencio.

„Nebudu, kmotřičku, když nechceš, ale budu za to bit.“

„Nebudeš bit!“

„Když říkáš, že nebudu bit, tedy nebudu. Jsi sice silnější než Piamos. ale proto přece raději uteču.“

A chlapec vzal do zaječích; zdálo se mu to jistější než všechny záruky siláckého kmotřínka.

Byl jsem zvědav, co měl černoušek hlídat, a proto jsme se plížili neslyšně pěšinou mezi hustým křovím. Byla to táž pěšina, po níž mě v noci vedl Pándega a měl jsem tušení, že nepůjdeme dále než k pařezu, na kterém jsme seděli tehdy večer.

A nemýlil jsem se. Na pařeze seděli Ramos a Maria, drželi se za ruce a velice horlivě si vyprávěli. Jeden načal větu, druhý mu vskočil do řeči. aby ji doplnil, hovořili o starých zašlých časech, o příležitostech, které se už nikdy nevrátí, o... ale nechtěl jsem už dále poslouchat. Měl jsem velikou obavu, že se Inocencio dá do rvavého smíchu, ale když jsem se k němu opatrně obrátil s prstem na ústech, viděl jsem, že plakal. Nepohnul ani svalem ve tváři, ale z očí mu tekly veliké slzy. Chápal jsem to.

Oba lichváři ho po celý život obírali o výsledek jeho práce a on neměl důvod mít je nějak rád – ale teď najednou je uviděl z jejich lidské stránky.

Právě lak neslyšně jak jsme přišli, jsme se zase vrátili, a Inocencio běžel shánět svého kmotřenečka, aby ho posadil zase na kraj cesty. Na černouška jsme se mohli spolehnout,

že nás neprozradí, protože by byl tak vyzradil sám sebe, že neposlechl příkazu svého patrona. A bití se bál stejně jako hněvu svého kmotra.

Na mysl se mi dralo pořekadlo o ropuše, které se líbí žabí kavalír, ale zdálo se mi teď nepřiměřené a nevhodné. Ti dva ohyzdní, hladem vyhublí upíři najednou nějak zkrásněli. Jejich pichlavá, nedůvěřivá očka se zdála být nějak zamřžená, dobrácká – a pojednou se mi zdáli dobrými, sympatickými staroušky. Začalo mě hryzat svědomí, že jsem se pokusil ty dva lidičky podvést.

Eh, což! Nějak to dopadne! Konečně – vždyť nikomu neuškodím, i když pocuchám jejich iluze o pokladu. Piamos bude mít svůj ostrov očištěný od hadů a na vydání za dělníky i stravu stačí peníze, které ještě mám. Mohu je Marii vrátit, a když uvidí, že ji zklamaná naděje na podíl z pokladu nic nestála, bude nakonec ještě ráda.

Moji průvodci se zatím ujali ohniště. Kouř z komína jim oznámil, že jsme doma, a guri mi šel naproti s tykví maté. Dostali jsme i několik návštěv. Mezi jinými se přišoural i starý rybář Miguel. Byl jako pára nad hrcem a jevil radost, že se zbaví starostenského úřadu. Nevěděl dosud, že se ho mohl kdykoli vzdát, kdyby se poděkoval. Sňal jsem mu z beder těžké břímě odpovědnosti, neboť si chuděra myslel, že skutečně odpovědnost má. Kolem houpacích židlí jsme rozložili sedla, snesli kdejakou bedničku, rozsedli jsme se do kruhu a tykev maté kolovala od úst k ústům. Museli jsme čekat, že se don Piamos vrátí „ze sběru citrónů“.

Mezi jiným jsem se také dověděl, že Ramos i Maria změnili způsob života. Oba obědvali spolu u Marie a večereli u Ramose. Nevařili už jen jednou na celý týden, Ramosova zásuvka zůstávala zavřená a rybáři, kteří zůstali ve vesnici, museli shánět všechny lahůdky, které poskytuje moře, nebo byli posláni do okolních vesnic pro slepice, ovce a kůzlata. Ramos dokonce poslal jednoho muže do hor, aby koupil dojnou krávu a několik telat.

„Učiněné zázraky se tu dějí od dob, co jste k nám přišel, senhore! Ti dva jsou zcela jiní a my jsme se také nějak změnili. Můj kluk dnes v noci ukradl Marii slepici a vybral několik vajec z kurníka. Jindy bych se byl zasmál a těšil se, jak bude stará marně hledat zloděje, jak bude podezřívát kdekoho a čmuchat po všech chatrčích, ale dnes jsem mu dal pár pohlavků a poručil mu, aby slepici i vejce vrátil a pěkně se omluvil. Nedalo se to jinak provést, protože kluk slepici zadusil, aby prý nekdákala. Bál se, že bude od Marie bit, ale strach z výprasku byl větší. Maria mu pěkně poděkovala, slepici mu darovala, že se jí nehodí, protože je zadušená a maso by nebylo bílé, a ještě mu přidala několik cukrátek. Něco takového se nestalo, co ji známe. Vždycky jen dráždila děti rapadurou, cihlou nečištěného třtinového cukru, a děti nám nedaly pokoj, dokud jsme jej od ní draho

nekoupili," promluvil jeden z rybářů.

„Štěstí že už nemá tolik slepic, neboť by jí je kluci všechny poškrtili, jen aby dostali slepici i rapaduru. Nějak se jí teď všechny děti přestaly bát, a když vaří, má jich plnou kuchyň. Když vaří Ramos, přestěhují se zase k němu. Už je ani nebaví hlídání na břehu," oznamoval druhý.

„Už jdou," prohodil rybář, který viděl ven otevřenými dveřmi. Vskutku, Ramos a Maria přicházeli, ale nikdo nedal na sobě nic znát. Nechali jsme je obejít dům, a teprve když se mohlo zdát, že přicházejí od Mariina domku, zvolal jsem na ně:

„Bom vindos! Budte vítáni! Nevypijete s námi tykev maté? Guri, nalij čerstvé!"

Moji oba průvodci uvolnili místa na houpacích židlích a Ramos s Marií se posadili mezi nás. Jak jsem čekal, nikdo se jich nezeptal, kde mají citróny, které šli do lesa hledat. Člověk z okraje divočiny má vyvinuly jemnocit a nikdy neporuší etiketu divočiny. Ale jistě nás všechny ta otázka svrběla na jazyku, a nejvíce mne a Pándegu.

„Tak ostrov je už od hadů čistý," povídám. „Zítra začnou práce s vykopávkami a já sám začnu vrtat skálu pro nálož dynamitu. Pochybuji, že je dynamitu dost k tomu, aby prorazil boční stěnu do jeskyně, a nemohu se rozhodnout, mám-li použít všech tří nábojů najednou, nebo mám-li to zkusit natřikrát. Nechtěl byste se tam přijet zítra k večeru podívat?"

„Ne, ne, dejte mi pokoj s celým ostrovem i s poklady!" zabručel Ramos. „Byl jsem pěkný blázen a všichni jste se mi asi hodně vysmívali! Tady z vašeho průvodce, nevím, jak mu říkáte, jsem vytáhl, že nehledáte vůbec poklady, že jezuité nemohli mít čas k vytesání toho znamení na skálu a že hledáte jen zbytky dávno vymřelých indiánů. A co je mi po tom? Kopejte si tam a hledejte, jak se vám líbí...!"

„Ale to přece nejde!" křičel ve smích Pándega. „To bych přišel o své místo dozorce a nemohl bych ty podezřelé lidi hlídat, aby vám nezatajili nález. Vždyť senhor o tom přece ví ze starých análů!"

„Já vím. Jsou to anales do Musea do Rio de Janeiro. Váš průvodce, senhore, mi ukázal sešit, který je ve vašich zavazadlech, a viděl jsem tam nakreslené kamenné nástroje a figurky. Sám jsem kdysi za mlada nasel takovou figurku ze zeleného kamene; jeden učený člověk mi ji potom dobře zaplatil a říkal, že se to jmenuje »Muiraquita«. Takové věci vy tedy hledáte! Budiž! Roztrhám svou smlouvu a tady doña Maria roztrhá také svou, až ji omrzí platit a krmit dělníky. Mně stačí, když mi občas přivezete nějaké banány a když mi vaši rybáři chytanou nějakou rybu."

„Opravdu? Nuže, jako na zavolanou tady máte první splátku. Čluny už přijely a vidíte, že rybáři nesou na veslech hrozný banánů."

„Lidičky, zbláznili jste se? Co s nimi budu dělat? Vždyť ten hrozen, který jste přinesli včera, nesníme ani za týden a dnes je už přezrálý. V domě mám plno much!“

„Tam na ostrově přezrávají také a nejsou vůbec k užitku. Ostatně jsou to banány vaše.“

„Lidičky, smilujte se! Jsem už starý člověk a nemám takový žaludek jako zamlada. Když s ním tři nebo čtyři banány denně, mám jich víc než dost, a tady doña Maria právě tak. Nenoste mi to už do domu! Vždyť je ve vesnici tolik dětí a ty se už o ně postarají. Jen jim je pověste doma hezky vysoko, aby na ně nemohly a nepřejedly se!“

Podívali jsme se s Pándegou na sebe. Náš pokus dopadl jinak, než jsme si představovali.

„To jste zas na mne jistě chystali nějakou past!“ usmál se Ramos. „Nu, nemám vám to za zlé – však je toho ještě málo na to, co jsem si zasloužil za své bláznovství. Teď ale pojdte ke mně všichni na večeři. Kdo se tam nevejde, bude jíst přede dveřmi. Dal jsem dnes vařit pro všechny.“

Zatím k nám došli naši dělníci s koši.

„Kam máme složit to mořské ovoce? Měli jsme štěstí, patrone, nikdy jsme u ostrova ještě tolik nenachytali. I několik raků a hlubinných chobotnic se nám zapletlo do taraf. Asi je vylákali hadi, nebo ten poslední ztracený kozel.“

Doña Maria byla hned na nohou: „To nejlepší nesmíte prodat nikomu jinému než mně! Zaplatím dobře, ale musím si vybrat!“

„Nač byste kupovala, patrona? Vždyť jsme to všechno nachytali ve vaší službě. Platíte nás za to a dáváte nám ještě vařit jako o slavnosti. Všechno, co jsme nachytali, je vaše.“

Přes toto prohlášení cupitala doña Maria k člunům, aby si sama vybrala.

„Jen ji nechte!“ pochechtával se Ramos. „Chce nás zítra pohostit něčím lepším, než seženu já. Ale já ji překvapím čerstvým skopovým. Musíte mi na zítřek půjčit svého kuchaře!“

K Ramosovu domu jsme šli v celém průvodu a také tam jsme našli veliké změny. Všechny okenice byly odbedněny, pokoj čistě vymeten, podlaha umyta a poházena aromatickými větévkami. To byla práce zjednaných žen z vesnice. Stůl se zásuvkou zmizel a místo něho stály v místnosti tři stoly s ubrusy a kolem nich množství židlí. Prostřeno bylo alespoň pro tucet hostů. Stůl v čele byl postaven napříč; tam zasedli Ramos a Maria, jako hostitelé. K velkému překvapení všech se Inocéncio posadil vedle mne. Mluvil málo, ale když měl příležitost mně tykat, ztlumil hlas, aby to ostatní neslyšeli, nebo to zamumlal tak, že nemohli rozumět. Stále si ještě nebyl jist, zda svolení, které jsem mu mlčky dal, platí také na veřejnosti. Všiml si, že mi nikdo jiný netyká, ba že si to ani můj stařík-průvodce, který přece byl se mnou v divočině, nedovolí.

Většině hostů bylo nevolno, když spatřili příbory, s kterými neuměli zacházet. Mnohem

raději by byl každý použil svého nože a prstů, ale před každým talířem stála sklenka průhledné, silné cachacy, třtinové kořalky, a po jejím ochutnání všechny rozpaky zmizely. Jen Inocencio se sklenky ani nedotkl.

Byla to veselá, družná hostina, zvláště když se vrátila do kolejí v zemi obvyklých. Příbory se neměnily, kosti odhodil každý pod stůl, odkud si je odnesli psi, a kouřit se mohlo i mezi jídlem. Teprve ke konci hostiny kdosi pokazil náladu zmínkou o fiškálech. Tu se Pándega chopil příležitosti k své první politické řeči. Vysvětlil přítomným, že je třeba zvolit obecní úředníky, aby zákon chránil obyvatele před zvůlí „zákona“. Rozptýlil pochyby, zda bude možno včas vše provést, tím, že ohlásil rezignaci starého Miguela, který byl vyzván, aby své rozhodnutí potvrdil. Potom už bylo možno provést volbu hned.

„To si jistě myslíš, ty darebo, že zvolíme starostou tebe!“ začal mu protektorsky tykat Ramos.

Než mohl Pándega protestovat, zakročil jsem sám.

„Nejprve musíme zvolit smírčího soudce. To musí být člověk zkušený a nestranný a také musí být na všech nezávislý, a k tomu se, myslím, hodíte pouze vy, done Ramosi. Myslím, že s tím budou všichni souhlasit a že neodmítnete prokázat celé osadě tuto službu.“

Má slova byla všeobecným souhlasem schválena. Měl-li kdo v duchu námitky, nechal si je po dobré večeři pro sebe.

Tato neočekávaná důvěra občanů Ramose zřejmě dojala. Chtěl se nejdříve dlouhou řečí poděkovat, ale pak provedl moudrou věc tím, že se vyslovil docela krátce: „Přijímám. Ale kdo bude starostou? Pándega by i ze starostenství udělal jen švandu. Je to větroplach.“

„Nebude jím věčně, ale za starostu se opravdu nehodí. Tím musí být někdo, kdo stojí na vlastních nohou, aby mohl vykonávat neplacený úřad, a tak daleko náš přítel Pándega ještě není, třebaže ho čeká veliká budoucnost. Myslím, že by se k tomu nejlépe hodil můj přítel Inocencio. Starostenství je úřad odpovědný, a on už na svých ramenou něco unese.“

Čekal jsem to překvapení, které bylo nyní znát na všech přítomných. Brazilci sice tvrdí, že se už dávno zbavili předsudků z dob otrokářských, ale v podvědomí jim přece jen ještě něco z nich zůstalo. Když Brazílie poslala své válečné lodi na návštěvu a manévry do Spojených států severoamerických, vyřadili z mužstva všechny černochoy, ačkoli z jejich řad pocházejí nejlepší námořníci. Však také tehdy Brazilci nesklidili vavříny, které čekali a které mohli sklidit.

Také zde, v zapadlé vesnici, se lidé zarazili nad tím, že by je mohl zastupovat starosta-černochoy. Nikdo však nahlas neprotestoval. Jen don Ramos přišel s námitkou, na niž jsem čekal:

„Ale senhore, Inocencio neumí psát! Což když přijde od úřadů něco písemného? Dosud se to sice nestalo, ale může se to stát. Nebo když bude muset potvrdit při volbách totožnost voličů?“

„K tomu bude mít tajemníka,“ odpověděl jsem pevně. „Toho bude ovšem obec platit, dá mu slušný byt, a bude-li svobodný, také stravu. Měl by to být člověk chytrý, vzdělaný a studovaný, aby mohl také vám, done Ramosi, vypomáhat. Budete se muset poohlédnout v hlavním městě, zda by se někomu chtělo do vaší vesničky. Mezi vzdělanými lidmi se snad najde některý, kterého už unavilo město a chtěl by si tady odpočinout.“

Pozoroval jsem, jak je doña Maria jako na jehlách a jak se jen těžce zdržuje, aby mi neskočila do řeči. Jakmile jsem skončil, vybuchla:

„Proč bychom někoho hledali v městě? Vždyť můj nevlastní syn se k tomu také dobře hodí. Byt má u mne, stravu také, a dobrou stravu, studovaný také je, a plat bychom mu mohli dávat stejný jako teď, když ztratil místo dozorce na ostrově. Zaplatíme mu my, vid', Ramosi, a sousedé dodají za to část úlovku pro naše kuchyně.“

„Pro naši kuchyni,“ opravil Ramos, a rozhlédl se sebevědomě. Nemohl jsem se tomu ubránit, ale připomněl mi kohouta, který vyskočí na plot a zakokrhá. Bylo to oficiálně prohlášené zasnoubení. Bylo přijato mlčky. Štěstí je třeba přát jednotlivě a soukromě, jak je v kraji zvykem.

Ramos se obrátil k Pándegovi:

„Ještě ty, šibale, máš k tomu říci své slovo! čekáme na tvou kandidátní řeč!“

Oslovený však seděl a díval se jako u vyjevení. Pojednou vstal, vzal do ruky prázdnou sklenku, ale jaksi mu to dobře nešlo.

„Mé jméno ručí za to, že... ne, tak jsem to nechtěl říci. Sním svůj slaměný klobouk bez dýnka, když... Ne, tak to také nejde – teď jednáme o vážné věci a na tak důležitou řeč se musí každý řečník připravit; proto volám bez dlouhých řečí: »Přijímám!«,,

„Ovšem, ale pouze na nějaký čas,“ doplnil jsem. „Až se urovná ta záležitost s fiškály, dáte mu dovolenou, aby dokončil v městě svá studia. Slyšel jsem, že každé městečko i větší vesnice posílají chytré chlapce na studia, aby proslavili rodnou obec. Pro nejbližší čas zde ovšem musí zůstat – a bude mít dost a dost práce. Máte teď starostu i tajemníka – vás jmenuji až nakonec, pane smírčí soudce, protože sám budete vbrzku potřebovat obou. Jakmile sepíšeme protokoly o rezignaci Miguelově a volbě nového starosty Inocencia, uspoříte si cestu do města a můžete se dát oddat přímo zde na místě.“

Stará Maria se začervenala jako děvčátko, a Ramos, aby zakryl rozpaky, začal provolávat slávu novému starostovi.

„Starosta Inocencio, to se musí zapít!“ vyskočil jako mladík, doběhl do své „pokladnice“ a

přinesl hned několik lahví staré, nažloutlé cachacy. „Dnes se musí pít a náš milý pimenlo de rei (doslovně pepř a je to narážka na kuličkovitě kudrnatý vlas černochoů) se dnes opije do němoty a žádný pěšák ho při lom neokrade.“

Všichni se toužebně zadívali na staré zaprášené láhve. Ale Inocencio zavrtěl hlavou. „Abych vás všechny neurazil,“ prohlásil vážně, „vypiji s vámi skleničku, ale nic víc.“ A když pozoroval nedůvěřivé pohledy, vysvětlil na omluvu: „Udělal jsem promessu, že nevypiju za den nikdy víc než jednu sklenku.“

Promessa je posvátný slib, učiněný v kostele nějakému svatému, a je všude ve veliké úctě. Sám jsem jí často použil jako dobré výmluvy, abych se vyhnul nějaké nepříjemnosti nebo omluvil své podivínství. Bylo by smrtelnou urážkou odmítnout pohostinství v domě, kde je mnoho blech, nebo kde ležel těžce nemocný, jehož choroba byla nakažlivá, ale když jsem vysvětlil, že jsem udělal svatou promessu spát celou cestu pod širým nebem, získal jsem obdiv a vážnost. Jemnocit zakazuje ptát se, kterému svatému byl slib učiněn, nebo za jaký hřích podstupuje člověk pokání.

Neméně obtížné mi často bylo vysvětlovat domorodcům, proč sbírám po horách kaktusy, podle jejich názoru neužitečnou plevel. Snad by se mi po dlouhých řečech podařilo jim vysvětlit, že v jiných zemích ta plevel má jistou cenu, že tam jsou podivíni, kteří kaktusy pěstují za okny, nebo pro ně staví vytápěné skleníky, ale následek takového vysvětlení by se projevil v tom, že by domorodci chtěli nepřiměřený podíl na mém zisku a že by nesmírně stouply požadavky za pracovní síly, za soumary, ba i za stravu. Vymluvím-li se však, že podnikám tak těžkou práci jako pokání za spáchané hříchy, tu je tím vysvětleno vše a všude najdu ochotné paže, které rády přispějí ubohému kajícímu. Promessou možno vysvětlit i nejnesmyslnější věc. ba často i darebáctví. Je ovšem možno promessu – jako každý zákon a každé přikázání – obejít, a i ti nejzbožnější si uvědomí časem, že to, co v okamžiku tísně slíbili svému svatému, je pro ně příliš kruté.

Pándega hned připomněl podobný případ.

„Jeden námořník spadl do rozbouřeného moře. Už ztrácel síly a zdálo se mu, že utone, když začal úzkostlivě volat: »Patronko tonoucích, zachrániš-li mě, koupím ti svíčku velkou, jako je stožár naší lodi!« Sotva to dořekl, stal se zázrak. Něco ho žďuchlo do zad, až mu to vyrazilo dech. Ohlédl se a viděl kus zlomeného stožáru. Zachytil se ho a odpočíval. Když zase po chvíli nabral síly, začal smlouvat: »Svatá patronko, děkuji ti! Sama jsi mi naznačila, že svíčka může být menší, že stačí tak velká, jako je kus tohoto stožáru.« Stalo se, že se připlavil k mnohem většímu kusu stožáru, na který už by byl mohl vylézt a pohodlně si sednout jako na koně, ale počítal, kolik by bylo třeba vosku na tak velikou svíci. Přidržel si proto větší kus stožáru rukou a jen se oň opíral. Pak si však

vzpomněl, že prvý zázrak byl znamením a to že platí. Přešel rychle na velký kus a malý si jen přidržoval, aby měl míru na svíčku. Ale když v dálce zahlédl potom plachtu a viděl, že se blíží loď, pustil první kus, aby mohl lépe mávat rukama a upozornit na sebe. Však si bude míru pamatovat. Když ho plachetnice zachránila a dostal se do přístavu, nemohl si dobře na míru vzpomenout. Šel tedy k voskaři a dal si udělat svíci, docela obyčejnou svíci, ale takovou, aby vypadala jako stožár, navěsil na ni kladky a ráhna a postavil ji do kostela. A patronka všech námořníků byla také spokojena, neboť svatým stačí pouhý dobrý úmysl.

Tobě, Inocencio,“ řekl Pándega, „nezbývá nic jiného, než abys pil rovnou z láhve. To je také sklenka, a když vypiješ jednu, stačí ti to už na pořádnou opici.“

Škoda že nejsem malíř a nedovedu namalovat Inocenciův pohled, jakým si Pándegu změřil! Napsal bych pod tento obraz: „Apage satanáš!“ Tolik vážnosti a zároveň tolik opovržení bylo v jeho pohledu, když řekl:

„Moje promessa nebyla učiněna svatému, ani jsem ji neudělal v nebezpečí. Udělal jsem ji z vděčnosti k mému příteli a taková promessa se neobchází!“

Inocenciova zdrženlivost byla nakažlivá. Málokdo vypil více než jednu sklenku, a třeba nás bylo hodně, nebylo ani nutno načínat druhou láhev. Ostatní láhve mohl Ramos zase odnést do své skrýše a schovat je pro jinou příležitost.

KAPITOLA OSMÁ

TAJEMSTVÍ ÚSTŘICOVÝCH MOHYL

Od časného rána dopadalo moje kladivo pravidelně. Rána za ranou přšela na ocelový vrták. Po každé ráně se zarážel o milimetr, někdy jen o díleček milimetru do tvrdého kamene boční stěny jeskyně. Rány zmlkly jen tehdy, když jsem zahnutým, na konci rozklepaným drátem vybíral z otvoru droboučké úlomky skály, a pak zase pravidelně ráz na ráz. Mezi jednotlivými nárazy bylo jen tolik času, co bylo třeba k pozvednutí kladiva a natočení vrtáku.

Nejtěžší prací je začátek, dokud vrták nedostane „vedení“ a je třeba jej držet stále ve stejném směru. Teprve když byl asi čtvrt metru hluboko, mohl jsem si odpočinout. Ale to mě zase volali dělníci, kteří motykami a lopatami odkrývali vrchní vrstvy ústřicových kopců. Kdyby bylo podle jejich, byl bych musel být pořád u nich. Stále mě odvolávali od práce s nějakou novinkou. Nečekal jsem příliš velké nálezy v nejvyšších vrstvách. Za velkých bouří je jistě vlny divokého příboje důkladně pročesaly a přeházely, vyplavily z

nich vše, co bylo lehčí, a doufal jsem, že právě z toho si budu moci udělat nějaký úsudek o životě praobyvatel ostrova. Poručil jsem tedy, aby vše, co najdou mimo ústřice, zatím dávali stranou, až budu mít čas vše prohlédnout.

Nejraději bych byl stál u nich a ještě raději bych byl sám kopal – vždyť jejich pozornosti mohlo ujít nesmírně mnoho, ale neměl jsem, komu bych svěřil vrtání otvoru pro nálož dynamitu. Kdybych to byl svěřil Inocenciovi, bylo nebezpečí, že svou silou přerazí ocelový vrták, za který nebylo náhrady. Pándegovi chyběla jak síla, tak vytrvalost, a ostatním bych nebyl mohl práci vysvětlit tak, aby ji provedli dobře. Nikdo z nich neměl zkušenosti v takové práci; ačkoli já sám jsem k ní až dosud jen při různých příležitostech přihlížel, byl jsem přece jen jako jednooký mezi slepými králem.

Přece jsem však neodolal, když jásal nad nějakým neobyčejným objevem. Co vzbudilo jejich pozornost, byla neobyčejně veliká ústřicová skořápka. Měřila více než metr. Vrstva těchto obřích ústřic se zdála být neobyčejně silná. Jedna škeble větší než druhá a všechny promíseny zbytky dřevěného uhlí a popela; takže práce byla velmi obtížná. Jen sochory bylo možno otevřít slepenec tvrdý jako cement. Byla by to bývala skvělá kořist pro odborníka zoologa, ale neméně by zajímala rybáře. Největší lasturu moji lidé pečlivě vylomili, očistili a omyli. Zdála se jim tak zajímavou, že mě několikrát volali od práce a nemohli se dočkat, než přijdu. Byli velmi zklamáni, když jsem neprojevil zájem, jaký čekali.

„Mysleli jsme, že budeš mít radost,“ řekl Inocencio. „Nikdy jsme neviděli tak velikou ústřici.“

„Jistě by to zajímalo odborníka mořských tvorů, ale já tomu nerozumím. Jeden člověk nemůže rozumět všemu. Lastura je příliš těžká, abych ji vzal s sebou. Dovoz by stál mnoho peněz a pak by se snad nakonec ukázalo, že je to už dávno známý druh. Spokojím se tedy jen fotografií a tím, že lasturu změřím.“

„Nechcete ji? Pak bychom z ní mohli udělat svatební dárek donu Ramosovi.“

„Myslíte, že by měl zájem o takovou zvláštnost? K čemu by mu byla? Možná že by se ještě zlobil.“

„Proč? Teď zrovna bude něco takového potřebovat. Bude mít hodně hostů – dříve je nemíval – a proto jistě nemá vhodnou mísu na mytí nohou. Sám jednou vyprávěl, že v biskupském paláci měli takovou velikou mušli k stejnému účelu. Přijde mu vhod, když se bude moci pochlubit ještě větší ústřicí, než měl biskup, a každý si jí bude muset všimnout.“

Mytí nohou je krásná součást pohostinství brazilského vnitrozemí. Vyvinula se asi z praktické potřeby. Jak jsem již řekl, ještě dříve než host sestoupí s koně, je uvítán

koflíkem horké kávy nebo sklenkou cachacy. Pak je uveden do nejkrásnějšího pokoje a je mu nabídnuta nejlepší židle. Není-li židle, je to pařez nebo bedna, pokrytá sedlovými součástkami a ovčí kožešinou. V lovcově domě použijí nejlepší kůže, která v domě je, zpravidla jaguáři. Ani host, ani hostitel nemluví, dokud není přinesena veliká, ze dřeva vydlabaná mísa s teplou vodou. Hostitel zpravidla sám pomůže unavenému poutníku zout boty, podstrčí mu mísu s vodou a podá mu čistě bílou osušku. To vše je znakem pohodlí nabízeného hostu. Teprve pak začne hovor.

Naši rybáři se těšili, že lasturou udělají Ramosovi radost. Přeli se o to, kdo mu lasturu odevzdá, zda ten, kdo ji vykopal, či ten, koho to napadlo. Před několika dny by jim něco takového nebylo ani přišlo na mysl. Dát nenáviděnému Ramosovi dárek? Chtít mu udělat radost, přemýšlet, čím mu ji způsobit? Inu, milejší jeden napravený hříšník než sto spravedlivých. Tak nějak to stojí psáno.

„Don Ramos bude asi nucen najít nějakého pomocníka svému černému guri, poznamenal jsem. „Bude nucen přijednat k němu takového obra, jako je jeho kmotr starosta. Kdo jiný by mohl přinést tak těžkou mísu a k tomu ještě naplněnou teplou vodou? Jářku, nevíte, zda neměl ten biskup lasturu na kolečkách?“

„Povězte nám, patrone, čím to je. že už teď nejsou tak velké ústřice! Ani nejstarší z nás se nepamatuje, že by třeba v dětství byl naseť i desetkrát menší lasturu.“

„Teď nemám kdy na povídání, rapaziada 3). Až nás příliv vyžene, můžeme si o tom popovídat, ale teď musím zpět k své práci. Chtěl bych před přílivem odstřelit prvou nálož.“

Se mnou šel jen Pándega. Nebyl zvyklý na lak těžkou práci, jako byly vykopávky v sambaqui.

„Měl bych k vám také otázku, senhore,“ pravil mi. „Studoval jsem s nadšením přírodní vědy – měli jsme výborného profesora – ale ti naši rybáři si dovedou všimnout věcí, na které člověk ani nepomyslí. Zahnali mě do úzkých a stydím se, že jim nedovedu odpovědět.“

„Tak ven s tím! Mohu přitom klidně pracovat.“

Zatímco moje kladivo opět započalo své pravidelné rány do vrtáku, luštili jsme s Pándegou mezi údery, které dopadaly ráz na ráz, záhady přírody.

„Jak říkám, naším nejlepším a nejmilejším profesorem byl přírodozpytec. Vykládal vše tak jasně, že se nám zdálo, že příroda už nemá vůbec tajemství, které by nebyla prozradila. Říkal nám, že nebyt rostlin, které ze vzduchu a z vody vyrábějí živiny, nebyl by na zemi možný zvířecí život. Když jsme mu namítali, že by se zvířata mohla požírat navzájem, vyprávěl nám starou historku – on totiž rád míchal anekdoty do vážného vyučování a tím své hodiny zpříjemňoval i těm, kteří o jeho vědu neměli zájem – inu,

vyprávěl tedy, že si jeden Yankee zřídil dvě farmy. Na jedné pěstoval myši, těmi krmil kočky, s koček stahoval kůže na prodej a kočičím masem opět krmil myši. »Přihlaste se, kdo dovede vysvětlit, proč s tím jeho podnik nevystačil!« Přihlásil se jeden spolužák se ztrátou kočičích kůží, které prý onen muž odebral koloběhu. Já jsem se přihlásil po něm a vysvětloval jsem nemožnost podniku ztrátou energie, kterou spotřebují jak kočky, tak myši k dýchání, k oběhu krve a pohybu – krátce vyjmenoval jsem všechnu životní energii, kterou je třeba potravou doplňovat – a ještě jsem k tomu připočetl ztráty nedokonale strávené potravy, pletl jsem do toho vyzářené a vydýchané teplo, vypařování vody a tak dále. Všechna takto spotřebovaná energie musí odněkud být, a masožravým zvířatům ji dodávají zvířata býložravá a těm zase rostliny, které pomocí sluneční energie vyrábějí škroby a cukry. Má přednáška trvala přes hodinu, doslal jsem pochvalu, profesor mi opatřil několik kondic v bohatých rodinách, a já jsem myslel, že budu moci vystudovat bez podpor z domova. Škoda že to nebylo alespoň o měsíc dřív! Všechno to přišlo už příliš pozdě. Jiný profesor se mezitím postaral o můj vyhazov ze školy. Doslechl jsem se, že náš přírodopysk přestal pak vyprávět historiky, jeho výklady byly od těch dob suchopárné, četl jenom z učebnice, stal se zádušným a při vyučování stále jen počítal a počítal, kolik kalorií člověk denně spotřebuje a kolik energie vyrobí. Nějak mu to nechtělo souhlasit. Vycházelo mu, že člověk a každé teplokrevné zvíře vydá ze sebe více energie, než kolik jí přijme potravou. Vzdal se proto raději profesury a říkali mu potom »naturalisla perpetuum mobile«. A přece to, co nám vykládal, bylo všem jasné a pochopitelné.

Vidíte, a když jsem to jednou vykládal našim rybářům, aby viděli, jak jsem učený, najednou se vytasili s otázkou, jakže to je s živočichy v moři. Tam prý žere jeden druhého, někdy velký malého, ale také malý velkého, a nejsou tam žádné louky, žádné lesy nebo dokonce pralesy, které by vyráběly škroby a cukry a které by zvířaty vydýchanou kyselinu uhličitou změnily na kyslík.“

Moje kladivo s jednotvárnou pravidelností zpívalo své ťuk, ťuk, ťuk – ráz na ráz, rána za ranou.

„Neříkal vám váš profesor nic o mořských řasách? Ani o chaluhách, dlouhých několik kilometrů?“

„Říkal. Něco takového mohl ovšem říkat studentům, kteří přišli do škol z hor, ale to bych se neodvážil povídat našim rybářům. Ti znají chaluchy a vědí, že je to samá voda a jen taková tenouličká mázdřička. Celými těmi kilometry by se nenažral ani jeden králík. Naši rybáři vědí, že je třeba několika nákladů člunů, aby se z chaluh, když uschnou, vyrobila jedna maličká tyčinka toho, co prodávají lidem v horách, aby si léčili vole. Ne, to bych se jim neodvážil vyprávět, ani kdybych jim zamlčel, jak málo chaluchy asimilují a jak nepatrné

množství škrobů a cukrů obsahují.“

„A nevykládali vám nic o planktonu, o těch skoro neviditelných řasičkách, které prý pokrývají celý povrch rozsáhlých oceánů a kterými se živí ta nepatrná zvířátka, jež nám za noci světélkují a jimiž se přesto, že jsou tak nepatrná, nakrmí tak veliké zvíře, jako je velryba? Kdybyste jim to vykládal, vypadalo by to alespoň učeně a zachránil byste si reputaci studovaného člověka.“

A zase mé kladívko zpívalo své pravidelné ťuk, ťuk, ťuk..., ale Pándega neodpovídal. Až když jsem přestal s ťukáním, abych lžičkou z rozlepaného drátu vyškrábal z otvoru ve skále úlomky kamene a drť, chytil mě za ruku a promluvil vášnivě:

„Poslouchejte mě chvíli! Nebude to dlouho trvat a snad s vámi teď už mluvím naposled...“

„To ještě není důvod, abych přitom nemohl dělat svou práci. To, co teď dělám, vás nebude rušit hlukem. Díra je už dost hluboká, a jakmile ji vyčistím, vložím do ní dynamit s rozbuškou a doutnákem a budu jej docela nehlučně zatlučet mazlavou hlinou. Nebude vás to rušit, ledaže by vám snad vadilo pomyšlení, že byste za řeči mohl i se mnou vyletět do povětří. Já totiž s dynamitem nemám zkušenosti a jen jsem se kdysi díval, jak se to má dělat. Je docela možné, že jsem si všeho dobře nevšiml. Ale když vám to nevadí, mluvte!“

„K čertu s vaším dynamitem! To je mi docela lhostejné, jen když mne necháte mluvit a budete poslouchat. Je tomu jen pár dní – ale mně se zdá, jako by to bylo už mnoho let. Jeli jsme spolu ve člunu a vy jste si něco hučel pro sebe. Jediné, čemu jsem rozuměl, bylo: »Ale vždyť by to byl podvod, vyložený podvod!« Nevěděl jsem, na co jste myslel – teď už to vím, když jste to provedl – ale podvod to nebyl. Nikomu jste tím neublížil, spíše jste všem prospěl, nikdo si na vás nemůže naříkat. A přece jste se rozmýšlel to udělat!“

„Všechno mohlo dopadnout docela jinak...“

„Nepřerušujte mě! Kdyby to dopadlo jinak, byl by to jen žert; mohl jste vydání zaplatit sám a jen byste byl pozlobil několik lidí, kteří byli tehdy špatní. Ale to, k čemu mne navádíte, byl by opravdu podvod, podvod na dobrých a důvěřivých lidech, kteří mi věří tak, jako já jsem věřil svému profesoru. A byl by to nepovedený podvod, protože by se mi vysmáli – oni, rybáři, kteří neumějí ani číst, ani psát. Zeptali by se mě, zda jsem pro takovou učenost utrácel těžce naspořené peníze svého otce. Vždyť každý z nich má oči a vidí, co je na pevnině lesů a co trávy. A to ještě nemají ani tušení o mikroskopických rostlinkách, které jsou na zemi a které také asimilují – těch je na zemi tolik jako planktonu na moři. Ale bez té zeleně, kterou vidí, by nemohla žít zvířata. A rybáři vědí ještě lépe, že v moři je mnohem, mnohem více zvířat než na zemi, že moře je mnohem oživenější a že jeho zvířata spotřebují mnohem více energie než pozemská. A s takovým podvodem bych

„jim měl přijít? K tomu mne navádíte?“

„K ničemu vás nenavádím, příteli. Vaše jméno ručí za to, že nepokazíte žádnou švandu... a teď se najednou rozčilujete, když se vás ptám, čemu vás ve škole učili. Mnohokrát jsem už přeplul velikou louží a na každé cestě jsem za lodí táhl jemné hedvábné sítě a zkoumal jsem mikroskopem, co se do nich chytilo. Víím, že dále od břehu bylo asimilujících rostlinek pranepatrně, a víím také, že to, co jsem vylovil u břehů, neodpovídalo ani milióntině té energie, která se stále spotřebovává na život mořských tvorů. Víím dobře, že povídání o planktonu je výmluva z nouze, výmluva kouzelníků, kteří chtějí v očích posluchačů vypadat učeně, nebo těch, kteří bezmyšlenkovitě věří, čemu je naučili, nebo co četli napsáno. Máte jen tři možnosti, a ty má každý z nás: buď budete papouškovat, co říká věda, i když vííte, že to není pravda, nebo že je to jen část pravdy – nebo se pustíte do hledání pravdy, začnete bojovat proti vědeckým pověrám, a budou na vás pokřikovat »doktor perpetuum mobile«. – A třetí možnost: musíte mít odvahu říci sobě i jiným pouze jedno poctivé slovo. Je málo lidí, kteří by měli odvahu to slovo vyřknout – a mezi těmi, kteří jsou z vědy živi, jich myslím vůbec není...“

„Jaké slovo?“

„Nebezpečné slovo – nevím. Smí je říci jen ten vědec, který se dovede uživit i jinak než vědou. Věřte, je třeba mnoho odvahy přiznat to jen sám sobě, neboť v člověku se probouzí zoufalství, když to jednou vysloví a začne mu padat kulisa vědeckých lží a pověr, kterým dosud věřil, které mu byly posvátné. Musel by si zoufat, povídám, kdyby neměl jistotu, že alespoň jedno takové »nevím« se jednou po těžké práci promění ve v »víím«. Ale jak by mohl řemeslný vědec říci veřejně: »Nevím « nebo »věda neví«. Přestal by být v očích veřejnosti učencem. Jeho konkurenti by se už o to postarali. Sám jste říkal, jak to dopadlo s vaším profesorem. Ten věřil ve vědu, věřil poctivě a vy sám jste náhodou podkopal jeho víru; ztratil důvěru, že jednou věda bude vědět, a naději, že snad bude vědět dokonce i on sám. Chápu ho. Byl jedním z mála poctivých učitelů, tak poctivých, že odepřel vyučovat něčemu, o čem nevěděl, že je pravda. Je málo tak poctivých lidí! Jistě ho navštívím a pokusím se vrátit mu víru v možnost úspěchu opravdových hledačů pravdy.“

„Závidím vám! Jaký musí být váš pocit, když na svých cestách přijdete na místa, kam lidská noha dosud nevkročila!“

„To je laciná fráze vyčtená z nějakého cestopisu, Pándego! Toužil byste po tom? Zařídím vám to.“

„Byl to vždy sen mého života. Ale takové zázraky přece jen nedovedete.“

„Zaručuji vám, že splním vaše přání, ale nesmíte o tom nikomu povídat. Postarejte se

ted', aby všichni nasedli do člunů a odjeli buď hezky daleko na volné moře, nebo zajeli za skálu na severní stranu. Postarejte se, aby šlo vše rychle! Za pět minut zapálím nálož.“

„Vy na moře neodjedete?“

„Ne. Doutnák je příliš krátký. Pěšky se dostanu za skálu rychleji. Hlavně dbejte, aby Inocencio odjel co nejdále! Je příliš zvědavý, a já sám nevím, jak bude nálož účinkovat. Kdyby něco nebylo v pořádku, vystřelte, abych počkal! Z místa, kde zapálím, nebudu vidět na břeh. Pět minut musí stačit k nalodění i k odjezdu. Příliv rychle sloupá, později by mi mohl odříznout cesiu, a ve vodě se špatně utíká po kluzkých kamenech.“

Pándega odběhl a já počítal do tří set. Počkal jsem ještě chvílku a zapálil jsem pak doutnák. Hořel rychleji, než jsem čekal. Utíkal jsem podél skály, když jsem zaslechl výstřel Pándego va revolveru. Ohlédl jsem se, zda bych mohl ještě doutnák uhasit, ale oheň byl už nedaleko otvoru. Než bych tam doběhl, neměl bych už zač zachytit. Nemohl jsem nic dělat.

Sotva jsem zahrnul za roh skály, zazněla detonace. Kamení zafičelo vzduchem a padalo do moře. Pak nastalo ticho. Nic se kolem nehýbalo, ani hlásku nebylo slyšet, a přece se muselo něco přihodit, jinak by nebyl Pándega střílel. Dříve než jsem se podíval na účinek dynamitu, šel jsem směrem k výstřelu.

Zpočátku jsem tam nic neviděl – ale... přece! Za jedním balvanem vyčnívala bosá noha – černá noha! Předvídal jsem to. Za kamenem ležel nehybně Inocencio a z čela mu vytékal pramének krve. Říkal jsem Pándegovi, že se obávám jeho zvědavosti, ale spíše

jsem se ve skutečnosti bál jeho oddanosti. Měl jsem přece jen počkat a přesvědčit se o všem osobně.

Když jsem došel blíže, viděl jsem, že na zemi leží dva lidé. Za černochem ležel Pándega, stejně nehybný jako Inocencio. Právě ve chvíli, když moje starost o ně dostoupila vrcholu, když jsem si v duchu dělal hořké výčitky, pohnuli sebou oba. Nebyli tedy mrtvi! Černochova hlava už něco vydrží. Když se hýbá, tu jeho zranění nebude příliš vážné. Ale jak k tomu přišel Pándega? Kdyby ho zasáhl kámen, bylo by s ním jistě hůře.

Ale vše se vysvětlilo a skončilo vesele. Inocencio, jak jsem předpokládal, nechtěl odjet a chtěl být v době nebezpečí u mne. Což kdybych prý uklouzl? Pak by mě byl ovšem donesl do bezpečí. Pándega mu chtěl zabránit v jeho bláznovství, a když to nešlo jinak, chytil ho za nohu. Černoch si pádem rozrazil čelo o kámen, ale měl ještě tolik času, aby kopl Pándegu do břicha a krásně ho uspal. Vlna přílivu je však oba opláchla a přivedla k

vědomí. Dříve než se vrátily čluny, měli kdy se domluvit, že před ostatními pomlčí o tom, jak se to vše přihodilo.

Všichni se nyní přihrnuli, aby si zblízka prohlédli výsledek výbuchu. Zadržel jsem je ovšem v povzdáli a jen Pándegovi jsem dovolil, aby mne provázel. Výsledek nebyl valný. Kromě drobných úlomků, které odletěly daleko do moře, odštěpil se od mateřské skály jen jediný větší balvan. Byl sice dosti veliký, ale nebyla to ani desetina toho, co jsem potřeboval prorazit. Byl tak veliký, že se odvalil jen pouhých několik kroků.

„Pándego, vylezte na ten odštípnutý kámen! Ale dejte dobrý pozor! Může to být mezník ve vašem životě!“

Pándega, ještě zpitomělý kopancem, který dostal od Inocencia, poslechl bezmyšlenkovitě, vylezl na balvan po čtyřech a hledal, co by na něm mělo být tak důležité. Snad nějaký zvláštní druh kamene, nebo snad nějaká žíla v něm?

„Postavte se přece pořádně, jak se sluší, a pořádně se rozhlédněte!“

„Nevidím nic zvláštního, a nevím vůbec, co mám vidět,“ rozhlížel se nechápavě.

„Povězte mi upřímně, jaký máte pocit?“

„Pocit? Bolí mě žaludek a je mi k zvracení špatně, jak mě starosta kopl. Dovede kopat jako pštros. A přitom stále ještě nevím, co tady mám vidět.“

„Zapomněl jste už na to, co jsem vám před chvílkou slíbil a na co jste se tak těšil? Vždyť stojíte na místě, kam lidská noha před vámi dosud nevkročila. Jak vadíte, působí to na každého jinak. Vám je k vrhnutí, ale až o tom budete psát cestopis, nezmiňujte se o tom! Zkazil byste čtenářům iluze.“

„A proč jsem neměl nikomu vyprávět o vašem slibu a o svých nadějích?“

„Nu, ovšem jen proto, aby se vám nevysmáli. Vaše jméno je zárukou, že... inu, že se postaráte o to, aby kuchař začal podával oběd. Příliv znemožnil další vykopávky a já se už dnes nepustím do vrtání druhé díry. Zasloužím si odpočinku.“

„Mořské maso a mořské ovoce, pokud se není syrové, nebo se nepřipravuje ve vlastním tuku, má se smažit jen a jen na oleji,“ omlouval kuchař své výrobky. „I špatný olej je vhodnější než nejlepší sádlo a slanina. Ale kde bych já, chudák, tady sehnal olej? Právě tak mi schází koření a zelenina. Nejkrásnější humr nechutná potom jinak než jako kus obyčejné hověziny, zvláště když není ani trochu petržele, lísteček celeru a hrstka kmínu. To však je koření, senhore, které zde neznají ani jménem. Vy je však znáte, senhore, a proto se stydím za své kuchařské umění. Jak rád bych zdejším rybářům dokázal, jaké dobré věci tahají z moře! Vždyť si toho nedovedou vůbec vážít, neumějí to ani připravit, ani jíst. Ještě tak ústřice, ale ty zhltnou jen z hladu. Když je utrhnou ze skály, pozřou je bez soli, bez špetičky pepře, a jsou dokonce líní si dojít do lesa pro nějaký ten citrónek. Nemá to vůbec

chuť, jenom to naplní žaludek. Sem tam nějakou tu větší ústřici hodí do ohně a uvaří ji ve skořápce, ale to jen tehdy, když je příliš velká a nedovedou ji jinak otevřít. A já bych po celé měsíce mohl ústřice připravovat každý den na jiný způsob. Rybu, tu nejkrásnější rybu vhodí do horkého popela nebo ji upečou na žhavém uhlí. Jak říkám, nemají z toho žádný požitek. Mohli by mít znamenitější jídla než největší boháč, a zatím se nacpávají rýží a fazolemi, protože nejlepší pochoutky házejí zpátky do moře a chytají jen to, co se může sušit a prodat. Jak těm svým tupým krajanům mám dokázat, co ztrácejí svou hloupostí, když nemám ani nejnütnější věci k dobré přípravě?“

„Nijak se tím nermuťte, senhore Silvo! Pozoruj, že všichni dohromady nesníme rýže a fazolí ani tolik, co Ramos vařival na týden, a Ramos býval tuze spořivý! Zásoby se hromadí v mém domku a my většinou žijeme jen z toho, co dá moře. Don Ramos chce, abych si našel jiného kuchaře, a vás požaduje pro sebe. Štěstí že vás mám zajištěného smlouvou.“

„A netěš se na to, co ti povědí naše ženské, až nebudeme spokojeni s jejich kuchařením a budeme je posílat k tobě do učení!“ zasmál se jeden rybář.

„Vím, jak to zařídíme,“ ozval se druhý. „Až zde ukončíme práci, vezmeme si tvou hospodu i s tebou do nájmu a budeš nám všem společně vařit. Beztak ženy na to nebudou mít kdy. Včera dona Maria říkala, že se jí to vyplácí, když nás všechny vezme za stálý plat do práce. Už to, co nalovíme ve volných chvílích, je víc, než co by za ty peníze nakoupila, a až přijde druhá vlna tažných lososů, vezme všechny ženy i děti do práce a budou sušit ryby ve velkém. Vyplatí se to prý, i když bude nepohoda.“

„Opravdu,“ připojil se další rybář, „co jsme z našeho rybolovu zužitkovali? Někdy bylo ryb tolik, že shnilo vše, co jsme z moře vzali, a jindy jsme neměli v domě ani kus sušené ryby. Teď chtějí zaručit celé vesnici pravidelný plat a foijoadu (fazole s rýží a mandiokou), k tomu celoroční zaměstnání a stálý příjem. Než zde dokončíme práci, postaví Ramos velikou sušárnu. Poslal už velkou plachetnici ze sousední vesnice do města pro zásoby soli. Slyšel jsem, že dokonce sám chce plachetnici koupit a v severním zálivu chce pro ni zřídit přístav, kde by byla chráněna i za bouře.“

„Dříve si toho nikdo nevšiml, jaká je to krásná zátoka. Jen jsme proklínali, když nám příliv odřízl cestu a museli jsme cekat, až odpadne. Nikdo neviděl, že by do ní patřilo několik velkých lodí a že vedle cesty je hluboká voda, takže lodi mohou přirazit až ku břehu. Nikomu také nenapadlo, že by se mohly ryby sušit ve velkém a že se nemusíme dát okrádat od pašeráků, když nám ten trošek milostivě odkoupí. Proč jsme dříve neviděli ty věci, kolem kterých stále chodíme?“

„Povím vám to,“ řekl Pándega. „Neviděli jsme to, protože to dřív k ničemu nebylo.“

Neměli jsme peníze a nemohli jsme nic podniknout. Teď byly odkryty zakopané poklady, přišel čaroděj z pohádky a zbavil kouzla dva zakleté draky, kteří oba poklady hlídali; ty se uvolňují a my všichni, kteří jsme byli zakleti, budeme nyní žít v blahobytu. Pohádky se někdy také prožívají, jenomže náš čaroděj odjede s prázdnem, nenajdeme-li v ústřicových kopcích něco lepšího než dosud. Těch několik odštěpků kamení, které jsme vyhrabali, byly by pro něho hrozně špatnou odměnou.“

„Podívejte se! Jede sem starý Miguel na své maličké lodičce. Jistě veze důležité zprávy, jinak by se sem nebyl vypravil. Ale nevyptávejte se ho, hoši! Nepoví, dokud nebude sám chtít, i kdyby třeba hořelo. Je už stařecky podivínský, a čím více byste se ptali, tím déle by to trvalo. Nebudete-li jevit zájem, začne sám.“

Miguelův člun byl tak maličký, že bylo s podivem, jak se na něm mohl někdo odvážit na moře. Byl tak malý proto, aby ho mohl i zesláblý stařeček ovládnout a veslovat na něm proti příboji. Co chybělo člunu na velikosti, to nahrazovala zkušenost a obratnost plavce. Moře bylo dosti rozhoupané větříkem, který už od rána vytrvale narážel, ale malý člunek skákal z jedné vlny na druhou, hnán malou, úzkou plachtou.

„Jedte mu někdo naproti,“ řekl jsem, „a vezměte ho do vleku! Vždyť se ta skořápka může co chvíli překotit.“

„Ne, nedělejte to! Více byste ho nemohl urazit! Do smrti by vám to neodpustil! Však on dojede!“

Nezdálo se mi to právě rozumným, neboť raději bych viděl dědu rozhněvaného než utopeného, ale člunek už nebyl daleko a trojhranné ploutve nebyly v dohledu. Žraloci měli asi za větru lepší loviště někde jinde. Přesto jsem si oddechl, když člun přirazil. A zase nikdo nevstal, aby mu pomohl člun přivázat. Jen na něho zamávali, a já ho pozval, aby přisedl k zbytkům oběda.

„Zlobil by se, že ho považujeme za tak starého, že by se nemohl už postarat sám o svůj člun. Co se týče starostenství, v tom uznával své stáří už před mnoha lety, ale na vodě se cítí stále ještě mladíkem.“

„Haló, mořský mládenče!“ opakoval jsem své pozvání. „Přirazte k našemu ohništi!“

„Však už jdu! Jen se podívám, jakou ústřici jste to vylovili. Nikdy jsem takovou ještě neviděl.“

Prohlížel bedlivě ulitu, dobře vyčištěnou a opláchnutou, kterou moji lidé vytáhli nad nejvyšší příliv.

„Našinec tu loví celý život, a hle! Přijde takový chlapec, jesle dítě – nic ve zlém, pane! – a hned najde něco, co jsme nikdy neviděli. Kde jste to našli?“

„Měl byste tady s námi kopat a našel byste jich celou horu. To je z těch sambaqui a

přítom ještě nejsme docela uvnitř.“

„To jsou věci! A co tohle hladké kamení? Vypadá to jako lidská práce – tohle by mohla být sekyrka a to zde kus zlomeného tlukadla z moždíře. Za mých mladých let sem ještě chodívali indiáni z vnitrozemí a ti měli takové věci. Ale tak dobře hlazené nebyly. To už musí být dávno, co zde ti lidé bývali, snad sto let, snad dvě stě, a snad ještě dříve, než přišli první Portugalci.“

„Pojď si přisednout! Patron nám slíbil, že nám poví, proč ústřice zdegenerovaly a proč nejsou už tak veliké.“

„I to si rád poslechnu,“ souhlasil Miguel a přisedl k míse, kterou mu kuchař podal. Bylo na něm však znát, že je sám nabit novinkami, které by rád vyprávěl. „Když jsem byl ještě mladý chlapec,“ pravil, „našel jeden lovec v horách v jedné zřícené barrance ohromné kosti. Musela být kdysi na světě asi veliká zvířata, větší než nynější velryby.“

„Našel byste to místo, Migueli?“ začal jsem stříhat ušima v naději na důležitější nález, než v jaký jsem mohl doufat v ústřicových kopcích.

„Našel, každý by to místo našel, ale kosti tam už dávno nejsou. Byl tu jeden, takový jako vy, a ten nás najal na práci; kosti jsme vytahali z jílu a přivezli sem ku břehu. Nakonec pak nevěděl, jak je odtud dopravit dál; došly mu asi peníze.“

Proto spořil, najal si jen jeden člun, naložil jej až po samý okraj a pospíchal, aby s nákladem byl ve městě. Nechtěl poslechnout zkušených rybářů, když mu nabízeli více člunů, a to prosím zadarmo, jen z vděčnosti za to, že dobře platil a nikoho v práci neošidil. Radili mu, aby počkal nějaký den, než se vyčásí, a nabízeli mu, aby zatím byl jejich hostem. Nechtěl ani slyšet, byl příliš hrdý – a i noc přespal ve člunu. Stalo se, jak jsme říkali: vlna převrhla člun se vším všudy. Ale ani pak se nepustil kostí, doufal, že alespoň s nějakou doplave ku břehu – ale kdepak! Kosti byly jako kamenné a stáhly ho na dno. Jen zázrakem se zachránil člun se svým majitelem. To byla tehda bouře! Lidé věřili, že pravěký netvor ji přivolal, aby se pomstil za to, že ho nenechali na pokoji.“

Dobře jsem chápal svého předchůdce v hledání pravdy! Nechtěl opustit svůj úlovek, který mohl mnoho povědět o dětských dobách přírody. Jednal bych stejně jako on?

„Teď už jsou všechna zvířata menší, než byla za mých dětských let,“ rozumoval Miguel.

„Pak se začala zmenšovat a degenerovat.“

„Co myslíte, Migueli, kdy se začala zmenšovat?“

„Od těch dob, co mě táta začal brát s sebou na moře, a to je u nás doba, jako když začneme chodit.“

„Tak si myslím, Migueli, že se mýlíte. Zvířata se vůbec nezmenšují, ta stále rostou a jsou v každé generaci větší. Zato vy jste vzrůstal, a proto se vám zdála menší.“

„To by mohlo být. Ano, máte pravdu, protože si tehdy táta také pořídil větší člun, když jsem mu začal pomáhat, víte, aby se do něho vešlo víc ryb. Ale sušili jsme je stále na stejném trámu a byly stejně daleko od země. Ale takové ústřice, jako tahle, už jistě nejsou – jistě víc než sto let...“

„Sto je málo a tisíc také. Nevím, jak vám to mám vysvětlit. Víte, že milreis je tisíc reisů. Dříve byl reis peníz, který něco znamenal, ale potom ztratil na ceně. Vy staří se asi ještě pamatujete, že bývaly měděné patáky, a ty platily čtyřicet reisů. Teď už nejsou dávno v oběhu, protože peníze ztratily tolik na ceně, že kov měl pak větší cenu, než kolik platil peníz. Angličané vyvezli všechny měďáky a nadělali z nich součástky parníků nebo z nich ulili zvony, snad dokonce děla. Týž osud měly také brazilské stříbrné mince. Platily milreis, ale cena kovu byla trojnásobná; proto vymizely z obchodu a na jejich místo nastoupily nikláky. Nejmenší peníz, který je teď v oběhu, je testáo, sto reisů. Myslete si, že byste měli místo nich sto kamínků a milreis že by byl tisíc. Tisíc milreisů se jmenuje »conto de reis, a to je milión reisů. Nevím, dovedete-li si představit takové množství kamínků. Málo lidí to dovede. A teď si myslete milión let, snad deset miliónů let – a to by tak asi byla doba, kdy zde žili lidé, kteří pojídali ty veliké ústřice.“

Rybáři poslouchali s otevřenými ústy. Chápali, že nemám důvod si z nich dělat blázny, a že to, co říkám, myslím vážně. Jediný Pándega se na mne díval trochu nedůvěřivě.

„Vám se to zdá být podivné? Nedivím se tomu, vždyť ani věda nechce uznat, že před více než třiceti milióny let pobíhal na pampách předek člověka, který už znal oheň, měl kamenné zbraně a nástroje, kterými lovil ohromná zvířata a schovával se za nepohody do krunýřů obrovských pásovců. Ale ta velká zvířata nebyla předky nynějších zvířat – ta vymřela právě proto, že byla příliš veliká, takže nenacházela dost potravy. Právě tak teď vymírají velryby a v lesích tapíři, na prériích pštrosi, v Africe sloni, nosorožci a žirafy. Vše v přírodě stále vzrůstá. Tvor, který by z nedostatku potravy nebo jiných podmínek nemohl vzrůstat, nedegeneruje, nezmenší se, ale v několika generacích vymře. V dobách, kdy žili obrovští ještěři, byl člověk ještě docela maličký, sotva metr vysoký a možná ještě menší; tehdy byl předek nynějšího koně malý jako pes a měl nejprve pět prstů, pak tři kopyta, až mu srostly tři prsty v jedno kopyto. V dobách, kdy žily veliké ústřice, byli předkové nynějších ústřic malí jako pouhé fazole...“

„To je na nás moc učené – musíme si to promyslet,“ přerušil mou přednášku Miguel. Stále poposedával a já jsem podvědomě cítil, že jsem se dal unést myšlenkou a zapomněl, že mi posluchači nemohou rozumět, a kdyby i chápali, že je nerozumné jim to vykládat, když jim nemohu ukázat doklady na fosilních zbytcích vymřelých zvířat. Vždyť ta zřejmá fakta popírají i učenci, kteří mají možnost o všem se přesvědčit, ale popírají to,

protože to odporuje tomu, čemu je jiní učili.

„Abychom to pochopili, k tomu potřebujeme mnoho času, a toho teď nemáme nazbyt,“ pokračoval starý rybář. „Proto vám nejprve řeknu, proč jsem přijel: sousední vesnice nám poslala vzkaz, že se sem vrací fiškálové.“

„Opravdu? Škoda že jste to neřekl hned! Pándego, vsedněte do člunu a jedte plnou plachtou do vesnice! Všichni rybáři ať sem přijedou se svými zabavenými čluny! Ve vsi ať zůstanou jen ženy a děti a ty ať se zavřou v domech. Pak tam zůstaňte také vy a svůj člun nechte na břehu. Jediný váš člun není zabaven. Kdyby se ptali, řekněte, že všichni lidé jsou na ostrově; Svůj člun jim nepronajímejte za žádné sliby, a zařídte to tak; aby si jej vzali násilím a donutili vás, abyste je sem převezli! Já se už s nimi tady vypořádám sám. A neprovedte žádný nerozum, nevyvolejte žádnou hádku, nýbrž jen protestujte! Vaše jméno je mi zárukou...“

Poslední slova jsem za všeobecného veselí volal za Pándegou, když už zvedal plachtu.

„Don Ramos a doña Maria ať s nimi ani nemluví!“ křičel jsem za ním, ale vítr stěží asi donesl má slova až k němu.

„Tak, hoši! A my si zde zatím vše připravíme k pěknému přivítání. Měli jsme už dávno prosekát pohodlnou cestu na přední stranu ostrova! Já projdu křovím, a vy si pospěšte vysekávat za mnou cestu k plantáži! Doufejme, že máme ještě dost času.“

KAPITOLA DEVÁTÁ

NEDOTKNUTELNOST KRBU A OHNIŠTĚ

Přítel Pándega byl ve svém živlu. Měl za úkol dělat si z lidí blázny, a ta úloha mu seděla. Snad jsem řekl už dříve, že dvojice bývalých lakomců a on byli jediní, kterým berní výběrčí nepředepsali pokutu a kterým nebyl zapečetěn majetek. Prvé dva zachránila před fiškály vrozená podezřívavost lakomců, Pándegu zase ochránila povídavost. Na nedůvěřivé boháče právě tak jako na veselé a povídavé chudáky, kteří nemají co ztratit, se neodváží žádný úředník, hlavně ne takový, který vědomě zákon přestupuje. Ví, že tyto dva druhy poplatníků jsou neobyčejně vytrvalé v podávání stížností a že jim nakonec bývá uvěřeno.

Pándega měl právě ještě čas vypravit všechny rybáře na ostrov, poradit jim, kam mají ukrýt čluny, a upozornit Ramose i svou macechu, aby nikomu neotvírali a s nikým nemluvili. Sám se pak převlékl do svých starých šatů, nasadil si slamáček bez dýnka a v očekávání věcí příštích hrál si s dětmi na břehu.

Dítě dovede mnohem lépe než dorostlý člověk vycítit změny povahy svého bližního;

život mu ještě neotupil vlohy, které má společné se zvířátky. Také děti z vesnice vyzorovaly změnu v Pándegově povaze a v poslední době se ho stranily. Už nebyl tím rozpustilým čtverákem, který řídil jejich výpravy za každou darebačinou. Ale právě tak rychle děti nyní rozpoznaly, že se mu zase vrátila dřívější nálada, a uvítaly jeho rozbitý slamáček s nadšením.

„Na jakou výpravu nás povedeš, kmotře Pándego?“

„Nepodnikneme dnes žádnou výpravu, děti. Bude to jen domácí zábava bez dozoru starších. Ani maminky vás nebudou dnes okřikovat, a dokonce se smíte chovat nezdvořile k pánům, které očekáváme.“

Jeho prohlášení bylo přijato s pokřikem souhlasu.

„Opravdu si smíme něco dovolit k zlým fiškálům, kteří zase přijedou?“ ptal se jeden hoch.

„Ano? To tedy počítej se mnou, kmotře! Já jsem kvůli nim dostal od otce pohlavek. Dříve nám doma porouchali, abychom byli k pánům pozorní, že by se prý mohli mstít, a co to bylo platné? Pobrali, kde co bylo, a donesli to do skladu k starostovi. Ale poslyš, kmotře – smíme jim lhát?“

„Lhát jim zrovna nemusíte, ale budou-li zvědaví, můžete jim říci, co vás zrovna napadne. A když vás nikdo nebude pozorovat, neuškodí, hodíte-li po nich něčím, a když budete střílet bodoquem 4) po ptáčích, můžete to zařídit tak, aby kulička trefila některého fiškála. Ale nedejte se pak chytit, děti!“

S velikou radostí odběhly děti k lesu, aby si opatřily věci, jimiž je možno házet. Na písčitém břehu nebylo oblázku, zato jich bylo dost na vybranou na úpatí skal. V lese byly také uschované bodoque a jiná dětská zařízení k lovu ptactva. Chlapci věděli, že bylo možno nadejít si lesem na cestu z jihu a jít návštěvníkům vstříc. Pándega jim sice nic lakového neporučil, ale dal jim volnost ke každé darebačině, pokud dovedou uniknout trestu. A co může být žádoucnějšího, co může víc povzbudit vynalézavost kluka? Pándega se procházel po břehu s několika děvčátky a docela malými caparty, kteří se ještě nemohli účastnit výpravy. Měl obavy, aby se hoši nedali zlákat lovem a nezapomněli na návštěvníky, když v tom zaslechl od jihu podivné zvuky, které se blížily zároveň s kotoučem prachu.

„Který blázen to jede suchým pískem, když může jet po tvrdém mokřém břehu?“ uvažoval Pándega, ale brzy zpozoroval, že jezdcům nezbývalo nic jiného. Opravdu nezbývalo, neboť byli od břehu zatlačováni četou kluků, kteří plašili jejich koně hlasem trubek a píšťal, narychlo zhotovených z bambusu. Přestože se koně plašili, nemohli jezdci postupovat rychleji. Nohy se jim hluboko bořily do suchého písku, ale nemohli se také ani zastavit. Kdykoli některý jezdec zatáhl s podobným úmyslem za uzdu, pošimral dobře

mířený kamínek slabiny jeho koně, a jezdec byl rád, že se vůbec drží v sedle.

Pándega stál na pokraji vesnice, ruce podepřené v bocích, a smál se tak hlasitě, jak se dovedl smát jen on. Když průvod dojel až k němu, obstoupili vesničtí kluci jezdce v kruhu, a zatímco návštěvníci sotva popadali dechu, ptal se nejstarší chlapec:

„Kmotře Pándego, přivítali jsme hosty dost důstojně?“

„Však mi to také splatíš!“ vykřikl jeden z fiškálů, rozběhl se a chytil kluka za límec u košile. „Kde je tvůj tatík? Však on ti za to přivítání napráská a pak se zase budeme smát my!“

„To nepůjde, senhore! Tatík není doma a dům je zavřen.“

„Kde je tvůj tatík?“

„Vyjel si s člunem na lov do hor.“

Teprve když se všichni dali do smíchu, pochopil fiškál, že si z něho chlapci dělají blázny. Popadl pevněji límec košile, ale ten mu zůstal v rukou. Chlapec odskočil a košile se přetrhla.

„Neměl byste dělat zdejšími občanům škodu, pane,“ zachmuřil se Pándega. „Takový rybář těžko vydělá na novou košili. Mám obavu, že budete muset za tu košili zaplatit,“ připojil vážně, pozoruje s uspokojením, že jeho řeč vyvolala mezi hochy smích.

„Fiškál koupí košili, fiškál koupí košili!“ pokřikovali kluci, a fiškálové pochopili, že zde nic nepořídí.

Obrátili proto koně k prvnímu domku. Hned po obou stranách se utvořila řada kluků a „hudební“ nástroje začaly znovu vrískat. Žádost fiškálů o vodu nebylo ani slyšet. Rámus však brzy ztichl. Domek byl zevnitř zavřen a odtamtud zazněla nevlídná odpověď:

„Jděte svou cestou! Muž není doma.“

„Chceme trochu vody! „Jděte, nebo vystřelím!“

Stejnou odpověď dostali i v dalších domech.

„K ďasů, přece zde nezajdeme žízni a hladem! Ty ženské se zbláznily! Ostatně, čím chtějí střílet, potrhle báby? Nenašli jsme přece u nich žádnou zbraň, a kdyby tu snad i nějaká byla, mají ji mužové na lovu. Hm. Vynašli asi zas nějaký nový způsob, jak na nás vyzrát. Jistě to organizuje ten zběhlý student! Však my je naučíme a hlavně si podáme jeho!“ – tak se fiškálové radili a umlouvali.

Konečně jeden z nich seskočil s koně a šel k domku. Zabouchal rukojetí biče na dveře, ale dostal tutéž odpověď, provázenou rovněž pohrůžkou. Výběřčímu se zdálo, že petlice není příliš pevná, kopl do dveří nohou a dveře se otevřely – ale přesto dovnitř nevstoupil. Zevnitř byl na něho vychrstnut proud mořské vody a zároveň mu na záda a hlavu zabubnovaly hliněné kuličky z bodoque. V té chvíli se začali také plašit tři koně a oba

druhové fiškálovi se proti své vůli octli v písku. Poplašení koně odběhli k lesu.

„Ale pánové, pánové!“ zabouřil Pándega. „Obávám se, že jste se dopustili porušení domovního majetku a přepadení osamělé ženy. Vždyť je to skoro vloupání! Takové věci se přísně trestají. Máte štěstí, že tu už několik dnů máme zvoleného soudce, jinak by vás soudil Lynch. A tak se mi zdá, že vám ulekli koně a na jednom sedle jsem viděl pouzdro se střelnou zbraní. Doufám, že není nabila, pro případ, že by přišla do nerozvážných rukou nějakého chlapce. Mohlo by se stát neštěstí!“ To všechno Pándega odříkával se smrtelně vážnou tváří.

„Chyťte přece ty koně!“ zařval na něho fiškál, Pándega křikl na nejbližšího kluka, ten pak na dalšího, ale nikdo se k tomu neměl. Fiškálové, poučení prvou příhodou, si uvědomili, že by bylo nemoudré odloučit se od sebe. Ve třech se přece jen cílili bezpečněji. Stačilo však Pándegovo mrknuli a několik kluků se s náležitým řevem rozběhlo „chytit“ koně a zmizet s nimi v lese.

Fiškálové byli teď opěšalí, neměli zbraně a doufali už jen, že je uchrání autorita jejich úřadu. Od pověstného blázna Pándegy nemohli ovšem očekávat respekt, zvláště když nebyl poplatníkem; pamatovali si dobře, že si z nich dělal blázny už za první jejich návštěvy ve vsi. Ale od kluků také nemohli čekat rozumnou odpověď.

Obrátili se proto raději opět na Pándegu:

„Kde jsou všichni rybáři? Ti kluci povídají, že jeli s čluny do hor, ale my chceme vědět pravdu. Dáváme vám úřední formou jako úřední vykonavatelé otázku; Kde jsou rybáři?“

„Vždyť vám povídám, že odjeli!“

„Ptám se vás jako úřední osoba, kam odjeli!“ zvýšil fiškál hlas.

„A já vám to jako úřední osobě odmílám říci,“ zasmál se Pándega.

Poznali, že ani tak s ním nepořídí. S blázny prý vyjdeme nejlépe, jednáme-li s nimi jako s rozumnými lidmi. Fiškálové asi přišli k témuž názoru, a proto se mu hned přizpůsobili. Jeden z nich začal po dobrém:

„Přece nás nenecháte, příteli, zajít žízni a neodepřete nám trochu vody!“

„Jak bych vám mohl odpírat vodu? Celé moře vody je vám tu k službám – jen si poslužte a napijte se podle libosti! Je to sice jen mořská voda, ale jiné nemám. Víte, bydlím u macechy a ta není doma, její dům je zavřen. V ostatních domech, jejichž obyvatelé jste ošidili, nejste, jak pozoruji, vítáni. Ale dám vám radu: vykoupejte se v moři! To vás osvěží a snad vám to také ochladí hlavy. Bude vám to jen ku prospěchu.“

„Hra – žertujete! Prve jste se zmínili o soudci. Nechtěl byste nám říci, koho jste si vlastně zvolili? Soudce je úředník a ten nám jistě neodepře pomoc a podporu.“

„Ani bych vám neradil, abyste se obrátili na našeho soudce. Don Ramos je velice přísný

pán a všimli jste si dobře, že z okna pozoroval všechny vaše nezákonné činy. Ale myslíte-li, můžeme to zkusit.“

„Ramos že je soudcem? Ale to je přímo výborné!“

Fiškálové se chvílku radili, až přišli k názoru, že Ramos a Maria – nepočítaje ovšem Pándegu – jsou jediní, s nimiž zde neměli spor nebo srážku, proto doufali, že jim přece vyhoví.

Snad by se také naskytla příležitost vyžádat si Ramosovo pohostinství a napařit mu nějakou pokutičku, kdyby při tom něco nezákonného zahlédli.

Zamířili proto k jeho domu. Ale ani neměli kdy zatleskat dlaněmi, když na ně už Ramos volal z okna:

„Senhores, jako soukromník bych vám radil, abyste honem nasedli na své herky a hleděli co nejrychleji odtud odjel, protože jakmile se vrátí starosta, musel bych vás jako zdejší soudce dát zatknout.“

„Cože? Nasednout na koně? Blázníte! Vždyť nám vaši zpropadení kluci koně splášili!“

Vskutku! Po koních ani po klucích nebylo nikde ani památky.

„Poslyšte, senhore! Jako úředník se nás musíte zastat a pomoci nám v našem postavení. Je to vaše povinnost!“

„Jako úředník dám zatknout každého, kdo poruší zákon, i kdyby to byl třeba president Unie. Neudělal jsem to dosud jen proto, že nemám po ruce výkonnou moc. Znovu vám však radím, abyste si našli své koně a ujížděli tak, že vás ani plachetnice nedohoní. Buďte ujištěni, že jakmile se rybáři vrátí, vydám na vás zatykač a pošlu za vámi starostu, provázeného dobře vyzbrojenou hlídkou.“

Bylo zřejmo, že se jich Ramos chce rychle zbavit. Což kdyby se jim podařilo zjistit nějaký ten obchůdek, který nebýval v dřívějších dobách vždy zákonný? Ale to se zase nehodilo do plánu Pándegovi. Věděl sice, že fiškálové koně nenajdou, neboť kluci zavedli zvířata hodně daleko do lesa, ale chtěl fiškály svést ještě k dalším nezákonným činům a nakonec je zlákat na ostrov. Proto se zadíval upřeně na dům, který nám Ramos přidělil, a když viděl, že si jeho pohledu fiškálové všimli, zahleděl se podezřele rychle opět jinam, do prázdna. Jeho manévr zapůsobil.

„Podívejme se! Ten opuštěný domek tamhle je obydlen? Kdopak tam bydlí?“

„Tam bydlí mocný čaroděj, který úplně převrátil zvyky celé vesnice,“ zněla záhadná odpověď.

„Na čaroděje nevěříme,“ zasmáli se fiškálové. „To bude jistě nějaký podloudník, kterému Ramos domek pronajal,“ usoudil jeden z nich důvtipně.

„Nu, senhor Ramos lacino jistě domek nepronajal, zvláště když jej dal tak skvěle vyčistit,“

rozumoval druhý. „Tam bude jistě pěkné skladiště zboží! Pojďme tam!“

„Ano, pojďme se tam podívat! Přimhouříme-li nad pašeráctvím toho člověka oči, pomůže nám snad najít něco proti Ramosovi. Jistě ho má v žaludku, protože ho Ramos nepochybně důkladně okradl.“

Fiškálové mluvili mezi sebou tak, jako by jim Pándegova přítomnost nijak nevadila. Vždyť to byl neškodný blázen. Byli si jisti tím, že všichni obyvatelé vesnice jsou proti Ramosovi a že jim proti němu vždy pomohou. Neměli tušení o změnách, které se v několika dnech udály ve vesnici, a nemohli vědět, jak se změnilo Pándegovo postavení, přestože měl na hlavě stále svůj slamáček bez dýnka a staré vetché šaly jako dřív. Znali jen jediný recept využívat místní řevnivosti a těžit z ní.

S tímto krásným úmyslem šli k „našemu“ domku. Pándega jim šel v patách. Dveře nebyly zamčeny na zámek, byly jen zavřeny vnitřní petlicí, která se snadno otevřela provázkem, jehož konec vyčníval z dírky.

Taková petlice nebrání zlodějům o nic víc než klika našich dveří, ale její otevření bez vědomí a svolení majitele znamená v očích zákona totéž jako vloupání. A v očích lidí z pokraje divočiny to znamená dokonce víc než rozbití nejpevnějších zámků. Kdo si zavěsí na dveře velký zámek, dává najevo, že nedůvěřuje svým spoluobčanům a věří v možnost, že jsou mezi nimi zloději. Kdo však zavře svůj opuštěný byt jen na závoru, dává očividně znát svou důvěru v počestnost lidí a jistotu, že nikdo tuto důvěru nezklame. Proto zatáhnutí za provázek a vstoupení do cizího domu je nejen zločinem, ale urážkou všech obyvatelů vesnice, lidu hrdého na to, že nemá mezi sebou zloděje. Je to zneužití důvěry projevené k celku. Tak by se na takový čin díval soudce znalý domácích zvyků a ještě přísněji by se na to díval soud lidu v soudcově nepřítomnosti. Ani jeden, ani druhý by nebral ohled na „vyšší moc“, na hlad nebo žízeň. Omluvou by snad bylo, kdyby šlo o nemocného, vyhladovělého nebo vysíleného pocestného, ale fiškálové, kteří vyjedli jednu vesnici a chystali se to v druhé opakovat, nemohli se na nic takového odvolávat.

Byli prostě příliš zhýčkáni úspěchy, jež měli až dosud u nevědomých rybářů, takže nepočítali s možností, že by je tito dobromyslní lidé mohli za nějaký ten přestupek stíhat a dovolávat se zákonů země. Co se jim mohlo stát? V nejhorším případě by odjeli, ztrativše tak možnost vymáhat jinak nedobytné pokuty. Vypisovali směšně veliké pokuty jen proto, aby z chudáků vydřeli to málo, co z nich vůbec mohli dostat, a to všechno šlo do jejich kapsy, a nikdy do pokladny státu. Vždyť úřady jsou daleko a mnohá nepatrná vesnice nestojí ani za to, aby v ní činnost výběrčíků někdo kontroloval. Ústřední úřady dobře věděly, že mnozí úředníci provádějí své poslání nepoctivě, a bylo to známo tím spíše, že na ta místa byli odjakživa dosazováni protekční hejskové, kterých se jejich vlivné

rodiny chtěly zbavit. Na vedoucích místech však panoval názor, že i když jejich činnost nic státní pokladně nevynese, přece jen strach před fiškály omezí činnost podloudníků a znemožní pašeráctví prováděné ve velkém měřítku.

Nuže, snad to byl názor správný, protože jak jinak by bylo možno hlídat tisíc mil dlouhé pobřeží? Kde nebylo žalobce, nemohlo být soudce. Pašeráci nemohli žalovat a sužovaným rybářům k tomu chyběly možnosti. Proto fiškály tak snadno zmámila zvuče a zdánlivá beztrčnost.

A v této chvíli zapomněl náš trojlístek i na to, že jejich zbraně zůstaly na sedlech a sedla na zaběhlých koních. Jeden z nich bez rozmyšlení zatáhl za uzlík, vykukující ze dveří, napjal provázek, který zvedl závoru, a všichni tři se vrhli dovnitř. Pándega zůstal stát ve dveřích. Díval se, jak se nejprve vrhli na veliký hliněný chladič s pitnou vodou, aby uhasili žízeň. Díval se na to zpočátku klidně, když však viděl, jak si v chladiči omočili šátky, aby spláchli prach s obličejů, a jak si dokonce potom v chladiči umyli ruce, ohlédl se po něčem, co by po nich hodil. Uvědomil si, že toto jejich očividné hrubství je úmyslné a záměrné. Ukazovali tak svou zpupnost, kterou jindy zastrašovali bezmocné ženy rybářů. Nad jeho zlostí však zvítězila zvědavost; jak se asi na jejich počínání budu dívat já.

Když uhasili žízeň, začali se fiškálové rozhlížet, čím zahnat hlad. Našli několik konzerv, které nám poslal Ramos, kterých jsme však dosud nepoužili, majíce dost čerstvého jídla.

„Vida, a jsou tu i tři houpací židle, jako by byly pro nás připraveny. A tady stolečku, prostří se jako v pohádce. Chybí jen něco k pití,“ libovali si vetřelci.

Pándega se jako v zamyšlení zadíval na polici, na které stála láhev cachacy. Postřehli jeho pohled a vzápětí se láhve zmocnili. Našli také plechovku s kávou, odborně upraženou a utlučenou v moždíři.

„Znamenitě! Uvaříme si dobrou kávu a počkáme tady pěkně v chládku, než se rybáři vrátí.“

„To se pěkně řekne, uvaříme kávu, ale kde vezmeš vodu?“ namítl jeden z nich.

„V chladiči je jí přece dost!“

„To je pravda, ale ty sis v něm umyl ruce a my dobře víme, že máš nepěknou nemoc. Nemám chuť po tobě pít a dostat prašivinu.“

„Převařené to neuškodí a já si to neošklivím.“

K Pándegově radosti se hádka stupňovala. A byl si jist, že se vystupňuje ještě víc, protože po konzervách, sucharech a kořalce se brzy dostaví žízeň. A nezklamal se ani v domněnce, že fiškálové půjdou ještě dál.

Začali prohlížet naše zavazadla, a čím víc je prohlíželi, tím byli zvědavější. Nenašli sice žádný kontraband, ale zato přístroje, o jejichž účelu neměli ponětí. Jejich zvědavost

rostla.

„Kdepak je ten váš kouzelník, mistře všetečko?“ obrátil se jeden z fiškálů na Pandegu.

Ten, jako by se neúmyslně podřekl, odpověděl:

„S rybáři na ostrově a odkrývá tam – eh co já vím! Vždyť vám přece kluci řekli, že rybáři jeli se čluny na lov,“ snažil se horlivě zakrýt své domnělé podřeknutí.

Ale fiškálové už věděli, na čem jsou. Odkrýt co? Poklady? Na těch by stát měl mít podíl a oni by měli výkopy sledovat; hlásit i popřípadě nález zajistit. Zdálo se jim, že našli nové vhodné pole působnosti a přitom možnost dostat se mezi lid. Kde jsou lidé, tam je jistě i zásoba pitné vody. Ale stále ještě měli jakési pochyby.

„Na ostrově? Na Hadím ostrově? Tam přece nikdo nemůže být. Slyšeli jsme, že je plný hadů.“

„Inu, to mohou být jen povídačky starého Ramose, aby mu tam nikdo nevybral poklad,“ uvažoval jeden z fiškálů. „Nevidíte tady na verandě ten hrozen banánů? Ten je jistě z ostrova.“

Sotva uviděli banány, hned se do nich pustili – k Pándegově veliké radosti, neboť teď si byl jist, že po nich budou mít ještě větší žízeň.

„Kde jsou čluny rybářů?“

„Vždyť vám to už kluci řekli, ne?“

„Pojedeme na ostrov,“ rozhodli se.

„Jsem věru zvědav, jak tam pojedete,“ ušklíbl se Pándega: „Chcete snad plavat? To by byl pěkný výkon.“

„Nesmysl! Vidíme přece tam na břehu prázdný člun, a je to dobrý člun.“

„Opravdu dobrý, nejlepší v celé vesnici, ale má jednu nevýhodu, že není váš a že jeho majitel není ochoten jej půjčit.“

„Hloupost! Zabavili jsme ve prospěch fisku všechny čluny a máme právo použít jich ve službě...“

„Ano, všechny, ale ne ten, na který se díváte. Nenašli jste důvod, proč předepsat jeho majiteli pokutu, a tím majitelem jsem já – nemáte-li nic proti tomu.“

„To je lhostejné. Každý občan je povinen být nám nápomocen v naší službě.“

Pándega se rozkohoutil.

„To můžete povídat zdejšími rybářům nebo své babičce, ne mně! Jaképak jste si to vymysleli nové zákony? Ty na mne neplatí, a já vám člun nepůjčím!“

„Člun se zabavuje! Nezapomínejte, že jsme úřední vykonavatelé!“

„Poslyšte, a jakoupak mi dáte záruku, že mi s člunem neupláchnete? A jak mohu vědět, že jste opravdu úředníky, za které se vydáváte?“

„Můžeme se vám legitimovat – ale hrome, počkat! Doklady jsou v brašnách sedel! – No nevádí, máte v zástavě naše koně, ale člun si vypůjčíme.“

„Kdovíkde koně jsou, a kdo mi ručí za to, že to jsou vaše koně a že jste si je nevypůjčili právě tak, jak si chcete vypůjčit člun? V poslední době se tu potlouká všelijaká čeládka.“

„Ta slova vás budou mrzet, senhore! Bojíte-li se o člun, pojedete s námi!“

„Nepojedu! Nemám chuť na výlety v takové společnosti!“

„Člověče, mějte rozum! Uvažte, že jsme tři, a vy jste sám!“

„Ah tak! Chcete užít násilí! Dobrá, násilí se podrobím, ale myslím, že vám to dá pěknou práci.“

Ačkoli byli tři proti jednomu a ačkoli Pándega mnoho nevážil, dalo jim opravdu práci donést ho k člunu, protože se bránil, kopal a pokřikoval. Věděl, že každý jeho pohyb je pozorován kukátkem z ostrova, třebaže jeho hlas až tam nedolehl. A když ho už měli u člunu, dalo jim zase hodně práce ho ohlídat, zatímco spouštěli člun k vodě. Jeden na hlídání mladíka nestačil, a když hlídali dva, nestačily síly třetího na práci s člunem. Po dlouhém tahání rozřešili věc tak, že přitiskli Pándegu na zád' a strkali zároveň jak pánem, tak jeho člunem.

Jakmile se však dostali k vodě, omrzel Pándegu žert, vskočil do člunu, opřel se veslem a dělal, jako by jim chtěl ujet. Dosáhl tím toho, co zamýšlel: všichni tři fiškálové skočili do vody, aby zadrželi člun, a důkladně se vymáchali. Teprve když se celí mokří vyškrábali do člunu – a zatím měl Pándega možnost uhodit veslem jednoho po druhém, jako kdyby se jich byl chtěl zbavit – usedl na zád' a začal zpívat posměšný popěvek o pozemních krysách, které spadly do moře.

S třemi dobrými veslaři mohl člun jet hodně rychle, ale fiškálové nebyli veslaři, a proto to šlo hodně pomalu, i když vlny rozveseleného moře nebyly pro dobrý člun příliš veliké; spíše se zdálo, že vítr, který ráno začal foukat rychleji, se začíná uklidňovat, ale zkušené rybáři dobře věděli, že klidné počasí dlouho nepotrvá. Čekali bouřku, ne-li večer, tedy jistě příští den. Všechny příznaky tomu nasvědčovaly.

Protože však všechno má svůj konec a protože se Pándega v jejich společnosti začal nudit a nenápadně jim pomohl svým kormidlovým veslem, dojeli konečně k ostrovu. Ještě než dorazili, vyskočil Pándega do vody, přebrodiv se na břeh a zmizel v křoví. Běžel po právě vysekané cestě a nemusel běžet daleko. Potkali jsme se cestou, poněvadž jsem se už vracel z plantáže, odkud jsem cestu člunu pozoroval. Uvítal jsem Pándegu slovy:

„Najdou tady všechno připravené a budou mít příležitost k dalším nezákonným činům. V »kuchyni« je Silva sám a čeká na to.“

„Není toho už ani třeba,“ zasmál se mladík. „Natropili už tolik zločinů, že Ramos na ně

chce psát zatykač. Stačí je jen pochytat, zajistit a dovést do vesnice.“

„Myslíte, že už máme dost důvodů k vydání zatykače?“

„Všechny, které si můžete přát: násilné vniknutí do domu, v němž byla žena, poškození majetku a tak dále. Ramos to všechno viděl z okna. Dívali se na to s mou macechou a máme tedy svědky. Ale je toho ještě víc, než jste čekal: vnikli do vašeho domu, přehrabali váš majetek, umyli se ve vašem chladiči na vodu. Přitom vyšlo najevo, že jeden z nich má nakažlivou nemoc.“

„Nečistí chlapi! Nu dobrá, zdá se, že už netřeba věc odkládat. Silva se už s nimi chytil.“

Hlas našeho kuchaře se rozléhal nad křovím, a nebyla to nijak příjemná mluva. Lodní kuchaři bývají mistři v nadávání a Silva se nedal nijak zahanbit. Do jeho zlořečení se mísil smích fiškálů.

Moje písknutí mělo dvojí výsledek. Prvý, že se na okraji křovin vynořili tři rybáři se svými tarafami, a že fiškálové vyběhli z kuchyně. Jeden z nich měl v ruce mou dalekonosnou opakovačku, kterou jsem vzal s sebou na ostrov, abych se trochu pocvičil ve střelbě na moři. Zkusil jsem to již. Moře nepěkně zkresluje a nováčkovi je zatěžko odhadnout správně vzdálenost. Trojhranné ploutve žraloků mi skýtaly krásný pohyblivý cíl. Prvé rány dopadaly hodně daleko, ale cvikem jsem postupně nabýval zručnosti a několik vodních tygrů jsem zasáhl tak dobře, že se ostatní hned postarali o jejich pohřeb.

Tím, že se jeden z fiškálů zmocnil zbraně, začínala věc dostávat méně žertovnou tvářnost. Byl jsem sice přesvědčen, že zbraň je zajištěna, a bylo velice nepodobné pravdě, že by s ní uměl zacházet, ale byla přece jen nabita pěti patronami s explozivními kulemi. Eh, pomyslel jsem si, co je platná nejlepší opakovačka proti tarafě?

Tarafa je házecí síť asi takového tvaru jako naše čeřeny, jenže obráceně pletená a nejméně dvakrát tak velkého průměru. Uprostřed je připevněna na silný provaz, na okrajích má olůvka a kraje zahnuté dovnitř. Je třeba velké zručnosti ve vratkém člunu rozhodit síť na hladinu. Jakmile však síť dopadne a tažena olůvky začne klesat ke dnu, začne se automaticky zavírat a uzavře všechno, co je pod ní, ať už jsou to ryby nebo jiná mořská havěť, zkamenělý kmen nebo balvan na dně. Proto se jí může užívat jen nad velikou hloubkou nebo nad písčitém dnem. Ale ani na pevné zemi není bez užitku. Dříve než měl fiškál čas zvednout pušku, vznesla se nad ním tarafa, obalila ho a prudkým trhnutím ho povalila na zem. Podobně se stalo jeho druhům, a než se nadáli, seděl už na každém z nich jeden rybář a s velikou obratností jim prohledávali kapsy.

Obsah jejich kapes je zajímavý mnohem víc než má opakovačka. Později jsem se zastyděl, že jsem podezříval rybáře z nepoctivých úmyslů, ale působilo na mne nepěkným dojmem, když jsem viděl,

jak prohledávající zajatce zamotané v sítích, jako by je chtěli okrást o jejich majetek. Ale dříve ještě, než jsem měl kdy zakročit, dostalo se mi vysvětlení.

„Musíme je prohlédnout, zda u sebe nemají kapesní nože“ řekl kvapně jeden z rybářů. „Taková tarafa je drahá věc, těžko se spravuje a i při nejlepší opravě se pokazí tak, že se s ní pak už nedá přesně házet. Těm chlapíkům by mohlo napadnout naše sítě prořezat. Že je neprokoušou, o to nemám obav. Prosolené provázky by jim pořezaly jejich sprosté huby.“

Tato opatrnost měla skutečně výsledek. U dvou zajatců rybáři nahmatali malé kapesní nože a s velikou obratností jim je mezi oky sítě vytáhli z kapes. Zavírací kapesní nůž je u rybářů v opovržení; zdá se jim zbraní jednak titěrnou, jednak poněkud zákeřnou, ale i ve vnitrozemí jsou kapesní nože málo užívány. Čím větší a viditelnější má kdo mačetu, tím větší budí vážnost u lidí v divočině. Kapesní nůž je nástrojem městského člověka.

Teprve když byli fiškálové zbaveni nožů, odebrali jsme jednomu z nich mou opakovačku. Bylo to obtížnější, protože bylo nutno otevřít síť. Pažba by nebyla prošla jejími oky. Fiškál byl nečekaným výpadem tak vyděšen, že se ani nepokusil o vyproštění. Tarafy, pěkně dole zavázané, byly potom položeny do řady vedle sebe, takže bezpečně chránily nezvyklý úlovek.

Pándega byl nedočkavý a chtěl ze sebe vychrlit obžaloby nepěkných činů zajatců, ale odkázal jsem ho na pozdější dobu, až přijde z plantáže starosta.

„Probůh, senhores, což nás tu necháte takhle svázané jako lososy!“ hořekoval fiškál uprostřed.

„Jen trpělivost! O tom, jak a kdy se dostanete ze sítí, rozhodnou příslušné úřady. Nejprve starosta, který je náhodou přítomen na ostrově, a pak soudce, až se vrátíme do vesnice. S lidmi, kteří kradou cizí zbraně, není možno jednat bez opatrnosti. Dojděte někdo pro starostu!“ obrátil jsem se na přítomné.

„Není třeba pro mne chodit,“ ozval se Inocencio, který právě vycházel z křovin, „a také není třeba vyprávět mi o chování těchto banditů. Pozoroval jsem je vlastníma očima. Jako starosta ustanovuji, že zůstanou v sítích, než přijdou do šatlavy.“

Vzápětí za ním přiběhl Miguel: „Nemařte čas zbytečným po-vídáním. Senhore! Vítr se zvedá, a chceme-li se před příchodem bouřky doslat ku břehu a zajistit čluny, musíme si pospíšet!“

„Počkejte chvíli, starosto!“ křičel na Miguela do sítě zabalený fiškál. „Nemůžete nás přece svázané převážet přes rozbouřené moře. Kdyby se člun převrhl, byla by to vražda!“

„Pro vás to bude sebevražda, budete-li protahovat odjezd. Ostatně já už nejsem

starostou a nový starosta Inocéncio rozhodl, že pojedete v sítích. Proto nežvaňte a mlčte! Ze svého obalu se nedostanete dříve než na pevnině, a to ještě není tak jisté.“

Nezdržoval se už u udivených fiškálů a běžel k svému člunu. Byla radost se dívat, jak obratně na vratkém plavidle vztyčil stěžeň, vytáhl úzkou plachtu a už jeho člunek poskakoval za rostoucího větru z jedné vlny na druhou. Teprve při tom pohledu jsem si uvědomil, že se moře začíná bouřit. Ale nebylo třeba dávat rozkazy; všichni už byli u člunů a připravovali je k plavbě. Kuchař stěhoval náradí, jako by se chtěl z ostrova odstěhovat na delší dobu, a konečně došla řada i na fiškály, které si vzali na starost rybáři a odnášeli je do svých člunů.

Nebezpečí a strach působí na každého člověka jinak. Jevil se také různým způsobem u každého z fiškálů, jakmile se octli; zabaleni v sítích, na dnech houpajících se člunů. Nebylo také divu, že se báli. Vlny se zvedaly co chvíli výš a výš. Rybářům to nevadilo, ale nám, tvorům suchozemským, vyvolávalo houpání člunů nepříjemné šimrání na páteři a staříkovi dokonce i žaludeční potíže. Tím hůře bylo třem fiškálům, kteří se nemohli ani hnout a pro něž ztroskotání znamenalo zaručené utopení. Z jednoho člunu se ozýval zoufalý, skoro dětský pláč, který budil posměch rybářů. Druhý fiškál odříkával hlasitě modlitby a třetí se nejprve dal do hysterického smíchu, načež začal pustě zlořečit. Teprve když vyčerpal celou zásobu nadávek, pokoušel se obyvatele vesnice zesměšnit.

„Umíte si vybrat starostu!“ pokřikoval. „Nejprve jste měli slabomyslného dědka, a teď si zvolíte negra matador por um testáo... Jak je to dál, ty kudrnatá hlavo?“

Inocéncio se tvářil, jako by urážku neslyšel. Zabořil veslo do vody, takže náš člun odbočil daleko od ostatních, plachta se napjala a my se rychle dostali z doslechu.

„Nic si z toho nedělej, Inocéncio!“ uklidňoval ho Pándega: „Ještě budeš mít příležitost mu to splatit!“

„Nemám, zač bych se mstil. Neřekl nic než pravdu, protože jsem opravdu kudrnatý jako moji předkové. Ostatně bych se nikdy nemstil na svázaném muži. Z těch tří darebáků je přece jen nejlepší – alespoň není tak zbabělý jako ti ostatní. Bude mít asi rybáctví v krvi po předcích nebo má zkušenosti a ví, že i kdybychom se převrátili, rybáři by ho zachránili. Už proto; aby nepřišli o svou tarafu. Ostatně mám docela jiné starosti; potřeboval bych si teď prodloužit jméno.“

„Poslyš, Inocéncio,“ řekl jsem, „teď, když jsi starostou obce, mohl bys už nechat těch hloupostí. To se pro tebe hodilo, dokud jsi byl neodpovědným rybářem, který sám sebe mohl zesměšňovat veršíky pro obveselení jiných, ale teď by to mohlo zesměšnit celou obec.“

„Myslíš, pane a příteli,“ odpověděl zamyšleně, „že by to obci škodilo? Pak ale není

správné, žes mě ustanovil starostou!“

„Já tě starostou neustanovil – byl jsi přece zvolen hlasy svých spoluobčanů,“ pokoušel jsem se zjistit, jak dalece mu už vědomí úřadu popletlo zdravý rozum. Ale Inocéncio mě přesvědčil, že to na něho nezapůsobilo.

„O to se nebudeme přít. Žádný z těch, kteří mě volili, by na to nebyl ani pomyslel, kdybys to ty nenavrhl. Nejvýše jen tady Pándega, a to jen proto, aby si z druhých udělal blázny. Také budu starostou jen tak dlouho, dokud mě budou druzí potřebovat. Ale tukan bude krákat stejně jako dřív, i kdybys mu nalepil peří ze slavíka-sabiá, a mně proto, že jsem starostou, kůže nezbělí, ani se mi vlasy nenarovnají. Podržím si své jméno a prodloužím si je podle důležitých událostí, které jsem prožil, jak je to zvykem u lidí mé pleti, a kdyby to škodilo osadě, nechť si zvolí jiného starostu. Byl bych sám sobě mnohem směšnější, kdybys si chtěl hrát na bělocha.“

Jak zdravou a nezkaženou logiku mají tito primitivové! Jak často jsem si vzpomínal na dobrého negra Inocéncia, jak mnoho jsem přemýšlel o jeho slovech, když jsem se v životě setkal s nepatrnými úředníčky, kteří se nuzovali a trpěli i se svými rodinami hlad, jen aby si o nich druzí mysleli, že jsou páni, protože dostali úřad! Jak směšní byli všelijací ti povýšení, kteří zkřížili mé cesty, a myslili si, že jmění nebo hodnost z nich udělala jiné lidi; jak směšně se snažili potlačit zakořeněné zvyky a opičili se po jiných! Jak mnohem výše nad nimi všemi stojí takový negr, který ví, že negrem zůstane, který jím chce zůstat, a raději se vzdá úřadu, když by pozoroval, že není užitečným jiným, nebo že by jeho úřad mohl zastávat někdo schopnější.

Později jsem se dověděl, že i Pándega se z té rozmluvy naučil něčemu, co bylo jemu, jeho vesnici i jeho vlasti prospěšné v pozdější době. Naučil se pravdě, že jen dva druhy lidí mají úspěch: velicí herci-podvodníci a lidé, kteří si nenasazují žádnou masku a jdou otevřeně a přímo za svým cílem. Ale ti první žijí v stálém nebezpečí pádu při každém mylném kroku, kdykoli by se některý z článků jejich podvodů nezdařil.

„Milejší než tvá pochvala,“ pokračoval Inocéncio, „by mi bylo, kdybys mi pomohl zveršovat mé jméno. Našel jsem tuze pěkný verš: *Passa espigáo seco, carrega virado* – to znamená, že mohu jít po suchém horském hřebenu, aniž sáhnu na své zásoby jídla, na své virado – a značí to spolehlivost, protože jen takový průvodce na cestách je dobrý. Rád bych však k tomu přidal ještě jednu nebo dvě řádky, které tam musí být, a nejde mi to ani do rýmu, ani do veršů. A musí to tam být, protože to změnilo úplně můj celý život.“

„Copak je to tak důležitého? Snad ne to, žes přestal pít?“ vyhrkl nedočkavě Pándega, protože jsme se už blížili ku břehu a on měl strach, že mu nezbude čas, aby se to dověděl.

„Ne to, že jsem přestal pít, ale proč jsem přestal pít: že mám sice černé tělo, ale duši

vybílenou, a pak to, že facilitar não é coragem – lehkomyšlnost není odvaha.“

Ještě než domluvil, narazil člun na písčité dno a nastala nám práce s vyvlečením velkého člunu daleko na břeh, tak daleko, aby k němu nedosáhly vlny rozbouřeného moře. Počasí se začalo opravdu povážlivě zhoršovat. Mraky zčernaly a začínalo pršet. V tropických krajích nepřichází po dlouhé pohodě nikdy drobný, mírný deštiček. Po dlouhých teplých dnech, za kterých se stále vypařovaly páry z veliké plochy oceánu, se voda najednou srazí v oblacích, a jako by mohla něco zameškat, spěchá, aby se opět vrátila do moře, z kterého vyšla. Tak to alespoň řekl Pándega, když jsme ještě včas doběhli pod verandu našeho domu.

„Kapky pospíchají zpátky do moře jako koně, když se vracejí domu. Ani se nestačí jedna druhé vyhnout a každá kapka se mění ve vzduchu v celý proud.“

Náš člun byl sice největší a nejbachratější, ale také jeho plachta byla největší a stožár nejvyšší. Proto jsme dostihli břehu a domu první, krátce po Miguelovi, z jehož domku se už zvedal kouř.

Také na našem ohništi už plápolal oheň, a guri mě přivítal tykví horkého maté. Pro ostatní rychle sléval vařící kávu. Hůře bylo ostatním rybářům, a nejhůře fiškálům, protože rybáři je složili v největším lijáku na břeh a nejprve se starali o své čluny, aby byly co možno nejdále od příboje. Teprve pak se vrátili pro fiškály, které už chvíli oplachovaly vlny. Vždy dva a dva rybáři vzali za konce sítí, aby je přenesli do našeho domu. Voda tekla jak z nosičů, tak i z nesených, takže první připomínali vodníky a druzí se leskli jako veliké ryby, uložené v síti.

„Kam ten náklad složíme, patrone?“

„Myslím, že don Ramos nebude nic namítat, když použijeme druhého pokoje jako vězení. Je tam možno rozdělat oheň, aby se alespoň trochu osušili. Ostatně o tom rozhoduje starosta. Já jsem jen žalobce, svědek, a dělám ten návrh proto, že mně byl tento dům propůjčen. Co říkáš, starosto?“

„Když dovolíš, pane, tedy je sem složíme, ale jinak bych je raději nechal na dešti, aby se z nich spláchla mořská voda. Až oschnou, bude je to škrábat. Ostatně si mohou sami vybrat, kde se jim to bude víc zamlouvat.“

Z fiškálů již spadly obavy před utopením a ve vesnici se cílili také více v bezpečí. Nejřečnější z nich se rozkřikl:

„Podle zákona jste povinni nás okamžitě předvést před soudce!“

Inocencio se na mne rozpačitě podíval. Nevěděl dosud, jaká jsou jeho práva a povinnosti, ale rychle pochopil můj pohled, když jsem mu ukázal na Pándegu a připomněl mu tak, že má tajemníka, znalého zákonů. Přenechal proto jemu, aby zatčený ni vyložil, jak se úřad

dívá na jejich protest.

Podle zákona jsme povinni vás předvést před soudce do dvaceti čtyř hodin po zatčení a k tomu ještě chybí hezky dlouhá doba. Přestane-li do té doby pršet, předvedeme vás. Nepřestane-li, pak jde o »vyšší moc«, protože nikomu nenapadne lézt do toho lijavce. V tom případě by byl příslušný soud podle zákona soudce Lynche. Svoláme jej, seženeme-li padesát občanů a budete-li na svém právu trvat. Budte však ujištěni, že vás nepustíme do té doby, dokud o vás soudce nerozhodne a dokud se nebudete houpat na trámech verandy.“

Mnohomluvného fiškála to rozzuřilo.

„Dělejte si blázna ze své babičky...!“

„Nechte tu starou paní na pokoji! Nedělám si z vás blázna, ale mluvím k vám vážně jako mluvčí úřadu, protože jsem tajemníkem starosty a jeho poradcem v právních věcech. Trváte-li na tom, bude vám to starosta opakovat.“

Zatím už guri rozdělal v pokoji oheň, jehož kouř unikal otevřeným oknem směrem k zadní zahrádce, kde se ho chopil vítr a zanášel ho k horám. Aniž se koho ptal, přinesl guri každému ze zajatců kávu, a pozdvihnouv jednomu po druhém hlavu, snažil se jim ji nalít do úst skrze oka sítě. Ačkoli je v těch šířkách déšť teplý, roztřesou každého promočeného šaty, a to tím spíše, je-li odsouzen k nehybnosti. Horká káva přišla proto zajatcům velice vhod.

Stejně jako strach tak také zoufalství působí na každého jinak, ale u mnohomluvného fiškála vzbuzovalo obojí jen zvýšenou drzost. Káva, která zahнала mrazení, ho zároveň vzpružila, a proto začal znovu Inocencia urážet.

„Nikdo by nevěřil, že může ještě být někde tak zaostalá vesnice, kde by měl černocho právo zatýkat a kde by mu běloch dělal sluhu. Víš, ty zabijáku za šesták, jak vůbec povstal černocho? Víte to vy ostatní, kteří jste si ho zvolili za starostu? Nevíte to? Tak vám to tedy povím!

Když se Pánbíček v ráji chystal stvořit člověka a míchal si na to hlínu, díval se na jeho práci čert z křoví. Čert je jako opice a hned také nabral bláto z kaluže a začal lepit podobného panáka, jakého stvořil uměleckou rukou Pán. Ale figura se mu nedařila, a čím víc ji opravoval, tím méně se mu líbila. Konečně se rozzlobil, žďuchl do panáka a ten spadl na zem, až se mu rozplácl nos. Čert se oň dál nestaral a šel se raději dívat, jak pokračuje dílo Páně. Pán vdechl hlíně nesmrtelnou duši a Adam oživil. To všichni asi víte, ale nevíte, co se dělo potom.

Bůh dobře věděl, co čert v křoví kulí, a vybídl ho:

»Když už jsi stvořil člověka, dej mu také duši!«

Čert musel poslechnout, ale nevěděl, jak duši udělat. Zvedl tedy ocas a »vdechl« figuru duši, ale ne ústy, nýbrž zadem. A figura oživila, ale byla zlá jako vřešťan a sápala se na svého stvořitele. Čert, aby si svého syna udobřil, hladil ho po hlavě, ale protože má žhavou ruku, spálil černochovi vlasy, takže jsou kudrnaté jako zrnka pepře. Proto mají černoši takové vlasy, proto jsou černí jako jejich stvořitel a proto také tak smrdí!“

Vyprávěč čekal ode všech přítomných výbuch smíchu a ještě větší výbuch zuřivosti ze strany Inocencia. Ale zklamal se. Všichni, starostu v to počítaje, nehnuli ani brvou, jako by nic neslyšeli. Jen se mi zdálo, že Inocenciovy oči se ještě více lesknou, zatímco se jeho jindy lesklá černá pleť stávala stále matnější, jako by ji posypával popelem. Věděl jsem, že neztrestá drzého mluvku, dokud je svázán, a byl jsem zvědav, jak si asi bude počínat, bude-li s ním sám.

„Zdá se, že už tak neprší,“ podotkl jsem, abych začal o jiném. „Myslím, že by bylo lépe, kdybychom došli k soudci a ohlásili mu, co se přihodilo. On rozhodne, zda bude výslech proveden zde nebo bude-li nutno přenést zajatce k němu.“

Dal jsem zúmyslně důraz na slovo přenést, aby si zajatci uvědomili, že zůstanou v sítích. K mému překvapení s tím fiškálové souhlasili. Snad se jim zdálo jistějším zůstat v sítích než se volně postavit proti uraženému černochovi. Ale jejich obavy zase stouply, když jsem pronesl dotaz, kdo u nich zůstane na stráž, a když se k tomu nabídl Inocencio. Při odchodu jsem upozoroval, že jim na čelech vyvstává pot, mlčeli však.

Přeběhli jsme v silném dešti k soudcovu domu, kde nás v otevřených dveřích čekali don Ramos i doña Maria, Místo abychom mu hlásili, co se stalo, začal sám vyprávět, co viděl ze svého okna. Pak teprve mohl podat hlášení Pándega. Poslouchal jsem jen na půl ucha. Více mě zajímalo, neuslyším-li z našeho domu zvuky, které by dokazovaly, že černochovi trestá urážku na svázaných zajatcích. Málokdo by odolal tak svůdné příležitosti. Ale neslyšel jsem nic podezřelého. Pak mou pozornost upoutal Ramosův výkřik rozhořčení, když mu Pándega dopodrobna líčil, jak fiškálové zacházeli s pitnou vodou v chladiči.

„Za to, že zhanobili pohostinství, dáme je odvézt svázané až do hlavního města. Nemyslíte?“ obrátil se na mne.

„Myslím, že by s tím byly obtíže,“ řekl jsem. „Za prvé, že nemáte vězení, do kterého byste je bezpečně zavřel, než bude možno je odvézt, a za druhé ani dobře nevím, kdo by je tam eskortoval. Starostova pravomoc končí na hranicích obce a v sousední obci by ustrašený starosta dal třeba fiškály propustit.“

„A jakou mám tedy pravomoc jako soudce? K čemu je mi titul, když nemám možnost zločince potrestat?“

„Prozatím ovšem nemáte pravomoc žádnou, zvláště mimo hranice své obce. Nejprve by

bylo třeba vaše svolení ohlásit provinciálním úřadům a vyčkat, až bude schváleno. Teprve pak byste si mohl vyžádat provinciální policii, která by zajatce odtud eskortovala.“

„A po celou tu dobu bychom je zde museli živit a hlídat?“

„Bohužel! A nejen že byste nesměli nechat vězně zajít hlady, museli byste živit i policii, která by si pro ně přišla. A pak nejen vy, ale i všichni svědci by byli povoláni do hlavního města, z čehož by vznikla řada nepříjemností, nemluvě ani o nákladnosti takové cesty. Spravedlnost je v této zemi trochu drahá věc.“

Don Ramos se zamyslel, a když mu nechtělo nic napadnout, hledal pohledy radu u doni Marie. Ta se nedala dlouho pobízet.

„Když se mohl ze starostenství poděkovat Miguel, můžeš se i ty“ – všichni si povšimli, že mu už tykala – „poděkovat ze soudcovství. Nebude-li možné předvést zatčené do dvaceti čtyř hodin k soudci, nastoupí zákon soudce Lynche. Bude-li se po soudcích někdo shánět a bude-li guvernérovi stát jejich potrestání za to, zaplatí každý po pěti milreisech pokuty a bude to odbyto. A já sama zaplatím za ty, kteří by platit nemohli.“

Tento návrh se nechtěl líbit přítomným rybářům, třebaže byl Ramos ochoten jej schválit. Nikdy jsem nechtěl věřit zkušeným, že ženy jsou vždycky mnohem chtivější pomsty a že jsou krvelačnější než muži, ale teď jsem se o tom přesvědčil.

Považoval jsem proto za rozumné zakročit dříve, než by její návrh došel všeobecného souhlasu. Řekl jsem:

„Z takových podmínek se právě v divočině a na pokraji divočiny vyvinul zákon Lynche, ale čím více se země civilizuje, tím více je třeba opouštět výjimečné zákony. Podle zákona musí být vězeň předveden do čtyřadvaceti hodin před soudce. Po té době musí být propuštěn na svobodu, ale má se na předvolání před soudce dostavit.“

„Opravdový zločinec by se jistě dobrovolně k soudci dostavil!“ vykřikla bojovně doña Maria.

„Jistě ne, a proto také byl v divočině zaveden zvyk lynchování, který chrání životy a majetek před zločinci. Ale my zde soudce máme a jeho poděkování by bylo jen obcházením zákona. Tomu třeba předejít a najít nějakou formu.“ Obrátiv se k Ramosovi, dodal jsem: „Jistěže jste dal zajistit jejich koně a všiml jste si, jakou mají značku?“

„Ovšem, a to hned, jak vsedli do člunů. Sel jsem se na koně dokonce podívat sám. Jsou to státní koně a dal jsem je zavést do lesa na pastvu. Jejich sedla jsou zde a prohlédl jsem už jejich obsah.“

„To bylo předčasné, dokud nebyla vznesena žaloba. Ale když se to už stalo, řekněte nám, jsou-li opravdu berními úředníky, nebo snad jen podvodníky, kteří se za ně vydávají?“

Ramos se poškrábal ve vlasech.

„Víte – tu žalobu by snad mohla podat žena, které vyvrátil dveře, ne? Nu, nepodala, ale snad se může říci, že ji podala, že jsem vystavil zatykač a že kromě doni Marie byl při otevření zavazadel ještě jeden svědek. Co se týče otázky, jsou-li opravdu fiškály, musím přisvědčit. Listiny mají v pořádku. Jeden má dokonce psaný deník – celý jsme jej sice nečetli, jen to, co v něm bylo o naší vesnici, a tam je popisováno, jak koho napálili, aby mohli předpisovat pokuty.“

Listoval jsem chvíli v deníku. Byla to krásná sbírka všelijakých darebačin.

„Škoda že si tu knížečku nemohu ponechat,“ řekl jsem. „Byla by to pěkná upomínka nebo dárek pro některého opozičního novináře. Říkal jsem to jen jako pro sebe, ale všichni to dobře slyšeli.“

„Jaký trest bychom tedy mohli vykonat?“

„Myslím, že za nynějších poměrů bude nejrozumnější, necháme-li je utéci,“ mínil jsem.

„Nedovolím, aby ti darebáci ušli bez trestu!“ křičela dona Maria. „Takoví zločinci!“

„Nu, tak velkými zločinci přece jen nejsou. Musíme se na to dívat tak, jak to skutečně je: nastražili jsme jim celou řadu pastí, a oni do nich spadli. To ještě není zločin, právě tak jako neplatí ty jejich všelijak vyprovokované pokuty. A pak – oni neujdou jen tak docela bez trestu. Nechtěl bych být v jejich kůži ani teď, natož v nejbližších dnech!“

Ramos se pokoušel zprostředkovat. Jemu osobně fiškálové neuškodili, a to mu trochu lichotilo.

„Jaké v tom vidíte výhody, kdybychom je nechali utéci? Nemůžeme je alespoň na nějaký den uvěznit?“

„To je možné, ale kde? Jediná pevně stavěná místnost by byla jen vaše pokladnice.“

Na Ramosově tváři se objevilo zděšení.

„Vidíte,“ řekl jsem, „vždyť jsem si hned myslel, že by vám nebylo milé zavřít fiškály zrovna tam. Ostatní domy jsou jen z bambusu a z hliněné omítky. Obyčejný jídelní nůž stačí, aby tři lidé se probourali ven za necelou hodinu; a kdyby neměli nůž, snad by jim to trvalo o hodinu déle. Nemyslím, že byste je chtěl nechat několik dní svázané, a přitom je ještě krmit, donášet jim pitnou vodu a starat se o ně. To by byl větší trest pro hlídače než pro ně.“

Všichni přítomní přikyvovali, ale stále se s tím jaksi nemohli smířit. Proto jsem pokračoval:

„Potrestal bych je tak, aby to bylo pro jejich strážce spíše zábavou než obtíží, a tak, aby se sem už nikdy nepokusili vrátit. Také bych rád, aby od nich a od jejich pokut byly osvobozeny ostatní vesnice.“

„Prozradte nám, jak to provést!“ prosil Pándega. „Zdá se mi, že to bude práce pro mne.“

„Bude to práce pro Inocência, pro vás a ještě pro jednoho nebo dva, které si vyvolíte. Představuji si to tak: Vy, done Ramosi, jako soudce je odsoudíte k pokutě a k trestu vězení, dejme tomu na tři týdny. Na úhradu pokuty jim zabavíte jejich zavazadla a zadržíte koně. Víme sice už, že koně nejsou jejich, nýbrž vládní, ale to nevadí. Nepřerušujte mne, dokud nevypovím celý svůj plán! Dáte je zavřít pod silnou hlídkou v pokoji domu, který jste mi propůjčil, protože je kromě vašeho nejpevněji stavěn. Budou pod dobrou stráží – ale která stráž někdy neusne? Jistě usne snadněji než hlídaný delikvent. A oni se probourají a utečou. Škoda s probouranou stěnou nebude tak veliká...“

„Nedám ji vůbec opravit. Zůstane na památku našich prvních delikventů a pro postrach všem budoucím trapičům osady.“

„To také není špatný nápad. Ale fiškálové nemají koně, a čluny si rybáři po tu jednu noc uhlídají. Nezbude jim proto nic jiného než uprchnout pěšky. Bude to velmi nepříjemná cesta.“

Návrh se zamlouval. Rybář, zvyklý na svůj člun, a jezdec, zvyklý na koně, bývají špatnými chodci. Všichni si živě představovali, jak se bude zajatcům šlapat ve vysokých botách v sypkém pobřežním písku. Že se potmě neodváží blízko k příboji, kde je písek tvrdý a uhlazený, tím si byli jisti. Ale doně Marii to nestačilo.

„Daleko pěšky nepůjdou, nejvýš do sousední vesnice, a tamější ustrašení rybáři to budou mít o to horší, oč větší budou mít fiškálové zlost. Vylíjí si ji na nich, uvidíte!“

„Nemyslím, že bychom něco podobného dopustili. Inocencio a jeho eskorta je budou »pronásledovat«. Budou to přece uprchlí vězňové a ty mohou pronásledovat po celém světě. Ovšemže pojedou na koních a přijedou do vesnic mnohem dříve než pronásledovaní. Budou mít tedy dost času, aby vyprávěli, jak se zde fiškálům vedlo, a rybáři se s většími čluny odklidí na moře, aby je nemohli zrekvírovat. Ostatně myslím, že jim i k tomu přejde chuť, až jim někdo prozradí, že po nich pátrá veliký černoš s eskortou. Budou raději honem utíkat dál. Pro případ, že by se někde přece jen minuli, pojedou Pándega na člunu podél břehu a všude jim připraví podobné uvítání. Než se doslanou do města, odevzdá už Pándega jejich majetek úřadům, popovídá si o celé příhodě s nějakým zvědavým žurnalistou, eskorta odvede jejich koně do státní stáje a všichni se vrátí domů v Pándegově člunu.“

„Výborně! Tak se mi to líbí,“ zvolal Pándega.

„Po zkušenostech ve vesnicích,“ pokračoval jsem, „se jim možná ani nebude chtít do města. Co je tam jediné dotáhne, bude myšlenka, že jste jim proti právu zabavili koně a zabrali jejich soukromý majetek a že se vám tam budou moci pomstít. Zatím však už

bude všechno odevzdáno a celá věc vyličená v novinách. Vyvážnou sice bez trestu, ale s takovou ostudou, že... Stůj! Neslyšíte nic?“

Všichni cosi slyšeli, stejně jako já, ale nevěnovali tomu tolik pozornosti, aby si uvědomili, odkud hluk přichází a co je jeho příčinou. Teprve když jsem přerušil řeč, vzpomněli si všichni, že se zajatci zůstal Inocéncio. A právě odtamtud bylo slyšet bolestivé výkřiky.

Nikomu nevadil silný liják a všichni hned běželi k zajatcům. Ale křik zatím utichl, jako by se v domě nic nedělo.

Na prahu seděl Inocéncio a klidně si pokuřoval. V houpacích židlích se pokyvovali můj průvodce a guri. V mém pokoji plápolal veselý oheň, za otevřenými dveřmi pokoje zajatců byla tma a zářilo tam jen několik uhlíků. Jedinou změnou, kterou jsem cestou postřehl, byly tři tarafy, zavěšené na verandě, aby uschly. Na Inocéncia se hrnuly otázky ze všech stran a všechny stejného obsahu.

„Snad jsi je nerozvázal a nenechal utéci?“

„Neutekli,“ ujišťoval negr. „Leží uvnitř, ale musel jsem je na chvíli rozvázat. Se svázanými lidmi nelze o některých věcech hovořit.“

Nebyl jsem už zvědav na to, co se stalo. Rozsvítil jsem lampu, podal ji soudci a usedl na třetí houpací židli. Zatímco jsem popíjel maté, vyprávěl guri, co se přihodilo.

„Ano, senhorové! Inocéncio rozvázal tarafy a jedním trhnutím vysypal všechny tři fiškály na hromadu. Chtěli se na něho vrhnout, ale on jim poradil, aby počkali, až se jim opět rozproudí krev a až si zvyknou stát na nohou, řekl jim, že teprve potom si to s nimi vypořádá jako pravý čertův syn. Dlouho snášel klidně jejich vyhrůžky, a teprve když se mu zdálo, že si už dost odpočinuli, ohlásil jim, že za chvíli přijde dovnitř. Vrazil tam potom, zabouchl dveře, a co se dělo dál, to jsme si mohli myslet jen podle toho, co jsme slyšeli. Ani to netrvalo příliš dlouho – ó, strachu jsme o něho měli dost, vždyť tam vběhl s prázdnýma rukama a oni měli na ohništi polena. Ale Inocéncio pojednou otevřel dveře, vynesl tarafy, rozvěsil je na verandu, a sotva byl hotov, přiběhli jste vy.“

Ramos i Maria vyšli v té chvíli z pokoje s docela spokojeným výrazem v tváři. Mlčeli.

Inocéncio se obrátil na Ramose prvý: „Pane soudce, způsobil jsem vám menší škodu. Vlastně jsem to ani nebyl já, ale zdá se mi, že obě židle jsou rozbité. Budu vám muset udělat nové.“

„S tím si nelam hlavu, Inocéncio! Byly už staré a rozviklané; Zato jsi nám uspořil práci a myslím, že pro nějaký čas nebude třeba zajatce vázat. Jednu podmínku si však přecekladu: po celou dobu, co zde budou, nesmějí dostat jinou vodu než z chladiče, v kterém si umyli ruce.“

„Ne, to nedovolím, milý soudce!“ protestoval jsem. „Víte, že jeden z nich je postižen

vyrážkou a že ti druzí to vědí. Nevěřím sice, že by se mohla nemoc přenést studenou vodou, ale ošklivost dovede zabíjet lidi někdy rychleji než nemoc.“

„Také by to nebylo ani možné, protože jsem vodu z chladiče na ně vylil, když jsem je chtěl přivést k vědomí. Teprve později jsem si na to vzpomněl a nanosil jsem čerstvou. Oni o tom ovšem nevědí,“ přiznal se Inocencio.

„Nu, alespoň jeden den jim to nepovíme. Trochu žízně jim neuškodí za to, že vypili mou kořalku,“ přimlouval se dobromyslně stařík. „Ještě jsem ji ani sám neochutnal.“

A při tom zůstalo.

Dešť a bouřka trvaly plné dva dny. Jak tehdy přelo! Mořský příboj stále sloupal. Poháněl jej rostoucí vítr, který divoce foukal od moře k pevnině. Nebylo téměř ani znát rozdíl mezi přílivem a odlivem, a špičky vln olizovaly čluny, přestože byly vytaženy skoro až k domkům. Veliké veselí bylo mezi rybáři shromážděnými kolem našeho ohně, když se guri otázel:

„Pane, není nebezpečí, že se z toho stálého deště rozvodni moře tak, že zaplaví břeh až k úpatí hor? Snad by bylo dobré, kdybychom si vysekali pohodlnější cestu lesem.“

Také oblek všech obyvatelů se změnil. Těžká vlněná poncha byla při takovém dešti stejně bezcenná jako můj gumový plášť. I těch několik desítek kroků od jednoho baráku k druhému stačilo, abychom promokli až na kůži. Proto se všichni oblékli docela nalahko a nosili pouhé přehozy, pletené z palmového listí. Byly pleteny docela řídko, ale jednotlivé částky listů odstávaly daleko od těla, skoro vodorovně, takže voda stékala z jednoho listu na druhý. Velice praktický oděv – později jsem podobné viděl u venkovanů na pobřeží Mexika – ale lidé v něm vypadají jako dikobrazové. Dikobraz „ulisu“, když je hodně rozzloben, rozčepýří ostny na všechny strany. Těžko se v takovém plášti projde dveřmi, ale když se odloží, je šat pod ním suchý. Protože ve všech chatách stále hořel veliký oheň, stačil lehký oblek, i když vítr profukoval stěnami z bambusu, obor zenými blátem.

Přebíhali jsme v takových přehozích od domku k domku a ubíjeli jsme čas besedováním. O fiškály nebylo obav. Okenice jejich vězení byly zvenčí bezpečně zabeďněny a na dveřích visel veliký zámek, který se otvíral, jen když jim byla dodávána potrava a dříví na oheň. Jedli však málo. Netrpěli hladem, zato tím více žízní, třebaže v koutě stál veliký hliněný chladič čerstvé pitné vody. Nemohli se odhodlat k tomu, aby si z vody, o které mysleli, že je táž, v níž se myli, uvařili kávu nebo maté.

Čas si krátili tím, že se hádali, vzájemně si vyčítali své hříchy a sváděli vinu jeden na druhého. Tím vycházelo najevo stále větší množství lotrovin, které spáchali v různých místech. U jejich dveří stále někdo seděl a bavil se posloucháním. Ponejvíce se tím

zabýval Pándega a pilně si vše zapisoval.

Jednou se mi svěřil:

„Víte, senhore, žil jsem dosti dlouho ve městě, ale byl jsem slepý ke všemu, co se děje ve veřejném životě. Teprve teď vidím, jak špinavá věc je jistý druh politiky a jak často je politický vliv zneužíván. Ani kdybych v hlavním městě seděl několik roků na universitě, nenaučil bych se tolik jako tady posloucháním za dveřmi. Měl jsem v úmyslu věnovat se politice a pracovat pro dobro svých spoluobčanů, ale teď ztrácím všechnu naději.“

„A přesto si myslím, že se pro politiku docela dobře hodíte a že můžete být své vlasti užitečný.“

„Čerta! Taková špinavá práce! Jak by někdo mohl bojovat proti takové spleti korupce, podvodů, uskoků a finančních vlivů několika bohatých rodin, které mají zem jakoby zpachtovanou? Myslíte, že je lidské sobectví vykořenitelné?“

„I to je možné, příteli! Byl jste někdy v hlavním brazilském městě? Je to nejkrásnější a nejčistší město na světě. Asfaltované ulice, na nichž není ani prášku, všude krásné parky, zahrady, plné květů a vůně. A to vše je práce několika málo let. Znal jsem Rio de Janeiro ještě předtím, než se stalo tak krásným městem. Tehdy byla sice příroda stejně krásná jako nyní. ale město bylo špinavé, zamořené žlutou zimnicí. Takzvaní »lepší lidé« bydleli vysoko v horách, a bylo trestem, museli-li někdo z nich bydlet v horkých měsících dole u moře. A co myslíte, kdo má zásluhu, že se město tak změnilo, že se stalo nejen nejčistším, ale i nejkrásnějším velkoměstem, obývaným miliónem zdravých lidí? Kdo je nejdůležitějším občanem v takovém městě, bez něhož by se brzy vylidnilo a zarostlo v několika letech pralesem?“

„Kdo by jím mohl být? Předseda municipality? President republiky nebo snad ministr financí?“

„Špatně, kamaráde! Nejužitečnějším člověkem, nejužitečnějším pracovníkem v takovém městě je cidič stok. Ano – ten. Umíte si představit, co by se stalo, kdyby se stoky ucpaly? Špinavá práce, hrozně špinavá, ale někdo ji dělat musí. Padne-li dělník při té práci, hned musí nastoupit na jeho místo druhý. Jeden velký fantasta, který chtěl zreformovat svět, prohlásil, že je to práce tak důležitá a tak bohubí, že by se jí měli věnovat mniši a jeptišky jako službě boží.

A právě tak je tomu i s politikou. Dobrý politik stejně jako pokrokový inženýr může plánovat a prosadit politickou kanalizaci a svést do ní všechno bahno, které se nashromáždí časem v každé takové mladé zemi, jako je vaše, stejně jako v zemích starých, kde se přestalo dbát o čistotu. Zdá se to být práce špinavá a nadlidsky veliká, na kterou síla jednotlivce nestačí, ale slyšel jste to už ve školách o staré řecké báji o

Augiášově chlévě? Také se zdálo být nemožné jej vyčistit, a potom k tomu stačil jediný obratný člověk, který to provedl velice snadno tím, že do chléva zavedl reku čisté vody. Byl za to prohlášen bohem. Tak je tomu i v politice, když do ní zavedete řeku veřejného mínění, když povzbudíte všechny ty roztroušené dobré a poctivé, ale ustrašené rybáře a venkovany a spojíte je v proud, který všechno bahno prospěchářů vyplaví.

Tady jste mohl pozorovat, jak je možno dělat dobrou politiku. Použil jsem k tomu snad i nepěkných uskoků, týchž, jakých je používáno v politické praxi, ale všechno to směřovalo k dobru. A viděl jste výsledek. Myslíte, že by zde mohli nějací fiškálové opakovat někdy ještě své neplechy?“

Pándega mlčky naslouchal.

„Očistili jsme Hadí ostrov od hadů. Stálo to život jednoho starého, nepotřebného kozla. Čtyři kozli tam zato žijí a tloustnou, ale celá dědina bude mít v budoucnu bohatý užitek z plantáží, které nebude muset ohrazovat ani proti škodné zvěři, ani proti koňům a jinému domácímu dobytku. A budou-li ti čtyři kozli dělat příliš velkou škodu, nedá mnoho práce je pochytat a zavézt zpět do hor. Ztučněli tak, že se dají snadno polapit. Stejně jsme očistili osadu od fiškálů, ale nejen naši osadu: zvěst o tom se rozšíří daleko široko po pobřeží i hluboko do vnitrozemí a tam všude si lidé uvědomí svá práva. Právě proto jsem vás vyvolil, abyste jel se svým člunem stále před fiškály a všude šířil zvěst o tom, co se zde stalo, abyste dojel do města dříve než oni a tam u kořene znemožnil nejen činnost jejich, ale všech jim podobných. Cestou budete mít příležitost sbírat praménky a spojovat je v řeku, která jednou vyčistí politické bahno – zatím třeba jen ve vašem okrese – ale kdovíco vše může přinést budoucnost?“

Svou přednáškou jsem snad nadchl Pándegu, ale s úplným neúspěchem jsem se setkal u Inocencia. Odepřel jasně a rozhodně pronásledovat fiškály. Když jsem na něho naléhal, skoro se rozplakal.

„Nenuťte mně, pane, k věci, k níž se nehodím!“

„Proč mi najednou vykáš?“

„Protože nemám už právo na vaše přátelství, když musím odepřít splnit tvůj rozkaz.“

„Jakpak to, Inocencio? Což myslíš, že přátelství je něco jako otroctví? Jsi svobodný občan jako já a nikdo ti nemůže dávat rozkazy. To bys mi mohl vypovědět nepřátelství i tehdy, kdybych já nechtěl poslechnout tebe.“

„To je něco docela jiného. Ty mi můžeš vzít své přátelství, ale negr, když je někomu přítelem, zůstane jím do smrti. To, cos mi řekl, zůstane navždy zapsáno v mé hlavě a nedá se už nikdy vymazat.“

„Ty si tedy myslíš, že mé přátelství je na výpověď, protože mám bílou kůži? Myslíš, že se

může někdy smazat, žes mi důvěřoval a že jsi šel se mnou do nebezpečí tam, kde se ostatní báli?“

„Bývá tak mezi lidmi, pane!“

„Tedy si myslí, že jsem černocho, který má náhodou bílou kůži! Nemluvme už o tom! Nechceš-li jít – nepůjdeš. Ale povím ti, proč jsem vybral právě tebe. Chtěl jsem, aby všichni viděli, a hlavně aby sis to uvědomil sám, jaká máš práva jako starosta, a abyste všichni, ty i oni, přestali myslet na rozdíly rasy a barvu pleti. Ale pověz mi alespoň, proč nechceš jít! Bojíš se, že by se ti snad někdo posmíval?“

„Oh, senhore, i kdyby ostatní na to nemysleli, budu na svou barvu myslet sám. Nebojím se posměchu, ale bojím se sám sebe. Nevěřím si, že bych je cestou přece jen nezabil. Mé jméno, pane, není žert – je pravdivé na puntík: zabíjel jsem. Bylo to za mého mládí, sebrali mě a byl jsem zařazen do popravčí čety generála Pinhera Machady za revoluce v Rio Grande. Nikdo nedovede vypovědět, jaká to byla krvavá revoluce, jak nenávistné to byly boje bratra proti bratru, v nichž syn vraždil a mučil otce, v nichž mučili vězně, zajatce i docela nevinné lidi. Lidé se proměnili ve zvířata. Já musel zabíjet, nebo by byli zabili mne. Je tomu už dávno, ale někdy se mi o tom v noci zdá, a taková noc je horší než horečka. Zapřísáhl jsem se, že už nikdy nezabiju bezbranného člověka, ale toho jednoho fiškála, právě toho, který plakal ve člunu a volal po své mamince, toho nejzbabělejšího, bych zabil. Neudržel bych se. Vždyť chybělo málo a byl by on zabil mne.“

„Myslel jsem, žes přecenil trochu svou sílu, Inocêncio. Tři proti jednomu byla přece přesila!“

„To, že byli tři, mne zachránilo, pane! Kdybych byl stál jen proti němu, byl by mě utloukl nadosmrti, ale ti druzí dva mu překáželi a pletli se mu, a tak vlastně potloukl sám své kamarády. Kdybych mu nebyl dal náhodou ránu, která ho uspala, vedlo by se mi asi hůře. On je totiž capoeira a dovedl to zatajit. Ani na jeho chůzi to nebylo znát.“

Inocêncio se odmlčel.

Capoeira býval brazilský národní zápas, něco jako džiu-džitsu u Japonců. Vynikali v něm hlavně námořníci, míšenci černocho a Indiáni. Byl jsem za své první cesty přítomen sportovnímu zápasu, v němž jeden capoeira zvítězil v dvanácti zápasech za sebou nad různými šampióny jiných národů v jejich národních zápasech. Porazil stejně anglického mistra boxu jako Japončíka nebo portugalského bastonéra, šermíře šavlí, fleretu i kavalisty na koni. Sám jsem se pokusil o štěstí, a přestože jsem myslel, že jsem velice obratný v šermu fleretem i dýkou, octl jsem se na zemi, aniž jsem věděl jak. Capoeira bojuje břitvou a špičkami všech svých končetin. Při sportovním zápase má místo břitvy štětec namočený v barvě, a tím značí rány, které dostává jeho protivník. Sám se bez obav

vystaví pěstem boxera, na dvě strany tlukoucím klacku bastonéra, šavli šermíře, nebo palaši kavaleristy a kopytům jeho koně. Při jednom kole s bastonérem použil capoeira své břitvy, ale zaručil se, že protivníka nezraní. S nepopsatelnou zručností odsekal protivníkovi jeden knoflík na kabátě za druhým a ukončil zápas tím, že mu odsekal také knoflíky u kalhot, aniž sám byl jen jedenkrát zasáhnut holí. Jinak se capoeira svého protivníka zpravidla ani nedotkne. Jen velice rychlým mávnutím ruky nebo nejčastěji nohy těsně před protivníkovými očima vyleká soupeře tak, že upadne vždycky směrem, který si capoeira vybral. Při opravdovém zápase dopadne zpravidla na něco tvrdého.

Tento zápas, spočívající ve virtuozitě, rychlosti a obratnosti, se mohl proslavit v celém sportovním světě, kdyby ho nebylo zneužito. Politické strany brazilské začaly najímat bandy capoeirů k svým účelům. Nejprve k dosti nevinným žertíčkům: když protivná strana při volbách vyšla s hudbou do ulic, poslali capoeiry, aby břitvou prořízli buben a pokazili hlavní efekt. Zesměšnit protivníka v zemi tak horkokrevných občanů, lidí s tak velice vyvinutým smyslem pro humor, znamená vyhrané volby. Ale druhá strana najala hned dvě bandy capoeirů, jednu na obranu svého bubnu, druhou pro útok na buben protivníkův. Politické projevy staly se tak pro publikum podobnou zábavou jako býci nebo kohoutí zápasy. Byly uzavírány sázky, která strana buben zachrání a které bude proříznut. Při takových rozvášněných příležitostech se capoeirové neomezili jen na řezání bubnů, jejich bandy si začaly podřezávat navzájem i krky a brzy pak nebylo vzácností, když v tlačenci dostal řeznou ránu i nezúčastněný chodec. Obě strany volaly po policii, ale capoeirové se vymkli časem svým zaměstnavatelům z rukou a nestačila proti nim ani pověstná brazilská jízdní žandarmerie. Stalo se sportem, že capoeira podběhl pod koněm kavaleristy a břitvou prořízl podpěnu sedla, takže jezdec za všeobecného smíchu sletěl na zem. Protože však i mezi policisty byli lidé obratní, jejichž palaše občas přece jen zasáhly ne dosti obratného capoeirů, začali capoeirové prořezávat koním břicha.

Slyšel jsem věrohodnou zprávu, že čtyři opilí brazilští námořníci-capoeirové dělali neplechty v přístavu v Marseilli. Když s nimi policie nic nemohla svést, byla proti nim vyslána setnina vojska s nasazenými bodáky. Capoeirové je donutili k ústupu až na samý kraj nábřeží a naházeli je do vody, načež sami přeplavali na své lodi a tam se ukryli.

Zdá se to být fantastické, ale kdo poznal capoeiry v činnosti, ten tomu uvěří. Capoeirové se stali veřejným nebezpečím, a musela být na ně uspořádána honička. Byli odstřelováni všude, kde se objevili. Protože je lze poznat podle lehkého a houpavého kroku, stalo se i cvičení v tomto zápase nebezpečným a v málo letech byli vyhubeni úplně. Pro světový sport je to opravdu škoda, právě taková jako u nás zánik naší národní hry „špačka“. Snad se to bude zdát čtenáři směšným, ale jakou senzaci by vzbudila v sportovním světě naše

hra „Špačková jedenáctka“! Jistě by nás proslavila víc než všechny propagační instituce. Inocencio zdvihl svěšenou hlavu.

„A proto, pane, nechci za nimi jít. Když je necháme uprchnout, budou bezbranní a ještě k tomu oslabeni žízni. Neboť oni žízni dál. Nic nebylo platné ujišťování, že jsem vodu vyměnil. Hubnou a slábnou vůčihledě, a já přitom vím, že bych se neudržel a že bych toho chlapíka cestou zabil.“

„Máš pravdu,“ přisvědčil jsem. „Bude tedy lépe, když sám nepojedeš, ale přesto si vypůjčím tvé jméno a tvou pověst. Pándega bude všude vyprávět, že je honí eskorta, kterou vede veliký černochoch, a tvé jméno je bude stejně děsit, i když se mnou budeš zatím na ostrově překopávat ústřicové kopce.“

Konečně déšť ustal, mraky zmizely a slunce páliło za úplného bezvětří na širou mořskou pláň. Jen moře samo se ještě nechtělo uklidnit a nezbedně skotačilo. Byly to však jen dlouhé, pomalé vlny, které se valily k pobřeží a srážely se s těmi, které se vracely.

Zdalo se, že bude velmi obtížné spustit čluny na vodu, ledaže by se všichni důkladně promáčeli. Přesto se rybáři chystali nastoupit v obvyklý čas svou práci na ostrově. Zaměstnávali se tím, že odhrabávali písek, který nanasla voda na jejich čluny, a snažili se je vyprostit. Náš kuchař Silva přenášel do blízkosti člunů zásoby v pytlích, železné hrnce, pánve a ostatní kuchyňské nádobí.

Takový obrázek jsem viděl, když jsem vyšel na verandu, abych dohlédl na počátek práce. Ale obrázek se pojednou změnil. Silva se právě chystal shodit pytel s fazolemi, který nesl na ramenou, ale neudělal to. Vzpřímil se, podíval se k horám, zdálo se, že chvílku pozorně poslouchá, pak se obrátil a stejně rozvážně kráčel s pytlem zpět. I ostatní rybáři zanechali práce a shlukli se v hlouček, obráceni k horám. Zdálo se, že o něčem vážně rokují, ale jaksi se nemohli rozhodnout. Zatím Silva došel až ke mně a pytel shodil. Měl asi na srdci velikou starost!

Konečně si dodal odvahy a vážně začal:

„Pane, je mi líto, ale dnes a v nejbližších dnech nemůžete počítat s mými službami. Ostatně jich ani nebudete potřebovat; protože rybáři nebudou na ostrově pracovat.“

„Proč? Nejste spokojeni s platem, nebo máte zas nějakou pověru?“

„Ne, pane, tak dobře zde ještě nikdo nebyl placen a také tu lidé neměli nikdy tak dobrou stravu. Ani pověra se tu nevyskytla. Nevíš vůbec, jak to všechny mrzí, ale rybáři musejí na moře, a kdo nejede na lov, je zaměstnán ve vsi. Povinnost k sousedům je přednější než výdělek. Tvá práce nespěchá, ale zanedlouho budeme muset přispět mnoha lidem ku

pomoci. Doufám, že se proto na nás nebudeš zlobit.“

„Nerozumím ti. Před chvilkou jste se chystali do práce a teď najednou měníte rozhodnutí. Co se vlastně stalo?“

„Neslyšel jsi duté stromy, pane?“

„Neslyšel, a nevím, co to má být.“

Silva chvilku poslouchal, pokývl hlavou a řekl:

„Zde pod verandou nejsou slyšet. Pojdme ven, a tam porozumíš, proč teď máme důležitější povinnost!“

Sel jsem za ním. Jakmile jsme vyšli před dům, který zabraňoval pohledu na hory, uslyšel jsem tlumené rány, stále pravidelně opakované, jakoby z veliké dálky.

Ale ani teď jsem nebyl o nic moudřejší a nedovedl jsem si vysvětlit původ a příčinu ran. Dával jsem pozor a zjistil jsem, že rány přicházejí zblízka i z veliké dálky a ze všech stran pohoří. Nejprve zněly pouze ze severu, pak se rozšiřovaly k jihu, aniž ty prvé ustávaly. Dělo se něco, co bylo všem srozumitelné, a proto jsem se ostýchal ptát se přímo. Začal jsem oklikou:

„Myslel jsem, že hory jsou neobydlené, ale podle pravidelnosti ran se zdá, že to dělají lidé.“

„V horách žije mnoho lidí, pane, a nikdo by o nich nezvěděl, nebýt takových příhod. Dalo se čekat, že se dají do pohybu po tak silných deštích. Vyberou si na to vždycky takový čas a vyženou z lesů všechny lidi a všechna zvířata. Však už také bylo načas. Já jsem, pane, rád chodíval do lesů na lov, abych trochu změnil jídelní lístek svého hostince, i když jsem byl většinou bez platících hostů, ale poslední dobou bylo skoro nemožné tam jít pro záplavu klíšťat. Vrátil jsem se posledně posetý klíšťaty jako mléčná dráha hvězdami.“

Po těch slovech vykročil směrem k člunům, aby pokračoval v stěhování kuchyňského nářadí, a nechal mne na stejných pochybách jako dříve. K mé radosti však přicházel soudce s Pándegou, od kterých jsem doufal vyzvědět více. Již z dálky na mne volali:

„Je to mrzuté, ale musíme přerušit práci na ostrově...“

„I svatbu musíme odložit,“ přispěchala doña Maria. „Právě jsem vás chtěla požádat, abyste mi půjčil kuchaře, a teď ho nemáte ani vy. Jistě otevře zase svou hospodu – však už tam nosí hrnce. Křikni na něho, Pándego, aby tam odnosil také všechny zásoby, které byly připraveny pro ostrov! Co by se nedostávalo, ať vezmou u mne nebo u Ramose! To bude lidí! A rybáři ať sebou trochu hnou a vyjedou na moře lovit! Přijdou všichni hladoví.“

„Nechtěli byste mi vysvětlit, co se vlastně děje? Kdo přijde hladový a jaké jsou to rány, které se rozléhají z lesa?“

„No přece kuraissoni.“

„Myslíte tažné mravence?“

„Co jiného? Obyvatelé lesů dávají znamení údery na duté stromy. Jsou to výstražná znamení, a každý, kdo je uslyší, je povinen běžet k svému dutému stromu, aby varoval ostatní, že táhnou kuraissoni.“

„Myslíte, že dojdou až k mořskému břehu?“

„Asi ne. Ještě jsem nikdy neslyšel, že by došli na břeh. Co by zde také hledali? Ale vyženou z lesa všechno, co je živé, ať je to zvěř nebo cristáo.“

„Nebudete se hněvat, že rybáři nebudou pro vás několik dnů pracovat?“ ptala se mě doña Maria. „Přijde mnoho lidí a bude věru třeba nalovit hodně ryb a nasbírat mořské ovoce.“

Když se i stará paní rozhodla odložit svou svatbu, tu bylo asi věru třeba každé pomocné ruky. Takové sebezapření zasluhovalo odměny.

„Ovšem, že nic nenamítám. Vzal bych vám jen Inocência, ale nahradím jeho úlovek tím, že přivezeme z ostrova banány. Také Pándegu bych vzal s sebou. Beztak by k žádné velké práci nebyl, ale potřebuji jeho člun. Nechci se plést do cizích věcí, ale jednu věc by snad bylo možno provést hned, dokud se nepřim hrnou lidé, a to je vaše svatba. Což kdyby pak Inocência napadlo poděkovat se z úřadu starosty? Pak byste neměli, kdo by vás oddal.“

Staré paní se ta myšlenka zalíbila. Bylo jí to znát na očích, ale přece měla námitku:

„Za tak krátkou dobu není možno uspořádat hostinu pro svatebčany, a tím méně nyní, kdy se zakrátko musíme starat o tolik lidí.“

„Svatební obřad možno provést v několika minutách v soudcově bytě, a za svědky si můžete vybrat dva, kteří mnoho práce nenadělají, jako přítele Pándegu, a hodilo-li by se vám, třeba mne. Na hostinu je dost času, až se vše zase uklidní. Věru, zdá se mi, že nemůžete mít lepší příležitost k tak slavné svatbě, jakou ještě zdejší kraj neviděl. Říkáte, že přijde mnoho lidí a že budou hladoví. Bude třeba je nakrmit. Budou to chudí lidé, utečenci před živelnou pohromou, která je vyhnala z jejich příbytků. To je jasné, ale jak dalece znám zdejší lid, myslím, že pohostinství jim bude trapné, nemají-li možnost vám je oplatit. Čím chudší, tím hrdější. Nešlo by to zařídit tak, že byste je uvítali jako svatební hosty?“

Pozoroval jsem oba zvědavě. Přece jen v nich zůstal alespoň zbyteček dřívějších názorů, a hlavně na Ramosovi bylo znát, že počítá. Svatební hostina znamenala velké vydání, které se mu zdálo zbytečné, a s radostí proto uvítal můj návrh na provedení obřadů bez okázalosti. Hostina se mohla odložit na pozdější dobu. Když se však zadíval na Marii, pochopil, že s tím není spokojena a že by na to nepřistoupila. Zbytečné vydání, docela zbytečné, ale nutné. Hleděl tedy, aby na sobě nedal znát, že nemá z mého návrhu radost. Právě tak nepříjemným vydáním bylo krmení běženců.

Podobné úvahy jistě promnuly i hlavou doni Marie. Snad také bojovala sama se sebou; netrápily ji výdaje svatební hostiny, ale pohoštění, bezplatné pohoštění tolika lidí, to byl přece jen trochu rychlý přelom od dosavadního způsobu myšlení a života. Zde se jim však nabízel nápad, který oba nutné výdaje spojil v jeden, a k tomu ještě poskytoval možnost uspořádat tak slavnou svatbu, o které se bude ještě po desetiletích vyprávět v celém kraji. Chopili se ho proto.

Jen tak, aby se nezdálo, měl Ramos námitku: „Mám jen obavu, zda bude ve vsi dost kořalky pro tolik lidí. Nepomluví nás pak nakonec?“

„Z toho nemám strach. Za daných okolností nebude mít nikdo stížnost. Bude to alespoň první svatba, při které nebude opilců. I do novin bude moci Pándega napsat její popis.“

To rozhodlo, a doña Maria hned dělala další plány.

„Lidé s sebou jistě přiženou také svůj dobytek, ovce, slepice. Bude možno od nich koupit jalovici, a drůbeže bude také dost, i prasátek. Co říkáte, senhore, nemohl byste pro nás obstarat nákup, aby lidé nemysleli, že chceme využít jejich zlé situace?“ obrátila se na mne.

„Nebudu to kupovat sám, protože bych platil příliš draho, ale obstará to Inocéncio.“

„Na naší svatbě nebudeme přece spořit – vid', Ramosi?“

„Nu, dobrá, vezmu si to tedy na starost. A teď, než bude ještě větší poplach, mohli bychom se postarat o provedení obřadu. Souhlasíte? Inocémcióóó!“

Starosta přiběhl a šli jsme k soudcovu domu. Pándega mu cestou vyprávěl, k čemu ho potřebujeme, a připravil ho na jeho první úřední výkon.

Pándega napsal v několika minutách svatební smlouvu, kterou podepsali novomanželé, já s Pándegou jako svědci a pro jistotu soudce ověřil hned všechny podpisy. Mysleli jsme, že tím je vše skončeno, a don Ramos chystal sklenky, abychom to všichni zapili skleničkou jeho nejlepší a nejstarší cachagy. Inocéncio si to však usmyslil docela jinak. Chtěl hrát svoji roli doopravdy.

Podržel ruce obou manželů ve své, dělal, jako by jim nasazoval snubní prsteny, a začal:

„Dali jste mě zavolat, abych provedl svatební obřad. Jsem starosta, vy jste to chtěli, a proto jsem to udělal. Jsou mimořádné poměry, a proto možno hostinu odložit o nějaký den, než se dostaví hosté zvaní i nezvaní. Stejně je možno přimyslet si prsteny. Obřad je proveden a zapsán Pándegou. Účetní knížka; do které sňatek zapsal, je sice jen prozatímní, ale má plnou platnost. Já však myslím, že bylo ještě třeba provést jiný obřad, a když nebyl proveden dříve, jak měl být, je to také vina mimořádných poměrů.“

Oddychl si, než pokračoval:

„Obřad, který mám na mysli, je zápis nově narozených, je to křest vás obou, kteří jste se

stali manžely. Nepřerušujte mne. Nejsem teď černochem, ale starosta. Vy dva jste se narodili vlastně teprve před několika dny. Známe vás sice od dětství, žili jste mezi námi, ale nikdo vás neměl rád a vy jste neměli také nikoho rádi. To, co jste žili, nebylo možno nazvat životem – žili jste jako ústřice v tvrdé skořápce. Pak mezi nás přišel hledač pokladů. Nenašel sice poklady na ostrově, zato však našel poklady v nás všech, našel je i ve vašich ústřicových skořápkách a vy jste se znovu narodili. Taková novorozeňata je třeba pokřtít, a proto vás křtím a zapisuji vás do matriky srdcí nás všech. Jménem všech obyvatelů dědiny vám přeji mnoho štěstí!“

Na začátku této podivné řeči se nám zdálo, že u řečníka zvítězí černochem vrozená dětská hravost; čekal jsem, že nakonec propukne v hlasitý smích a tím celou věc zesměšní. Ale Inocencio se díval vážně a mluvil srdečně, že stejně vážně jsme naslouchali. Když při posledních slovech vylil na hlavy „novokřtěnců“ obsah pro něho nalité sklenky cachagy, zamžily se oči všech a doně Marii tekly po tvářích veliké slzy. Když ukončil, objal ho Ramos a stará nevěsta mu nastavila tvář, aby ji po starém zvyku políbil.

KAPITOLA DESÁTÁ

POKLAD NA OSTROVĚ

Dunivé hlasy dutých stromů pozvolna umlkaly jeden po druhém, až zmlkly docela. Bylo to znamením, že už všichni obyvatelé lesů opustili svá bydliště a nastoupili cestu k mořskému břehu.

Čluny rybářů byly staženy k okraji příboje a jejich majitelé nakládali na ně různé potřeby podle toho, jaký byl účel jejich dnešní práce. Někteří přinášeli své tarafy, jiní velkou společnou síť, kterou měli zatáhnout veliký kus moře, a jiní se vyzbrojovali mačetami s foisemi, srpovitě zahnutými sekýrami, aby ze vzdálenějších zátocin přivezli dostatek píce a přinesli z pokrajů lesa palmitos, jedlé dřevě pralesních palem, které v bližším okolí vesnice byly už vyhubeny. Rychle byly vztyčeny stožáry, vytaženy plachty, a čluny se rozjely různými směry v houfcích i jednotlivě.

Jen my tři v Pándegově člunu jsme nevytáhli plachtu. Nechali jsme se zvolna houpat mořem a odnášet klesajícím odlivem k ostrovu. Pouze chvilkami se některé veslo namočilo, aby trochu napravilo směr člunu, s kterým si nezbedné moře chtělo pohrávat.

„Co myslíte, kdy asi přijdou lidé z lesů?“ zeptal jsem se.

„Tak kolem poledne se začnou trousit. Poslední přijdou snad až ráno, a ti, kteří si budou příliš důvěřovat, dojdou až zítra k polednímu.“

„Zdá se mi, že by to byla dobrá příležitost, provést soupis všech obyvatelů. Myslíte, že přijdou všichni?“

„Z téhle strany hor ano. Snad někteří, méně zkušení, zůstanou, anebo ti, kteří věří, že vynášeli nějakou novou ochranu proti mravencům, ale s těmi se už nemůže počítat. Z těch se sotva některý zachrání, půjde-li hlavní proud blízko jeho bydliště.“

„Myslím, že trochu přeháníte. Poznal jsem kuraissony, tažné mravence, hned za své první cesty v horách za přístavem v Santos. Důkladně mě vyděsily přípravy, které podnikal můj hostitel, a mravenci by mě byli málem dostali. Byl jsem tehdy zelenáč; všechno, co jsem viděl, bylo pro mne nové, na všechno jsem se chtěl podívat zblízka, a všechna nebezpečí pralesů, o kterých jsem slyšel vyprávět, mi byla směšná a vynalezená jen pro postrašení nováčků. Přišel jsem k názoru, že postrach z kuraissonů je též jednou z takových povídaček. Byl jsem tehdy hostem jednoho kolonisty, který se před málo roky usadil v pralese a založil tam třtinovou plantáž. Seděli jsme u oběda, když přiběhl mulatský kluk od souseda a křičel jako pomínutý: »Kuraisson, kuraisson!« a utíkal dál...“

„Tam neznali signalizování dutými stromy? Ne? Z toho tedy vidíte, že v tom kraji nejsou příliš velké armády kuraissonů. Ve zdejší kraji jsou jejich tahy tak početné, že by bez dutých stromů zničili všechny obyvatele lesů. Nebylo by vůbec možné tam žít. Ale vypravujte dál! Rád bych věděl, jak se tam lidé brání.“

„Moji hostitelé nechali jídla a neměli ani kdy mi vysvětlit, co se děje. Snášeli kdejakou nádobu, umývadla i plechovky od petroleje, naplnili vše vodou a stavěli je pod každou nohu stolu, židlí a postelí, na nichž se pak usadili a čekali. Zařídil jsem se podle jejich příkladu a usadil jsem se na jednom menším stole. Teprve když se všichni usadili, všiml si mne hostitel, že prý jsem příliš blízko stěny a šikmé střechy a že se musím přestěhovat doprostřed pokoje. Přestěhoval jsem se, ale stále jsem ještě nevěděl, oč jde. Bylo mi divné, že nikdo neslezl, aby mi pomohl.

Slyšel jsem podivný zvuk, takové šustění, skřípání, kvikot, ani nevím, jak bych to pojmenoval, a nemohl jsem zjistit, odkud to všechno pochází. Potom se mi zdálo, že se celá došková krytina pohybuje a každé stéblo že se kroutí, jako by hořelo, ale nebylo vidět ani plamen, ani kouř. Už jsem chtěl slézt, abych se šel podívat, co se děje, ale hostitel mi hrubě poručil, abych zůstal sedět, kde jsem, a ani se nehýbal. Houkl jsem si na něho podobným způsobem: »Že vám stojí za to dělat takové komedie jen proto, abyste mě vystrašil!« – »Nevíte, co mluvíte!« zařval na mne. »Podívejte se na podlahu!« Opravdu – podlaha, která byla z udusané hlíny a tvrdá jako mlat, se jemně vlnila a z podlahy přicházel stejný zvuk jako z došků střechy.

Lehl jsem si na stůl a nevšímaje si varování hostitele, sáhl jsem si na ten pohyblivý

koberec, abych věděl, co to vlastně je. Ale náramně rychle jsem zase stáhl ruku zpátky. Na dvou prstech jsem měl zakousnutých několik kuraissonů...“

„Jak vypadali?“

„Byli to mravenci jako malé vosy, ale tenouččí, asi dva centimetry dlouzí, s velikou tvrdou hlavou a na té měli pár dlouhých, na konci do pravého úhlu proti sobě zahnutých kusadel s jedovatou žlázou. Do čeho se zakousnou, toho se nepustí. Nechají si raději hlavu utrhnout, a ty mi také zůstaly viset na prstě ještě dlouho potom, než jsem našel lékařskou lancetu, abych rozštípl hlavičky a vytáhl je z kůže.“

A po celou tu dobu se mi zdálo, jako by ty mrtvé hlavičky stále ještě do rány stříkaly jed. Byla to bolest mnohem horší než bodnutí sršně. Taková vtíravá bolest, kterou bylo cítit až v morku kostí. Asi jsem hodně kvičel a svíjel se, protože hostitel na mne křičel, abych se hleděl udržet na stole a nespádl na zem, protože by pro mne pak už nemohl nic podniknout. Zdálo se mi, že v místnosti křičí všichni najednou. Potom mi říkali, že jsem měl velké štěstí, že jsem nespádl a že stůl ten můj tanec vydržel a nerozsypl se. Trvalo dost dlouho, než bolest přestala alespoň natolik, že jsem zase mohl myslet, a než má zvědavost nad ní zvítězila. Cucal jsem si prsty i s hlavičkami mravenců a začal jsem se dívat kolem sebe. Všichni seděli na stolech jako opice a dávali pozor, aby nějaký mravenec na ně nespádl se stropu. Když se tak stalo, honem ho chytili do hadru a zmáčkli ho. Po první zkušenosti jsem uznal, že je to docela moudré, a zařídil jsem se podle toho. Nebylo to snadné. Ty potvůrky jsou velice tvrdé, a protože jsem měl jen kapesník, přeložil jsem jej několikrát, což však nepomohlo. Mravenci, kteří na mne spadli, prokousli kapesník a snažili se zahryznout se mi do kůže. Teprve pak jsem si jich mohl lépe všímat.

Dům měl stěny z bambusu, ohozené hlínou, ale ty byly celé rozpraskané, takže skulinami foukal vítr. Mravenci vlezli do každé skuliny, a nikdy bych byl neuvěřil, co všelijakých zvířátek v těch stěnách a v doškové střeše žilo. Všechny vytahali, od blech až k velkým plošticím, pavoukům, ba i ještěrkám, a jakmile některý vytáhl svou zmítající se kořist, hned ji obalili ostatní mravenci a ve chvíli z ní zbyla jen kostřička nebo kousky krunýře a krovek.

A nic více nezbylo, jak jsem později zjistil, ani z malého čuníka, kterého lidé zapomněli v chlívku. Zdálo se mi, že jsem zaslechl jeho docela krátký kvikot. Ostatní prasata, která kolonista měl, zaběhla někam do lesa a vrátila se až za několik dnů, obalená bahnem. Kolonista už s nimi nepočítal. Nemyslel, že se kdy vrátí.

Ještě dlouho, když už nebylo mravence slyšet, jsme seděli na stolech. Mně to ale nedalo. Vzpomněl jsem si, že jsem si v rozčilení zapomněl chytit několik mravenců pro svou sbírku. Sbíral jsem tehdy všechno možné.

Slezl jsem, abych pátral po nějakém opozdilci, a nedbal jsem hostitelova varování. Prý bych se mohl srazit s nějakým rojem, který se opozdil někde u větší kořisti, řekl jsem jim, že takový oddíl už bude jistě nažraný a dá mi pokoj, ale kuraissonové prý se nikdy dost nenasytí. Snad měli pravdu, protože jsem se s takovým rojem potkal, a mravenci mě důkladně prohnali. Najednou jsem kolem sebe slyšel šustot, a ať jsem utíkal kam chtěl, šustilo to kolem mne na všech stranách. Naštěstí jsem doběhl k potoku. Byla to taková horská bystřina a v těch místech tvořila menší vodopád, do kterého jsem skočil. Patrně i prasata se zachránila podobným způsobem. Prudká voda odnesla mravence, kteří se mi zachytili na šaty, a už mne nekousl žádný, ale také jsem žádného neuložil pro svou sbírku. Nelituji toho, protože mé tehdejší sbírky stejně přišly všechny nazmar. Neměl jsem potřebnou výzbroj a také jsem pak přestal přírodniny sbírat.

Pak mravenci odešli, jak přišli, a práce a život v pralese zase pokračovaly v obvyklých kolejích. Ale sběratel hmyzu by byl plakal nad výdělkem. Kromě komárů a ostatního hmyzu, který se rodí ve vodě, vymizelo všechno. Spalo se nám ovšem mnohem lépe. Ani jediná blecha nás nerušila ve spánku a ani jediné klíště jsme nemuseli dobývat ze zanícené kůže.“

„V našem kraji byste takové pozorování nemohl dělat. Zde by vás neochránilo žádné umývadlo naplněné vodou. Objeví-li se kuraissoni, přijdou v takových množstvích, že je nezadrží ani široká bažina, ani oheň. Jdou na vodu, topí se v celých rojích a přes most mrtvol jdou jiní dál, oheň udusí svým množstvím, na hořící dřeva nalezou, obalí je a seškvaří se na nich, ale lezou přes seškvařené dál. Žerou a žerou vše, co je zvíře, žerou ve dne, žerou v noci, táhnou v pruhu širokém několik set metrů, ale jednotliví zvědové se roztáhnou v linii až několika kilometrů, a jakmile na něco většího narazí, hned přivolají ostatní.“

„Rád bych věděl, jak je přivolají! Povězte nám, odkud přicházejí a kam zas najednou zmizí! Někdy se neobjeví po mnoho měsíců, někdy i několik roků o nich není vůbec slyšet, a pak jsou zde zase najednou v nespočetných miliónech. A co bych nejvíce chtěl vědět, čím se živí po celou tu dobu, co o nich nevíme, ty milióny a snad miliardy tak žravých zvířat.“

„Nejste asi sám, kdo by to rád věděl. Je to s nimi asi jako s kobyilkami, které přiletí v ohromných mračnech a sežerou celou úrodu rozsáhlých krajů. Kobylinky možno lépe sledovat, ale pokud je zjištěno, přiletí ze suchých pouští, kde není travičky, kterou by mohly žrát. A v severní Evropě se čas od času objevují lumíci a v nesčetných proudech zaplaví celou krajinu. O těch se alespoň ví, kam zmizí. Po takovém rojení, po tak nesmyslném a bezúčelném rozmnožení udělají hromadnou sebevraždu a naskákají do

moře. Kobylinky, když nakladou vajíčka, se vznesou a často také zapadají do moře nebo vyhynou morem. Jejich příští generace, která se vylíhla z vajíček, nadělá sice mnoho škody, ale i když ji člověk uměle nevyhubí, vyhyne sama. Není známo, že by se vracely tam, odkud přišly, alespoň nikoli v mračnech – snad jen jednotlivě. U kuraissonů to snad bude něco podobného.“

„Staří zkušené lidi vypravují, že se mravenci objevují vždy po deseti letech a ve zvlášť velikých rojích po dvaceti letech.“

Snad. Snad je to týž deseti– a dvacetiletý rytmus jako veliké povodně řek. Kdo to může zjistit a kdo zná příčinu? Jak četná tajemství má příroda!

Moji oba společníci by si byli rádi ještě dlouho povídali o záhadách přírody, aby je řešili neplodným hádáním, ale bylo třeba chopit se vesel a zatočit kolem ostrova.

Veliká bouře přinesla mnoho divných věcí, které uvízly mezi balvany, a odliv je pomalu odkrýval. Mnoho však také odnesla. Na prvý pohled jsem viděl, že se něco stalo s ústřicovými kopci, u kterých jsme krumpáči a lopatami rozrušili vrchní, staletími udusanou vrstvu. Jako by moře žárlilo na naši práci a chtělo samo odnést poklady, po kterých jsme pátrali... vlna za vlnou narážela na ústřicové ulity, rozviklala je svými nárazy a smetala jednu po druhé. Zejména nejširší mohyla, na které jsme nejvíce pracovali, se snížila o několik metrů. Na jejím povrchu...

„Pane a příteli! Nevidíš, co je tam na tom sambaqui? Někdo tu byl, pomáhal nám a nechal tu pro tebe dárek.“

Jak lehké bylo pro věřícího člověka, pro mysl snadno náchylnou k pověrám, uvěřit v zákrok nějaké nadpřirozené mocnosti. Inocenciova mysl k něčemu takovému náchylná byla; i když se tomu bránil, měl to v krvi, zdědil to po dávných afrických předcích. Snad má takový věřící člověk krásnější život, když věří, že tolik všelikých dobrých bytostí se stará o jeho život a svádí boj s jinými bytostmi, které mu chtějí škodit. Jak pohodlné je vymyslet si sbory otroků, kteří se o člověka starají a spokojí se za odměnu nepatrným dárečkem, vzpomínkou ve formě modlitbičky.

Ale střízliví lidé, jako já a Pándega, k své veliké lítosti víme, co je tíže, a že hladká věc skýtá vodě menší odpor než hranatá a kostrbatá ústřice, proto jsme chápali, že dáreček nám tu nenechala dobrá víla, ale rozbouřená voda, která odvalila ulity a uprostřed prohlubeniny, již vymlela, zanechala několik kamenných seker z hlazeného kamene, asi půl metru dlouhé hlazené tlukadlo a nejkrásnější předmět, jaký jsem kdy našel: kamenného papouška s roztaženými stylizovanými křídly a prohlubeninou na prsou, která sloužila jako mělká nádobka. Nebyl to prvý podobný předmět, který vydalo sambaqui vědě, ale byl nejkrásnější a nejmělečtěji provedený ze všech, které jsem znal a

viděl v různých muzeích.

„Nu, nemáte radost, pane?“ řekl Pándega. „Já kdybych něco takového hledal a tak snadno bez práce našel, postavil bych se radostí na hlavu, třepal ve vzduchu nohama a pak bych ještě udělal řadu kotrmelců.“

„Já z toho radost nemám. Mnohem raději bych tu věčičku pracně vykopal sám. Je to sice krásná práce, větší a krásnější než jiné dosud vykopané, ale vědecky je právě tak bezcenná jako všechny ostatní, které jsou v muzeích a které našli hlupáci čirou náhodou. Nic nám neříká, k čemu sloužila, a co nám mohla říci, to odplavilo moře.“

„Co by kus skály mohl říkat? K čemu ten sochor mohl být? Snad...“

„Zase snad. To je slůvko, které nejvíc nenávidím ze všech slůvek. Jsou lidé, kteří je mají velice rádi. Hlavně učenci, když sedí ve svých kabinetech, si vymýšlejí celou řadu takových snad. Našlo se už několik takových nádobek ve formě ptáků, žab i jiných zvířat a všechny mají takovou docela mělkou prohlubeň jako misku, do které se málo vejde. O lidech, kteří je vyráběli, nevíme skoro nic, máme z nich jen několik kostí, nějakou rozmačkanou lebku, to je všechno. A přece si učenci vymysleli mnoho věcí, napsali hromadu učených knih, a protože se do těch misek málo vejde, tvrdí, že to byly obětní misky, do nichž pozůstali ronili slzy na hrobě velikého náčelníka.

Jiní v nich vidí idoly, modly a dokládají to rovněž vymyšlenými důvody. A já zde najdu nejkrásnější ze všech, dostanu se k ní po týdenní práci tolika lidí a nemohu přispět vědomostem o lidech, kteří ji vyrobili, o nic víc, než kdybych o ni byl zakopl někde na břehu, kam ji voda vyplavila.“

„A co byste mohl říci, kdybyste ji byl vykopal sám?“

„Možná málo, možná mnoho. Vykopal jsem už jednu severněji odtud, ve státě Páraná, ne však sám, nýbrž s pomocí námořníků, které mi půjčil guvernér. A ti ji našli, právě když jsem měl záchvat zimnice, a oni – pitomci – mě nechtěli rušit a chtěli mi udělat radost tím, že mě překvapí. Když mě záchvat přešel, našel jsem vedle svého lůžka hezky zpracovaného kamenného holuba s prohlubeninou, pěkně umytého, že na něm nebylo ani prášku z vrstvy, z které ho vykopali. Tehdy mi alespoň ukázali vrstvu, ve které ho našli. Ale z nadšení nad nálezem kopali vášnivě dál, nakopali toho hodně a našli všelijaké pěkné věci, všechny z hlazeného kamene. Ale to jsou zase jen pouhá snad! Snad mi ukázali správnou vrstvu, snad se zmýlili. V téže vrstvě, ve které, jak říkali, udělali ten nález, jsem pak kopal sám po několik dnů.

Zjistil jsem prapodivné věci. Byly tam lidské kosti, ale všechny rozštípnuté. Nebylo to tedy pohřebiště, ale zbytky hostin lidojedů. Rozbýjeli kosti, aby z nich vybrali morek. Alespoň něco jsem tedy věděl o lidech, kteří utvořili vrstvu, v které jsem kopal. Ale

pověděla mi ještě mnohem víc. V jiných vrstvách nad ní i pod ní, jsem mezi ústřicemi našel popel a kousky dřevěného uhlí, hrubé nástroje z otloukaného nehlazeného kamene, a právě v té vrstvě, kde byly prý objeveny hlazené a jemně zpracované kamenné nástroje, ve vrstvě, v které byla nalezena krásně zpracovaná soška holuba, nenašel jsem ani uhlíček. ani prášek popele důkaz, že lidožroutský lid, který tam tehdy odbýval své orgie, neznal nebo přesněji řečeno neměl oheň. Ani jedinou opálenou kost jsem nenasel v té vrstvě a byly tam kosti velryb a zvápenaté páteře velikých žraloků, a to vše jedli ti lidé syrové. Bylo by možno, že by pračlověk došel k tak vysoké kultuře bez znalosti ohně? Nebo to byla jedna z těch velikých tragédií lidstva, kdy jim uhasl věčný oheň, stále udržovaný po celá pokolení privilegovanou vrstvou, a lidstvo zůstalo bez ohně a nedovedlo si jej udělat?

Znechucen jsem tehdy zanechal práce. Nesloužilo mi zdraví, docházely mi peníze. Využil jsem zde příležitost v naději, že přece jen budu moci přesněji zjistit pravou vrstvu a že snad některá z nich poví víc. A teď, když jsme se pracně prokopali tak blízoučko k ní, odneslo mi ji moře a jako na posměch mi zde nechalo jen několik ukázek. Pro muzeum, které je dostane, to budou pěkné kousky, ale pro mne je to jen inventární číslo bez vědecké ceny. Dojděte s Inocénciem na plantáž a nanoste banány! Já se zatím budu bavit pozorováním mořských zvířátek, abych si spravil pokaženou náladu.“

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

K LEHKOMYSLNOSTI JE TŘEBA ODVAHY

Je mezi mými čtenáři někdo z těch šťastných lidí, kteří žili u moře? Nemyslím turistu, který hnán programem cestovní společnosti přestupoval z vlaku do parníčku, nechal se okrádat ve špatných hotelích, kde ho špatně obsluhovali, nemyslím lázeňského hosta, který se nějaký čas povaloval v mořských lázních, žil v přepychových hotelích nebo ve vilách, musel se převlékat několikrát denně, nudit se na promenádách, nechat se obírat v hernách a přitom vidět moře plné lidského hmyzu, mezi nímž se koupal oblečen, za křiku a výskotu, že ani nevnímal tu stálou píseň moře – myslím některého z toho mála slastných jedinců, kterým osud dopřál žít u tropického moře mezi dobrými, spokojenými rybáři, kde nemusel počítat ani s penězi, ani s časem, kde mohl pozorovat moře v jeho každodenně se měnící kráse a živit se jeho rozmanitým, stále se střídajícím ovocem.

Těm několika šťastným by bylo zbytečné popisovat, jaký je to krásný život – a těm ostatním? Darmo jim o tom psát – vždyť by nepochopili. A kdyby – což bych to vůbec uměl popsat?

Myslím, že je málo lidí, kteří prožili život tak krásně jako já. A nejkrásnější prožitky mi dalo moře a prales. Byly krásné ty nebetyčné ledovce na vrcholcích Kordiller, ale byly tiché, mlčenlivě, a když se přece rozezpívaly, hovořila nad nimi bílá smrt, proti které se marně brání nepatrný a nemotorný tvoreček, jakým je člověk. Také moře zná smrt v nejrozmanitějších formách, ale těm může člověk vzdorovat v dobře stavěném člunu, svými zbraněmi se může bránit dravcům, svým důmyslem se chránit před nebezpečím. A jak šeptá, hovoří, zpívá i řve moře, které nikdy není docela tiché a němé!

I nejšťastnější tulák má chvíle rozmrzelosti, chvíle, kdy by nejraději nikoho, ba ani sebe neviděl, ale svěří-li svůj žal moři, jako by jej svěřil příteli – žal zmizí a on naň zapomíná. Ukáže mu tolik krás a tolik zajímavostí, že odvede jeho pozorování, dá zapomenout na neúspěchy, na zklamané naděje – i na čas. Tak se stalo i mně.

Přebrodiv jsem se přes mělké průplavy z jednoho ostrůvku na druhý, až jsem si vyhledal pěkné místečko na velikém plochém kameni. Položil jsem se pohodlně na břicho, nechal jsem hřát svá záda příjemnými slunečními paprsky a ovívat se ještě příjemnějším vánkem, sehnul jsem se na hladinu, ani ne metr vzdálenou, a díval jsem se. Vše tam dole zdálo se být mrtvé. Zavinil to snad můj stín?

Ale mezi kameny se začaly pohybovat bodliny mořského ježka, tam hvězdice pomaloučku nakrucovala jeden ze svých paprsků, lam zase vyletělo z díry klepeto kraba a zachytilo nějakého nevinného tvora – a najednou všechno zmizelo, voda zhnědla, zakalila se. To přeletěla sépie pozpátku velikou rychlostí a rozstříkala kolem sebe svůj inkoust.

Přestávka! Po chvílce bude další jednání.

Zpočátku zvolna se vynořuje podmořská krajina jako z mlh. Je vidět jen hrubé obrysy kamenů, ale obraz se rychle jasní, inkoust sépie se rozpouští, rozptyluje, nebo jej požírají milióny mikroskopických tvorečků, a holé kameny počínají opět rozkvétat. Sasanky vystrkují svá chapadla v nejzářivějších barvách a nejfantastičtějších tvarů. Koutkem oka pozoruješ dosud neznámý jev. Jen kousek dál, tam trochu v hlubších vodách, je nehybný, obrovský, průhledný, jakoby skleněný zvon, stále měnící barvu jako veliká mýdlová bublina. A pod ním krajkoví vláken v něžných odstínech barev se měnících a střídajících. A vše to, ač zdánlivě nehybné, se pomaloučku pokyvuje, vláčenka se chvějí, celá ta podivná bytost se pojednou rozechvěje a stahuje krajkoví vláken do svého nitra s nějakým neviditelným úlovkem. A hned zase je spouští dolů, aby hledala jinou potravu.

Vídal jsem často mořské medúzy všelijakých tvarů, ale jen z dálky, z paluby lodí, vídal

jsem je vyhozené přílivem na mořský břeh, ale to již neměly svou krásu, to byla jen hromádka bezbarvého slizu. Několikrát jsem chtěl spustit síť, vylovit ten mořský přízrak a dát si jej do skleněné nádržky, abych jej mohl pozorovat zblízka, ale vždy jsem byl varován zkušenými námořníky, abych se střehl se jich jen dotknout: jejich spálení prý na kterémkoli místě kůže způsobí křeče v celém těle. Nebylo by mě odstrašilo takové varování, ba ani případ nejlepšího plavce v Riu, který se při závodu dotkl medúzy, zahnané do přístavu bouřkou, a utopil se mezi záchrannými čluny. Ne, neodstrašilo by mě, ale neměl jsem nikdy dostatečně velkou skleněnou nádobu, v které bych medúzu mohl pozorovat. Nebylo třeba varování, které by mě odradilo od prohlížení medúz, vyvržených na břeh, umírajících a za velkého zápachu se rozkládajících. Dostatečně mě poučila nehoda psa, který si k medúze zvědavě přičichl a za hlasitého vytí po dlouhou dobu se svíjel a válel po zemi. Zde jsem měl konečně příležitost dívat se pohodlně, zblízka a bez nebezpečí.

A čas utíkal. Kdo neviděl, nepochopí, že se lze dívat dlouhé hodiny na tvora zdánlivě nehybného, zavěšeného v mořské vodě jako balón ve vzduchu. A přece není nehybný, jen velice pomalé jsou jeho pohyby nahoru a dolů. Pomalu, pomaloučku, jako by kynula, nabývá medúza na objemu a sloupá do výše, zase se zmenšuje a stejně pomalu klesá. Myslím, že to jsou její jediné možnosti samovolného pohybu – jinak musí jen spoléhat na mořské proudy, že ji zanesou do míst, kde je potrava. Zanesou-li ji do takových míst, žije, zanesou-li ji do studených krajů, nebo vyhodí-li ji na břeh, hyne a nemůže si nijak pomoci. Smutný úděl, spoléhat jen na náhodu, která znamená buď život, nebo smrt, nemít možnost sám určovat svůj osud. A přece i taková slizovitá medúza má své krásné dny, má své vášně, i když to učenci popírají.

Medúza se najednou znatelněji zachvěla a celá se rozhoupala, jako když zvon začíná vyzvánět. Houpala se pravidelně napravo, nalevo. Měla by tedy přece jen možnost jiného pohybu? V jednom rozkyvu se pohyb pojednou zastavil, nedoběhl a prudce se vracel zase zpět. Dříve napjatý lesklý povrch pojednou celý zkrabatěl, pomačkal se a ztratil své krásné barvy. A skoro se mi ztratil, ač byla voda stejně jasná jako dříve. Ale byl jen o kousek dál, bezbarvý a docela průhledný. Marně jsem pátral, jak to medúza provedla. Provedla to vůbec? Může něco takového provést? Brzy mi moře dalo odpověď a nebyla to odpověď právě příjemná. Medúza neprovedla svůj pohyb samovolně, jen podle své vůle odložila nějakým způsobem své krásné barvy a stala se neviditelnou. Pohyb provedl vodní proud a vodu rozhybala trojhranná ploutev, která se mihla v kraji zorného úhlu mého oka.

Jak rychle dovede někdy člověk myslet! Snad ani neuplynula vteřina, kdy jsem si

uvědomil, že hladina, která dříve byla metr pode mnou, se již skoro dotýká mého skloněného čela, že příliv stoupl a že právě o tolik stoupla voda také v mělkých průplavech mezi ostrůvky, že skála, na které jsem ležel, je odříznula od ostrova tak hlubokou vodou, že mělčiny už nezabraňují volnému pohybu žraloků. V druhé vteřině jsem již stál na nohou. Na jedné straně se plochá skála trochu zvyšovala – snad hodinu, snad jen půl hodiny bude trvat, než i tu pokryje příliv. Do té doby se snad budou po mně shánět, snad přijdou s banány na tu stranu ostrova, odkud mě uvidí, a přijdou pro mne člunem. Přijdou-li včas, vysměji se žraloku. Měl bych jim dát znamení! Ale čím? Nevzal jsem s sebou žádnou zbraň. Ani nůž jsem u sebe neměl! Vše zůstalo v člunu. Ani volný kámen nebyl po ruce, abych mohl dravce poplašit. Snad by bylo lépe pokusit se přebrodit a částečně přeplavat na některý z vyšších ostrůvků. Ale ty byly dosti daleko. Všechny ostatní ostrůvky mezi mnou a jimi byly už pokryty vodou, třebaže byly ještě znatelné, protože nad nimi jinak vířila voda než nad hlubšími místy. A i tak bylo nad nimi dost vody, aby mě dravec mohl srazit do vody, kdybych si tam chtěl odpočinout. Snad přece jen bude lépe se o to pokusit než spoléhat na nejistou pomoc.

Ale žralok, jako by znal mé myšlenky, hned začal kroužit jediným směrem, kterým jsem mohl pomýšlet na ústup. Oboplul kámen z mořské strany jako šipka, aby plul pak docela pomaloučku úžinou. Měl mne už tak jistého? Snad pomůže křičet! Zkusil jsem to. Bezvýsledně. Hoši asi někde ve stínu usnuli. Nanosili dost banánů a čekali, že je přijdu vzbudit. Věděli, že nechci být rušen, dokud se mi nevrátí lepší nálada. Snad spali, snad si někde za skálou povídali o mém podivínství.

Vodní tygr kroužil stále kolem; ploutev v pravidelných kruzích rozrývala vodu. Dosud se nepokusil o útok. Měl čas, až voda stoupne ještě víc. Pak stačí jediný jeho náraz, aby mě srazil do vody. Kdybych si byl nechal alespoň boty! Mohl bych ho kopnout, až by se přiblížil. Ale zul jsem je, když jsem se musel přebrodit úžinou. Nechtěl jsem si je zmáčet, a teď tam visí na stromě. Jsou sice suché, neztvrdnou slanou vodou, ale kdoví, budou-li mi kdy k užitku. Stačí rána ocasem, stačí, aby se žralok otřel o mé nohy, aby mi z nich sedřel kůži. Kruhy se stále zmenšovaly. Už netrčela z vody ostrá ploutev, už plaval na boku, otíral se těsně o skálu a ukazoval své bílé břicho. Čítal jsem o podobných příhodách, čítal jsem o zlém pohledu jeho zlých zelených očí, které prý člověka hypnotizují. Nic takového jsem nepozoroval, a měl jsem k tomu věru času dost. Nad jeho hlavou, tam, kde by měly být oči, se čeřila voda a nebylo je vidět. Chtěl jsem je vidět, chtěl jsem se do nich zadívat právě tak jako do očí jaguára. Také prý děsí člověka, ale mně vždy dodávaly klidu. Bylo do čeho upřít zrak, na čem soustředit vůli – ale zde ne, zde vše bylo v pohybu, všude rozvířená voda, stále více pěny, a jediné, co bylo vidět, bylo bílé břicho stále rychleji a

rychleji kroužící a já se musel stejně rychle točit za ním, až se mi motala hlava. Vždyť jsem musel stále být k němu čelem, chtěl-li jsem se alespoň uhnout útoku.

Nejhorší ze všeho byl pocit naprosté bezmocnosti. Kdybych měl alespoň něco sebemenšího, čin bych mohl bodnout do toho bílého břicha, třeba jen kapesní nůž, byl bych se toho odvážil. Jak směšně jsem tehdy myslel! Kdybych měl nůž, třeba jen perořízek, poklekl bych, omotal bych si levici kabátem, nechat ho na ni zaútočit a pokusil bych se ho bodnout. Věděl jsem, že nůž nemám, daroval jsem jej nedávno rybáři, kterému se líbil, a přesto jsem prohledával jednu kapsu za druhou. Marně! Našel jsem jen provázek s malou udičkou. Co s tím? Ale třeba ho tím alespoň trochu potrápím, snad ho rozzlobím nebo si přinejmenším rozptýlím trochu své myšlenky. Rozmotal jsem provázek a házel udičku do míst, kterými musel projet. Sklouzla po jeho těle – házel jsem znovu. Začalo mě to bavit. Alespoň jsem se netočil, a proto přestávala závrať. Konečně udička zachytila, provázek prudce trhl a projel mi mezi prsty. Spálil mi kůži. Štěstí že jsem si jej neomotal kol ruky! Byla to přece jen dost silná hedvábná šňůrka a byla by mě strhla do vody. Pro žraloka to bylo méně než pro jaguára kousnutí komára, ale přece ho to nějak znepokojovalo. Provázek mu snad překážel. Začal dělat větší kruhy, chvilkami sebou trhal a zřejmě znervózněl.

A já jsem se začal smát jako kdysi Inocencio.

Dobře tak! Dostaneš-li mne, netvore, budeš za trest táhnout za sebou provázek až do smrti, a chytne-li tě nějaký rybák do své sítě, jak ten se bude asi smát. že nějaký blázen chtěl chytat žraloka na udičku, na kterou se chytají drobné rybky na vnařidlo. Tak žertovným mi připadal ten nápad, že jsem se smál ještě víc! Bylo by možné, že ryba slyší, nebo že si uvědomuje výsměch? O pozemských dravcích to vím s jistotou. Byl jsem při tom, když bezbranný lovec zahnal výsměchem nebezpečného dravce. Ale ryba? A přece teď stále kroužila. Nebo se jí zapletl provázek do zadních ploutví?

Ale voda stoupala, pomalu sice, ale pravidelně. Suché už bylo jen malé vyvýšené místo, snad jen jeden čtvereční metr, a to místo se rychle zmenšovalo. Už mi voda dosahovala k nohám, už se mi začala převalovat přes prsty. Najednou se zlomil oblouk velkého kruhu a žralok zamířil přesně ke mně. Narazil bokem na skálu, přesunul se přes ni a zapadl zpět do vody. Zkoušel asi hloubku. Ale přitom ukázal nad vodou svou tupou, zakulacenou hlavu a ukázal mi také svou otevřenou tlamu, plnou zubů. Nepříjemný pocit! Také jsem nečekal právě takový způsob útoku. Neznal jsem zvyky těch potvor ani jejich způsob boje. Stojí za to je pozorovat? Bude mi to kdy k užitku? Pochyboval jsem o tom. Vyváznou-li, pak se jistě v budoucnu opatrně vyhnu každé příležitosti, potkat se s ním beze zbraně. Také jsem si umiňoval, že dostanu-li se z toho tentokrát, bude mezi mnou a žraloky vypovězen boj.

Čekal jsem náraz ze strany, švihnutí ocasem. Tak jsem slýchal, že žralok útočí na mělké vodě. Ale ten zde si nejspíš usmyslel mi napřed odřít nohy. Bude lépe přejít na rovnější místo, i když tam je hlubší voda. Na obloukovitém vrcholku bych špatně mohl uskočit. Dobře že jsem to udělal, protože hned nato začal tanec. Myslel jsem na to, jak by se asi smál každý, kdo by se na mne díval, jaká by to byla podívaná pro Pándegu, když jsem při každém útoku hleděl vyskočit tak vysoko, abych dopadl teprve tehdy, když již ryba přejela skálu. Jak dlouho to vydržím? Jak vysoko ještě stoupne příliv? Dovedu dost vysoko vyskočit, sloupne-li ještě voda? Kdo z nás dvou se dříve unaví? To byly otázky, které mi probíhaly hlavou.

Nevím, jak dlouho jsem skákal, jako bych přeskakoval obrovské švihadlo. Ale najednou jsem se zarazil, protože za mnou se ozval divoký výkřik: „Húta diablo!“ a následovalo plesknutí, jako by veliký kus skály spadl do moře. Kdyby byl žralok v té chvíli zaútočil, byl by mě jistě srazil.

Ale žralok nezaútočil. Změnil směr a hnál se k místu, odkud dolehlo šplouchnutí. Pohlédl jsem tím směrem a uviděl Inocencia, jak leží ve vodě nebo spíše na vodě, protože mlátil do vody rukama i nohama a přitom řval, jak dovede jen černochoch. To vše dělal proto, aby žraloka přilákal k sobě. Pokud jsem mohl vidět, neměl ani on u sebe žádné zbraně. Bylo by to sice bezúčelné, ale přece bych se byl musel hanbit před černochem, kdybych se alespoň nepokusil jít mu na pomoc. Mohl jsem cestou najít nějaký ostrý kámen.

Chystal jsem se rozběhnout se směrem k němu, začal jsem se už brodit vodou, když se za skálou vynořil bachratý člun, který se Pándega marně pokoušel protlačit mezi dvěma vodou zakrytými ostrůvky. Podaří se mu to? Přijde včas? Pándega také pochopil, že to nebude možné, a odhodil veslo daleko do vody, aby polekal žraloka a odlákal ho jiným směrem. Podařilo se mu to. Zase na několik okamžiků oddálil útok a těch několik okamžiků sám dobře využil. Sehnul se do člunu, vzal mou opakovačku a zalíčil.

Opět jsem se přesvědčil, jak v některých okamžicích dovede člověk rychle myslet. Napadlo mi, zda dovede Pándega se zbraní zacházet, zda se mu podaří ji odjistit. Ale zároveň jsem si vzpomněl, že po příhodě s fiškálem se o zbraň zajímal a že jsem mu tehdy ukázal její zařízení. Také mi probleskla hlavou myšlenka na trhavé koule, kterými byly nabity první dvě patrony. To vše mi projelo hlavou v nepatrném čase mezi zalícením a výstřelem, a přitom jsem se brodil stranou, abych nestál ve směru střelby a nepřekážel. Výstřel jsem neslyšel, ale viděl jsem těsně vedle Inocencia sloup vody a vymrštěné žraloci tělo v poslední křeči.

Inocencio přestal křičet, postavil se a zvolna se obrátil směrem, kam dopadlo veslo. Vylovil je a kráčel k člunu, jako by mě nebyl vůbec viděl. Pándega pozorně zajistil zbraň a

uložil ji na dno člunu. Pak skočil do vody a za pomoci Inocencia vyprostil člun mezi skálami. Oba do něho naskočili a jeli pro mne.

Jako by se nic nebylo přihodilo, řekl mi Inocencio, když dorazili:

„Nemohli jsme se tě dočkat, a tak jsme ti jeli naproti.“

Pokusil jsem se jim přizpůsobit, když jsem se usadil v bezpečí člunu, a odpověděl jsem mu:

„Přemýšlím o tom, jak bude obtížné doplnit tvé jméno, aby to bylo ve verši i v rytmu. Teď to bude ještě obtížnější než dříve. Byla to od tebe veliká lehkomyšlnost, pustit se beze zbraně do boje se žralokem, ale dokázal jsi, že v některých případech je i k lehkomyšlnosti potřeba velice odvahy. Dovedete to, Pándego, zřymovat? Já ne!“

Nebýt toho, že jsem na tom trval, abychom vylovili zabitého žraloka, nebylo by se o té celé příhodě dál mluvilo. Takoví jsou lidé z pokraje divočiny a taková jest jejich etiketa. O přátelské službě a o vlastním hrdinství se nemluví. Snad je to proto, že se tím méně na obojí zapomíná.

Pándegova rána byla mistrná. Mířil správně na špičku hlavy, ale hlavu jsme nenašli. Výbušná koule ji roztrhla, a proto jsem si nemohl vzít na památku obrovský chrup, který měl na moje maso takové laskominy.

Zatímco jsme prohlíželi žraloka, Inocencio z něho stahoval kusy kůže a vyřezával maso. Žraločí maso jedí sice pouze černoši, ale přesto je žralok jednou z nejchutnějších ryb, a proto jsme si vyžádali, aby nás oba k pečení pozval. Vtom k nám dolehly z moře dlouhé smutné zvuky. To se rybáři dorozumívali s lidmi z pevniny svými lasturovými troubami.

„Narazili na tah lososů,“ překládal mi Inocencio. „Volají všechny lidi na palubu, což znamená, že každý, kdo rozumí rybaření, má nechat každé práce a připravit se na moře... A výstraha: uvázat všechny psy! To asi bouře zahнала do zátoky medúzy.“

„Viděl jsem jednu a její pozorování mě zabavilo tak, že jsem zapomněl na návrat a překvapil mě příliv,“ řekl jsem suše. „Medúza vždycky přináší neštěstí tomu, kdo se s ní potká.“

Ve vesnici bylo živo. Co tu bylo podivně vypadajícího lidu, co všelijak vystrojených žen a co dětí! Zpočátku byli všichni zaraženi, jako bývají lidé nezvyklí na styk s lidmi a žijící o samotě v lesích. Ale brzy roztáli, když viděli, jaké přijetí jim přichystali lidé z pobřeží. Jak je asi překvapilo, že sotva přišli, byli ve všech chatách pozváni k jídlu. Ze všech komínů se kouřilo jako o veliké slavnosti. Hosté se chtěli nejprve postarat o svá zvířata, aby snad nenadělala škody, ale tu zas je překvapily hromady navezené píce, takže mohli už jen pomoci dodělat narychlo postavené ohrady na pokraji lesa. Muži se chopili té práce, a

když uklidili svá zvířata, začali stavět nové ohrady pro ty; kteří mohli ještě přijít z krajů vzdálenějších. Zatím se rybářky postaraly o ženy a děti, a i ty nemluvné, stydlivé a z rozpaků zamračené lesní žínky brzy roztály pod vlivem lak necekaného přijetí.

Co tu bylo štěbetání ve vsi i zpěvu na pokraji lesa, kde se do rytmu mísily rány seker, nebo mezi domky, kde vždy v mezerách mezi dvěma stavěli střechy, kryté ostřicí a palmovými listy pro případ nepohody. Ukázalo se, že jich bylo třeba, protože chaty by byly pro všechny nestačily.

Bylo kupodivu, jak rychle ti lesní lidé „rozvázali“. Ostýchali se přijmout tak okázalé pohostinství, když neměli naději, že by je mohli oplatit, neboť sami, jak tvrdili, přišli s prázdnýma rukama.

Ale domácí jim to vymluvili zdvořilou lží:

„Právě jsme se chystali poslat do lesů s pozváním, když jsme zaslechli duté stromy. Pak to bylo ovšem už zbytečné, a proto jsme se raději věnovali přípravám.“

„Kdybychom i my mohli pořádat takovou slavnost a pozvat vás! Ale kdo kdy slyšel, že by rybář odešel od moře dál, než by se mohl ještě týž den vrátit. Nebudeme vám moci oplatit!“

„Však oplatíte, až budete mít takový důvod k slavnosti jako my. Slavíme svatbu soudce Ramose s doňou Marií a zván je každý soused. Čím vzdálenější, tím lépe.“

Nu to byly novinky! Až hluboko do lesů pronikly zvěsti o lakotě těch dvou a o tom, jak je každý nenávidí. A teď najednou příchýlnost k nim čišela z vyprávění každého muže. Kdo to kdy slyšel? Bylo dlouho o čem mluvit.

Nakonec se ukázalo, že lidé z lesů nepřišli přece jen s tak docela holýma rukama. Na sedlech jízdních i nákladních zvířat byly pověšeny kusy bambusů, plných medu divokých včel, kýty dobře vyuzené zvěřiny a všelijaké lahůdky. Jaká slast zářila z očí dětí, které si olizovaly prsty spleené medem! Hlad po sladkosti je pro lidi živící se většinou mořským ovocem větší než hlad po mase. A ještě zbylo dosti medu, aby se naplnila kdejaká plechovka, v kterých do dvou dnů vykvasila medovina. I poslední obavy dona Ramose o zdar slavnosti se rozptýlily. Na jeho svatbě přece jen bylo dosti opilých.

Ale svatební slavnost bylo nutno zase odložit. Bylo tolik jiné práce, bylo také nutno vyčkat všech příchozích, kteří se ještě trousili. Sotva dolehly zvuky lasturových trub ku břehu, zastavili rybáci práci. Vysvětlili svým lesním sousedům, že se teď musí sami postarat o sebe, neboť na rybáře čeká mnohem důležitější práce.

Tah lososů není možno promeškat. Opakuje se jen jednou do roka, a ještě štěstí, že ne najednou, nýbrž v několika oddílech, což pro rybářskou vesnici znamená totéž jako žně pro sedláka. Jo třeba nalovil tolik ryb, kolik je možno usušit, a raději ještě o trochu víc.

Vždyť sušené ryby jsou hlavním platidlem, za které rybáři dostanou šaty, provazy na sítě, olovo na jejich zatěžkávání, nože, hrnce – a vůbec vše, co potřebují. S tím, co sklídí za tahů, nutno pak vystačit na celý rok. Lesní lidé to pochopili: ačkoli oni mohli lovit kožešiny a udit maso po celý rok, přece jen věděli, že i pro ně jsou některé měsíce nejvhodnější.

Z člunů byla narychlo vyházena píce na břeh – ať si ji lesáci odnesí – čluny, spuštěné na vodu a naplněné vším potřebným, odrazily. Zatím ženy brousily nože, shledávaly háky a provazy a opravovaly lešení, na kterých se ryby věší. Mezitím přirazily už první čluny naložené rybami. To byl teprve shon! Kdo měl ruce, pomáhal odnášet úlovek k chatám. I malé děti pomáhaly. Ty, které nemohly velikou rybu unést, jí ovázaly ocasní ploutev provazem, zapřáhly se do ní a vlekly zmítající se rybu po písku. Často ryba byla větší než děti, které ji vlekly.

Také lesáci se chutě pustili do práce a pilně pomáhali, ale když se hromada ryb zmenšila, přenechali muži práci ženám, a když se vyptali několika stařečků, odešli do „hostince“ k Silvovi. Rybářští obyvatelé tím byli zaraženi. Nebylo však kdy o tom přemýšlet, neboť už zase přijížděly nové naložené čluny. Byly naloženy nejen lososy, ale tentokrát i dvěma „nemocnými“. Jejich nemocí byla neopatrnost: ve spěchu vyhazovali holýma rukama ze sítí medúzy, popálili se a doslali křeče. Nikdo se o ně nestaral. Však ono to přejde. Zatím, než se vzpamatují, měli mít dozor nad lesáckými dětmi. Ty neznaly nebezpečí moře a mořský příboj už začal vyhazovat medúzy na břeh. Co dorostlého muže na několik hodin ochromilo, mohlo by zvědavé dítě zabít. Tak byla rozdělena práce i na méně schopné, a dokonce i stařečkům bylo svěřeno hlídání dětí, jak je tomu naučila nutnost a zkušenosti po staletí děděné.

Ale lesní muži také nelenili. Šli za Silvou, protože se od starců dověděli, že je nejzkušenějším lovcem a znalcem okolních lesů. Silva se neúčastnil práce, nehnul se od svých hrnců, ale když s lesáky promluvil, vyšel před dům a tak dlouho křičel, až se dovolal Ramosova černouška. Poslal ho pro doňu Marii, aby rychle přišla.

Přiběhla celá udýchaná.

„Copak tak naspěch? Nehoří snad?“

„To nehoří, ale bude hořet někde, a proto vás potřebuji. Zatímco já budu jinde zaměstnán důležitější prací, prosím vás, abyste mi počkala u mých hrnců.“

„Každý má teď nějakou důležitější práci a zanedbává svou. Copak máte tak důležitého?“

„Však se dočkáte, a teď se už chopte práce, která přísluší vám spíš než komukoli jinému! Bude to ostatně vaše svatební hostina, a ne moje!“

S těmi slovy se Silva připojil k lesákům, kteří na něho cekali, a vyzbrojeni sekýrami zmizeli pěšinou v lese. Netrvalo dlouho, a už se někteří z nich objevili u lesa a pečlivě

rozšiřovali cestu, vysekávali podrost i menší kmeny, aby ji napřímili v místech, kde se příliš ostře klikatila.

Ještě nebyli hotovi, když za hlasitého pokřikování vyjel na břeh silný dlouhý kmen, posunovaný na válečcích. Postrkovali jej lesáci, jako když mravenci táhnou velikou, tlustou housenku. U jediné zbývající prostoty mezi dvěma domky zastavili a začali kopat v písku hlubokou jámu. Do otvoru svezli silnější konec a pomocí klacků a provazů začali kmen vztyčovat.

Soudce je se zájmem pozoroval a slyšel, že při každém nárazu vydává kmen dunivý zvuk. Počkal, až byl kmen vzpřímen a půda kolem něho udusána, a teprve pak se zeptal:

„To nemáte nic jiného na práci, než do vesnice přivléci dutý strom? Kuraissoni sem nepřijdou, aby bylo třeba vysílat varovné signály.“

„To není dutý strom na signály, to bude udírna na lososy! Nenaskytne se hned taková příležitost, aby sem přišli lesáci, zrovna když je tah ryb, a aby byli ochotni nás naučit svému umění.“

Po těch slovech se Ramos začal o jejich počínání zajímat. Pozoroval, jak jedni hrabali v písku dlouhou štolu, kudy měl být přiváděn do pece kouř, jak jiní dlabali do dutého stromu otvor, a jakmile byl trochu otevřen, už vzplanul ohýnek, aby byl vyzkoušen tah, ale hned byl zase uhašen. Nejprve bylo třeba udělat zvenčí jakési schodiště až k vrcholu stromu, schodiště velice důmyslně provedené a propletené mezi kolíky, zatlučenými do otvorů navrtaných do stromu. Teprve když si nanесли na vrchol komína dostatečnou zásobu mořské vody v pytlích z kozích koží, dali znamení, aby dob zapálili veliký oheň, aby shořela uvnitř zetlelá drť a částky dřeva provrtaného termity.

Vysoký sloup dýmu vyrazil k nebi. Po něm následoval za silného hukotu jazyk červeného plamene. Komín měl správný tah. Na horní plošině schodiště lesáci pozorně sledovali vůni kouře a barvu plamene. Podle nich poznali, zda již nehoří zdravé dřevo. Když chytalo, tím směrem ulili oheň a hned spěchali po schodišti pro novou zásobu vody.

Konečně byl oheň uhašen a začala práce uvnitř komína. Otvor dole byl už dosti veliký, že jím mohl prolézt jeden muž za druhým.

Navrtávali dovnitř díry a zaráželi do nich kolíky, po zaražených vystupovali výš, aby zarazili nové, a tak až k samému okraji. Když vylezli na horní plošinu, byli černí jako Inoconcio a právě tak svítilo i bělmo jejich očí. Jen zuby neměli tak pravidelné, ani tak bílé.

V několika hodinách byla postavena udírna na několik set lososů. Zatímco se někteří zaměstnávali rozvěšováním vykuchaných lososů na kolíky, vypravovali se ostatní, a s nimi také Miguel, do lesa, vyhledat správné druhy dřeva, vhodné na uzení.

Rybáři pozorovali jejich počínání s nedůvěrou. Jejich dědové i pradědové po tolik generací vždy jen ryby sušili. Novota je nijak nemohla nadchnout. Také se jim příliš nezamlouvalo, že mají z daleka nosit dříví a přikládat celý den a celou noc. Je to příliš špinavá práce pro člověka, který se po celý život máchá v mořské vodě. Jediný Inocencio jevil o udírnu zájem a plánoval už stavbu menší udírny pro dobu, kdy není takový přebytek ryb jako za lososích tahů. Vždyť je možno i menší ryby udit a nestálo by za to roztápět tak velkou udírnu.

Dohovořil se s lesáky, že mu, až bude po shonu, pomohou postavit malou udírnu z bambusových prutů, propletených a omítnutých hlínou, v které se nespotřebuje tolik dřeva. Rybáři ale kuchali dále lososy, aby je sušili po starém způsobu.

„Nač se dít s nošením dříví a špinit se sazemi, když se o vše postará sluníčko a vítr?“ Ale nebránili nijak novému pokusu. Co jim sešlo na několika stech lososů, když kolem plavaly statisíce?

Ale když příštího rána vynesli lesáci prvé do zlatová vyuděné lososy, když nabídli prvé sousto ženichu a nevěstě a pak teprve ostatním hostitelům, uvědomili si, že nikdy nepoznali, jak dobrou chuť mohou mít jejich úlovky – a co soli, kterou tak draho museli kupovat, se uspoří uzením. A což teprve když vykvasila medovina a muži mohli spláchnout rybinu, které se poprvé v životě nacpali víc, než mohli snést! Pak teprve začala svatební slavnost a dostoupila největšího veselí.

Malá byla tenkrát žeň sušených ryb, třebaže tah lososů byl vydatnější než jindy. Větší část úlovku rozdali rybáři svým hostům jako výslužku, ba vnutili jim tolik, kolik jejich zvířata unesla, ať se upejpali, jak chtěli.

„Ať zase brzy přijdou kuraissoni!“ volali za nimi. „Nebojte se, nebudou vás obtěžovat fiškálové, máme je dobře schované ve vězení!“

KAPITOLA DVANÁCTÁ

HONBA ZA FIŠKÁLY

Ve shonu slavnosti, tahu lososů, stavby udírny a plánů do budoucna, docela jsme zapomněli na své vězně, fiškály. Nebýt černouška, který se o ně staral, byli by snad umřeli hladu. Černouškovi to nikdo nenařídil, nikdo ho o to nepožádal, ale když se k tomu nikdo

neměl, uznal, že to bude prospěšná práce pro něho. Zajatci sami se nesnažili na sebe upozornit. Báli se, že by jim to nebylo zdrávo.

Ves byla plná lidí, a to jsou docela jiní chlapi než rybáři. Rybář sedí ve své vesnici, jako v ní seděl jeho děd a praděd; a ani ve snu mu nenapadne, že by mohl přesídlit jinam. Sedí ve vsi a ví, že by ho tu zákon snadno našel, kdyby o to stál. Rybář by šel raději na dlouhá léta do vězení, než by utekl a měl žít mezi cizími lidmi.

Docela jiní jsou obyvatelé lesů. I kdyby za nimi zákon šel; jistě je nenajde. Ani by nemuseli utíkat – stačí jen několik kroků do neznámého pralesa, a už je nikdo nenajde. Les je uživí jako uchrání; stačí jen počkat, až policie odejde. V lesích žije lid potulný, který nelpí na svých sídlech. Pravda, mají svá políčka na mýtinách v pralesích a dalo jim mnoho práce, než je vyčistili, ale pole mohou zůstat nějaký měsíc bez dohledu, není-li právě doba sklizně, neboť mandioka roste dál a třtině nevadí, přezraje-li. Důležitější je pro lesáka stav lovné zvěře. Prořídne-li zvěř, nebo přestěhuje-li se jinam, opustí lesáci s lehkým srdcem svá bydliště a táhnou za zvěří. Někdy je přinutí i množství klíštat-carrapatů, aby se přestěhovali dříve, než si příroda sama od nich pomůže. Ostatně má každý obyvatel lesa několik chat na různých místech a u každé menší nebo větší políčko, které přináší změnu jídelního lístku. Je třeba alespoň jednou za rok je obejít, sklidit a sníst, co na nich zatím narostlo.

Člověk, který není vázán na jedno bydliště, má mnohem méně úcty k psaným zákonům. Pro něho platí jenom zákon divočiny, podle něhož každá křivda musí být ztrestána, zatímco psaný zákon se vždy neprosadí. Lesní člověk se proto řídí jen zákony, které mu předpisuje jeho svědomí.

I s těmi lesními lidmi, kteří tak zřídka kdy vycházejí ze svých lesů, přišli fiškálové do styku. Tu je zastihli na cestě, jindy na nich vydírali poplatky a pokuty, když přišli do městečka prodat své úlovky a nakoupit si střelivo. Některému bezohledně zabavili kožešiny, výsledek mnohaměsíční práce. Oba, fiškál i postižený, věděli, že se stala křivda, oba věděli, že na ni postižený nezapomene, zvláště když byl připraven o práci mnoha měsíců a musel se vrátit s prázdnou k ženě a dětem — ale oba také mysleli, že se sotva najde příležitost, aby podobná křivda mohla být pomstěna.

A teď se taková příležitost přece jen naskytla. Vesnice byla plná mužů a mezi nimi byli mnozí, kterým fiškálové ukřivdili. Lesní lidé je považovali za „škodnou“ a jako se škodnou by s nimi naložili bez ohledu na to, jaký úřad zastávají.

Zákon divočiny je jasný: „Nejlepším lékem proti hadímu uštknutí je zabít hada dříve, než uštkne.“ Neuštkl mne, ale uštkl mého přítele a je ochoten uštknout kdykoli i mne, naskytne-li se mu k tomu příležitost.

„Pozdě je dítě kárat, když už rozbilo džbán,“ praví jedno jejich pořekadlo. Svědomí žádného z těchto lidí by se ani trochu nepohnulo, kdyby kterýkoli fiškál byl oběšen. A všichni ti lidé byli ozbrojeni, všichni byli výborní stopaři a po čertech vytrvalí, kdykoli se vypravili za škodnou. Ani drahou kožešinu nemusela mít. Stačilo, že to byla škodná.

Proto byli fiškálové zticha, jen aby si na ně nikdo nevzpomněl. Proto se také nepokusili o útěk, ačkoli se k tomu naskytla mnohá příležitost. Bylo tu přece dost koní, které nikdo nehlídal. Ovšem, byli to koně lesních lidí, žijící osaměle jako jejich páni a nesnášející jezdce, které neznají. Jsou krotcí jako ovce a může na nich jezdit i dítě jejich pána, sotva se naučilo chodit, ale velice dobrým jezdcem musí být člověk, který by se chtěl udržet v jejich sedle. Snad si to uvědomovali i fiškálové.

Ale slova na rozloučenou, volaná za prvými odjíždějícími lesními lidmi, dolehla až k nim. Půda se jim stávala horkou při pomyšlení, že by se hosté mohli o ně zajímat. A hosté také opravdu projevíli zájem. Odjíždějící se zastavili, a ti, kteří se chystali k odjezdu, zpomalili tempo svých příprav.

„Co to povídáte? Že máte fiškály ve vězení? Nic ve zlém, ale kdy přestali být rybáři ustrašení a chytají fiškály? Na to se musíme podívat!“

Podivné, ale bylo tomu tak. Bylo tolik novinek, které si na-vzájem museli vypovídat, o pokladu na ostrově, o očištění ostrova od hadů, dosazení nového starosty a soudce, o lepším zužitkování ryb – tolik bylo těch novinek, že se docela zapomnělo na pravou příčinu toho všeho: na strach z fiškálů, který nedovolil, aby lesní lidé prodali kus jídla hladovějícím poutníkům. Nebylo myslitelné, aby se lesáci bez důkladné znalosti tak důležité noviny vrátili do svých lesů, kde o ní o samotě budou léta vypravovat jeden druhému.

„Musíme je vidět a trochu si s nimi popovídat!“ To bylo přání všech. Ale když dav přišel k domu a když byl sňat velký zámek z dveří, našli místnost prázdnou.

„Za nimi!“ stalo se heslem všech. Hned odsedlali nákladní zvířata a odpínali zbytečnou přítěž ze sedel jízdních koní.

„Musíme vás požádat ještě na nějaký čas o pohostinství!“

„Jen zůstaňte, jak dlouho chcete! Jste rádi viděni a moře dá dost jídla pro všechny,“ zněla odpověď, a každý si odváděl do svého domu rodiny svých hostí.

„Done Ramosi,“ požádal jsem soudce, „pošlete na svou mýtinu někoho, aby se přesvědčil, jsou-li tam koně fiškálů! Jejich sedla jsou zde a hostům se jistě také žádné neztratilo. Možná však, že odjeli na holých koních. I tak je však bude možno snadno dohonit. Jdou-li pěšky, je času dost, když vyjedou naši lidé až zítra.“

Ještě než jsem to dořekl, utíkal černoušek k lesu. Prý se podívá na koně. Ale měl nějak

tuze naspěch. Byl to asi on, který fiškály pustil, a nechtěl být při tom, až se bude vyšetřovat, jak se vlastně dostali ven. Později, když jsem se ho na to zeptal, plačky se mi přiznal.

„Jsou to špatní lidé,“ stěžoval si. „Slíbili mi, že odtrhnou alespoň okenice, aby se myslelo, že utekli oknem, a uspořili mi tak výprask. Ale jakmile byli venku, nikdo se už o mne nestaral a upalovali jako diví do lesa.“

Opravdu nevděční lidé. Už za to si zasloužili výprask.

Koně byli na místě, a když fiškálové utekli pěšky, nebylo třeba spěchat. Bude lépe vše dobře promyslet, aby jejich trest byl správný.

Přenechal jsem Pándegovi, aby ostatním vyložil náš plán. Dalo mu to hodně práce. Lidé divočiny důvěřují spíše účinnosti trestu, který provedou sami a přímo, ale mají smysl pro humor a Pándega jim to dovedl zábavně a vesele podat; líčil, jaký budou fiškálové prožívat strach, kolik vytrpí hladu a žízně a jaký bude jejich konec – a všechno to bude provedeno přesně podle zákona, kterého zneužívali, a že všechna ta muka budou muset připsat jen a jen na účet své zbabělosti. Tak byl náš plán nakonec přijat.

Pándega se od té chvíle stal miláčkem všech. Byli by ho následovali, i kdyby jim doporučil sebevětší hloupost, ale on jim naštěstí radil jen dobré a užitečné věci. Sepsal u každého, kde a jak dlouho bydlí v lesích, a tu vyšlo najevo, že mnozí z nich už dávno měli právo usedlíků na pozemky, které obývali v opuštěných lesích bez majitele. Bylo jen třeba dát si pozemky zaregistrovat a svědecky dosvědčit. To vše bylo jejich dávným přáním. Jen proto, aby se stali vlastníky pozemků, vystěhovali se do lesů, kde si vlastnictví mohli zajistit bez peněz jen svou prací, ale když to vše provedli, když v lesích žili, teprve pak si uvědomili, jaké jsou s tím spojeny těžkosti.

Věděli, že mají právo dát si pozemky připsat, ale nevěděli, jak se to provádí. Věděli, že je třeba svědků k zajištění jejich práv, ale kde ty svědky vzít v městě? Na jaký úřad se obrátil?

Někteří to před lety zkusili a vykonali obtížnou cestu do města, ale nakonec narazili na netečného a líného úředníka, který je pod nějakou záminkou odbyl, jen aby s nimi neměl práci.

Teď bylo vše jiné. Jejich rodiny byly v dobrých rukou, mohou jet všichni najednou a jeden druhému dosvědčit a přísežně potvrdit dobu držení a užívání pozemků. Povede je veselý a učený starostův tajemník, poslaný soudcem, a ten už dovede zatočit s úředníkem. Pojedou tedy a poženou před sebou, za sebou nebo mezi sebou fiškály pro obveselení vlastní a pro povzbuzení pobřežních vesnic.

Nadšení bylo všeobecné, ale překážka se vyskytla přece. Nechtěli totiž ani slyšet, aby

Pándega jel napřed v člunu. Ztráceli důvěru ve zdar své věci, kdyby je nevedl ten, kterému důvěřovali.

Musel jsem zakročít.

„Co budete jíst cestou a zpátky, mužové? Nějaké peníze vám snad půjčí Ramos, ale ty budete potřebovat v městě. Nemůžete přece spoléhat na pohostinství chudých rybáků!“

To byl důvod, kterému rozuměli, ale nevěděli, jak tu záhadu rozřešit. Vzít s sebou na tak dlouhou cestu zásoby na koně nebylo dobře možno. Rybáři ovšem měli zásoby sušených ryb, ale hosté se zdráhali je přijmout.

„Nu, všechno je možno vyřešit docela jednoduše. Jsou zde ještě nějaké uzené kýty, které jste přivezli. Ty jsou vaše. Je zde také zásoba uzených lososů, že se ani do člunu nevejde. Na ty máte právo, protože jste naučili rybáky udit lososy a tím jste pro budoucnost zvýšili jejich příjmy. Pándega naplní člun a nechá pro vás zásoby cestou v každé vesnici, kterou musíte projet. Budete tedy jíst ze svého. Přiveze také s sebou něco do města. Uzené maso bude nejlepším důkazem, že jste skutečně lovci. V městě je takové divoké jídlo vzácnost. A snad vám nějaký ten uzený losos otevře dveře, které by vám jinak zůstaly zavřené, a popožene mnohého liknavého úředníka. Můžete poslat lososa a kančí kýtu guvernérovi, a zapomenete-li také nějaké v redakci, napíše o jakosti zdejších lososů i způsobu přípravy takovou chválu, že zdejší rybáři budou mít prodány výtěžky všech příštích tahů za nejlepší ceny, obchodníci si sem pro ně budou jezdit sami a nebudou se muset dát šidit od pašeráků. Vždycky stojí za to zaplatit za zboží správnou daň, bude-li její výše správná. Ale to všechno musí provést člověk, který umí jednat s městskými lidmi, a k tomu se hodí jediný Pándega.“

Tím se dali přesvědčit.

Na dno člunu naložil Pándega mé poklady, nalezené na ostrově. Nikdo o ně nestál a kamení bylo pro člun dobrou přítěží. Pak naložil plný člun zásob, vztyčil stožár, vytáhl plachtu a zamířil k jihu. Dívali jsme se za ním tak dlouho, až nám plachta zmizela z dohledu.

Asi za hodinu za ním vyjela prvá rychlá četa pronásledovatelů.

KAPITOLA TŘINÁCTÁ ROZLOUČENÍ

Pojednou bylo ve vesnici smutno. Všude bylo sice mnoho křiku, šuškáni a života, ale veselí zmizelo. Chyběl Pándega. Možná že to mělo i jiné příčiny, a jednou z nich snad

bylo, že jsme byli přejudeni, jak tvrdil kuchař Silva de Prado.

„Však já vás zase přivedu k životu!“ prohlásil a dal se do pečení pepřových placek. Upekł také trochu čerstvého chleba. Věru, chybělo nám trochu moučného jídla, ale ani to nepomohlo zlepšit náladu. Oči by byly jedly, žaludek už nemohl. Děti nakonec snědly většinu kuchařova „léku“.

Silva rozmrzen zavřel svou „hosrodu“ a přidružil se k nám v chatě, kde jsme opět zabrali obě místnosti. Také Ramos se k nám připojil se svou chotí a se svými houpacími židlemi; nudili jsme se společně. Maté se střídalo s kávou, a také lahvičku prastaré cachagy vyštrachal Ramos ve své skrýši. Po dřívějším ruchu padla na nás únava.

„Tak to dál nejde, přátelé!“ řekl jsem konečně. „Co nám pomůže, je jenom práce. Hned zítra pojedu na ostrov pokračovat ve vykopávkách a pokusím se odstřelit ještě druhé dvě nálože dynamitu. Bude to asi zbytečné, ale přece se o to pokusím. Snad najdu rybáře, kteří mi budou chtít pomáhat v kopání, i když říkají, že si hodlají po tahu lososů odpočinout. Jsem jist, že jejich špatná nálada není z únavy, nýbrž z nedostatku za městnání.“

„A co máme dělat my?“ zvolali téměř současně oba novomanželé.

„Vy máte nejméně příčiny k dlouhé chvíli! Podívejte se – jediný, kdo je mezi námi čilý, je náš guri! Mezi děvčaty je ve svém živlu a jistě mu není smutno. Jak si tedy vy můžete naříkat?“

„Změnil jste náš život,“ zamyšleně povídal Ramos jakoby pro sebe, „ale nejste takový kouzelník, abyste nám byl vrátil naše mládí. Proč jste nepřišel před třiceti lety?“

„Z toho jednoduchého důvodu, že jsem tehdy ještě nebyl na světě.“

„Škoda! Kdybyste byl přišel, byl byste nám udělal dobrodiní. Když nyní o všem přemýšlím, bojím se budoucnosti. A Maria také. Zdá se nám, že jste nám vzal důvod k životu. Žili jsme jen proto, abychom hromadili peníze. Bylo to nesmyslné, ale měli jsme z toho radost. Vy jste nám ji vzal. Mysleli jsme, že nás bude těšit, až budeme naspořené peníze vydávat, nutili jsme se do toho, ale radost nám to nedělalo. Vydáváme ty potrhané papírky, abychom se jich zbavili, ale vydáváme je smutně. Věru radostněji se ukládaly. Nevíte, jaké to dalo přemýšlení, než se podařilo vymačkat takový papírek z chudých rybářů, co tu bylo třeba uskoků a přemlouvání, aby papírek přišel do mé skrýše, a ne do truhlice Mariiny. Teď se peníze spojily a

smíchaly, netěší už je hromadit, netěší je ani vydávat. Dřív mě bavilo šidit lidi a omlouval jsem fiškály, v nichž jsem viděl stejné chytráky, jako jsem byl sám. Teď mám rád rybáře i lesáky a zlobím se na fiškály. Byl jsem pro to, aby je oběsili – ale kdyby to byli udělali,

zdálo by se mi, že bych měl viset vedle nich. Vid', že mám pravdu, Marie?"

„Tak, tak! Do pěkné louže jste nás to zavedl, senhore! Chcete-li, abychom na vás nevzpomínali špatně, poradte nám, jak z toho ven!“

„Což o to, poradit vám mohu, jenže nevím, jak se vám to bude líbit. Není možno změnit najednou celý způsob života. Proto myslím, že budete muset peníze hromadit dál, a to, jak se zdá, ve velkém. Jen je třeba zařídit to tak, aby vás to zase těšilo...“

„To je to! Ale jak?“

„Teda za prvé: Zbavte se všech peněz, které máte a na kterých lpí vaše vzpomínky!“

„Cože? Všechno, co jsme za dlouhá léta uškudlili?“

„Ale ne! Jen je pěkně spočítejte, dejte do balíčků, uložte do truhly, truhlu naložte na vozík a udělejte si výlet do města! Však jste tam už léta nebyli. Ve městě uložte peníze do banky a za špinavé cáry, na kterých lpí vaše vzpomínky, dostanete krásnou, čistou šekovou knížku a pěkné nové bankovky. Tak se zbavíte všech nepěkných upomínek.“

Oba staříci projevíli zájem, jejich obličeje hned oživly.

„Nové peníze se vám budou lehčeji vydávat,“ pokračoval jsem. „Doña Maria ať si koupí šaty, zařízení do pokoje, hrnce do kuchyně, nové talíře a kdovíco všechno se jí ještě bude líbit. A vy, Ramosi, potřebujete rámy a skleněná okna do svého pokoje, aby se vám tam za větru netočil vítr. Možná že uvidíte také nějakou pěknou plachetní loď. Poradil bych vám, abyste si sehnal odborníka v konzervování ryb, ale vy ho nenajdete a někdo by vás mohl napálit. Bude proto lépe, když zpočátku budete udit primitivně, jak vás tomu naučili lesáci. Kdepak je vlastně Inocéncio?“

Byl bych rád i jeho uvědomil o návrhu, který mohl být pro spěšný celé vesnici, a teď teprve jsem si vzpomněl, že jsem černocho neviděl od chvíle, co zmizeli fiškálové. Že by byl přece neodolal a pustil se za nimi? Řekl jsem si, že černoušek bude nejlépe vědět, kam se poděl jeho kmotr, ale i černoušek zmizel, hned jak jsem se zmínil o Inocénciovi. Zanedlouho se však vracel, celý udýchán: „Kmotr starosta táhne z lesa celou horu dlouhých bambusů, takhle moc dlouhých.“

„Požádej ho, aby sem přišel!“

Netrvalo dlouho a Inocéncio vrazil do chaty. Sedl na zem ve dveřích, opřel se o veřeje a stíral si s čela pot. „Lesáci mi slíbili,“ huboval, „že mi pomohou postavit menší udírnu, ale ne chtěl jsem jim to připomínat, když odjížděli honit fiškály: Nebudu na ně čekat a postavím si ji sám!“

„Senhore, nedbejte ho a pokračujte dál ve svých radách!“ vložila se do toho Maria, obracejíc se ke mně. „Udírna může počkat.“

„Co vám mám dál radit? Vidíte, že Inocencio je moudřejší než my všichni dohromady. Byl první, kdo našel proti nudě správný lék, a nejen to, hned se také dal do práce, zatímco my se jen radíme. Řiďte se jeho příkladem: stavte udírny! Jeho malá udírna bude užitečnější než ta veliká. V té bude možno dělat pokusy v malém, bude možno vyzkoušet, jaké druhy ryb se k uzení nejlépe hodí. Stavte udírny z bambusu – později si opatříte cihláře a postavíte je z cihel, otevřete do lesů vozové cesty, abyste mohli snáze svážet vhodné dříví, otevřete pralesy, založte tam plantáže, kupte lodi a vozte na nich ryby do měst! V naději na velký zisk se vám snadno budou vydávat peníze, nové peníze se vám pohnou a bude se vám vesele žít stejně jako dřív, jenže to bude všechno ve větším měřítku, nikomu tím neuškodíte, naopak, mnohým prospějete.“

„Zase peníze, zisky, mnoho peněz –“ řekl Ramos, „říkáte, že se opět budou hromadit, ale k čemu? Sám jste řekl, že nemáme pro koho spořit. Nemohli jsme utratit ani to, co jsme měli dřív, a co tedy s novými zisky a příjmy?“

„Nikdy není dost příjmů, aby je nebylo možno utratit. Dovede to největší hlupák – i když snad špatně – a proč by to nedovedl moudrý a zkušený člověk? Mysleme si, že se vše vydaří, že rybáři budou mít lepší výdělky a nebudou vědět, co s penězi! Každý má jen jedna ústa k jídlu a může spát jen na jedné posteli, ale myslíte, že by nebylo dobré, kdybyste si tu postavili školu a pořídili dobrého učitele pro vesnickou drobotinu? A což kdybyste nejchytřejší děti poslali do města do školy? Smáli jste se Pándegovu otci, že chce mít z chlapce advokáta. Nu, nestačil na to, Pándega se musel nuzovat, nedokončil studia, ale přece vám byl dobrý a ještě prospěšnější bude, až dostuduje. Kolik je tu stejně chytrých chlapců! Nezdá se vám to pěkným cílem?“

„Dobře tedy,“ rozveselil se Ramos. „Naděláme ze synů našich rybářů samé advokáty a jejich vnukové budou fazendeiry – statkáři.“

„A jejich pravnukové budou zase rybáři a tak vaše udírny nebudou mít nedostatek pracovních sil a lososí tahy nepoplavou mořem bez užitku. Nuže, teď pojďme všichni pomáhat Inocenciovi postavit bambusovou udírnu! Já půjdu zítra na ostrov, a vy, Ramosi a Marie, si osedlejte koně, projedte se k severnímu zálivu a prohlédněte si přístav pro svou prvou plachetnici!“

Zase bylo veselo ve vesnici u Hadího ostrova. Každý pomáhal, i ženy a děti. I rybáři, kteří mysleli, že odpočinkem zaženou únavu posledních dnů, se nakazili všeobecnou náladou. Děti snášely z lesa liány k svazování bambusů, nosily suchý kravský a koňský trus z pastviny a mísily jej s hlínou na ohlazení stěn. Ženy donášely vodu a rybáři doběhli do lesa, aby přivlekli dostatek bambusových tyčí, které tam Inocencio připravil.

Práce rychle postupovala. Točité schody byly pevnější a bezpečnější než u velké udírny,

protože je zvenčí podpíralo lešení z bambusu a vše bylo pevně spoutáno a sklíněno. Jen ohniště a podzemní tunel nebyly dosud dohotoveny. Na ty si chtěl Inocéncio přivést z ostrova veliké ploché kameny, aby je využil. Nebylo naspěch, protože hliněný komín musel nejprve vyschnout a jeho stěny musely rozpraskat, aby byly škvíry znovu důkladně vymazány. Pak teprve bylo možno poprvé zatopit, aby se hlína na povrchu vypálila, než se začne s provozem;

Druhý den měl Inocéncio volno, a proto jsme se s několika rybáři vrátili na ostrov. Silva jel s námi, ale naše společná práce byla marná. Vrchní vrstvy, které vyčnívaly vysoko nad příliv; jsme už měli prokopány a moře nám z nich značnou část za bouře odneslo. Teď jsme mohli pokračovat v práci jen při plném odlivu. A přece čím hlouběji jsme šli, tím měly být nálezy zajímavější. Každá vrstva, každý decimetr znamenal staletí, tisíciletí, kterými jsme se prokopávali zpět k našim stále primitivnějším prapředkům, a ještě hlouběji, snad tam, kde byly první ústřicové skořápky pohozeny na mořský břeh, tam jsme měli najít stopy primitivního národa, ne takového, který zapomněl přikládat na oheň, ale takového, který stejně jako jeho předkové oheň vůbec nepoznal – národ nikoli lidí, ale předků člověka.

Slabá však byla naděje, že až se tam dostaneme, najdeme něco, co by naznačilo, jací to byli asi tvorové. Měli vůbec nějaké nástroje, které by přetrvaly věky? Sotva! Snad jen úštěpek kamene, snad jen přírodou ohlazený kámen, který se hodil do ruky, aby rozbíjel ústřice. Byl by to víc než zázrak, kdybychom našli pod krytbou miliónů let zkamenělou kostru tvora, nebo třeba jen jednu, jedinou jeho kost.

I nepatrná možnost takového zázraku mě však hnala, abych pokračoval v práci, kdykoli nám to odliv dovolil. Když voda stoupla, vrátil jsem se k svému ocelovému vrtáku a zase se pravidelně rozléhaly nárazy mého kladiva: klap, klap, klap. Dělníci vyjížděli na moře na lov nebo čistili capoeirový porost na ostrově. Půda tam byla dobrá, odpočinutá, a bylo hříchem ji nevyužít k zřízení plantáže chráněné vodou proti všem škůdcům.

Druhá nálož zklamala stejně jako prvá. Zase se uloupl balvan, zase se rozstříkla po moři tříšť, ale to všecko bylo jen pouhé škrábnutí do boku veliké skály. Ale což kdyby náhodou právě ve směru, kudy jsem hodlal prorazit, byla dutina, což kdyby se tam otevřela trhlina, kterou by se mohl člověk protáhnout a podívat se, co jeskyně skrývá? Snad tam jsou odpovědi na všechny otázky. Nemohl jsem nevyužít té možnosti. Vždyť taková rozsáhlá jeskyně musela přímo vyzývat tvora, než veliký balvan zavalil její vchod, aby se v ní ukryl před nepohodou.

A tak už potřetí začalo mé kladivo dopadat na ocelový vrták. Každá jiskřička naděje však uhasínala. Bylo zřejmé, že ústřicové kopce nám už nepovědí nic ze svých tajemství. Ti

první lidé, nebo zvířata, kteří házeli první skořápky na břehu do moře a založili tato sambaqui, házeli je na písek; pod pískem bylo bahno, a čím více rostl ústřicový kopec, tím více se svou váhou bořil do bahna. Kdovíkolik metrů hluboko pod mořským dnem je základ ústřicového kopce? A všemi těmi vrstvami se stále prodírala voda za denních i nočních příbojů, po staletí, po tisíciletí odplavovala všecko, co bylo lehčí, a nechávala propadat ke dnu vše, co bylo těžší než ulity. Snad tam, tam hluboko pod dnem moře něco bude, ale moře nedovolí prohrabat se až tam, když už nad vodou byla naše práce bezcenná. Co jsme za odlivu překopali, to nám za přílivu voda přehrabala. Nebylo možno stanovit vrstvy – nic nám neříkaly.

„Nedobré místo jsem si vybral pro svou práci. Mnohem lépe bych byl asi pochodil jinde,“ říkal jsem si.

Znalci mořské zvířeny tvrdí, že brazilské pobřeží se stále vynořuje z vody, a to o deset centimetrů za každých sto let. Prý to přesně vypočítali podle otvorů, které mořské mušle navrtaly do žulových skal na Cabo Frio. Nevím, jak se takové věci počítají, ale věda to tvrdí.

Má-li pravdu, jak staré muselo být sambaqui na Cabo Frio, které se vypínalo více než deset metrů nad zemí, jež jsem našel ve státě Paraná, několik kilometrů od mořského břehu? Když se tvořilo, bylo jistě na břehu, ale do mořského bahna se bořilo svou váhou, čím více rostlo, až jen jeho vršek vyčníval nad příliv. Ale pak, když po tisíciletích břeh stoupl, moře se daleko odsunulo, deště splachovaly bývalé bahno a celá ta obrovská mohyla se dostala vysoko nad zem. Jak moderní bylo proti němu skoro povrchové sambaqui na Hadím ostrově! Snad ve vnitrozemí byl bych se mohl prokopat až k základům, tam by bylo více naděje, že najdu neporušené vrstvy a dovím se něco o našich prapředcích. Také jsem tam s několika najatými dělníky začal kopat a našel jsem tam krásné předměty, ale zářez, který jsme provedli, bylo jen povrchové škrábnutí. Na víc mé prostředky nestačily. Jaká škoda, že jsem se tam nepotkal s takovým lakomcem, jako byl don Ramos!

To vše jsem vyprávěl Inocénciovi a rybářům v přestávkách mezi prací, abych alespoň trochu omluvil svůj podvod. Nemyslel jsem, že mi porozumí, ale kupodivu se ti prostí rybáři nesmírně zajímali o záhady přírody. Takové pochopení, jaké o ně měli, nenašel jsem ani u lidí učených, kterým je pátrání po původu člověka životním povoláním. A když já sám jsem už ochaboval, nutili mě, abych v práci pokračoval, nabízeli se, že budou pracovat bezplatně! Což kdyby se přece jen něco našlo, co by mne odškodnilo za námahu? Dojemné bylo jejich porozumění, ale přesto jsem musel v bezvýsledné práci ustat.

Ještě jsme se na jejich naléhání pokusili podhrabat se pod balvan jeskyně, ale to, co jsme za odlivu vyhrabali, nám příliv zanesl, a tak jsem se rozloučil s Hadím ostrovem bezvýsledným výbuchem poslední nálože a přestěhoval jsem se do vesnice, abych se i s ní vbrzku rozloučil. Ale ještě než jsme vypluli ku břehu, obepluli jsme všemi Čluny veliký kruh kolem ostrova. Měl jsem si vypořádat ještě jeden účet a poslal jsem na rozloučenou několik třaskavých kulí pod trojhranné ploutve žraloků.

KAPITOLA ČTRNÁCTÁ NEMOŽNÝ ČLOVĚK

Výsledek našich vykopávek na ostrově byl tak nepatrný, že kdybychom jej byli rozdělili na tři sedla, byla by jej naše jízdní zvířata snadno unesla. Vždyť před námi byla rovina a nemuseli jsme s sebou vozit zásoby. V každé vesnici jsme mohli počítat s pohostinstvím. Nebyli jsme v zemi už cizími lidmi. Také naše dřívější zavazadla se zmenšila. Všichni tři jsme rozdali vše, co nebylo docela nutné a co jsme mohli v městě levně nakoupit. Ale nebylo možno odmítnout dar doni Marie: nákladního mezka, aby prý se našim koním ulehčilo.

„Pojedeme s prázdnem,“ posteskl jsem si k svému staříčkému průvodci – „a ani nevím, co s mezkem budu dělat. Na loď ho s sebou nevezmu.“

„Nemějte starost!“ odpověděl staroch. „Kdybyste chtěl naložit všechny zásoby a dárčky, které pro nás chystají, musel byste se poohlédnout nejméně ještě po třech nákladních zvířatech. Ostatně to není nákladní mezek, je to nejlepší mimochodník, jakého jsem kdy viděl. Hodil by se pod nemocného nebo pod dámské sedlo spíš než pod nákladní postroj. Bratru stojí za několik set a ve městě se oň budou prát, budete-li ho chtít prodat.“

„Tak vidíte, jak se věci všelijak vytvářejí! A já měl nejlepší úmysl tu dobrou ženu podvést, využít její chamtivosti a podniknout velké vykopávky na její útraty. A teď mi nakonec dává dary, které nemohu odmítnout.“

Vyjeli jsme časně ráno. Už večer jsem se rozloučil se soudcem a s jeho chotí, vypili jsme poslední sklenku cachagy, stiskl jsem ruku Inocenciovi a pohladil černouška. Za tmy jsme osedlali a byl jsem rád, že jsme vyjeli tak časně, dokud celá vesnice ještě spala. Koně po dlouhém odpočinku a dobré pastvě klusali vesele. Také mezek, o kterém jsem myslel, že dá gurimu hodně práce, běžel před námi bez pobízení, nebo zdržel-li se u nějakého lepšího sousta, kde cesta hraničila s pralesem, dohonil nás za veselého hýkání.

Nemluvili jsme cestou. Každý měl své myšlenky a své vzpomínky. Snad přece jen jsem neudělal dobře, že jsem se v noci nešel rozloučit se starým Miguelem, a byla to jistě nevděčnost, že jsem nestiskl ruku našemu výbornému kuchaři. Ale stejně by si to byli zasloužili všichni ostatní.

Myslíme-li na někoho, nebývá obyčejně daleko. Mořský břeh prudce zahýbal, aby se vyhnul skále, která strmě zapadala do moře, a v šeru svítání se zdálo, že na kameni někdo sedí. Byli to oba naši přátelé, na které jsem právě myslel; bývalý starosta a lodní kuchař. Předešli nás, když nás viděli sedlat, aby se s námi rozloučili o samotě. Sesedli jsme, pohovořili a poplácali se po ramenech při odejmutí. Jak hezké to od nich bylo! Zase ulehčili mému svědomí.

Ale ti druzí, s kterými jsem se nerozloučil, jak těm to bude asi líto! Ale ještě s mnohými jsme se měli sejít. Vyčíhali si nás na cestě, jednotlivě i v hloučcích. U těch, kteří byli staří, museli jsme sesednout, a mladí běželi vedle nás, až je vystřídala nejbližší skupina. Proto byla dědina tak tichá, když jsme vyjížděli! Ani ženy nezůstaly doma, o klucích ani nemluvě. Ti nám dělali čestný průvod po celou cestu, ale jejich „hudba“ neplašila naše koně tak, jako kdysi poplašila koně fiškálů. Snad volili jiný rytmus, protože o melodii se nedalo vůbec mluvit. Zapomněl jsem si všimnout, co bylo příčinou toho, že naše jízdní zvířata přijala jejich klukovský projev tak vlídně. Dost možné, že chápala jejich dobrý úmysl. A což teprve děvčata, jak ta by byla mohla zapomenout na našeho guriho? Mnohá slzička asi skápla do písku mořského břehu! Ale to jsme neviděli. Poradil jsem chlapci, aby se trochu zdržel, že se postarám o mezka sám. Zdržel se a dohonil nás až za druhou vesnicí. Snad i v té první vesnici ho něco zdrželo nebo snad nemohl najít naši stopu.

„Inu, co se člověk v mládí naučí...“

„To v stáří nemůže potřebovat,“ mávl stařík rukou.

Zdrželi jsme se hodně, než jsme se rozloučili s posledními rybáři a s největšími vytrvalci. Ale utěšovali nás, že nemáme naspěch, protože v poledne přijedeme k potůčku, který se vlévá do moře a má velice dobrou horskou vodu.

„A je tam krásné místo k odpočinku a dobrá pastva pro koně.“ ubezpečovali nás.

Věru, neměli jsme naspěch. Velká práce byla za námi – kdovíjaká na nás čekala! Není dobře příliš rychle se hnát za neznámem.

K polednímu jsme již z dálky viděli koryto, které si potok vyryl do pobřežního písku. Tam ledy přespíme polední žár. Prales se tlačil až ku břehu; jistě tam bude pěkně. Ale někdo už ono místo zabral před námi. Nad lesem vystupoval kouř. Na pobřeží nám vyšel vstříc Inocencio.

„Chtěl jsem se s tebou pořádně rozloučit, pane, a o samotě si s tebou naposledy

pohovořit. Proto jsem vyšel před půlnocí, ale ti darebové mi to překazili.“

„Na koho se to zlobíš? Vyženeme každého, kdo nám bude překážet.“

„Kdyby to šlo! Sami by rádi utekli, kdyby mohli. Pojď se podívat!“

Zavedl mě do lesa, kde ve stínu leželi tři potrhaní chlapíci. Nepohnuli se při našem příchodu a ani hlavy nepozvedli. Jen dohadem jsem poznal, že to jsou naši uprchlí fiškálové.

„Co s nimi?“ zeptal jsem se.

„Jsou polomrtví hlady. Nemohl jsem je nasytit, protože jsem s sebou nevzal zásoby. Věděl jsem, že se najím s tebou, pane, a že mi to stačí na cestu zpět. Nezbylo než čekat, až přijedeš. Zatím mi usnuli hladem a vysílením. Musíme vybalit tvé zásoby. Slíbil jsem jim tvým jménem, že jim dáš něco na cestu. Budou potřebovat hodně, protože se napřed musí zotavit.“

Doušek kořalky je probudil rychleji, než jsme doufali, a pak jsme se jim obdivovali, jak dovedli jíst.

Mezitím mi Inocéncio vyprávěl, co od nich vyzvěděl. V první vesnici je přijali špatně. Ani vody jim nedali napít. Pándega už všude připravil vesničany na jejich příchod. Jediné, co se dověděli, bylo, že jsem jim v patách. Pospíchali do druhé vesnice, protože mysleli, že tam ještě zpráva o nich nedošla, cestou je však předjela četa lesáků. Mysleli, že je stopaři neviděli, když se jim schovali v houští. Ale přesto šli stále vpřed. V druhé vesnici je hnali dál, ve třetí je hnali zase zpátky, a tak se stále museli schovávat, protože se všude potkávali s ostatními hloučky lesáků. Vrátili se proto lesem a houštím až sem, protože tady byla alespoň voda. Chtěli vyčkat, až budou jisti, že jsem se za nimi opravdu pustil; v tom případě se raději chtěli vrátit do vězení, ale padli mi tu do rukou.“

„Co s nimi chceš udělat, Inocéncio?“

„Nejdříve jim vezmu jídlo,“ – a hned to také provedl – „nebo se přežerou k smrti. Pak tady s nimi den počkám, aby si trochu odpočinuli. Co budou dělat pak, je jejich věc. Radím jim, aby se pustili podél potoka do hor. Není to sice dobrá cesta, ale za den se mohou dostat na náhorní rovinu a na silnici. Právě zde je prales nejužší, je dost možné, že tam nahoře je nikdo nezná. Kuraissoni až sem nedošli, a proto z těch hor také nikdo nesešel k moři. Nepozná-li je tam nikdo a nebudou-li se sami chlubit, že jsou fiškály, dostane se jim pohostinství u pastevců. Cestou budou mít dost času, aby si vymysleli nějakou dojemnou historku. Třeba že zabloudili na lovu, nebo něco takového. Kdyby vypravovali, že utekli do houštin, protože slyšeli duté stromy, dopraví je pastevci ze soucitu až do města. Ale myslím, že nemají chuť tam jít, protože viděli, že četa vedla jejich koně a že se o nich v městě dovědí dříve, než by tam došli. Ale což! Nemají už daleko na hranice státu Páraná,

a kdo chce pracovat, ten se všude užíví. Budou-li se ovšem chtít žít nepoctivě, pak ať je tam pověsí. Mám jen zlost, že jsem je našel v tak ubohém stavu, že je nemohu pořádně zpráskat, a ještě se o ně musím starat. Hlavně na toho capoeíru bych měl chuť! Teď, když vím, co umí, už bych si s ním věděl rady.“

Pojedli jsme, odpočinuli si a jeli jsme dál. Inocéncio šel ještě kousek s námi. Sesedl jsem, rozloučil jsem se s ním a několikrát jsme se objali, jak je v zemi zvykem, načež jsme oba pokračovali v cestě opačným směrem. Neohlédl jsem se a jsem si jist, že Inocéncio také ne.

Věděl jsem, že se s ním už nikdy neuvídím. Jel jsem několikrát parníkem kolem pobřeží, kde žil, ale tak daleko, že vysoké pohoří se mi jevílo jen jako úzká čára.

Domníval jsem se, že také fiškály už nikdy nepotkám, ale s jedním jsem se přece nedlouho potom sešel. Bylo to ve státě Páraná, na rozcestí zapadlých cest. Na větvi silného stromu visel oběšenec a na kmeni byl neumělý nápis, vyrytý do kůry: Ladráo e ainda capoeira! Zloděj a ještě k tomu capoeira!

Naše další cesta byla skoro triumfální. V každé vesnici se k nám přidávali lidé, a čím blíže k městu, tím jich přibývalo. Všude byli lidé, kteří si chtěli vyjednat v městě něco s úřady. Pándega jim doporučil, aby se připojili ke mně, až tudy pojedou. Chtěl napřed vyjednat věci lesáků, ale sám si ještě nedůvěřoval. Zdaří-li se mu to, bude mít připravenou cestu pro rybáře. Nezdrží-li se, pomohou mu rybáři zatlačit.

A tak, jak jsme se blížili k městu, dostávali jsme stále určitější zprávy, že se Pándegu v podnik zdařil na celé čáře. Přijel v příznivý čas. Nadcházel čas voleb, a třebaže přijel sám, byla mu dobrým doporučením zpráva, že s ním přijíždí několik tuctů voličů. V době voleb je každý volič vzácnou osobností, třeba den nato pro něho nikdo už ani prstem nehne. Pándega také dovedl dobře hospodařit jak s uzenými lososy, tak s množstvím zajímavých zpráv pro místní noviny. Byly psány tak vtipně, že je převzaly i velké žurnály v hlavním městě. Sám guvernér se zajímal o lesáky a přijal je v audienci. Čím více jich přijíždělo, tím více rostla úcta k nim, a když úřady na rozkaz z nejvyšších míst ochotně vyhověly prvním, musely, i když neochotně, vyhovět potom všem.

Naše procesí přijelo k městu už k večeru. Doporučil jsem rybářům, aby se zatím utábořili před městem, a jel jsem se svými dvěma průvodci s nákladním mezkem napřed. Sotva jsem se ubytoval v hotelu a vycházel z koupele, čekala mě už řada návštěv. Všichni moji přátelé a známí se objevili, přišli reportéři se žádostí o interviewy, a proto, aby si ověřili neuvěřitelné zprávy o probuzení nejzaostalejšího distriktu, které přinesl Pándega.

Jen Pándega se neobjevil. Byl někde na venkově, kde pořádal volební schůze. Padl správně do proudu a ploval jako dokonalý plavec. Zato jsem dostal jinou ohlášenou

návštěvu, která si vyžádala soukromý rozhovor. Byl to federální senátor ze Santa Calariny a politický šéf nejmocnější vládní strany.

Nechal jsem své přátele a žurnalisty, aby tahali rozumy z mých průvodců, a setkal jsem se se slavným politikem ve svém pokoji o samotě.

„Senhore, namíchal jste nám pěknou kaši tam na pobřeží a v horském kraji,“ uvítal mne znamenitý ten muž. „Nikdo nevěděl, že tam vůbec žijí také lidé.“

„A přece jste tam posílal fiškály, aby je sužovali. Nu, nejsem si naprosto vědom, že bych vám cokoli provedl. Staral jsem se o své vykopávky a jen jsem se zájmem pozoroval, jak rychle může stoupnout sebevědomí občanů, když se dovědí, že mají také nějaká práva. Bylo to zajímavé. Ostatně mne provází asi dvě stě lidí z vesnic, kterými jsem prošel. Zatím se utábořili před městem. Nikdy jsem je předtím neviděl, ani jsem s nimi nemluvil.“

„Ano, o tom všem velice dobře vím. A chci vás požádat; abyste využil svého vlivu na ten lid ve prospěch naší strany.“

„Já, pane senátore?“ podivil jsem se. „Jsem přece cizinec, a bylo by svrchovaně neslušné, kdybych se míchal do politiky vaší země. Ale poznal jsem zde jednoho velice obratného chlapíka – nevím vlastně ani dobře, jak se jmenuje, říkali mu, myslím Pándega, a jeho jméno...“

„Vím, vím; jeho jméno ručí za to, že nepokazí žádnou švandu. To neslyším teprve teď, ale už před lety, a pro ty jeho veselé kousky jsem se také postaral, aby ho vyloučili ze škol.“

„To byla chyba, drahý senátore! Je to talentovaný člověk. Doufám, že neví, že za přerušení svých studií má co děkovat právě vaší intervenci. Nu, ode mne se to nedoví – chápu, toto je soukromý hovor. Jsem si jist, že jeho vliv, dobře použit, by byl spíše na místě a mnohem účinnější než můj.“

„To je právě to! Ten chlapík není jen pándega, je to maluco učiněný blázen. Jednal jsem s ním několik hodin, abych ho přiměl k spolupráci, a co byste řekl? Nejprve si vyžádal program naší strany. Musel jsem se dívat, jak jej pozorně čte a dělá si výpisky. Byl programem nadšen a ochoten nejučinněji spolupracovat, dokonce prý nezištně. Už se mi to začalo nelíbit. Pak řekl, že by měl dvě podmínky, dvě docela nepatrné a samozřejmé podmínky. To už se dalo lépe poslouchat. Chtěl jsem znát tu částku a byl jsem zvědav, jak vysoko se takový zběhlý student, bez kortešovské praxe, sám ocení. Vždyť to je pouhý začátečník! A víte, senhore,“ vyhrkl senátor, „víte a dovedete si představit, jaké byly jeho podmínky?“

„Jsem opravdu zvědav,“ usmál jsem se.

„Jen poslouchejte, co se zrodilo v jeho hlavě! Za prvé: každý náš kandidát ať prý podepíše prohlášení, že se okamžitě vzdá mandátu, jakmile by jednal nebo hlasoval v nesouhlasu s

programem strany. Za druhé, ať se okamžitě poděkuje, jakmile se pokusí sebe nebo své příbuzné a přátele obohatit politickým vlivem, Inu, maluco – povídám vám, maluco!“

A senátor se smál z plna hrdla.

„Chápu, drahý senátore – je to úplně nemožný člověk. Jistě jste s ním hned přerušil jednání. Pak ale myslím, že vám nezbude jiná cesta než získat si přízeň těch lidí přímo. Pokud mohu soudit, jsou jejich požadavky celkem oprávněné, rozumné a zákonné.“

„Hm. Máte, jak se mi zdá, také trochu nihilistické názory. Zdá se vám být zákonné a rozumné rozdávat takovým lesákům a rybářům zadarmo tolik pozemků, že by z toho byl v Evropě slušný malý stát?“

„Proč ne. Mají-li na to právo. Když osídlili a vzdělali svou práci pustinu...“

„Ovšem, ovšem, ale jednou to bude mít miliónovou cenu!“

„Ale senhore. vždyť jsou to vládní lesy a vládní pisciny – nejde to z vaší kapsy. Až to jednou bude mít velkou cenu, bude to jen jejich zásluhou a vy zde pak už nebudete, takže vám to může být úplně jedno.“

„Také pravda, také pravda. Ale ručíte mi za to, že když se o to postarám, aby jim bylo vyhověno, že nedají potom své hlasy straně našich odpůrců, nebo snad dokonce tomu bláznovi, který chce kandidovat na svou pěst a který už ve dvou dnech získal velice rozšířený časopis?“

„Opravdu má Pándega takové úspěchy? Říkal jsem vám hned, že jste udělal chybu; je to velice nadaný člověk. Kdyby byl nepocítil křivdu na vlastním těle, kdyby byl pod vedením dobrých profesorů vystudoval, nebyl by jistě pomýšlel na samostatnou politiku. Dobrá škola dovede nejlépe spoutat i ta nejodvážnější křídla, ale život na osamělé vesnici, mezi volnými, neodvislými lidmi je někdy docela uvolní. Veliká chyba se stala, drahý senátore!“

Nevím, zda si slavný politik všiml ironie v mém hlase, nebo snad chybu uznával a nerad byl na ni upomínán – buď jak buď, vracel se stále k témuž tématu: „Ručíte mi za to vy?“

„Já? Cizinec? Jak bych mohl ručit? Ostatně – vždyť zítra odjíždím parníkem z této země! Ale pokud jsem poznal váš lid; jsem jist, že budete-li s ním jednat po právu, upřímně a nezáluďně, zachová se k vám počestně. Na lidu se osvědčuje přísloví: Jak se do skal volá, tak ozvěna odpovídá.“

Dobře že jsem se panu senátoru nezaručil. Když jsem přijel do Buenos Aires, dočetl jsem se v novinách, že volby ve státě San'a Catarina vyhrál ve svém distriktu velkou většinou zvolen v samostatný kandidát Pándega a že bylo zvoleno také několik jeho přátel, všichni na politickém kolbišti docela neznámí lidé.

O mnoho let později jsem byl v diplomatických službách v hlavním městě Rio de Janeiru.

Měl jsem mnoho práce, ale jednou jsem přece našel volnou chvíli k návštěvě tamního Národního muzea. A tam jsem se s ním potkal právě před skříněmi vykopávek ze sambaqui. Nejmenoval se už Pándega a nebyl už veselým smíškem jako kdysi, ale vážným mužem ustarané tváře. Nebyl bych ho poznal, jak se změnil, ale poznal mě sám a hlásil se ke mně.

Udělal velikou kariéru. Byl nyní v hlavním městě, aby dojednal prohlášení své kandidatury na místo federálního poslance za svůj rodný stát. A zase jako samostatný kandidát, jehož programem byla zásada čistých rukou.

Vzpomínky nás zavedly na Ilha das Cobras, Hadí ostrov. Už se tak nejmenoval ani ostrov, ani vesnice. Všichni obyvatelé chtějí, aby jméno vesnice bylo změněno na podivné Ilha sem Cobras Ostrov bez hadů. Zatím ji tak jmenují sami a soudce už dal také zhotovit razítko pro úřední listiny. Také poštovní úřad tak razítkuje.

„Poštovní úřad?“

„Ano. Ó, tam se velmi mnoho změnilo. V přístavu se staví veliká továrna na rybí konzervy...“

„A co naši kozlové?“

„Hahaha! Ti už nežijí, ale zato se tam hemží jejich vnukové a pravnukové. Splnil jsem daný vám slib a dal jsem jim tam kozu. Když začali škodit plantáži, dal tam Ramos dovézt celé stádo a nakoupil ještě jiné kozy všelijakých plemen. Sousedé nás zlobí, že máme kozí ostrov, ale Silva má odtamtud zásobu čerstvého masa, kdykoli dostane hosty. A hosty má teď často.“

„A Inocéncio?“

„Živ a zdrav. Stále je starostou a celý okres je hrdý na největšího, nejsilnějšího, nejmoudřejšího, nejpoctivějšího a zároveň nejčernějšího starostu v zemi. Nikdo není tak dobře na svém místě jako on. Měl jste opravdu šťastnou ruku...“

„Nenadsazujete? Vsadil bych se o hrozen banánů, že jste mu nezveršoval jeho jméno, jak jste slíbil.“

„Vyhrál byste. Víím, že po tom touží, že nezapomněl na můj slib, ale dosud mne nikdy o to neopomenul. Jen se na mne vyčítavě dívá, když myslí, že to nevidím.“

„I já jsem se o to mnohokrát pokoušel, ale nikdy se mi to nepodařilo. Pozdravujte ho, až ho uvidíte! Até outro dia!“

„Některý den na shledanou!“

Oba jsme byli velice zaměstnání, oba jsme měli velmi málo času, a tak jsme si ani neprohlédli vykopávky. Jen jsme se po venkovském způsobu objali a poplácali se navzájem po zádech, a pak jsme každý šel po své práci.

POZNÁMKY A VYSVĚTLIVKY

str.

1

mezek = kříženec hřebce a oslice; mu1 = kříženec kobyly a osla

milreis = 1000 reisů; rei, množné číslo reis = stará portugalská peněžní jednotka v Brazílii;
milreis byl původně ražen ze zlata; později byly v oběhu znehodnocené milreisy papírové

3

caboclo – čti: kaboklo

4

Florianopolis = hlavní město státu Santa Catarina (čti santa katarínn), úrodné oblasti v jižní Brazílii

5

doutor = doktor

egyptské hrnce = znamení hojnosti a blahobytu; obraz převzatý z Písma z líčení útěku Izraelitů z egyptského zajetí

Béesta! Vai direito! – cti: Bešta! Vaj dyreito!

6

předovka = palná zbraň nabíjená odpředu, tj. od ústí hlavně, tím že se napřed vpraví do hlavně prach a polom střela

7

mandioková mouka = mouka z velmi cenné tropické rostliny rostoucí v Jižní Americe. Ve svém popisu cesty kolem světa napsal přírodovědec Charles Darwin o této rostlině: „Na této rostlině je vše užitečné: listím a lodyhami se krmí koně a kořeny se rozemílají na kaši. která vylisována do sucha a upražena dává farinhu, nejdůležitější potravinu v Brazílii.“

formalita = vnější ustálená podoba úředních nebo společenských úkonů

etiketa = společenská zvyklost, zdvořilost

3

dřevěný portáo ohrady = závora

cachaca – čti: kašaca

praia – čti: praja = pláž, ploché písečné pobřeží

4

Ilha das Cobras – čti: ilja das kobra

rezignovaně = odevzdaně verba

maté = jihoamerická rostlina hojně rostoucí i v Brazílii; připravuje se z ní čaj

doidinho – čti: dojdiňu

6

spát siestu = odpočívat po nějakém jídle; obvykle polední siesta – odpočinek po obědě

senhor – čti: seňor = pán; množné číslo senhores

ciceron = průvodce, který podává cestujícím zároveň i výklad; odvozeno od jména známého římského řečníka Cicerona (106-43 před n. l.)

4

fiscales – čti: fiskales

16

relativně = v poměru

biliár = kulečník

hostinská licence = úřední povolení k provozování hostinské živnosti

17

Ramos – čti: ramuš

18

kuriozita = zvláštnost, ojedinělost

jezuité = členové přísně vojensky organizovaného náboženského katolického řádu. založeného roku 1534 Ignácem z Loyoly a potvrzeného roku 1540 papežem Pavlem III. Členové tobole řádu, založeného na obranu papežské moci a na boj proti reformaci, se vyznačovali nejen svou přísnou disciplínou a houževnatostí, ale i svou lstivostí, potměšilostí, špiclováním a pronásledováním lidí

císař Pedro I. = roku 1822 prohlásil Brazílii samostatným císařstvím: roku 1824 dal zemi demokratickou ústavu a tím omezil moc církve

vrše = prastaré, svým původem ještě prvobytné proutěné koše, sloužící rybolovu. Sestávají z dvou částí, z nichž vnitřní část je zúžena tak, že ryba, která jí propluje do velkého koše, nemůže se již z pasti vrátit. Vrší se používalo k rybolovu i u starých Slovanů

20

tarafová síť = velká házecí síť tvaru našeho čeřenu: uprostřed je připevněna na silný provaz, na okrajích má olůvka a kraje zahnuté dovnitř. Jakmile síť dopadne na vodní hladinu, začne klesat ke dnu, protože je tažena olůvkou, automaticky se uzavírat a zadržovat vše, co je pod ní

22

liána = tropická popínavá rostlina

mačeta = dlouhý široký nůž s rukojetí, ostře nabroušený

23

picada – čti: píkada = stezka prosekaná divočinou, pralesem

24

sambaqui – čti: sambakí = kopec ústřicových mušlí

etnograf = badatel zabývající se dějinami kultury a způsobu života jednotlivých kmenů, národností a národů. Jeho hlavním zdrojem poznání jsou vlastní výzkumy živých kultur, znalosti získané bezprostředním názorem. Proto jsou etnografové namnoze i cestovateli

25

v reliéfu vytesané obrazce = plasticky tesané obrazce

30

improvizovat = tvořit bez přípravy, spatra; zde hrát bez přípravy, ale hodnověrně

31

amulet = ochranný předmět, který se nosí stále při sobě a o němž se z pověřivosti věří, že zabraňuje zlu a neštěstí

32

guri = chlapec, hoch sterilní

34

dezinfekční prostředek = prostředek ke zničení nakažlivých choroboplodných zárodků

estetický = krásný, hezky působící

37

anály = letopisy; spisy, které zaznamenávají historické události v chronologickém sledu – kroniky

petroglyf = výtvarná ozdoba kamenů, většinou tesaná, rytá nebo malovaná

40

sinhá – čti: siná = paní

43

reprezentovat = představovat

44

harpyje = divoká, zlostná žena; Harpyje byla dravá, nestvůrná bytost řeckého bájesloví

47

klient = zákazník, chráněnc; člověk, který se dá zastupovat právníkem

49

paciência – čti: pasjensja

50

kontraband = zboží získané od podloudníků

hystericky = chorobně podrážděně nebo úzkostně

51

carrapato – čti: karakalu

mea culpa = doslova „moje vina“; latinské rčení, které znamená „je to moje vina“

52

ironicky = posměšně, uštěpačně

lingua geral – čti: lingva žeral = doslova „všeobecný jazyk“, tj. jazyk, kterým mluví a kterému rozumí většina lidí v určité velké oblasti

54

dogma = tvrzení pokládané za zcela jisté, mínění

čamburína = točící se hračka, známá též pod pojmem „vlk“

55

don = španělský šlechtický a čestný titul pro muže – pán

Inocéncio – čli: inosensjó – doslova „nevinost“

cigarros caipira – čti: sigaruš kajpira = cigarety ubalené ze sušených listů tabáku

56

mil = zkratka pro milreis

59

B a s k o v é = vlastním jménem Euskaldunak, jsou horským národem sídlícím po obou stranách Pyrenejí. Ve Španělsku jich žije kolem 60 000, ve Francii přibližně 180 000. Značná část Basků se vystěhovala do Jižní Ameriky (přibližně 250 000 lidí)

61

capoeira – čti kapucjra = nová neprostupná vegetace na bývalých opuštěných plantážích
vegetace = porost rostlinstvo

63

energie = síla

64

machinace = pletichy, pikle, uskoky, tajné, nedovolené počínání

66

bombachas – čti: bombacas = široké kalhoty

67

duševní kastráti = lidé hloupí, omezení, bez rozumu

vědecká hierarchie = soustava, stupnice vědeckých hodností

chrobácká kulička = brouk chrobák ukládá svá vajíčka do hromádky trusu, kterou neustále bedlivě opatruje, jako by to byl poklad. Proto jmění lakomců bývá nazýváno chrobáckou kuličkou

69

steward = člověk určený k obsluze cestujících na lodi nebo v letadle

tropa = stádo, tlupa nosiči obrovských hroznů ze zaslíbené země = připomínka obrazu z Písma, kdy vůdce Izraelitů Mojžíš vyslal dva muže, aby přinesli dary přírody Bohem jim zaslíbené země

71

banana de terra = druh malých banánů horší jakosti

banana enana = trpasličí banán: druh maličkých banánů

73

terorizovat = působit na někoho násilím, zastrašovat

guvernér = nejvyšší vládní představitel v jednotlivých státech brazilské federace: jinak má též význam jako zástupce vlády mateřské země v podrobeném území, obvykle v koloniích provinciální

volby = volby prováděné v určitých správních územích, např. v krajích

74

eristáo = křesťan, člověk

kariéra = úspěšná životní dráha

75

korteš = placený volební náhončí, agitátor, který přemlouvá voliče, aby volili stranu, která ho platí

opozice = odpor, nesouhlas s protivníkem

77

doña – čti: dona = španělský šlechtický a čestný titul pro ženy paní

nasugerovat = vnuknout, namluvit

79

patron = příznivec, velitel, pán

80

Bom vindos! – čti: bom vinduš!

81

„Muiraquita“ – čti: mujrakila

82

patrona = příznivkyně, velitelka, paní

aromatické větévky = voňavé větévky

rezignace = zřeknutí se funkce, úřadu

84

oficiálně = veřejně, úředně

85

promessa = slib

86

„Apage satanas!“ = „Odstup, satane!“ (latinsky)

90

Yankee = Američan ze Severu; pravý Američan

kondice – soukromé vyučování za plat

91

„náturalista perpetuum mobile“ = přírodozpytec, který zkoumá spotřebu a vydávání energie nezbytné k zachování života; perpetuum mobile znamená vlastně stroj nepotřebující ke svému chodu dodávání energie

asimilovat = schopnost rostlin přijímat kysličník uhličitý a uvolňovat kyslík a s pomocí chlorofylu (zeleně listové) a slunečního záření vytvářet uhlovodíky (buničinu, škroby, cukry apod.)

plankton = souhrn rostlinných a živočišných organismů nečinně se vznášejících ve vodě

reputace = dobrá pověst, dobré jméno, vážnost

94

detonace = výbuch

iluze = klamná představa, myšlenka

99

degenerovat = rodově, vývojově upadat, zvrhat se

barranca – čti: baranka = strž, sráz

101

conto de reis – čti: kontu dy rejš = tisíc milreisů = milión reisů

102

fosilní zbytky = zkameněliny

103

bodoque – čti: bodoki

organizovat = účelně uspořádat

105

Lynch – čti: linš = okamžitý lidový soud vynášející trest hned po činu, na místě; odvozeno od jména Johna Lynche, farmáře z Virginie, jenž v 17. století takovým náhlým soudem mstivě trestal činy uprchlých otroků

106

autorita = vážnost

respekt = ohled

107

president U n i e = president Spojených států brazilských

108

manévr = obratné jednání

recept = předpis, návod, ponaučení

109

protekční = těšící se podpoře, přízni v divné osoby

fiskus = státní pokladna; původně koš na peníze

114

explozivní kule = kule, která se při dopadu roztrhne

117

matador por um testáo = vrah za šesták

tukan = exotický pták jihoamerických pralesů. Vyznačuje se obrovským, krásně zbarveným zobákem

122

eskortovat = ozbrojeným průvodem doprovázet provinilce
provinciální = krajský

124

civilizovat = převádět na vyšší stupeň hospodářského a kulturního života
Opoziční = projevující nesouhlas, odpor; zde patřící k jinému politickému směru

125

delikvent = provinilec
zrekvírovat = zabavit

127

poncho – čti: pončo = plášť bez rukávu z pravouhlého kusu látky uprostřed s vystřiženým kruhovitým otvorem pro hlavu. Poncho je tradiční mužský oděv z Jižní a Střední Ameriky, který nosí Indiáni a míšenci

129

korupce = podplácení, přijímání úplatků, úplatnost
municipalita = městská rada
zreformovat = provést nápravu

130

praxe = činnost

131

capoeira správně jogoda capoeira – čti: žogu da kapuejra = brazilský národní zápas džiu-džitsu = japonský způsob sebeobranu, který spočívá na obratnosti pohybu a pohotovosti myšlení

132

šampión = vynikající sportovec, u něhož se předpokládá jisté vítězství

palaš kavaleristy = těžký meč jezdce na koni

virtuozita = mistrovství, dokonalé ovládnutí nějaké činnosti

efekt = účinnost

133

jízdní žandarmerie = jízdní policie, četnictvo

podpěna = řemen na podpínání jezdeckého sedla

propagační instituce = ústavy, úřady, které rozšiřují znalosti o naší zemi v cizině

139

matrika = úřední kniha, do které se provádějí zápisy o narození; sňatcích a úmrtí

140

mu1at – míšenec bělocha a černocho

signalizování = předání zprávy předem smluvenými zmámeními

141

lanceta = lékařský nástroj, česky zvaný kopičko

144

stylizovaný = umělecky zpracovaný

reklamovat = dožadovat se toho. co nám přísluší

146

orgie = bezuzdné řádění

privilegovaná vrstva = společenská vrstva s určitými výsadami a čestnými úkoly

inventární = zapsaný v soupisu majetku

151

hypnotizovat = uvádět do umělého spánku, kdy jsou smysly a vůle spícího pod vlivem jiného člověka, hypnotizéra

152

„Húta diablo!“ – „Hybaj, ty d’áble!“

160

carrapat – čti: Karpat

163

zaregistrovat = úředně zapsat, zaznamenat

167

primitivně = jednoduše, neuměle

172

mimochodník = jinochodník; některá zvířata mají kolébavý chod, který vzniká chůzí současně levýma a pak pravýma nohama, ne křížem

176

triumfální = vítězoslavný

audience = slyšení

interview = rozhovor s vynikající osobou, obvykle určený pro zveřejnění v tisku

distrikt = okres, obvod federální

177

senátor = poslanec zvolený do federálního parlamentu. Kromě toho existuje zákonodárné shromáždění v každém ze Spojených států brazilských

178

Santa Catarina – čti: santa katarína

intervence = zásah, zákrok, přímluva

kořešovská praxe = zběhlost v činnosti placeného volebního náhončího

kandidát = uchazeč o veřejnou funkci, např. o funkci poslaneckou

uchazeč o členství v politické straně, ve spolcích, svazech apod.

mandát = oprávnění zastupovat politickou stranu v parlamentu

nihilistické názory = názory, které popírají všechny hodnoty mravní, společenské apod.

kandidovat na svou pěst = ucházet se o místo poslance bez vlivu a v zastoupení některé politické strany

179

ironie == skrytý posměšek, úmyslné užití slov, která vyjadřují opak toho, oč jde ve skutečnosti

téma = námět

diplomatické služby == úřední zastupování mateřské země v mezinárodním styku